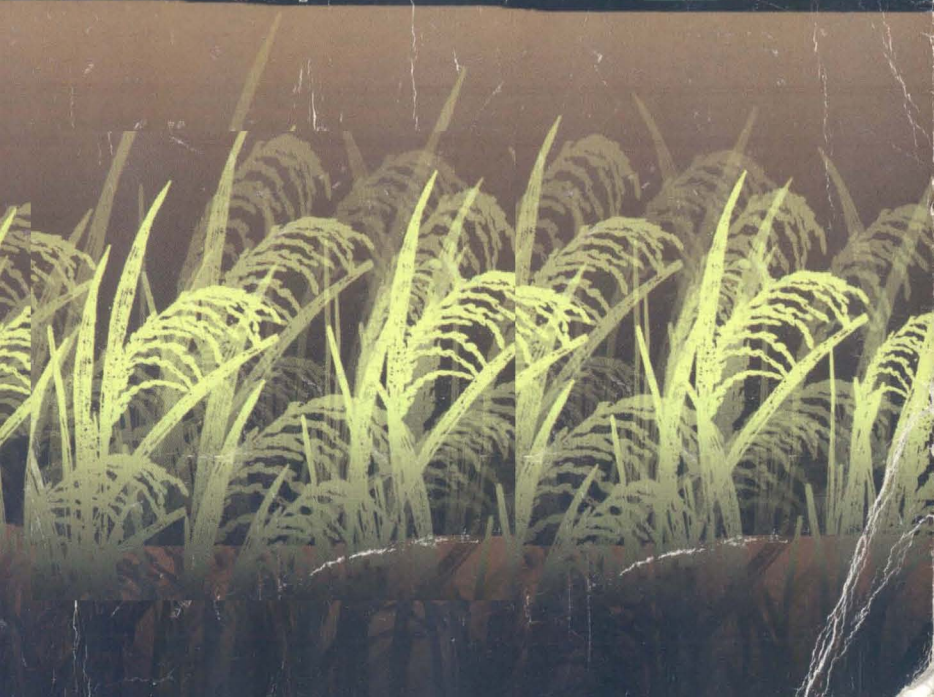

ค่าครองชีพ เศรษฐกิจ

หลวงประดิษฐมนธธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

เค้าโครงการเศรษฐกิจ

หลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์)

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

เค้าโครงการเศรษฐกิจ

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 974-7833-11-5

พิมพ์ครั้งแรก มิถุนายน ๒๕๔๒

จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน

ประธาน : พิภพ ธงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข โสภณสิริ

กองบรรณาธิการ : กานต์ ธงไชย สุดใจ พรหมเกิด

ผู้ร่วมจัดพิมพ์ : สถาบันปรีดี พนมยงค์

๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปน.สันติสุข) กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕

คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน

E-mail:pridi@ffc.or.th <http://www.pridi.org>

ประธาน : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

ผู้จัดการ : โชคชัย สุทธาเวช

ดำเนินการผลิต : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก

๑๘๔๕/๓๒๘ ซอยจรัสสลาภ ถนนสีรินธร เขตบางพลัด กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐ E-mail:<cpublish@ffc.or.th>

แบบปก : สุวัฒน์ วัฒนสิน

รูปเล่ม : ผลิตไท โทรศัพท์ ๘๘๘-๗๐๒๖-๗

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์กึ่งหัน โทรศัพท์ ๓๗๖-๒๘๖๓

จัดจำหน่าย : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕-๘๕๓๖-๔๐

คำนำ

เค้าโครงการเศรษฐกิจ (สมุดปกเหลือง) ของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่มีนัยสำคัญต่อสังคมไทย ๒ ประการคือ

๑. เป็นร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๗๕

๒. ผลของการเสนอ “สมุดปกเหลือง” ก่อให้เกิดวาทกรรมระหว่างกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจ-การเมือง ซึ่งแตกต่างกัน ๒ ขั้วในคณะรัฐบาลชุดแรกของระบอบประชาธิปไตยไทย

ขั้วหนึ่ง คือ กลุ่มหัวก้าวหน้าในคณะราษฎร นำโดย หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ผู้เป็นตัวแทนทัศนะเศรษฐกิจสังคมนิยมแบบอ่อนๆ

อีกขั้วหนึ่ง คือ กลุ่มศักดินา-ขุนนาง-ทหาร นำโดย พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) ผู้เป็นตัวแทนทัศนะเศรษฐกิจบริวารโลกทุนนิยมเสรี (ดูภาคผนวก ก พระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รับสนองพระบรมราชโองการโดยพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี)

วาทกรรมประวัติศาสตร์ ลงเอยด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่าย
หลวงประดิษฐ์ฯ ทั้งๆ ที่เสียงข้างมากของอนุกรรมการพิจารณา *เค้า
โครงการเศรษฐกิจ* ที่รัฐบาลพระยามโนฯ ตั้งขึ้นเอง เห็นชอบด้วยกับ
ร่างแผนเศรษฐกิจดังกล่าว (ดูภาคผนวก ข รายงานการประชุมกรรมการ
พิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ)

หลวงประดิษฐ์ฯ ได้แถลงต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เมื่อตน
เป็นเสียงข้างน้อยในรัฐบาล ดังนั้นจึงขอลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี
ตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยจะนำ *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* เสนอต่อ
ราษฎร ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๑ ซึ่งหลวง
ประดิษฐ์ฯ เองจะลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย

ด้วยชั้นเชิงทางการเมืองที่เหนือกว่า พระยามโนฯ ได้นำความ
กราบบังคมทูลพระมหากษัตริย์ให้ลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกา
“ปิดสภาผู้แทนราษฎร” และ “งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา” โดยให้คณะ
รัฐมนตรีมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย พร้อมกับนั้นรัฐบาลพระยา
มโนฯ ได้ตรา “พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ ๒๔๗๖” ออกแถลงการณ์
ประณามผู้เขียน *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* ว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” และ
บังคับให้หลวงประดิษฐ์ฯ เดินทางออกนอกประเทศ

ต่อมาหลวงประดิษฐ์ฯ กลับคืนสู่สยามเมื่อได้รับพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้กลับมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่ก่อนที่จะว่าการ
กระทรวงใด รัฐสภาได้ลงมติตั้งกรรมการและผู้เชี่ยวชาญชาวต่าง
ประเทศอีก ๒ คน สอบสวนหลวงประดิษฐ์ฯ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์ตาม
ข้อกล่าวหาของรัฐบาลก่อนหรือไม่ (ดูภาคผนวก ค บันทึกเรื่องรายงานของคณะ
กรรมการวิสามัญ ซึ่งสภาได้ลงมติตั้งเพื่อให้สอบสวนว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ฆูธรรมเป็น
คอมมิวนิสต์หรือไม่) จากนั้นจึงนำความเห็นของกรรมการเข้าสู่ที่ประชุม
สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้รับรองว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่มีมลทินในเรื่อง
ที่ถูกกล่าวหา (ดูภาคผนวก ง รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖
(สามัญ) สมัยที่ ๒)

กล่าวได้ว่า เค้าโครงการเศรษฐกิจ เป็นร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับแรกและฉบับเดียวของประเทศไทยที่เสนอแนว ทางเศรษฐกิจแห่งชาติแบบสังคมนิยม ภายใต้กรอบการเมืองในระบอบ ประชาธิปไตย

ในระหว่างที่หลวงประดิษฐไพเราะใช้ชีวิตอยู่ต่างแดน ฝ่าย ขุนนางเก่าได้ตีพิมพ์ “สมุดปกขาว” ซึ่งก็คือ พระบรมราชวินิจฉัยของ รัชกาลที่ ๗ ออกเผยแพร่วางใจตี “สมุดปกเหลือง” ของหลวงประดิษฐ์ไพเราะ ข้อสังเกตที่น่าขำก็คือ “สมุดปกขาว” ได้โต้แย้ง “สมุดปกเหลือง” ในเกือบ ทุกประเด็น รวมทั้งเรื่องที่ว่าด้วยการจัดตั้งธนาคารแห่งชาติ ยกเว้น เรื่องเดียวที่ “สมุดปกขาว” เห็นด้วย คือ การออกสลากกินแบ่ง (ลอต เตอรี)!

หลังจากนั้นก็ไม่มีใครกล้าทบทวนระหว่างสังคมนิยมกับทุนนิยม ในแวดวงรัฐบาลและรัฐสภาไทยอีกเลย แนวทางเศรษฐกิจทุนนิยมแบบ ตามกันอภิมาหาอำนาจตะวันตก จึงครอบงำแผนพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศไทยนับตั้งแต่เริ่มใช้อย่างเป็นทางการเป็นฉบับแรกในสมัย จอมพลสฤษดิ์ จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน

สังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ย่อมไม่เหมาะกับสังคมไทย แต่การ ที่ชนชั้นปกครองพยายามมอมเมาราษฎรว่า ความคิดสังคมนิยมทุก ประเภทเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งหมดนั้น นอกจากจะเป็นการบิดเบือน ข้อเท็จจริงแล้ว ยังเป็นการทำลายภูมิปัญญาดั้งเดิมของไทยที่มีรากฐาน มาจากวัฒนธรรมสังคมนิยมอันเก่าแก่ดั้งเดิมของพุทธศาสนา

ท่านพุทธทาสภิกขุผู้ก่อตั้งสวนโมกข์ ในปีเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง ยังยืนยันอย่างชัดเจนว่า

“...เจตนารมณ์ของสังคมนิยมมีอยู่ในพุทธศาสนา...ในพุทธศาสนา และทุกศาสนามีรากฐานที่ตั้งขึ้นมาบนอุดมคติอันนี้ เพื่อเมตตากรุณา ต่อสิ่งทั้งปวง แล้วก็สูงขึ้นมาถึงกับยอมรับรู้ในความเสมอภาคกัน หรือ

ว่าในเสรีภาพของกันทุกอย่างที่มันจะประสานสัมพันธ์กันไว้ได้” (ดูพุทธทาสภิกขุ, *ธัมมิกสังคมนิยม*, โดนัล เค.สแวนเนอร์ บรรณาธิการ, สำนักพิมพ์โกลด์คิมของจัดพิมพ์, ๒๕๒๙, หน้า ๑๐๓-๑๐๔)

พร้อมกันนั้นท่านพุทธทาสภิกขุได้ปฏิเสธระบบเศรษฐกิจ-การเมืองแบบ “ประชาธิปไตยเสรีทุนนิยม” อย่างสิ้นเชิง ท่านกล่าวว่า

“คำว่า ‘เสรีนิยม’ นี้ ความหมายมันก็เดินผิดทางแล้ว เพราะคำว่า Politics นี้ หมายถึง เรื่องคนมากรวมกัน ถ้าแยกออกเป็นเสรีก็เริ่มผิดความหมายของเรื่อง Politics ไม่ใช่เรื่องของคนมากเสียแล้ว กลายเป็นเรื่องของคนๆ เดียวไปเสีย” (อ้างแล้ว หน้า ๖๒)

“ปัญหาสังคมมันตั้งต้นตรงที่เริ่มมีการกอบโกย เริ่มมียุ่งฉาง เริ่มมีความคิดนึกที่จะสะสมกำลังทรัพย์ กำลังอำนาจ กำลังอะไรต่างๆ เพื่อจะเอาเปรียบคนอื่น” (อ้างแล้ว หน้า ๖๖)

ยิ่งกว่านั้นท่านยังประกาศจุดยืนอย่างทำทนาย ในฐานะชาวพุทธธรรมดาคนหนึ่งว่า “อาตมาในฐานะประชาชน ไม่กลัวจะถูกใครจับไปข่มขู่ไปแกง เพราะเราไม่นิยมประชาธิปไตยแบบนี้ (แบบเสรีนิยม) ก็ได้ ไม่นิยมแน่ แต่นิยมประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมตามหลักแห่งพระศาสนา” (อ้างแล้ว หน้า ๘๔)

การที่ปราชญ์ร่วมสมัยอย่างท่านพุทธทาสภิกขุ และท่านปรีดี พนมยงค์ มีแนวคิดเชิงเศรษฐศาสตร์-การเมืองที่สอดคล้องกันเช่นนี้เป็นประเด็นที่สังคมไทยไม่ควรมองข้าม โดยสรุปก็คือทั้งสองท่านไม่เห็นด้วยกับวิธีรวมศูนย์อำนาจการปกครองแบบลัทธิคอมมิวนิสต์ และไม่เห็นด้วยกับการแข่งขันแบบมือใครยาวสาวได้สาวเอาของระบบเสรีทุนนิยม

จะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของ “สมุดปกเหลือง” คือ ต้องการปูทางให้ราษฎรเข้ามามีสิทธิมีส่วนร่วมในการจัดการเศรษฐกิจตั้งแต่ในระดับชุมชนจนถึงระดับชาติ และที่สำคัญคือต้องการให้สยามประเทศมี

เอกราชในทางเศรษฐกิจ สามารถจัดการกิจกรรมและอุตสาหกรรมให้มี
ขึ้นอย่างเพียงพอ โดยไม่ต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อป้องกัน
อันตรายอันเกิดจากการปิดประตูการค้า ท่านปรีดีเชื่อว่า ประชาธิปไตย
ทางการเมืองที่เริ่มต้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จะไม่มีทาง
งอกงามได้อย่างเต็มที่ หากไม่มีประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจเป็นรากฐาน
ทั้งนี้เพราะอำนาจทางการเมืองจะตกอยู่ในมือของอภิชนเพียงไม่กี่กลุ่ม
ที่เป็นเจ้าของทุนขนาดใหญ่

ดังปณิธานของท่านปรีดีที่แถลงไว้ในหมวดที่ ๑ ของ "สมุดปก
เหลือง" ว่า "ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียว
มาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลี่ยนนอก
เท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งสาระสำคัญคือ 'บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร'
และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่ไขประตูเปิดช่องทางให้ราษฎร
ได้มีส่วนมีเสียงในการปกครองให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน
และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็จะต้องนำราษฎรผ่าน
ประตูนั้น เข้าไปสู่ชัยภูมิแห่งความสุขสมบูรณ์"

ข้อที่ควรสังเกตคือ เค้าโครงการเศรษฐกิจ ไม่เพียงมีวัตถุประสงค์
ประสงค์เพื่อให้บรรลุหลักข้อ ๓ อันเป็นหลักเศรษฐกิจของคณะราษฎร
เท่านั้น หากมีจุดมุ่งหมายที่จะวางรากฐานเศรษฐกิจให้เข้มแข็ง เพื่อให้
บรรลุภารกิจในหลักการทั้งปวงของหลัก ๖ ประการ ดังที่ได้แถลงไว้ใน
หมวดสุดท้ายของ "สมุดปกเหลือง" อันได้แก่ เอกราช ความสงบ
เรียบร้อยภายในสังคม ไปจนถึงความเสมอภาค เสรีภาพ และ ความ
เท่าเทียมทางการศึกษา

แม้ในภายหลังท่านปรีดีไม่มีโอกาสเสนอ เค้าโครงการเศรษฐกิจ
เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกเลย แต่สาระสำคัญหลายประการใน "สมุด
ปกเหลือง" ได้รับการนำมาปฏิบัติในช่วงระยะ ๑๕ ปี (พ.ศ.๒๔๗๕-
๒๔๙๐) ที่ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ อาทิเช่น

- การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ใน พ.ศ.๒๔๗๗ ปลุกฝังอุดมคติประชาธิปไตยให้แก่ผู้นำรุ่นใหม่ เพื่อสร้าง สังคมไทยที่มีเสรีภาพ เสมอภาค และเอกราชอธิปไตย

- การหารายได้ให้รัฐบาลด้วยการจัดเก็บภาษีอากรระบบใหม่ที่เป็นธรรมแก่สังคม ที่เรียกว่า "ประมวลรัษฎากร" รวมทั้งเก็บภาษีเงินได้

- การก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทย ในพ.ศ.๒๔๘๒ ซึ่งเป็น จุดกำเนิดของธนาคารแห่งประเทศไทย

- กอบกู้เอกราชในทางเศรษฐกิจ การเมือง และในทางการค้า ได้สำเร็จเมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ โดยการเปิดเจรจาแก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรี พหุณย์ และการเดินเรือกับประเทศตะวันตก ๑๕ ประเทศ ซึ่งสยาม เคยเสียเปรียบในทางการศาลและเศรษฐกิจ มาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญา สิทธิราช

- จัดตั้งเทศบาลทั่วราชอาณาจักรสยาม (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๗๗- ๒๔๘๐) เพื่อวางรากฐานการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น อัน เป็นส่วนหนึ่งของแผนการจัดตั้งสหกรณ์ทางเศรษฐกิจของชุมชน ตาม ที่ประกาศไว้ในหมวดที่ ๗ ของสมุดปกเหลือง

ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังมีสาระสำคัญอีกหลายประการใน "สมุดปก เหลือง" ที่ได้รับการนำมาปฏิบัติหลังยุคคณะราษฎร อันได้แก่

- การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

- การประกันสังคม เป็นต้น

อันที่จริง ยังมีสาระสำคัญใน "สมุดปกเหลือง" ที่น่าจะนำมา พิจารณาสำหรับสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมไทยในปัจจุบัน คือ ประเด็นเอกสารทางเศรษฐกิจ และการปฏิรูปที่ดิน ซึ่งชนชั้นนำทาง การเมืองและเศรษฐกิจของไทยเกือบจะไม่ให้ความสนใจเลย ทั้งที่เป็น ประเด็นความเป็นความตายของบ้านเมืองในอนาคตอันไม่ไกลนี้

แม้รายละเอียดหลายประการใน *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* จะล่องสมัยไปแล้ว แต่อย่างน้อยก็เป็นบันทึกประวัติความคิดของคนหนุ่มชั้นนำผู้หนึ่งในยุค ๒๔๗๕ กล่าวได้ว่าไม่มีหลักฐานซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษรชิ้นใดที่แสดงความคิดทางเศรษฐศาสตร์-สังคมของท่านปรีดี พนมยงค์ ได้ชัดเจนเท่ากับ *“สมุดปกเหลือง”* ซึ่งเป็นงานเขียนในระหว่างที่ท่านยังมีส่วนร่วมในการบริหารบ้านเมือง นอกเหนือไปจากความคิดด้านกฎหมายมหาชนที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ และรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

อย่างไรก็ตาม *เค้าโครงการเศรษฐกิจ* หรือ *“สมุดปกเหลือง”* คงไม่เป็นเพียงประวัติความคิดอันห้าวหาญของคนรุ่น ๓๐ เศษคนหนึ่งในยุค ๒๔๗๕ แต่น่าจะเป็นประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของสังคมไทย ซึ่งชนรุ่นหลังควรนำมาคิดต่อสานต่อ เพื่อถักทอเป็นภูมิปัญญาใหม่อันสมสมัยในการแสวงหาทางออกให้แก่สังคมไทยที่กำลังก้าวสู่ยุค ๒๐๐๐ ในไม่ช้านี้

โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
สำหรับเด็กและเยาวชน

สารบัญ

เค้าโครงการเศรษฐกิจ

- เค้าร่างพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
(Assurance Sociale) ๔๕
- เค้าร่างพระราชบัญญัติ ๕๒
ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช.....

ผนวก ก

- พระบรมราชวินิจฉัยของ ๖๑
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
รับสนองพระบรมราชโองการโดย
พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี

ผนวก ข

รายงานการประชุมกรรมการพิจารณา
เค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๐๓

ผนวก ค

บันทึกเรื่องรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ
ซึ่งสภาได้ลงมติตั้งเพื่อให้สอบสวนว่า
หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ๑๒๙

ผนวก ง

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ๒๐๑

เค้าโครงการเศรษฐกิจ

คำชี้แจง

ข้อที่ควรระลึกในการอ่านคำชี้แจงนี้

การแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์

การคิดที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ข้าพเจ้าได้พึงเล็งถึงสภาพอันแท้จริงตลอดจนนิสัยใจคอของราษฎรส่วนมากกว่าการที่จะส่งเสริมให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์นั้น ก็มีอยู่ทางเดียว ซึ่งรัฐบาลจะต้องเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง โดยแบ่งการเศรษฐกิจนั้นออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ

ความคิดที่ข้าพเจ้าได้มีอยู่เช่นนี้ ไม่ใช่เป็นด้วยข้าพเจ้าได้มีอุปาทานผูกมันอยู่ในลัทธิใดๆ ข้าพเจ้าได้หยิบเอาส่วนที่ดีของลัทธิต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมแก่ประเทศสยามแล้ว จึงได้ปรับปรุงยกขึ้นเป็นเค้าโครงการ

เหตุแห่งความลำเอียง

แต่มีข้อควรระลึกไว้ว่า การจัดบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ในทางเศรษฐกิจนั้นย่อมมีลัทธิอยู่มากมายหลายอย่าง แต่ผู้ที่นิยม นับถือในลัทธิต่างๆ ยังมีอาจที่จะตกลงกันได้ ทั้งนี้ศาสตราจารย์ เดสซองบ์ส แห่งมหาวิทยาลัยกรุงปารีส ได้กล่าวไว้ว่ามีอยู่ ๓ ประการ

ไม่รู้โดยไม่ได้ตั้งใจ

๑. เพราะบุคคลทุกคนยังไม่รู้ในลัทธิต่างๆ การไม่รู้นี้เป็นโดยไม่ตั้งใจ เช่น ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรืออ่านตำราที่แท้จริงของลัทธิต่างๆ บุคคลผู้นั้นก็มีอาจที่จะทำความตกลงอย่างไรได้

ไม่รู้โดยตั้งใจ

๒. เพราะตั้งใจจะไม่รู้ เช่น บุคคลที่ได้ยินได้ฟังคำโฆษณาตลาดว่า ลัทธิหนึ่งนิยมให้ฆ่าฟันกัน ริบทรัพย์ของผู้มั่งมีเอามาแบ่งให้แก่มนุษย์ทุกคนเท่าๆ กัน เอาผู้หญิงเป็นของกลาง แล้วก็หลงเชื่อตามคำตลาด และมีอุปาทานยึดมั่นในคำชั่วร้าย แล้วไม่ค้นคว้าและสืบต่อไปให้ทราบความว่าลัทธินั้นได้ยู่ยงให้คนฆ่าฟันกันจริงหรือ ริบทรัพย์เอามาแบ่งให้เท่าๆ กันจริงหรือ เอาผู้หญิงมาเป็นของกลางจริงหรือ

ประโยชน์ส่วนตน

๓. เพราะเหตุประโยชน์ส่วนตน กล่าวคือบุคคลที่แม้จะรู้ลัทธิต่างๆ ว่ามีส่วนดีอย่างไรก็แกล้งทำเป็นไม่รู้ ไม่ยอมที่จะดำเนินตาม เพราะเหตุที่ตนมีประโยชน์ส่วนตัวที่จะป้องกันไม่ให้เกิดลัทธิต่างๆ นั้น เช่น ลัทธิโซเชี่ยลลิสม์ที่ประสงค์ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเสียเอง เพื่อประโยชน์ของราษฎรเสียทั้งหมดดังนี้ ผู้ที่ประกอบการอุตสาหกรรมก็ต้องไม่นิยมลัทธิโซเชี่ยลลิสม์ เพราะเกรงไปว่าประโยชน์ตนที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมนั้นจะต้องถูกริบ หรือบุคคลที่เกลียดชังรัฐบาลด้วยเหตุผลส่วนตัว แม้จะรู้ลัทธิต่างๆ และจะเห็นว่าลัทธินั้นดีก็ตาม แต่เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินตามลัทธินั้น ตนเองได้ตั้งใจเป็นปรปักษ์กับ

รัฐบาล ก็แสวงทำเป็นถืออีกลัทธิหนึ่ง บุคคลจำพวกนี้จัดเป็นพวก อุบาทว์กาลิโลก เพราะเหตุที่ตนมุ่งแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่หาได้ มุ่งถึงประโยชน์ของราษฎรโดยทั่วไปไม่

ทฤษฎีมานะ

สำหรับประเทศสยามที่ข้าพเจ้าเคยสังเกตมา ยังเห็นว่ามีอีก เหตุหนึ่ง คือทฤษฎีมานะ ข้าพเจ้าเคยอ่านคำบรรยายของท่านนักปราชญ์ ในสยามบางท่าน ซึ่งอธิบายกล่าวถึงในลัทธิหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ถามท่าน ผู้นั้นว่าท่านได้อ่านจากหนังสือปรบักษ์ของลัทธินั้นหรือคำเล่าลือ ได้ความ ว่าท่านได้ยินคำเล่าลือ ข้าพเจ้าจึงแนะนำให้อ่านหนังสือของผู้ที่เป็น กลาง ท่านอ่านแล้ว และเห็นจริงว่าที่ท่านได้บรรยายมาแล้วเป็นคำเท็จ แต่เพื่อที่จะสงวนชื่อเสียงส่วนตนของท่าน ท่านก็มีทฤษฎีมานะแสวง บรรยายอยู่ตามเดิม ทั้งๆ รับกับข้าพเจ้าว่าท่านผิด แต่ท่านต้องทำโดย มานะ ท่านนักปราชญ์เหล่านี้เป็นพวกอุบาทว์กาลิโลก เช่นเดียวกับ พวกที่นึกถึงประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่

ตั้งใจเป็นกลาง

ฉะนั้นผู้อ่านคำชี้แจงของข้าพเจ้า ขอได้โปรดตั้งใจเป็นกลาง หลีกเลียงจากเหตุชั่วร้ายดังกล่าวข้างต้นนี้ และวินิจฉัยว่า คำโครงการ ที่ข้าพเจ้าคิดอยู่นี้ จะช่วยราษฎรได้ตามที่คณะราษฎรได้ประกาศไว้ นั้น ได้หรือไม่ เมื่อติดขัดสงสัยประการใดก็ขอได้โปรดถามมายังข้าพเจ้า และเมื่อได้ยินผู้ที่แย้งด้วยเหตุใดแล้ว ก็ขอได้โปรดถามผู้แย้งว่าเหตุผล นั้น เป็นของเขาเองหรือเป็นเหตุผลที่เขาได้ยินจากปากตลาดอย่างไร พร้อมทั้งสอบถามถึงเอกสารอันเป็นหลักฐานใดๆ ซึ่งผู้แย้งได้อ่านหรือ ได้พบ แล้วโปรดแจ้งมายังข้าพเจ้าด้วย

การอ่านคำชี้แจงนี้ ไม่ใช่ต้องการว่าผู้มีปัญญาจึงจะวินิจฉัยได้ แม้ผู้ไม่ได้ปัญญาถ้าค้นคว้าสืบสวนจริง ไม่เชื่อแต่ข่าวเล่าลือก็วินิจฉัย ได้ดีกว่าผู้ที่ไม่ค้นคว้าสืบความจริง

หมวดที่ ๑

ประกาศของคณะราษฎร

หลักข้อ ๓ ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้ประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์ คือหลัก ๖ ประการ หลักซึ่งเกี่ยวแก่เศรษฐกิจของประเทศมีความว่า

“จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”

รัฐบาลทำได้ไม่ใช่เหตุสุดวิสัย

ความข้อนี้ย่อมฝังอยู่ในใจของประชาชนถ้วนหน้า และจะจารึกลงในประวัติของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันความข้อนี้อยู่เสมอ และเห็นว่าถ้ารัฐบาลได้จัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยากนั้นย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้หาใช่เป็นการสุดวิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้ เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เลือกนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ “บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร” และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจ ที่จะไขประตูเปิดช่องทางให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่กีดกันอยู่ได้เปิดออกแล้ว รัฐบาลก็ต้องนำราษฎรผ่าน

ประตุนั้น เข้าไปสู่ขัณฑ์แห่งความสุขสมบูรณ์ มิใช่ทำให้ราษฎรเดินถอยหลังเข้าคลอง ด้วยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลซึ่งรับหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัดการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรนั้น

หมวดที่ ๒

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้ที่มีจิตใจเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยความเมตตากรุณาแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันแล้ว เมื่อเห็นสภาพชาวนาในชนบทก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็จะปรากฏความสมเพชเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงจะเห็นว่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ อันเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตของบุคคลเหล่านี้แร้นแค้นปานใด แม้วันนี้มีอาหารรับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมีหรือจะขาดแคลนก็ทราบไม่ได้อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลงสังขารต่อไปว่าชีวิตของเรานี้ย่อมชรา ย่อมเจ็บป่วย ก็แหละเมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหารรับประทานอีกหรือ เพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยังคงขาดแคลนอยู่แล้ว

คนมั่งมี คนชั้นกลาง คนยากจน ก็อาจแร้นแค้น

ความไม่เที่ยงแท้แห่งการดำรงชีวิตนี้มิใช่จะมีแต่ในหมู่ราษฎรที่ยากจนเท่านั้น คนชั้นกลางก็ดี คนมั่งมีก็ดีย่อมจะต้องประสบความไม่เที่ยงแท้ด้วยกันทุกรูปทุกนาม ขอให้คิดว่าเงินทองที่ท่านหามาได้ในเวลานี้ ท่านจะคงเก็บเงินนั้นไว้ได้ จนกว่าชีวิตของท่านจะหาไม่และอยู่

ตลอดสืบไปถึงบุตรหลานเหลนของท่านได้หรือ ตัวอย่างมีอยู่มากหลาย ที่ท่านคงพบคงเห็นว่าคนมั่งมีในสมัยหนึ่ง ต้องกลับเป็นคนยากจนในอีกสมัยหนึ่ง หรือมรดกที่ตกทอดไปถึงบุตรต้องละลายหายสูญ ไม่คงอยู่ตลอดชีวิตของบุตร บุตรของผู้มั่งมีกลับตกเป็นคนยากจน เช่นนี้ท่านก็จะเห็นได้แล้วว่า เงินนั้นไม่ใช่สิ่งที่เที่ยงแท้ อันจะเป็นประกันการดำรงชีวิตของท่านได้ ท่านจะรู้แน่หรือว่า สังหารของท่านจะยังคงแข็งแรงทำงานได้ตลอดชีวิต ถ้าท่านป่วยหรือพิการอย่างใดขึ้น ท่านทำงานไม่ได้ ท่านต้องใช้เงินที่ท่านมีอยู่แล้ว เงินนั้นย่อมสูญสิ้นหมดไปเช่นนี้แล้ว ท่านจะได้อาหารที่ไหนรับประทาน เพราะท่านป่วยหรือพิการทำงานไม่ได้ ท่านลองนึกว่าถ้าท่านตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ท่านจะรู้สึกอย่างไร

หมวดที่ ๓ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล

ความไม่เที่ยงแท้ในการเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึงมีนักปราชญ์คิดแก้ โดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร (Assurance Sociale)* กล่าวคือ ราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนกระทั่งสิ้นชีพ ซึ่งในระหว่างนั้นจะเป็นเด็ก หรือเจ็บป่วย หรือพิการ หรือชราทำงานไม่ได้ก็ดี ราษฎรก็จะได้มีอาหาร

* ภาษาต่างประเทศที่ใช้ในฉบับนี้ ยึดตามต้นฉบับสมุดปกเหลือง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม, สำนักงานการพิมพ์ ศ. ศิลปานนท์ ซึ่งภาษาที่ใช้เป็นภาษาฝรั่งเศส

เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เมื่อรัฐบาลประกันได้เช่นนี้แล้ว ราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับเพราะตนไม่ต้องกังวลว่า เมื่อเจ็บป่วยหรือพิการหรือชราแล้วจะต้องอดอยาก หรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยบุตรเมื่อตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่า บุตรจะอดอยากหรือหาไม่เพราะรัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมพิเศษดียิ่งกว่าการสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของไม่เที่ยงแท้ดังได้พรรณนามาแล้ว

บริษัทเอกชนทำไม่ได้

การประกันเช่นนี้ เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชนจะพึงทำได้ หรือถ้าทำได้ราษฎรก็ต้องเสียเบี้ยประกันภัยแพงจึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนมา การประกันเช่นนี้จะทำได้ก็แต่โดย “รัฐบาล” เท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็นต้องเก็บเบี้ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาลอาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่นจัดให้แรงงานของราษฎรได้ใช้เป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทางอ้อมเป็นจำนวนคนหนึ่งวันละเล็กละน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึก ฯลฯ ดังนี้ เป็นต้น

พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้แก่ราษฎรในต่างประเทศ นับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัดให้รัฐบาลได้มีประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ ก็ต้องออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่งบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้นไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ได้ตามสภาพ (ดูร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไปข้างท้าย)

ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรทั่วหน้านี้เห็นว่าถูกต้องต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าทุกๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้นก็ยังมิข้าราชการบางคนเที่ยวว่าประกาศและป้องกันกีดขวาง ไม่อยากให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง ทั้งๆ ผู้ที่ตนเองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ รัฐบาลจะเอาที่ไหนมาจ่าย

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อนว่าเงินเป็นสิ่งที่รับประทานไม่ได้ เงินย่อมเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

การจ่ายเงินเท่ากับการจ่ายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่านหาได้ ท่านนำเอาเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำเอาไปแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบเงินว่าเป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็ไม่ผิด การจ่ายเงินเดือนก็เท่ากับการจ่ายคะแนนให้ราษฎร ที่จะจ่ายแลกเปลี่ยนกับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎร

ผลที่สุดราษฎรจะพึงได้รับ ก็คือปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

รัฐบาลไม่ต้องริบทรัพย์ของผู้มั่งมี

ฉะนั้นในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาลไม่ต้องริบทรัพย์ของผู้มั่งมีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มีปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อมบริบูรณ์เพื่อรับแลกกับเงินเดือน ซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรเป็นการหักกลบลบหนี้กันไป

การหักกลบลบหนี้

เช่นราษฎรคนหนึ่งได้เงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวน ๒๐ บาทดังนี้แล้ว เงินที่รัฐบาลจ่ายให้แก่ราษฎรไปก็กลับตกมาเป็นของรัฐบาลอีก เงินที่จะคงตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นราคา น้อยกว่าจำนวนเงินที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎรนี้เท่านั้นที่รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก เช่นทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะไม่ต้องออกธนบัตรให้มาก ซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มีธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ ซึ่งราษฎรจะได้นำเงินมาฝาก และการจับจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหักกลบลบหนี้ (Compensation) ดังนั้นธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียนก็ไม่จำเป็นที่จะต้อง มีจำนวนมากมาย

รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้นการที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาล จะต้องจัดให้มีสหกรณ์เป็นผู้ทำสิ่งซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต และเป็นผู้จำหน่ายสิ่งเหล่านี้เสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสหกรณ์เป็นผู้จัดทำและจำหน่ายปัจจัยเหล่านี้เสียเองหรือเป็นผู้ควบคุมแล้ว รัฐบาลจะประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรได้อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหน มาจ่ายเป็นเงินเดือนให้แก่ราษฎร

การประกอบเศรษฐกิจใดๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับที่ดินและซึ่งอยู่บนพื้นดิน และใต้ดิน
๒. แรงงาน
๓. เงินทุน

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ต่างคนมีที่ดินและเงินทุนพอเพียงอยู่แล้วหรือเราจะเห็นได้ว่า ๙๙% ของราษฎรหาที่ดินและเงินทุนเพียงพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจแต่ลำพังให้ถูกต้องครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของตน แรงงานนี้ตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่ดินและเงินทุนเพียงพอ

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนของประเทศ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของราษฎรรวมกันแล้วจะเห็นได้ว่า ในประเทศสยามมีที่ดินถึง ๕ แสนตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐ ล้านไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูกปลูก ในใต้ดินนั้นอุดมไปด้วยแร่โลหะธาตุทั้งหลาย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทุนนั้นแล้วแม้เราจะยังไม่มีมากมาย แต่ประเทศสยามไม่ใช่ป่าเถื่อนเสียทีเดียว ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศที่ได้มีอยู่ ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินทุนมาได้บ้างโดยนโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

✓ **หมวดที่ ๔**

แรงงานที่สูญเสียไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเราอันอุดมอยู่แล้วนี้ ยังมีได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบเศรษฐกิจตามทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำดั่งที่เป็นมาแล้ว ทำให้แรงงานสูญสิ้นเสียไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง แรงงานต้องใช้เปลืองไปโดยใช่เหตุบ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วยแรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก (Parasite Sociale) บ้าง ดั่งจะได้พรรณนาต่อไปนี้

บทที่ ๑

แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่

แรงงานสูญ ๔๐%

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของประเทศสยาม ทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้งไถ หว่าน เกี้ยว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือนซึ่งต้องสูญสิ้นไป ถ้าหากเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้ราษฎรมีทางที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประกอบเศรษฐกิจได้แล้วความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำชี้แจงจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ได้ด้วยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ที่แต่รัฐบาลที่จะกำหนดวางแผนการเศรษฐกิจแห่งชาติให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

บทที่ ๒

แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจไม่เหมาะสม

แรงงานเปลือง โดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจในระหว่าง ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านั้นยังเปลืองไปโดยใช่เหตุเพราะเอกชนต่างคนต่างทำ เช่น ชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็นรายๆ ไป ดังนี้ แรงงานย่อมเปลืองมากกว่าการรวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง ไถ หว่าน เกี้ยว ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขกเป็นบางครั้งบางคราว) ต้องหาอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนารวมกันทำก็อาจประหยัดแรงงานลงได้ เช่น กระบือหนึ่งตัว ชาวนาที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลายๆ ชาวนาที่มีกระบือหลายๆ ตัวแล้วกระบือนั้นก็อาจรวมกันเลี้ยง

และใช้คนเลี้ยงรวมกันได้เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนั้นการบ้านเช่นการหาอาหาร ก็จะรวมกันทำได้เหมือนดังเช่นสโมสรหรือร้านจำหน่ายอาหาร ที่วันหนึ่งๆ มีคนมารับประทานอาหารหลายสิบคนและอาจใช้คนปรุงอาหารเพียงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ ดังนั้นแรงงานในการทำอาหาร ในการเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น เมื่อชาวนา รวมกันทำแล้วก็จะประหยัดได้อีกมากและแรงงานที่ยังเหลืออยู่ ก็จะนำเอาไปใช้เป็นประโยชน์ในการประกอบเศรษฐกิจที่เรายังขาดอยู่ ก็ ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

บทที่ ๓

✓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้เครื่องจักรกล

แรงงานเสียไปโดยใช้วิธีป่าเถื่อน

เรื่องนี้ย่อมทราบกันอยู่ดีแล้วว่า การทำนาของเราได้ใช้วิธีไถหว่าน เกี้ยว ฯลฯ เหล่านี้โดยแรงคนและสัตว์พาหนะ จริงอยู่ วิธีทำด้วยแรงคนและสัตว์พาหนะนี้ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยป่าเถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมีได้คิดขึ้นในเวลานั้น แต่ถ้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่องจักรกล ให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว (ซึ่งสามารถเป็นได้เพราะวิทยาศาสตร์ใดๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำนั้นไม่มี เว้นแต่จะไม่ได้สนใจกันเท่านั้น) และเป็นธรรมดาของการเศรษฐกิจเมื่อมีเครื่องจักรกล แรงงานก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้มาก

ผลดีของเครื่องจักรกล

เช่นการไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลานี้ก็ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่า เครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คนสองคนอาจทำการไถได้ในฤดูกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทยเป็นผู้ที่มีร่างกายเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าคนจีน

หรือฝรั่ง ทำการเศรษฐกิจใด ถ้าอาศัยกำลังแรงคนแล้ว เราจะสู้คนจีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล การหาเครื่องจักรกลมาใช้นี้ชาวนาทุกๆ คนสามารถมีเครื่องจักรกลได้หรือ ชาวนามิทุนพอที่จะซื้อหรือ เป็นการจริงที่เอกชนบางคนยอมหามาได้ เพราะมีเงินทุนไม่จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้เพียงหวังว่าเครื่องจักรกลย่อมมีคุณอนันต์ และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ในต่างประเทศมีคนไม่มีงานทำมากขึ้นทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะเครื่องจักรกลที่มีขึ้นแทนแรงงานของคนหรือเครื่องจักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มีงานทำย่อมมากขึ้น

ผลรับของเครื่องจักรกล

สมมติว่า โรงทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำด้วยมือใช้คนงานพันคน เมื่อโรงทอผ้านั้นเปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรกลต้องการคนงานเพียงร้อยคนเช่นนี้แล้ว คนอีก ๙๐๐ คนก็จะต้องออกจากโรงงานนั้น กลายเป็นคนไม่มีงานทำ แต่ทั้งนี้จะโทษเครื่องจักรกลมิได้ เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์มิให้ต้องทรมาน การที่มีคนไม่มีงานทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนใช้เครื่องจักรกลนั้นเป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็นธรรมดาอยู่เองซึ่งเมื่อโรงงานต้องการคนงาน ๑๐๐ คนคนงานเหลืออีก ๙๐๐ คน เจ้าของโรงงานมีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องจ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่าๆ และคนอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำถ้าโรงงานต่างๆ หรือการกรสิทธิกรรมต่างๆ ได้ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็จะมาสู่ แต่ถ้าวรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ก็มีแต่ผลดีอย่างเดียวที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล

รัฐบาลทำเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักรกล

สมมติว่า โรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้เครื่องจักรกล มีคนงานที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๙๐๐ คน รัฐบาล

อาจรับคนเหล่านี้ไปทำในโรงงานอื่นที่จะตั้งขึ้นใหม่ เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนนหนทาง ก่อสร้างป่าเพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และสมมติว่าโรงงานและการประกอบเศรษฐกิจต่างๆ มีอยู่พร้อมบูรณ์เพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องขยายต่อไปแล้ว ก็ลดเวลาทำงานของคณงานลง เช่นเดิมทำวันละ ๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้น คณงานก็ลดชั่วโมงทำงานลง เช่นเหลือวันละ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ ชั่วโมง ดังนี้ โดยไม่ต้องลดเงินเดือนของคณงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจากเครื่องจักรกล คือลดความทรมาณร่างกายของมนุษย์ได้มากขึ้น จริงอยู่การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน เอกชนอาจลดเวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้นเอกชนย่อมลดค่าจ้างลงด้วย ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำมีมากกว่างานที่จะมีให้ทำแล้วค่าจ้างก็ลดลงเป็นธรรมดา และเป็นกฎแห่งการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่ที่ราษฎรและเครื่องจักรกลจะเป็นสิ่งประหัตประหารราษฎร เมื่อไม่ต้องการประหัตประหารก็ไม่ต้องใช้เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช้เครื่องจักรกล ความล้าหลังก็จะมีอยู่ตลอดไป

การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักรกล

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเอง โดยจัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหารื่องแรงงานแล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชน เพราะรัฐบาลอาจวางนโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม (Impôt Indirect) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก

ภาษีทางอ้อม

เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่ง พลเมือง ๑๑ ล้านคนก็คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัยชื่อเสียงและทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็นประกันดีกว่าเอกชน หรือรัฐบาลอาจตกลงกับ

ต่างประเทศซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูกและ
ผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ดังที่บางประเทศเคยทำได้ผลดี

บทที่ ๔

แรงงานที่เสียไปเพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

พวกหนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

ในประเทศสยามนี้ มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลกอาศัยบุคคลอื่นกิน
มีจำนวนไม่น้อย กล่าวคือตนเป็นผู้ไม่ประกอบการเศรษฐกิจหรือการใด
ให้เหมาะสมแก่แรงงานของตน อาศัยอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่
ของผู้อื่นหรือบางทีก็ทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่น ในกรุงเทพฯ หรือใน
หัวเมือง เมื่อสังเกตดูตามบ้านของคนชั้นกลางหรือของผู้มั่งมีแล้ว ก็
จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกินมีอยู่เป็นจำนวนมาก บุคคลจำพวกนั้นนอกจากจะ
หนักโลกแล้ว ยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสິงของเพิ่มขึ้นได้ เช่นในประเทศ
หนึ่งมีคนทำงาน ๑๐๐ คน ทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน
แต่มีคนอาศัยกินอยู่เปล่า ๕๐ คนดังนี้ ถ้าพวกหนักโลกนี้ทำงานรวมกับ
อีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน ราคาก็ย่อมจะเพิ่มขึ้น
ได้เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตาม
ปัจจุบันนี้ ก็จะกลายเป็นคนซึ่งเกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคน
ต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้านคอยอาศัยกินเช่นนี้ ผลเศรษฐกิจ
ของประเทศก็จะลดน้อยลง ไม่มีวิธีใดดีกว่ารัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจ
เสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้
แรงงานของผู้หนักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

หมวดที่ ๕

✓ วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลจำต้องดำเนินวิธีละม่อม คือ ต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคนมีกับคนจน รัฐบาลต้องไม่ประหัดประหารคนมี

บทที่ ๑

การจัดหาที่ดิน

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอ

เวลานี้ ที่ดินซึ่งทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือของเอกชน นอกนั้นเป็นที่ป่าที่จะต้องกันสร้าง ที่ดินซึ่งอยู่ในมือเอกชนในเวลานี้ ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและค่าอากรหรือดอกเบี้ย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้ว่า ๙๙% เป็นลูกหนี้เอาที่ดินไปจำนอง หรือเป็นประกันต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บดอกเบี้ยหรือต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ที่มิเนาให้เช่า เช่นนาในทุ่งรังสิตเป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้กลับจำต้องออกเงินเสียค่านา เป็นการขาดทุนย่อยยับกันไปไม่ว่าคนมีหรือคนจน เจ้าของนาเป็นส่วนมากประสงค์ขายนาแม้จะต้องขาดทุนบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ให้ชาวนายืมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน การบังคับจำนองหรือนำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ ราคาที่ดินก็ตกต่ำ ทั้งนี้เป็นผลที่การประกอบเศรษฐกิจ รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ

ซื้อที่ดินคืน

เมื่อการเป็นเช่นนี้แล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมาก็เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดินผู้รับจำนองทั้งหลายคงจะยินดีมิใช่น้อย เพราะ

การที่ตนยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกันมี
แต่จะขาดทุนอย่างเดียว การซื้อที่ดินกลับคืนมานี้เป็นวิธีต่างกับวิธีบริบททรัพย์
ของคอมมูนิสต์

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อที่ดินคืน จ่ายราคาโดยใบกู้

ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะซื้อที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจ
ออกใบกู้ให้เจ้าของที่ดินถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกุนั้น รัฐบาลจะ
ได้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ยืม ซึ่งไม่
เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมาย เช่นที่ดินราคาพันบาท
เจ้าของที่ดินก็ถือใบกู้เป็นราคาพันบาท และสมมติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้น
ร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็ได้ดอกเบี้ยปีละ ๗๐ บาทเป็นต้น ดังนี้เป็น
การได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่า หรือการทำเอง ทั้งนี้ก็เท่ากับเจ้าของ
ที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินบอกจำนวนที่ดิน
เจ้าของที่ดินถือใบกู้ของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืน ที่ดินที่ไม่จำต้องซื้อ

ที่ดินที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืนนี้ ก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการ
เศรษฐกิจ เช่นที่นาหรือไร่ เป็นต้น ส่วนที่บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่
รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่เจ้าของประสงค์ขายแลกกับใบกู้ การจัด
ให้มีบ้านสำหรับครอบครัว (Homestead) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่
ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวางต่อ
การดำเนินเศรษฐกิจ เหตุฉะนั้นจะยังคงให้มีอยู่ได้ก็ไม่เป็นการแปลก
ประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้กลับมาเป็นของรัฐบาลเช่นนี้แล้ว รัฐบาลจะได้กำหนด
ลงไปได้ถนัดว่าการประกอบเศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วน

อย่างไร และจะต้องใช้เครื่องจักรกลชนิดใดเป็นจำนวนเท่าใด การท่อน้ำ จะต้องขุดหรือทำคั่นนอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยกย้ายอยู่ในระหว่างเจ้าของต่างๆ นั้น ต่างเจ้าของก็ทำคั่นนของตนเอง แต่เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลดังนี้แล้ว ถ้าที่มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก เช่น การทำคั่นนอาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่องจักรกล เช่นการไถก็จะได้ดำเนินติดต่อกัน มิฉะนั้นจะต้องไถที่นี้แห่งหนึ่งทีโน้นแห่งหนึ่ง เป็นการชักช้าเสียเวลา และการบำรุงที่ดินโดยวิชาเทคนิคย่อมจะทำได้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ราษฎรยังหลงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกลสิกรรมจะพร่ำสอนก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็ต้องประพฤติตาม

ความรักในที่ดิน

ในตำราเศรษฐวิทยา ซึ่งผู้แต่งนิยมในลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพวกรัฐบาลที่กลัวว่ารัฐบาลจะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันทำงานมาก ๆ แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อรัฐบาลนั้น มักจะเสียมสอนว่าการที่รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้ว จะทำให้ราษฎรไม่มีการรู้สึกรักในที่ดินเหมือนกับที่ราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดินนั่นเอง การบำรุงจะไม่เกิดผล คำกล่าวเช่นนี้เปรียบเหมือนผู้กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รักที่ดินอันเป็นส่วนของตัวเองนั้น พูดยตามหลักปรัชญาแล้ว ก็เนื่องมาจากความคิดที่รักตัว (Egoism) กล่าวคือ ให้รักตนเองของตน ให้รักทรัพย์สินของตน ตั้งนี้ย่อมเป็นการตรงกันข้ามกับการที่เพาะให้รักชาติรักผู้อื่นที่เป็นมนุษยร่วมชาติ (Altruism)

รักตัวหรือรักชาติ

มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอ ก็การที่เพาะให้รักตัวให้รักทรัพย์สินของตนนี้ มิเป็นการตรงกันข้ามกับการที่ว่ารักชาติหรือ ข้าพเจ้าสงสัยนักกว่าผู้ที่อ้างว่ารักชาติแต่เที่ยวสั่งสอนให้รักตัวเองด้วยเช่นนี้ จะรักชาติ

จริงแต่ปากและน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ หนึ่งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เพื่อจะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่ได้อยู่แล้ว ก็ควรจะมีความรักในที่ดินอันเป็นของตนเพียงพออยู่แล้ว เวลานี้ขอให้สังเกตเช่นในกรุงเทพฯ มีผู้ที่เช่าที่ดินหรือเช่าบ้านเขาอยู่หรือเช่าห้องแถวเขาอยู่เป็นจำนวนมากมายก่ายกอง พวกนั้นมีที่ดินที่ไหน ที่เขาจะรัก และถ้าถือหลักว่าคนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นมิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ? ข้าพเจ้ามิเชื่อเลยว่า ผู้ที่เช่าบ้านเขาอยู่นั้นจะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติไปทั้งหมด ความจริงผู้ที่มีที่ดินอยู่มากนั้นแหละ บางคนที่จะตกลงในแผนเศรษฐกิจใดๆ ก็นึกพะวงแต่ที่ดินของตน ขอให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดีและมองดูรอบๆ ข้างของท่านและสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดินรักชาติยิ่งกว่าคนที่ไม่มีที่ดินหรือ? อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าก็จะตัดสินให้ว่ามีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้นการที่มีที่ดินและไม่มีที่ดิน ไม่ใช่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความรักชาติยิ่งหย่อนอย่างที่คุณคิดเลย

ส่วนข้อที่ว่าผู้ที่ไม่ใช่เป็นเจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจบำรุงที่ดินนั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดินรัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็นของกลางก็เท่ากับว่า ราษฎรทั้งหมดเป็นเจ้าของที่ดินนั้นเหมือนบริษัทที่มีผู้ถือหุ้นมากๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมีบำรุงที่ดินของเขา ดอกหรือ? เรากลับจะเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่บริษัทที่มีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่าเอกชนมีที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกลสิกรรม เป็นข้าราชการคอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไปเมื่อที่ดินเป็นของรัฐบาล เราก็คงมีข้าราชการที่เป็นผู้ชำนาญในการกลสิกรรมที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วยอาศัยวิชาความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ เหมือนดังที่ข้าราชการกลสิกรรมในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่าที่ดินจะไม่ได้รับการบำรุงขึ้นนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญการกลสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงข้ามที่ที่ดินจะได้รับความบำรุงดียิ่งขึ้น เช่น ในการทดน้ำ ในการปรับปรุงพื้นที่ดินและในการเพาะปลูก ที่จะใช้ เมล็ดพันธุ์ หรือ ปุ๋ยเหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ ความสามารถของเขาเต็มที่ที่ไม่เหมือนกับปัจจุบันนี้ แม้ผู้ชำนาญจะ พยายามสักเท่าใดๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อเพราะนิยมอยู่แต่ในแบบ โบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดินในการทำกสิกรรมก็ยังคงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิม หรือถ้างานทางกสิกรรมมีไม่พอ ก็สมัครทำงานอื่นได้ คงมีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ ไม่เดือดร้อนอันใดยิ่งไปกว่าที่ประกอบทำการกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความ สุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบกับข้าราชการในปัจจุบันนี้ เป็นส่วนมากกว่า ตระกูลของพวกนี้ เต็มๆ ที่เดียวก็ทำการกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้น ต้องละที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เช่นนี้ ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านี้ จะมึร์กชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือ ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรละ ที่นาของเขา มา ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปได้ตามคำกล่าวหานั้นไม่ได้

ระวังคำล่อลวงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวกที่ต้องการให้ เอกชนมีที่นาอยู่นั้น มูลเหตุแห่งคำกล่าวนี้เนื่องมาจากผู้ที่ถือลัทธิที่ นิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และเสกแสวงเหตุผลสนับสนุนซึ่งล่อใจ เอกชนให้มีทรัพย์สินคล้ายเป็นการให้สินบนโดยทางอ้อมๆ และพวก รัฐบาลที่ชั่วฉ้อหนี่ดีพอในการที่ราษฎรจะละที่นามาสมัครทำงานในการ อุตสาหกรรมอื่นๆ ซึ่งราษฎรต้องอยู่รวมกันเป็นส่วนหลายๆ และเกรงว่า ถ้าราษฎรอยู่รวมกันเป็นส่วนหลายๆ เช่นนี้จะเห็นการมิตินิรภัยของตน

หรือตอนอ่อนแอก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์
ในทางเศรษฐกิจได้ และเกรงว่าตนจะหลุดพ้นจากตำแหน่งซึ่งเป็นการ
หวังความเจริญโดยแท้ และพวกนี้เที่ยวป่าวร้องให้คนนิยมในเหตุผล
ของตน ซึ่งคนที่ไม่ไตร่ตรองก็หลงเชื่อเอาได้ง่ายๆ และป่าวร้องกัน
ต่อๆ ไป

บทที่ ๒

การจัดหาการงาน

ข้าราชการบางคนเกลียดกันไม่อยากให้ราษฎรเป็นข้าราชการ

นิสสัยคนไทยชอบทำราชการ คือชอบสมัครเอาแรงงานของตน
มาแลกกับเงินเดือนของรัฐบาล นิสสัยเช่นนี้มีอยู่แน่ชัด แม้ในหมู่บุคคล
ที่คัดค้านว่ารัฐบาลไม่ควรทำอุตสาหกรรมเองก็ดี บุคคลเช่นนั้นก็เป็น
ข้าราชการเป็นส่วนมาก ตนเองหาได้เลียดกันผู้อื่นมิให้เป็นข้าราชการ
ซึ่งผู้อื่นก็มีนิสสัยชอบทำราชการเหมือนดังตน ฉะนั้นคารมของบุคคล
จำพวกนี้ผู้อ่านควรระวังจงหนัก และจงย้อนถามผู้พูดนั้นเสมอว่าท่าน
เป็นข้าราชการหรือเปล่า เมื่อท่านเป็นข้าราชการแล้ว เหตุใดท่าน
เกลียดกันราษฎรมิให้เป็นข้าราชการบ้างเล่า

รับราษฎรเป็นข้าราชการ

เมื่อนิสสัยของคนไทยชอบทำราชการเช่นนี้แล้วไม่เป็นการยาก
อันใดที่จะรับคนไทยทั้งหมดให้เข้าทำราชการ แต่การทำราชการไม่
หมายความว่าการนั่งบัญชาการในสำนักงาน การประกอบเศรษฐกิจที่
รัฐบาลทำก็เรียกว่าราชการด้วย

ในการนี้รัฐบาลอาจกำหนดให้ราษฎรที่มีอายุเช่น ตั้งแต่ ๑๘ ปี
ถึง ๕๕ ปีขึ้นไป ต้องทำงานตามคุณวุฒิกำลังและความสามารถของตน

ต่อจากนั้นขึ้นไปราษฎรผู้นั้นจะได้รับบำนาญจนตลอดชีวิต และในระหว่างที่ยังมีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปีก็ต้องเล่าเรียนและทำงานเล็กน้อยตามกำลัง ราษฎรจะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลหรือจากสหกรณ์เหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้

ทำงานตามกำลังความสามารถ

เงินเดือนนั้นจำต้องต่างกันตามคุณวุฒิกำลังความสามารถ เพื่อที่ข้าราชการทั้งหลายจะได้ชะมัดเขม้น ต่างทำเต็มกำลังความสามารถของตน แต่อย่างไรก็ตามเงินเดือนขั้นต่ำที่สุดจะพอเพียงแก่การที่ข้าราชการผู้นั้นจะซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ บ้างจ่ายแห่งการดำรงชีวิตได้

รัฐบาลจะบังคับให้ราษฎรทั้งหมด ให้เป็นข้าราชการหรือรัฐบาลไม่จำเป็นต้องบังคับราษฎรทั้งหมดให้เป็นข้าราชการ

ยกเว้นเอกชนบางจำพวกที่ไม่ต้องรับราชการ

รัฐบาลอาจยอมยกเว้นให้เอกชนที่เป็นคนมั่งมีอยู่แล้วในเวลานี้ หรือผู้อื่นซึ่งไม่ประสงค์เป็นข้าราชการ ประกอบการเศรษฐกิจของตนเอง เมื่อผู้นั้นแสดงได้ว่าการประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของเขา เขาจะมีรายได้เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตของเขาได้ตลอดแม้เจ็บป่วยหรือชราภาพ และสามารถที่จะเลี้ยงดูบุตรของเขาให้ได้รับการศึกษา และมีฐานะที่จะเลี้ยงตัวเอง ส่วนบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในฐานะที่ไม่เที่ยงแท้ นั้น ก็จำเป็นต้องเป็นข้าราชการ เพราะการทำราชการนั้นก็เท่ากับได้ออกแรงงานผสมไว้เป็นทุนสำรองในเวลาเจ็บป่วยหรือชราแล้ว

แต่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียหมด เช่นนี้ ราษฎรที่เป็นเอกชนจะหาอาชีพตามลำพังได้อย่างไร?

อาชีพอิสระ

การประกอบเสรีธุรกิจนั้นมีลักษณะการบางอย่าง ซึ่งเอกชนจะประกอบตามลำพังได้ผล เช่น การอาชีพอิสระ (Professions Liberales) เช่นนักประพันธ์ ทนายความ ช่างเขียน ครูในวิชาบางอย่าง ฯลฯ เหล่านี้ เมื่อราษฎรใดประสงค์จะทำโดยลำพัง ไม่อยากเป็นข้าราชการ แล้วก็อนุญาตให้ทำได้ หรืออาชีพอื่น เช่น การโรงงานซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วในเวลานี้ เมื่อผู้นั้นประสงค์จะทำต่อไปโดยไม่อยากเป็นข้าราชการแล้ว ก็อนุญาตเช่นเดียวกัน นอกจากผู้นั้นจะขายให้แก่รัฐบาลและคนถือใบกุ้ ได้ดอกเบียจากรัฐบาลเลี้ยงชีพของตนหรือการพาณิชย์ การกิจกรรมบางอย่างเมื่อเอกชนแสดงได้ว่าการที่ตนจะประกอบได้ผลพอเลี้ยงตนแล้ว จะอนุญาตให้ทำเป็นพิเศษก็ได้

ผลดีของการที่ราษฎรส่วนมากสมัครเป็นข้าราชการ

การที่ราษฎรส่วนมาก ได้สมัครเป็นข้าราชการเช่นนี้ ผลร้ายไม่มีอย่างใด รัฐบาลกลับจะได้ผลดี คือแรงงานของราษฎรจะได้ใช้เป็นประโยชน์ได้ตลอด เช่นในปีหนึ่งเมื่อหักวันเวลาซึ่งต้องหยุดพักผ่อนแล้ว ราษฎรจะได้ทำงานตลอดไป ข้อที่เราวิตกว่าชาวนามีเวลาว่างอีก ๖ เดือนนั้น ย่อมจะไม่ต้องวิตกอีกต่อไป รัฐบาลคงใช้เวลาอีก ๖ เดือนนั้นไว้เป็นประโยชน์ เช่นเมื่อว่างจากทำนา ก็อาจทำไร่อย่างอื่น หรือทำถนนหนทาง สุดแต่แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะกำหนดไว้ นอกจากนั้นเมื่อถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการแล้ว รัฐบาลยังอาจบังคับให้ศึกษา ให้อบรมในศิลปวิทยาใดๆ ให้รู้ในการฝึกหัดวิชาทหาร ซึ่งทู่่นเวลาที่จะต้องมารับราชการทหารได้อีกโสดหนึ่ง

บทที่ ๓ การจัดการเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจนี้ มีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกล และวัตถุที่รัฐบาลยังทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน

ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภทที่ ๒ นี้ เป็นเงินที่หมุนเวียนและหักกลบลบหนี้กันได้ เช่นราษฎรที่รับเงินเดือน ก็นำเอาเงินเดือนซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอดีก็เป็นการหักกลบลบหนี้กันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลจำต้องหาทุนสำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า ถ้ารัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝากธนาคาร เท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าของนี้รัฐบาลตามจำนวนที่ฝากนั้น ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้กับตนซึ่งอาจเป็นอันตรายเสียหายได้

ทุนทั้ง ๒ ประเภทนี้ รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในสยามประเทศท่านว่าต้องบริบททรัพย์ของเอกชน การบริบททรัพย์นี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น วิธีจัดหาทุน คือ

- ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีบางอย่าง เช่นภาษีมรดก ภาษียาได้ หรือภาษีทางอ้อม (Impôt Indirect) ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมาก เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคน ก็คงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้นว่า ภาษีเกลือซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่นรัฐบาลรับซื้อ

เกลือจากผู้ทำนาเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมควร ครั้นแล้วรัฐบาล
จำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภคน้ำตาล ภาษีบุหรี่ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

- ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมีทางผิดศีลธรรม
อย่างไร จริงอยู่การออกสลากกินแบ่งเป็นการพนัน ผู้ถือสลากย่อมต้อง
เสี่ยงโชค แต่การเสี่ยงของผู้ถือสลากนั้น ต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียง
เล็กน้อย

- กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายในซึ่งรัฐบาลจะร่วมมือกับคน
มั่งมีในเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นการกู้โดยตรงหรือออกไปกู้สำหรับโรงงาน
โดยเฉพาะ เช่นถ้ารัฐบาลจะตั้งโรงทำน้ำตาล ต้องการทุน ๑ ล้านบาท
รัฐบาลออกไปกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกู้มีสิทธิได้ดอกเบี้ย
ตามกำหนดและได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้ หรือกู้จากต่างประเทศในเมื่อ
ต่างประเทศยินดีให้กู้ ความจริงการกู้เงินจากต่างประเทศก็ควรนำเงิน
นั้นซื้อเครื่องจักรกลหรือวัตถุที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำ
เงินนั้นมาใช้จ่ายในประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนี้แล้ว ถ้าเรากู้เงินจาก
ต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อเครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทใน
ต่างประเทศ และผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ดังเช่นบางประเทศเคยกระทำ

- การหาเครดิต

สำหรับประเทศสยามเรา เห็นควรซื้อจากบริษัทในประเทศ
สยามเรา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่จะไม่ยอมขายโดยผ่อนส่ง
เงินเป็นงวดๆ หรือราคาแพง อนึ่งรัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้ง
โรงงาน และรัฐบาลเอาโรงงานและผลประโยชน์ของโรงงานนั้นเป็น
ประกันหนี้ของบริษัทจนกว่าจะใช้เงินหมด วิธีต่างๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่
รัฐบาลสามารถทำได้ในเวลาหนึ่ง เพราะยอมทราบแล้วว่า เวลาหนี้เครื่อง
จักรกลมีล้นตลาดในโลก บริษัทต่างๆ ต้องการขายสินค้าของตนแม้จะ
โดยวิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

หมวดที่ ๖ / การจัดทำให้รายได้และรายจ่ายของ รัฐบาลเข้าสู่ดุลยภาพ

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเอง โดยจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรเช่นนี้ ปัญหาก็ย่อมเกิดขึ้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพได้อย่างไร ผลจะมีเป็นว่ารัฐบาลต้องล้มละลาย ราคาเงินของเราจะตก โดยที่รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมายกระนั้น หรือ

บทที่ ๑ ดุลยภาพภายในประเทศ

หักกลบลบหนี้

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายไว้แล้วแต่ในตอนต้นว่า เงินเดือนที่ราษฎรได้รับก็จะหักกลบลบหนี้กันไปกับสิ่งที่ราษฎรซื้อจากรัฐบาล ฉะนั้น รัฐบาลจำต้องทำสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต ซึ่งราษฎรต้องการไว้ให้พร้อมบริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่รัฐบาลเช่นนี้แล้ว แม้ในเดือนหนึ่งๆ หรือในปีหนึ่งๆ จะมีเงินเหลืออยู่ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บสะสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภายหน้า ซึ่งก็ต้องซื้อจากรัฐบาล ดุลยภาพก็คงต้องมีขึ้นภายในประเทศเป็นแน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้สู่ดุลยภาพ ยังอาจกระทำได้ด้วย การกำหนดราคาสิ่งของที่จำหน่าย แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎรต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิตอาจมีแตกต่างกัน และยิ่งมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวางขึ้นและเจริญขึ้นแล้ว ความ

ต้องการก็ยังมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ซาลส์จิด กล่าวไว้ว่า ที่เรียกกันว่า เจริญนั้นก็หมายความว่าความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอน เศรษฐวิทยา เล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่นคนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอ ปิดบังร่างกายบางส่วน ครั้นคนจำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่อง นุ่งห่มปิดบังร่างกายมากขึ้น ดังนี้ เป็นต้น

การทำปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

ฉันใดก็ดี เมื่อราษฎรสยามเจริญขึ้น ความต้องการก็ย่อมมี มากขึ้นตามส่วน เช่นเครื่องนุ่งห่ม ก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น การคมนาคมมากขึ้น เช่นต้องการ รถยนต์ ต้องการเดินทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการพักผ่อนหา ความเพลิดเพลิน เช่น การมหรสพ การกีฬาเหล่านี้ เป็นต้น เมื่อ รัฐบาลจัดให้มีสิ่งเหล่านี้พร้อมบูรณ์แล้ว เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะ กลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องสูญเสียภาพได้

บทที่ ๒

✓ ดุลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการที่ซื้อเครื่องจักรกล และวัตถุที่รัฐบาลยังทำเองไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาใช้เจ้าหนี้

ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ใน ประเทศให้เหลือเฟือ จากการใช้จ่ายภายในประเทศ และนำสิ่งที่เหลือนี้ ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้กับจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้ เช่น ข้าว ไม้สัก แร่ เช่นนี้ เป็นต้น

สินค้าเข้ามีสิ่งไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลานี้ประเทศสยามก็ยังมีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท

ควรนำแต่สิ่งจำเป็นเข้ามา

คือสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ แต่ประเทศสยามได้นำสินค้าอื่นซึ่งนอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมาก เช่น ของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้า เหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลจัดทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองเสียให้เกือบหมดแล้วสินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทนี้ ก็จะใช้แลกเปลี่ยนกับเครื่องจักรกลซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้นแรงงานที่ว่างอยู่ ซึ่งรัฐบาลอาจใช้เป็นประโยชน์ได้อีกนั้น ก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น ดุลยภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

หมวดที่ ๖ (ต่อ)

/การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาล ต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ผู้ที่อ่านโดยมีอุปาทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่า การที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนี้ จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นของกลางไปทั้งหมดหรือ ชีวิตในครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะความพยายามในการที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้าจะมีผู้กล่าวก็คงจะใส่ร้ายโดยไม่ไตร่ตรอง

ราษฎรที่เป็นข้าราชการ ก็มีสภาพเหมือนข้าราชการทุกวันนี้

ความจริงเท่าที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่าราษฎรเป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวันนี้ที่ทำงานแล้วได้เงินเดือน และเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ ข้าพเจ้าได้ระวังมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ ข้าพเจ้าประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้น ปราศจากการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้ายังเคารพต่อครอบครัวของผู้นั้น ผู้หญิงไม่ใช่เป็นของกลาง ความเกี่ยวพันในระหว่างผู้บุพการี เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย บิดา มารดากับผู้สืบสันดาน เช่น บุตรหลาน ยังคงมีตามกฎหมายลักษณะผิวเมียไม่ยกเลิก ราษฎรคงมีมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญเหมือนดังข้าราชการในทุกวันนี้ ถ้าหากราษฎรหมดมานะที่จะช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมีเป็นบุคคลจำพวกที่หมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ

การค้นคว้าในวิชาการคงมิได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่าการค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์จะมีไม่ได้ ชื่อนี้จะเป็นการกล่าวใส่ร้ายเกินไป นักวิทยาศาสตร์ยังค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้ และจะยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้ ไม่ต่างกับข้าราชการในปัจจุบันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลงเชื่อคำกล่าวที่ใส่ร้ายว่ามนุษย์เราจะต้องกินข้าวกะทะ อยู่ในรู ถ้าท่านถามผู้กล่าวว่า เขาอ่านจากหนังสือไหนที่กล่าวเช่นนั้น แล้วแจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็นพระคุณมาก

หมวดที่ ๗ การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

รัฐบาลกลางคุมไม่ทั่วถึง

แม้ตามหลักรัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ในประเทศที่กว้างขวางมีพลเมืองกว่า ๑๑ ล้านคน ดังประเทศสยามนี้ การประกอบเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสียทั้งนั้นแล้วการควบคุมตรวจตราอาจจะเป็นไปโดยทั่วถึงไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบเศรษฐกิจนี้เป็นสหกรณ์ต่างๆ

สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์หนึ่งๆ นั้น ราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่เจ็บป่วยหรือพิการ หรือชราาก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นี้จะได้ประกอบการเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทางกสิกรรม ก็จะประกอบกสิกรรม เช่นการเพาะปลูก พืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และกระทำการอื่นเมื่อมีแรงงานเหลืออยู่ เช่นการสร้างถนนหนทาง การสร้างบ้านและสถานที่ในสหกรณ์นั้น ราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ นอกจากจะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรายังคงได้รับเงินรางวัลพิเศษตามผลแห่งการที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธีนี้ไม่ว่าคนยากจนหรืออนาถาก็ย่อมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ซึ่งต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลจัดอยู่ในปัจจุบัน คือผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำ อันมีจำนวนมากในเวลานี้ ไม่มีโอกาสที่จะเป็นสมาชิกสหกรณ์

สหกรณ์จะมีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกสักเท่าใดนั้น ก็
แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่น สหกรณ์อุตสาหกรรม
ย่อมมีสมาชิกที่เป็นคนงานของอุตสาหกรรมนั้นตามแต่อุตสาหกรรมจะ
ใหญ่หรือย่นไปใด และสหกรณ์ในทางกิจการก็สุดแท้แต่ความเหมาะสม
แห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดินที่จะประกอบกิจการว่าจะควรเพียงใด และ
จะต้องใช้คนงานเท่าใดจึงจะควบคุมและใช้วิชาเทคนิคได้โดยสะดวก

ร่วมในกิจการต่างๆ

สหกรณ์เหล่านี้ ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมร่วมกันประกอบ
การเศรษฐกิจครบรูป คือ

๑. ร่วมกันในการประดิษฐ์ (Production) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออก
ที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกรแรง

๒. ร่วมกันในการจำหน่ายและขนส่ง (Circulation) กล่าวคือ
ผลที่สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการจำหน่ายและขนส่งในความ
ควบคุมของรัฐบาล

๓. ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภคและบริโภค คือ สหกรณ์จะ
เป็นผู้จำหน่ายของอุปโภคและบริโภคแก่สมาชิกเช่นอาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็นที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย
สหกรณ์อาจจำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบ เหล่านี้ ให้
สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบ แต่ถ้าสมาชิกต้องการความ
สะดวก จะซื้ออาหารที่สำเร็จแล้วจากสหกรณ์ก็ได้ตามใจสมัคร

๔. ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์จะได้จัดสร้าง
สถานที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาล สมาชิกครอบครัวหนึ่งก็จะมีบ้าน
อยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผนผังของสหกรณ์ ให้ถูกต้องตามอนามัย
และสะดวกในการที่จะจัดการปกครองและระวังเหตุภัยอันตราย

เทศบาล สาธารณสุข การศึกษา การทหาร

เมื่อราษฎรได้รวมกันเป็นสหกรณ์ มีบ้านอยู่เป็นหมู่ด้วยกันแล้ว การจัดให้สหกรณ์ได้มีการปกครองตามแบบเทศบาล (Municipality) ย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและสาธารณสุข เช่น สหกรณ์จะได้จัดให้มีแพทย์ออกข้อบังคับว่าด้วยการรักษาอนามัยและการศึกษาอบรม หมู่คนก็ทำได้ง่าย เพราะสมาชิกอยู่ใกล้ๆกัน เมื่อเสร็จจากการทำงานวันหนึ่งๆ สหกรณ์อาจออกข้อบังคับให้มาเรียนหรืออบรม การเรียนอาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพ ฉายภาพ และการแสดงอื่นๆ การระงับปราบปรามโจรผู้ร้ายจะสะดวก นอกจากนี้ทางทหารอาจอาศัยสหกรณ์เป็นเครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหารแก่บุคคลที่ก่อนถูกเกณฑ์ทหารหรือพวกกองเกินอัตรา (Preparation Militaire) การเกณฑ์ทหาร การระดมพลเหล่านี้ ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

หมวดที่ ๘

รัฐบาลจะจัดให้มีการเศรษฐกิจ ชนิดใดบ้างในประเทศ

ป้องกันการปิดประตูค้า

รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรมและอุตสาหกรรมทุกอย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัยต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการปิดประตูการค้าได้ เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูค้าก็ไม่เป็นการเดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาตามสมิทว่า ประเทศต่างๆ จะต้องแบ่งแยกการทำงานกัน ประเทศใดทำกสิกรรมก็ทำแต่กสิกรรม ไม่ต้องประกอบอุตสาหกรรมนั้น ความจริงเป็นหลักที่ดีใน

เมื่อประเทศต่าง ๆ สุจริตต่อกัน ไม่มีการปิดประตูค้าหรือกีดราคาแก่งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

✓ ความเห็นนักเศรษฐวิทยาเยอรมัน

เราจำต้องดำเนินตามหลักของนักเศรษฐวิทยาของเยอรมันผู้หนึ่งชื่อ เฟรเดอริค ลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันนี้ต้องทำตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือ มีอุตสาหกรรม กลสิกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมสมบูรณ์ และเมื่อได้เป็นเช่นนั้นแล้วจะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศก็ควร

✓ ฮิตเลอร์ แมคโดนาล ดาลาดิเออร์

เยอรมันนี้ได้เจริญขึ้นเพราะถือหลักนี้กันทั้งประเทศเยอรมันนี้เอง การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลดีเพียงไร เช่น การรถไฟ เป็นต้น และในปัจจุบันนี้เองประเทศเยอรมันนี้เห็นว่าบ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาลให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมในลัทธิที่รัฐบาลจัดทำเศรษฐกิจเอง ในอังกฤษมีท่านแมคโดนาล ในประเทศฝรั่งเศสมีท่านดาลาดิเออร์เป็นหัวหน้าในรัฐบาล ท่านเหล่านี้ดำเนินลัทธิอย่างไรก็ย่อมทราบกันอยู่แล้วว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกันกับรัฐบาลและต้องการการประกันของรัฐบาล (Assurance Sociale) ไม่มากก็น้อย

หมวดที่ ๙

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศสยามจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัทเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานแล้วให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้นพึงสำเหนียกว่า ตนจะนำเอาความระส่ำระสายและความหายนะมาสู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปช่างไม่รู้บ้างหรือว่า การที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกัน ถึงกับบางครั้งนายจ้างต้องปิดโรงงาน (Lock out) บางคราวกรรมกรพากันหยุดงาน (Strike) อันโต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้าง เรื่องเวลาทำงานบ้าง เรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกันภัยของกรรมกรบ้าง เหล่านี้ มิใช่เป็นเพราะเหตุที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศสยามเรา นี้ แม้โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อยเราก็เห็นแล้วว่าปัญหาได้เริ่มเกิดขึ้น เช่นกรรมกรรถราง เป็นต้น ยิ่งบ้านเมืองเจริญขึ้นโรงงานมีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็นว่าความระส่ำระสายจะเกิดมีขึ้นเพียงใด แต่ถ้ามการประกอบเศรษฐกิจทั้งหลาย รัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเองแล้ว ราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการประเภทใด เมื่อได้ทำงานตามกำลังและความสามารถเหมือนกับกรรมกร และข้าราชการประเภทอื่นแล้วก็จะได้รับผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสมอภาคตามกำลังและความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎร ก็เท่ากับราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น

เอกชนเกียดกันกำไรมาก

เมื่อผลแห่งการเศรษฐกิจมีมากราษฎรผู้เป็นกรรมกรและข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนมากขึ้นตามส่วน รัฐบาลจะไปเกียดกันเอาไว้เพื่อประโยชน์ของใครก็ไม่มิเลย ซึ่งต่างกับเอกชนผู้เป็นเจ้าของโรงงาน

ซึ่งเป็นธรรมชาติอยู่เองที่เอกชนนั้นจะต้องเกิดขึ้นเอาผลกำไรไว้ให้มาก และกดขี่หรือฉ้อแรงของกรรมกรเอาไว้เป็นประโยชน์ส่วนตัว

รัฐบาลทำมีกำไร จริงอยู่ มีผู้กล่าวว่าถ้ารัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุน คำกล่าวนี้ผู้กล่าวเอาตัวอย่างที่เร็วของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศที่วินัยบกพร่อง คนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มีใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงจะขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้น คนงานไม่มีวินัยหรือวินัยบกพร่อง เอกชนนั้นก็ขาดทุน เช่นเดียวกัน ทางแก้ในเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้ จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่รัฐบาลหรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงานและการควบคุมของหัวหน้างาน อีกประการหนึ่งถ้าจะพิจารณาถึงการประกอบเศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้นไปนั้นให้เป็นประโยชน์ทั้งหมดและจัดประหยัดแรงงานได้ กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกล อะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

หมวดที่ ๑๐

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่การประกอบเศรษฐกิจจะได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้จะต้องคำนวณและสืบสวนเป็นลำดับดังต่อไปนี้

ความเป็นอยู่ของอารยประเทศ

๑. จำต้องคำนวณและสืบสวนว่า ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้น มีอะไรบ้างและ ฯลฯ จะต้องมีการคำนวณ

เท่าใดจึงจะพอเพียงแก่ความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามควรแก่ความ
เจริญ ไม่ใช่คำนวณอย่างการแร้นแค้น เช่นอาหารก็จะต้องคิดถึงจำนวน
ข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่
ยากจนจะต้องมีรับประทาน เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องคิดถึงจำนวนผ้าและ
แพรซึ่งบุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมี เช่นหมวก เสื้อ กางเกง
ถุงเท้า รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่อยู่ก็จะต้องคิดว่าใน
ครอบครัวหนึ่งมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระท่อมหรือกระท้อบ
จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ด้วยความสะดวกและทนทานได้นาน
เช่นตึก เป็นต้น ต้องคิดถึงการเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนกับ
คนป่าในอาฟริกาในเวลานี้ มาเป็นตึกรามซึ่งมีสภาพเท่าเทียมอารย
ประเทศ ในการคมนาคมนั้นแล้ว ก็ต้องคิดถึงการคมนาคมทางบกกว่า
จะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทางอันเชื่อมราษฎรทุก ๆ สหกรณ์ ทุก ๆ
ตำบลในพระราชอาณาจักรให้ทั่วถึงกัน การสร้างคลองหรือทำอันเป็น
การคมนาคม ทางน้ำและการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนยวดยาน
ที่ราษฎรในครอบครัวหนึ่งหรือในสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรจะมีควรรใช้ เช่น
รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบกับสภาพของคนไทยที่จะให้มีสิ่งเหล่านี้
เท่าเทียมกับคนที่มีอยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

๒. เมื่อคำนวณและสืบสวนดังกล่าวในข้างต้นแล้ว ก็จะต้อง
คำนวณและสืบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านั้นถ้าจะทำขึ้นจะต้องอาศัยที่ดิน
แรงงาน เงินทุนเป็นจำนวนเท่าใด เช่นการปลูกข้าวซึ่งจะเพียงพอ
แก่การที่พลเมือง ๑๑ ล้านรับประทาน เช่นสมมติจะต้องการข้าวสาร
๒,๙๓๑ ล้านกิโลกรัมจะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้องอาศัย
แรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคนกับแรงสัตว์พาหนะ
หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น การไถ ถ้าคนไถตามธรรมดา
จะได้วันละ ๑/๒ ไร่ ในการไถก็สิ้นแรง ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่อง
จักรกล ซึ่งเครื่องจักรไถนาเครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการ

คนขับคนหนึ่งและผู้ช่วยคนหนึ่งแล้ว แรงงานของคนที่ต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น รุ่นแรงงานได้หลายเท่า สมมติว่า

การคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ก็จะต้องใช้เพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้ โดยปรับที่นาให้ไข่น้ำออกได้ ซึ่งเครื่องจักรกลเกี่ยวจะใช้งานได้แล้ว ก็ต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

การลากเข็นจากที่นามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ก็จะต้องใช้แรงคนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

เครื่องจักรกลรุ่นแรงงาน

ดังนี้ รวมแรงงานที่จะต้องใช้จึงอาจเป็นดังนี้

ก. ถ้าใช้แรงคน ผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้นสิ้นแรงงาน ๘๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลในการไถ คราด หว่าน ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักรกลยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรงงาน ๓๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรงคนเพียง ๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้ก็ต่างกัน เช่นถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกลและน้ำมัน สมมติว่าที่นา ๑๕ ล้านไร่ ใช้เครื่องไถ ๕,๐๐๐ เครื่องๆ ละ ๓,๐๐๐ บาท ดังนี้ทุนที่จะซื้อเครื่องไถนาก็คงเป็นเงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็นงวดๆ ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมันหรือตั้งโรงกลั่นกรอง ขุดหาน้ำมันหรือซื้อเพลิงอื่นๆ

๓. เมื่อทราบจากการคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ต้องคำนวณและสืบสวนถึงที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มีอยู่ในเวลานี้ และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะประกอบเศรษฐกิจ เช่น ที่ดิน

เรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ และเป็นที่ไร่ที่ป่า ซึ่งจะปลูกพืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในที่ดินมีแร่ อย่างไร ซึ่งเราจะจัดการขุดขึ้นมาใช้ได้ และคำนวณถึงแรงงาน เช่น พลเมือง ๑๑ ล้านคนนี้ สมมติคงเป็นเด็กและคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนที่ทำงานได้ ๖ ล้านคน ในวันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑,๖๘๐ ล้านวันแรงงาน ในบรรดาแรงงานเหล่านี้ ก็จะแยกเป็นแรงงานที่ทำ ด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานฝีมือเท่าไร แรงงานวิชาพิเศษเช่น นายช่าง แพทย์ ครูเท่าใด แรงงานในการควบคุมเช่นหัวหน้างานและ ข้าราชการฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินทุนที่รัฐบาลจะ จัดให้มีได้เช่นการกู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่งมี การเก็บภาษีทาง อ้อมอันไม่ให้เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ดังนี้แล้วก็จะทราบได้ว่า เรามีที่ดินและ แรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดเงินทุนเท่าใด และเราจะจัดให้ที่ดินนั้น เป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งการเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์อย่างไร และที่สุดก็จะประมาณได้ว่าการที่จะทำให้ราษฎรได้ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้น เราจะต้องอาศัยเวลาเท่าใด ในปีหนึ่งๆ เราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

เริ่มใช้เป็นส่วนๆ

และในที่สุดก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ในท้องที่ใดก่อนและเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อน เช่นนี้เป็นลำดับไป จนทั่ว พระราชอาณาจักร

อบรมผู้ชำนาญ

การกระทำใดๆ เมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้วการนั้นจะสำเร็จ ได้ยาก และเมื่อเราทราบว่าเราขาดกำลังอันใด เราก็ควรรหากำลังอันนั้น

เช่น เราขาดผู้ชำนาญการพิเศษ เราก็จะต้องจ้างชาวต่างประเทศซึ่งเป็นผู้ชำนาญการพิเศษมาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเราซึ่งจะต้องวางแผนการอบรมไว้ด้วย

หมวดที่ ๑๑ ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดยการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อมทำให้วัตถุที่ประสงค์อื่นๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดียิ่งกว่าที่จะปล่อยให้เศรษฐกิจให้เอกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่จะได้ชี้แจงต่อไปนี้

บทที่ ๑ เอกราช

ก) เอกราชในทางศาล

ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ นั้น ในข้อนี้ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่นี้ได้จวนเสร็จอยู่แล้ว

ข) เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งที่อุปโภคบริโภคและสิ่งจำเป็นแห่งการที่จะดำรงชีวิตได้เอง และรัฐบาลควบคุมการกตราคาหรือขึ้นราคา โดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามชอบใจในเวลานี้ได้แล้ว เราก็ยอมเป็นเอกราชไม่ต้องถูกบีบบังคับหรือกดขี่จากผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ ตราบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำอยู่แล้ว ตราบนั้นเราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทางเศรษฐกิจไม่ได้

ค) เอกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองเรามีสิ่งอุปโภคบริโภค ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต พร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกันประเทศได้เพียงพอ และเราบำรุงการศึกษาได้ด้วยมีแรงงานที่จะจัดให้ครอบครัวมั่งคั่งสอน เราจัดบำรุงอนามัยของราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเอง อันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่นๆแล้ว จะมีประเทศใดเขามา ราวี เวลานี้มีแต่พวกนักบ่นกลั้วฝรั่งไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัด บ้านเมืองของเราตามความเอกราชของเรามีอยู่ เรายุติศาสตร์และ ข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพของเขามืออยู่ใน สยามเวลานี้ เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้ากับเขา คือซื้อสินค้าของเขาใน ประเภทที่เราทำเองไม่ได้ เช่น เครื่องจักรกลเราซื้อเขามากขึ้นแทนที่ จะซื้ออาหารจากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ ดังนี้ต่างประเทศใดเขาจะ มาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลั้วฝรั่งว่าเขาจะข่มเหงเราในทางที่ผิด แม้เรา จะเป็นฝ่ายที่ทำเช่นนั้นแล้ว เราก็อย่าทำอะไรเสียเลยดีกว่า แม้แต่การ เปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ในชั้นแรกเรามีกลั้วฝรั่งว่าเขาจะข่มเหง หรือ แต่เขาก็มีน้ำใจดีเพียงพอที่จะไม่มาข่มเหงอันใด ฝรั่งเขาเป็น สมาชิกสันนิบาตชาติจริงอยู่, แม้จะมีผู้ดูถูกสันนิบาตชาติว่าทำอะไร ไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็นเครื่องที่ยับยั้งการกดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรม ได้ไม่มากนักน้อยซึ่งผิดกว่าในครั้งก่อน ขอให้ดูการพิพาทระหว่างบริษัท น้ำมันอังกฤษกับประเทศเปอร์เซีย ซึ่งเปอร์เซียก็มีอาณาเขตและ พลเมืองใกล้เคียงกับเรา ความเจริญในทางการศึกษาส่วนมากของ พลเมืองก็ใกล้เคียงกับเรา แต่ทำไมเมื่อเปอร์เซียถอนสัมปทานของบริษัท อังกฤษ อังกฤษก็ไม่จุใจมาข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่าเขามีธรรมะพอจึง นำเรื่องขึ้นว่ากล่าวในสันนิบาตชาติแทนที่จะยกกองทัพไปรบ เมื่อเรา ไม่ต้องการข่มเหงเบียดเบียนชาวต่างประเทศเราต้องการบำรุงประเทศเรา เหตุไฉนเขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

บทที่ ๒

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคคยาจารย์เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๑ ว่า เหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาชญาอันนี้มีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิดนั่นเอง

๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้น เหล่านี้ ก็เมื่อรัฐบาลได้จัดให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วก็เหตุไฉนการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากการเศรษฐกิจจะยังคงมีอยู่อีกเล่า เหตุแห่งการกระทำผิดอาชญาจะคงเหลืออยู่ก็แต่เหตุอันเนื่องแต่นิสัยสันดานของผู้กระทำผิดซึ่งจะต้องคิดแก้ไขโดยอบรมและสั่งสอนดัดนิสัย และเมื่อผู้อบรม ผู้สั่งสอน ผู้ดัดนิสัยได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ในการอบรมสั่งสอนดัดนิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น

บทที่ ๓

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง ก็จะเป็นการสมจริงไม่ใช่หลอกหลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้เข้าใจผิดเพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมีได้ทำการใด แต่ที่ยังมิได้กระทำการใดก็เพราะยังมีได้ดำเนินการตามความคิดของข้าพเจ้า เมื่อได้ดำเนินการตามความคิดของข้าพเจ้าที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้วราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดยเหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ แม้แต่เด็ก คนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้ ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาลแล้ว ราษฎรก็จะไม่อดอยาก

เพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำก็จะได้กำหนดให้พอเพียงที่จะซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามความต้องการของราษฎร

บทที่ ๔

เสมอภาค

ความเสมอภาคก็ย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่งนอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาคที่จะเข้ารับราชการแม้จะเป็นในทางปกครองและในทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้องรีบเอามาแบ่งเท่าๆ กันในระหว่าง ๑๐๐ คนๆ ละ ๑ บาท ตามที่นักปราชญ์ในประเทศสยามท่านอ้างว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เราเกลียดชังลัทธิคอมมิวนิสต์ ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศสยามท่านกล่าวนั้น และเราไม่ดำเนินวิธีบริพัตรมาแบ่งกันดังที่นักปราชญ์ท่านกล่าว

บทที่ ๕

เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้มองแต่ผิวๆ จะคัดค้านทันทีว่าการที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าเป็นข้าราชการนั้น และการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนั้น จะเป็นการตัดเสรีภาพ จริงอยู่เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ย่อมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ทั้งหมด เป็นการปฏิบัติหลักข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่นๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในร่างกาย ในทรัพย์สิน ในเคหะสถาน ในการพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม

เมื่อราษฎรได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุข
กาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหารรับประทานเช่นนั้นหรือ
ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของราษฎรเลย แม้ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้อง
ทำงานเองเพื่อเลี้ยงชีพ นอกจากพวกที่เกิดมาหนักโลกอาศัยคนอื่นเขา
กิน (Parasite Sociale) ไม่ว่าในประเทศใดๆ เสรีภาพย่อมจำกัดเพื่อ
ประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และคณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้
แล้วว่า เสรีภาพนั้นจะทำให้เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังได้
กล่าวข้างต้น

บทที่ ๖ การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้รับความสุข
สมบูรณ์โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้
รับการศึกษา แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่าจะเป็อันตราย
สูญหาย และรัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการจำต้อง
เล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปจนถึง
๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชน
ต่างคนต่างทำนั้น การบังคับให้ผู้ใหญ่เรียน ย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อการที่รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการที่
ทำให้วัตถุประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะราษฎรได้สำเร็จไปตามที่ได้
ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนาคือความสุข
ความเจริญอย่างประเสริฐซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า *ศร็อริยะ* ก็จะมี
บังเกิดแก่ราษฎรโดยถ้วนหน้า ไฉนเล่าพวกเราที่ได้พร้อมใจกันไขประตู
เปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะจริง รอย ไม่นำราษฎรต่อไปให้ถึงต้น
กัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้เก็บผลเอามาจากต้นไม้ นั่น คือผลแห่งความ

สุขความเจริญ ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องศาสนาพระศรีอารีย์
ในเรื่องนี้ผู้ถือศาสนาทุกคนในการทำบุญปรารถนาจะประสบศาสนา
พระศรีอารีย์ แม้ในการสาบานในโรงศาลก็ดี ในการพิธีใดๆ ก็ดี ก็อ้าง
กันแต่ว่า เมื่อซื่อสัตย์หรือให้การไปตามจริงแล้ว ก็ให้ประสบพบศาสนา
พระศรีอารีย์ ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิถีไปสู่อารียสมัย แต่ก็ยังมี
บุคคลที่จะถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนักๆ เข้าก็จะกลับไปสู่สมัยก่อน
พุทธกาลคือเมื่อ ๒๕๗๕ ปีที่ล่วงมาแล้ว

เค้าร่าง
พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
(Assurance Sociale)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่า
ด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร พ.ศ.๒๔๗๕

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศในราช
กิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑
เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติเป็น
ต้นไปนี้ ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่งอยู่ในประเทศสยามล้วน
ทุกคน ได้รับเงินจากรัฐบาลหรือสหกรณ์ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกา
กำหนดไว้ตามอัตราขั้นต่ำดังต่อไปนี้ *

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า	๑ ปี	เดือนละ.....บาท
๒. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่	๑-๕ ปี	เดือนละ.....บาท
๓. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่	๖-๑๐ ปี	เดือนละ.....บาท
๔. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่	๑๑-๑๕ ปี	เดือนละ.....บาท
๕. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่	๑๖-๑๘ ปี	เดือนละ.....บาท
๖. บุคคลที่มีอายุตั้งแต่	๑๙-๕๕ ปี	เดือนละ.....บาท
๗. บุคคลที่มีอายุ	๕๕ ปีขึ้นไป	เดือนละ.....บาท

มาตรา ๔ บุคคลที่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษ หรือมีกำลังพิเศษจะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไปตามคุณวุฒิความสามารถกำลัง และตามชนิดของงานที่ทำตามอัตราดังต่อไปนี้^๒

ชั้น ๑. ๘๐ บาท	ชั้น ๒. ๘๐ บาท
ชั้น ๓. ๑๐๐ บาท	ชั้น ๔. ๑๑๐ บาท
ชั้น ๕. ๑๒๐ บาท	ชั้น ๖. ๑๓๐ บาท
ชั้น ๗. ๑๔๐ บาท	ชั้น ๘. ๑๕๐ บาท
ชั้น ๙. ๑๖๐ บาท	ชั้น ๑๐. ๑๗๐ บาท
ชั้น ๑๑. ๑๘๐ บาท	ชั้น ๑๒. ๑๙๐ บาท
ชั้น ๑๓. ๒๐๐ บาท	ชั้น ๑๔. ๒๒๐ บาท
ชั้น ๑๕. ๒๔๐ บาท	ชั้น ๑๖. ๒๖๐ บาท
ชั้น ๑๗. ๒๘๐ บาท	ชั้น ๑๘. ๓๐๐ บาท
ชั้น ๑๙. ๓๒๐ บาท	ชั้น ๒๐. ๓๕๐ บาท
ชั้น ๒๑. ๔๐๐ บาท	ชั้น ๒๒. ๔๕๐ บาท
ชั้น ๒๓. ๕๐๐ บาท	ชั้น ๒๔. ๕๕๐ บาท
ชั้น ๒๕. ๖๐๐ บาท	ชั้น ๒๖. ๖๕๐ บาท
ชั้น ๒๗. ๗๐๐ บาท	ชั้น ๒๘. ๘๐๐ บาท
ชั้น ๒๙. ๘๐๐ บาท	ชั้น ๓๐. ๑,๐๐๐ บาท

มาตรา ๕ นอกจากเงินเดือนที่ได้รับ ให้ผู้ที่ทำงานหรือรับราชการ ได้รับเงินรางวัลอีกโสดหนึ่งตามผลแห่งการงานของตนซึ่งรัฐบาลหรือสหกรณ์จะได้กำหนดส่วนลงไว้”

มาตรา ๖ ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูงกว่าขั้นสามัญเมื่อออกจากราชการจะได้รับเบี้ยบำนาญสูงกว่าอัตราขั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓”

มาตรา ๗ เงินเดือนและเงินรางวัลและเบี้ยบำนาญจะเพิ่มส่วนขึ้นได้ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลหรือสหกรณ์ได้ผลทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น”

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี รับราชการตามประเภทงาน ให้กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิและตามเพศ อายุ ดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างไรก็ให้สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่าที่งานประเภทนั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนด ก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลัง บุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษ หรือซึ่งแข่งขันได้ที่ต่ำกว่าการงานที่ต้องการคุณวุฒิหรือความสามารถพิเศษ ก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตน ให้เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมดางานเบา เช่นงานที่เกี่ยวกับการรักษา
สถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาลเด็ก การจำหน่ายของ
อุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อนผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศ
ชาย แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของเพศหญิงซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถเป็น
พิเศษที่จะเข้าแข่งขันทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒิและความสามารถ
เป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้ที่มียุมากทำงานเบากว่าผู้ที่มีอายุอยู่ใน
วัยฉกรรจ์

มาตรา ๙ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปี ถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่
มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใด เว้นไว้แต่เหตุ
ฉุกเฉินเมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภัยอันตรายในทางเศรษฐกิจ
ก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำงานได้ตามกำลังที่ผู้้นั้นจะทำได้ มิให้
เป็นการหักโหมหรือทรมาณเกินไป เช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าวเมื่อ
ขาดแรงงาน หรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืชผล
 เป็นต้น

มาตรา ๑๐ บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัยที่จะต้องทำงาน
หรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงานโดยตน
และบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ได้รับเงินเดือนตลอด คือ

๑. หญิงมีครรภ์

๒. คนเจ็บป่วย

๓. คนพิการ

๔. นักเรียนมหาวิทยาลัยและโรงเรียนอุดมซึ่งสอบไล่แข่งขัน
เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียนอุดมได้

๕. บุคคลที่มีเวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ

มาตรา ๑๑ บุคคลดังต่อไปนี้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้อง
รับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิที่จะรับเงินเดือนใน
ขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลซึ่งแสดงได้ว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้อันมั่นคงที่จะ
เลี้ยงตนได้

๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระเช่น แพทย์ ทนายความ ช่างฝีมือ
นักประพันธ์ หรือบุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบการ
เศรษฐกิจอื่นๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม การกสิกรรม
บางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่า การประกอบอาชีพอิสระของ
ตนจะทำให้ตนมีรายได้เลี้ยงชีวิตของตนและบุตรของตนได้ตลอด

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยวิธีจ่ายเงินเดือน

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาลหรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่ราษฎรโดยวิธีใด
วิธีหนึ่งดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่ราษฎรนั้นๆ มีสิทธิ
ได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตราที่ราษฎรนั้นๆ
มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบหนี้ (Compensation) กับเงินที่
ราษฎรนั้นๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาลหรือต่อสหกรณ์ ในการซื้ออาหาร
เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่และปัจจัยอื่นๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้ว
ราษฎรยังคงเป็นเจ้าของหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใด ราษฎรก็มีสิทธิ
ที่จะฝากเงินนั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติ หรือซื้อใบกู้ของรัฐบาลหรือ
สหกรณ์ หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้ตามใจสมัคร

หมวดที่ ๔ ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้ชำนาญการพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้จะมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในสัญญา

หมวดที่ ๕ วินัยข้าราชการ

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ้าหน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของรัฐบาลจะต้องอยู่ในวินัย ทำงาน เต็มกำลังและความสามารถในการงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะ ต้องถูกลงโทษ เช่นตัดเงินเดือน หรือเพิ่มเวลาทำงาน หรือโทษสถาน อื่นตามที่จะได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมา ณ วันที่.....พุทธศักราช.....เป็นปีที่.....

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตราขั้นต่ำนี้ต้องกำหนดให้เป็นการเพียงพอแก่การซื้ออาหาร, เครื่องนุ่งห่ม, สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตรานี้ได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในทำนองที่ให้กรรมกรมีส่วนในผลกำไรที่เรียกกันว่า Participation Benefice

๔. เงินเดือนของข้าราชการ และของกรรมกรย่อมต่างกันตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือนสูงก็ควรได้เบี้ยบำนาญสูง

๕. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นได้ เช่นเพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมติว่าเงินเดือน ๘๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ คงเพิ่มเป็น ๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศเมื่อต้องขจัดแมลง ได้มีกฎหมายระดมราษฎรให้ช่วยกันกำจัด ในประเทศเราอาจเห็นได้ หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกลในการเกี่ยวข้าวยังใช้ไม่ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้ว ก็อาจจะระดมบุคคลจำพวกนี้ช่วยตามกำลังอันมีใช้งานหนักเกินไป

๗. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตามวิธี Assurance Sociale บุคคลจำพวกนี้ได้เบี้ยบำนาญ

๘. ทั้งนี้เพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้นนี้เพื่อผู้มั่งมีหรือผู้รังเกียจที่จะเป็นข้าราชการ ได้มีโอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพังของตนเมื่อตนสามารถเช่นนั้น

เค้าร่าง
พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ
พุทธศักราช.....

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก
.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติว่า
ด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช.....

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราช
กิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ
เป็นต้นไป ให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบการเศรษฐกิจคือ ประดิษฐกรรม
ทั้งหลายไม่ว่าการประดิษฐ์นั้นจะเป็นลิขสิทธิ์หรืออุตสาหกรรมใดๆ
ตลอดจนการขนส่งและจำหน่าย (ปรีวรรตกรรม) ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่การ
ประกอบเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชน ก็คงให้เอกชนมี
อำนาจกระทำได้ตั้งตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ ป่าไม้และการประกอบกิจการอันเป็น
สาธารณูปโภค ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทาน หรืออนุญาตไปแล้วใน
เวลานี้^๑

๒. โรงงานของเอกชนที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้รัฐบาลจะผ่อนผันให้คงตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้านค้าขายของชนต่างด้าว ซึ่งมีสัญญาทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศสยาม”

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่น การพาณิชย์ อุตสาหกรรม กสิกรรมซึ่งเอกชนได้ขออนุญาต หรือสัมปทานเป็นรายๆ ไป เมื่อได้แสดงให้เห็นเป็นที่พอใจแก่รัฐบาลว่า การประกอบอาชีพอิสระนั้นได้ผลเพียงพอที่ผู้ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอด และตามเงื่อนไขอื่นๆ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจแห่งชาติ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจซื้อบรรดาที่ดินทั้งหลาย นอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวของเอกชน และนอกจากที่ดิน ซึ่งเอกชนได้รับอนุญาตหรือสัมปทานให้ประกอบเศรษฐกิจในที่ดินนั้น

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ในความครอบครองหรือมีกรรมสิทธิของผู้ใดนั้น ผู้ใดจะขอครอบครองหรือมีกรรมสิทธิในที่ดินเหล่านั้นไม่ได้นอกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล

มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้าของที่ดินและรัฐบาล ต่างฝ่ายตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายละหนึ่งคนและรวมกันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนดราคาที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่ายเงินตรา หรือ ใบกู่ให้แก่เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ตามราคาที่ดินซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกู่ นั้นให้ กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ยธนาคารในขณะที่ตกลงซื้อขาย แต่ ไม่ให้เกินร้อยละ ๑๕ ต่อปีซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานี้

ผู้ที่ถือใบกู่ยังคงมีสิทธิ ที่จะได้รับเงินปันผลอีกโสดหนึ่งจากผลที่ สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำประโยชน์ตามส่วนที่รัฐบาลจะ กำหนดไว้

หมวดที่ ๒

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาเงินทุนและเครดิตเพื่อประกอบการ เศรษฐกิจ ดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก^๑

๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน

๓. โดยเก็บภาษีทางอ้อมใน ยาสูบ^๒ ไม้ขีดไฟ^๓ เหลือ^๔ ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงการพนัน^๕ ซึ่งปรารถนาเล่นการพนัน มาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตนและเสียค่าจดทะเบียนเป็นงวดๆ ตามชนิดของการพนัน ซึ่งตนปรารถนาจะเล่น และห้ามมิให้จดทะเบียน บุคคลซึ่งในขณะใช้พระราชบัญญัตินี้เล่นการพนันนี้ไม่เป็น

นอกจากการเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว การเล่นทุกๆ คราว จะต้องได้รับอนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมอีกต่างหากทุกๆ คราว

๕. ออกใบกู่^๖ เพื่อคนที่มั่งมีภายในพระราชอาณาจักรซื้อใบกู่ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็นประกัน

๖. ออกสลากกินแบ่ง^๗

๗. กู้เงินจากธนาคารแห่งชาติ^๑
๘. กู้เงินจากต่างประเทศ
๙. ตกลงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักรกลกับต่างประเทศเพื่อส่งเงินเป็นงวดๆ

หมวด ๓

* ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดยเอาเงินทุนสำรองของรัฐบาล และเงินที่จะกู้จากเอกชนมาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติกระทำการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจออกธนบัตร โดยโอนกรมเงินตราในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัดต่างๆ ในเวลานี้ เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติในจังหวัดต่างๆ

มาตรา ๙ ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลกู้เงินตามที่รัฐบาลต้องการตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

หมวด ๔

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ^๑

มาตรา ๑๐ ให้มีสภานขึ้นสภาหนึ่งมีหน้าที่จัดการวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือกำหนดการประดิษฐกรรมซึ่งจะเป็นการกสิกรรม และอุตสาหกรรมทั้งหลายและการปรัวรรตกรรม คือการขนส่งและการ

คมนาคม การจัดสร้างสถานที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลายและจัดแยก
การงานออกเป็นสหกรณ์ต่างๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ให้กำหนดประมาณว่าใน
ปีหนึ่งๆ รัฐบาลจะทำได้อย่างไร และให้แจ้งผลแห่งผลกระทำต่อมหาชน
ทุกๆ สัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างเวลาที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินั้น ถ้า
มีเหตุจำเป็นต้องแก้แผนเพราะรัฐบาลจัดหาทุนและแรงงานไม่ได้ตาม
กำหนดก็ดี หรือรัฐบาลมีทุนและงานเพิ่มขึ้นก็ดี ให้กรรมการสภาแผน
เศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้แผนนั้นๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ในเขตใดให้ประกาศ
เป็นรายๆ ไปและให้ชี้แจงถึงที่ดิน เงินทุน แรงงานของข้าราชการและ
กรรมกร และผู้ชำนาญการพิเศษว่าพอเพียงประการใด

หมวด ๕

กรรมสิทธิของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิในสังหาริมทรัพย์ทั้งหลาย
ซึ่งเอกชนนั้นหามาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้ ซึ่งเข้าลักษณะ
ที่จะเป็นกรรมสิทธิในการค้าได้ ก็ให้ผู้นั้นมีกรรมสิทธิในการนั้น (Brevet
d' Invention) บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบการนั้นเอง หรือขาย
ต่อรัฐบาลหรือจะร่วมกับรัฐบาลในการประดิษฐ์ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่.....พุทธศักราช.....เป็นปีที่.....

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พ.ศ.

ก. ทั้งนี้ เพื่อไม่กระทบกระเทือนรุนแรงต่อเอกชนที่ประกอบอาชีพของตน โดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชาวต่างประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชน ที่รังเกียจในการเป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น การทำถนน, ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้ เพราะในปัจจุบันนี้ถือว่าถนน, ทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภค แต่ตามเค้าโครงการนี้เราถือว่า การประกอบเศรษฐกิจเป็นสาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อราษฎร

จ. ภาษีมรดกนี้ไม่ใช่ว่าจะอีกคนมั่งมี เป็นเพราะตามหลักนั้นคนที่มั่งมีได้สะสมเงินทองไว้ เงินทองนั้นได้มาก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดยทางตรงหรือทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้มั่งมีมากจนเหลือเพื่อควรเก็บให้มาก (Super Tax) คนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบผู้มั่งมีเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบและไม้ขีดไฟนี้ทำให้ประเทศฝรั่งเศสมีรายได้ใช้หนี้เยอรมนีเมื่อ ค.ศ. ๑๘๗๐ ได้รวดเร็ว และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้นก็เพราะภาษีจำพวกนี้ ในเมืองเราถ้าสมมติว่ามีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เราเก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ สตางค์ ซึ่งไม่รู้สึกมากนักก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่การผูกขาด (Monopoly) ภาษียาสูบเกี่ยวกับสัญญาทางพระราชไมตรี ฉะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บภาษีร้านจำหน่ายยาสูบ และโรงทำยาสูบโดยระวังมิให้เสียเปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ช. เกลื่อน้ำอาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้ โดยรัฐบาลรับซื้อเกลือนจากผู้ทำนาเกลือตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว ในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือให้ผูกขาด สมมติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑/๑๐ สตางค์ ๑ ปีก็ได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ซ. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายามหาวิธีไม่ให้เห็นด้วยการห้ามขาดนั้นย่อมเหลือวิสัย คือ คงลักลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลัง

ที่เล่นไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมาขึ้นทะเบียน คล้ายๆ กับผู้ที่ติดฝิ่น ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็นงวดๆ เช่น งวดละ ๑ บาท ปีหนึ่ง มี ๕ งวด สมมติว่าคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาต ประจำตัวได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุกๆ คราวที่เล่น เช่น ในตำบลหนึ่งๆ ย่อมมีการเล่นไฟไม่ต่ำกว่า ๒ วงต่อ ๑ วัน ตำบลในพระราชอาณาจักมี ๕,๐๐๐ ตำบล ต้องมีการขออนุญาตเล่นไฟ ๑๐,๐๐๐ วง ถ้าค่าอนุญาต วงละ ๕ บาท คงได้เงิน วันละ ๕๐,๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้ราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นการพนันนี้ควร กำหนดเวลาใหม่ไม่ให้เสียเวลาทำงานที่กำหนดเดิมแต่เพียงจนถึง ๒ นาฬิกา นั้น จับหลักอะไรไม่ได้ ความจริงควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกา ถึง ๒๒ นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นผู้เล่นการพนันต้องทำงาน ไม่เสียงาน ไม่เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนันชนิดนี้ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกที และต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะนิยมการพนัน

ฉ. ในเรื่องนี้เราต้องการประสานกับคนมั่งมี ไม่ประหัดประหารคนมั่งมี

ญ. สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนันมีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยง ได้เสียแต่น้อย เช่นปีหนึ่งมีลอตเตอรี่ ๓๐ ครั้งๆหนึ่งล้านบาท ก็คงได้เงินที่จะหักไว้ เป็นส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่งเสี่ยงโชคครั้งหนึ่งราว ๒๐-๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนหน้าบางเกรงจะถูกติฉินนินทาว่า จัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่างในฝรั่งเศสว่าใบกู้ (Credit National) ซึ่ง ต้องการเงินไปสร้างบ้านเมืองที่หักพังในสงครามก็เป็นใบกู้ชนิดที่ออกลอตเตอรี่ให้ แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเองมีสนามม้า คนอังกฤษที่นิยมแข่งม้ามีจำนวนไม่น้อย แต่เราไม่ประสงค์ให้เลยไปถึงนั้น เราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี่ซึ่งราษฎรเสียเงินคนละ น้อยๆ แต่มีโอกาสได้เงินมาก

ฎ. ธนาคารแห่งชาติจะช่วยรัฐบาลได้มาก เพราะเงินภาษีอากรที่ตั้งอยู่ใน คลังจังหวัดก็จะนำมาหมุนได้ นอกจากนั้นเงินเดือนที่ข้าราชการเหลือฝากไว้ใน ธนาคารก็จะนำมาหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมียุทธวิธีการหลายอย่างที่รัฐบาลจะ กู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ฏ. นอกจากนี้แผนในทางปกครองก็ต้องอนุโลมตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ด้วย

จบบริบูรณ์

ผนวก ก

/ สมุดปกขาว

พระบรมราชวินิจฉัยของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ข้าพเจ้าได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจและร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุจริตของราษฎร และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจตลอดแล้ว ขอให้ความเห็นพิจารณาข้อความต่างๆ ดังต่อไปนี้

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยหลักของคณะราษฎร

ข้อความในหมวดนี้ ข้าพเจ้าไม่มีความเห็นอันใดพิสดาร นอกจากว่าจะจัดการบำรุงเศรษฐกิจนั้นก็ดีแล้ว แต่ข้อสำคัญมีอยู่เพียงว่า ถ้าจะทำตามโครงการเศรษฐกิจนี้เมื่อใด ขอได้จัดการให้ราษฎรได้เป็นผู้เลือกที่จะได้ใช้การเศรษฐกิจดังนี้จริงๆ คือ ขอให้ฟังเสียงราษฎรจริงๆ อย่าได้หึกโหมบังคับเอาโดยทางอ้อม หรือทางใดทางหนึ่ง ให้ออกเสียงเห็นด้วย ขออย่าโกรธราษฎรถ้าเขาพากันออกเสียงว่าไม่ชอบวิธีเหล่านี้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวกของผู้เขียนโดยแน่นอน และอย่าได้ว่าราษฎรนั้นถือทริมานะมงายหรือเป็นอุบาทว์กาลิโลก

หมวดที่ ๒ ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้เขียนเล่าว่าราษฎรเวลานี้นั้นแร้นแค้นอดอยากเต็มทน และราษฎรทั่วไปไม่ทราบเลยว่ารุ่งขึ้นจะมีอาหารเพียงพอไม่ขาดแคลนหรือไม่ ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าราษฎรของเราตลอดจนชั้นคนขอทานยังมีปรากฏเลยว่าอดตาย คนที่อดตายจะมีก็แต่คนที่กลืนไม่ลงเพราะความเจ็บไข้ นั้น แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏยังไม่มอดตาย แม้แต่ในปีน้ำท่วม พ.ศ.๒๔๖๐ ผู้เขียนก็ยังกล่าวในเค้าโครงการเศรษฐกิจภาค ๒ ว่าไม่มีราษฎรอดตายเพราะมีข้าวเพียงพอที่จะแจกกันกิน และยังมีเหลือเอาไปจำหน่ายยังต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ ความอดตายแร้นแค้นนี้ย่อมแล้วแต่ตราชื้อ อะไรซึ่งเป็นเครื่องวัด คนที่ได้รับเงินเดือน ๒๐๐ บาทก็นับว่าอดอยากแร้นแค้นก็ได้ ถ้าเทียบการกินอยู่กับผู้ที่ได้เงินเดือนๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท จริงอยู่ราษฎรของเรายังไม่มอดตายโดยทั่วไป และไม่มีเครื่องแต่งตัวฝรั่งแต่งโดยทั่วไป และไม่มีรายได้เท่ากับคนงานของฝรั่ง ถ้าคิดเทียบตามอัตราเงินแบบฝรั่งนั้น ได้มากก็ใช้มาก เพราะราคาเงินของเขาแม้จะสูงก็จริงเมื่อเทียบกับเงินของเรา แต่อำนาจในการซื้อของบำรุงร่างกายนั้นมันน้อยกว่าของเราแน่ๆ ถ้าจะเปรียบถึงใจและความพอใจของราษฎรฝรั่งและ

ราษฎรของเราแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าราษฎรของเรามีความสุขใจมากกว่าเสียอีก ข้าพเจ้ายอมรับว่าฐานะการกินอยู่ของราษฎรของเราแล้วยังต่ำกว่าฐานะของราษฎรในเมืองต่างประเทศ ดังเช่นอังกฤษหรืออเมริกา แต่ตามรายงานของโปรเฟสเซอร์ ซิมเมอร์แมนนั้น กล่าวว่า ฐานะของเรานี้สูงกว่าบรรดาราษฎรอื่นๆ ในทวีปเอเชีย (เฉพาะบนพื้นทวีปไม่รวมเกาะต่างๆ) และมีความอดอยากแร้นแค้นทั้งกายและใจ น้อยกว่าราษฎรชาวนาในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้โครงการเศรษฐกิจรูปนี้อยู่ ณ บัดนี้ โดยแน่นอน ราษฎรของเรามีน้อยคนหรือเกือบจะไม่มีก็ได้ที่นอนกลางคืนแล้วนึกว่า รุ่งขึ้นเช้าจะหากินไม่ได้ นอกจากผู้ นั้นจะกระดุกกระดิกตัวไม่ได้ หาไม่ฉะนั้นคง หากินได้เสมอ ในประเทศรัสเซียเสียอีกที่ราษฎรนอนตาไม่หลับ รุ่งขึ้นไม่ทราบว่าจะได้อาหารกินเพียงพอหรือไม่ เพราะถ้าสหกรณ์หาอาหารมาไม่ได้เพียงพอ ซึ่งปรากฏอยู่เป็นของประจำวันแล้ว การซื้ออาหารก็หาไม่มาไม่ได้ บางครั้งอาจต้องอด ด้วยซ้ำ จะไปขอใครเขากินก็ไม่ได้ จะกลับไปทำของตัวกินก็ไม่ได้ เพราะไม่มีที่จะ ทำกินเสียแล้ว คนไทยเราถ้ายังมีนา มีสวน ที่จะปลูกข้าวปลูกผักได้แล้วก็ยังหวัง อยู่ได้เสมอว่าจะพอลาชาวกินได้ไม่อดอยาก นอกจากถ้าดำเนินกิจการแบบรัสเซีย เข้าแล้ว ความอดอยากจนตายนี้อาจปรากฏกลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ โปรเฟสเซอร์ซิมเมอร์แมนกล่าวว่า รายได้และฐานะการกินอยู่ของราษฎรไทยนั้น สูงกว่า ราษฎรชาติใดๆ ทั้งหมดในทวีปเอเชียที่อยู่บนพื้นทวีป ส่วนสำคัญยอมเป็นเครื่อง สนับสนุนความเห็นของข้าพเจ้าอีกส่วนหนึ่ง

หมวดที่ ๓ การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การที่จะคิดประกันความสุขสมบูรณ์ดังนี้นั้น ตามจริงย่อมเป็นของดีแน่ แต่ ตามธรรมดาของประกันย่อมจะต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งแลกเปลี่ยนเพื่อประกันความสุข สมบูรณ์ ตามแบบนี้ที่ผู้ประกันจะต้องเสียอะไรแลกเปลี่ยนแรงงาน และการ เสียภาษีวันละเล็กละน้อยเท่านั้นละหรือที่จะเป็นค่าแลกเปลี่ยน ข้าพเจ้าอยากจะว่า ค่าประกันความสุขสมบูรณ์อันนี้ คือ ต้องสละเสรีภาพเสียละกระมัง การเป็นไทยจะ กลายเป็นทาสเสียละกระมัง เพราะตามที่ปรากฏในประเทศรัสเซีย ซึ่งก็ใช้วิธีประกัน แบบนี้เหมือนกัน ราษฎรต้องประกันความสุขด้วยเสรีภาพของเขา และยอมตนเป็น ทาสของรัฐบาล เมื่อได้อ่านวิธีดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจที่เขียนมานี้ทั้ง ๒ ภาค ซึ่งเป็นวิธีการเหมือนกับที่ใช้อยู่ในรัสเซียนี้แล้ว ก็ไม่มีทางอันใดอื่นที่จะเห็นได้ นอกจากว่าการมั่นคงต้องเป็นไปตามรูปเดียวเสียเป็นแน่ ก็เมื่อการประกันความสุข

สมบูรณ์นี้ อาจต้องแลกด้วยเสรีภาพความเป็นไทยแล้ว ก็จะเป็นการยากสักหน่อยที่จะเลือกยินดีสละออกประกัน หรือว่าไม่เห็นยากอะไรที่จะสละเสรีภาพ

ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ

ความขื่อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่ไม่ใช่จริงอย่างตลอด เพราะเหตุว่าความหมายของราษฎรให้คำว่า "ข้าราชการ" นั้นมิได้หมายตรงดั่งที่ผู้เขียนหมาย "ข้าราชการ" ตามความจริงของราษฎรนั้น คือผู้นั่งขึ้นว่านายการงาน หรือผู้นั่งโต๊ะเป็นเสมียนกินน้ำชา และงานเบาๆ ในประเภทเช่นว่านี้ ข้าราชการเช่นนั้น ข้าพเจ้ายอมรับว่าราษฎรอยากเป็นจริง เพราะสบายดี ไม่ต้องเหน้อยยากอันใด แต่ถึงกระนั้นเองก็ยังไม่เป็นการจริงทั้งสิ้น เพราะมีราษฎรหลายคนที่ไม่พึงประสงค์จะเป็นแม้แต่เสมียน เขาชอบประกอบอาชีพทำการเป็นอิสระ ดั่งนี้มักมีจำนวนอยู่มาก ไม่น้อย ข้าราชการที่ผู้เขียนหมายถึงนั้นมี ๒ ชั้นคือ ข้าราชการนั่งโต๊ะ และข้าราชการออกแรงขุดดิน ข้าราชการประเภทหลังนั้นเชื่อแน่ว่าไม่มีใครอยากเป็นเลย จะมีอยู่น้อยเต็มที ดูตัวอย่างกรรมกรว่างที่อยากได้งานทำ กรรมกรพวกเหล่านั้นมาบอกว่าว่างงานและอยากเข้าทำงานอย่างเอิกเกริก และแสดงว่าได้งานประเภทใดก็เอา แต่ครั้นรัฐบาลจัดการหางานขุดดินทำถนนให้ก็ไม่มีใครเอา ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เขาประสงค์นั้นคือ ตำแหน่งข้าราชการนั่งโต๊ะ หรือที่มีหน้าที่ยื่นหมუნโนนเปิดนี้ สำรวยๆ เท่านั้น พวกที่อยากเป็นข้าราชการนั้นโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาและดีราคาตัวของตัวสูงเกินไปที่จะไปทำนา ชอบเป็นแต่ชั้นเสมียนนั่งชดน้ำชา และนั่งเถียงคารมในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่ราษฎรส่วนมากจริงๆ นั้นเชื่อว่ามีน้อยคนที่อยากเป็น ดูตัวอย่างทหารที่ถูกเกณฑ์เข้ามารับราชการเหล่านั้นก็เป็นข้าราชการพร้อมบริบูรณ์และมีปัจจัยทั้ง ๔ ข้อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอย่างบริบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่าหน้อยอยู่เนืองๆ มิได้ขาด ก็ผู้เขียนจะตั้งสหกรณ์และให้ราษฎรเข้าเป็นข้าราชการขุดดินออกแรงให้สหกรณ์ และบังคับให้อยู่ได้วินัยของข้าราชการ ซึ่งถ้าผิดหรือเกียจคร้าน ก็จะถูกลงโทษได้หลายสถาน เสียงดุก็คงไม่ต่างกับกรมทหารนัก ดั่งนี้แล้วผู้เขียนนึกหรือว่า ราษฎรจะพากันมีความปิติยินดีพอใจ และไม่มีการหลีกเลี่ยงดั่งเช่นความเป็นไปในกรมทหาร การบังคับให้ราษฎรรับราชการเป็นทหาร ๒ ปีนั้นไม่สู้กระไร ไม่ทากรุณเกินไป แต่การที่จะให้ราษฎรต้องรับราชการขุดดินและอยู่ได้วินัยคล้ายทหารตลอดชีวิตแล้วออกจะหนักมือไปสักหน่อย

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินนั้นเป็นแต่เพียงคะแนน เป็นสิ่งที่กินเข้าไปไม่ได้ และมีประโยชน์อยู่ที่แค่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการครองชีวิตเท่านั้น ก็จริงอยู่ แต่เราต้องอย่าลืมว่า ณ บัดนี้ก็ไม่มีอะไรเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนดีเท่ากับเงิน เพราะเงินนั้นคนพอใจที่จะรับไว้ทุกคน ถ้าเลิกเงินก็ต้องกลับไปใช้วิธีโบราณ คือแลกเปลี่ยนของด้วยของ ซึ่งคงทำให้เกิดความลำบากแก่มหาชนไม่น้อย กล่าวคือคนนั้นมีใจไม่เหมือนกัน มีความอดอยากได้ไม่เหมือนกัน ถ้าเราเอาของที่เรามีอยู่จะไปแลกกับอาหาร หรือสิ่งที่เราประสงค์จากคนอื่น เราก็ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะได้ของนั้นมา เพราะเจ้าของสิ่งนั้นเขาอาจไม่ต้องการสิ่งที่เราเอาไปแลกก็ได้ การเช่นนี้ย่อมทำให้การติดต่อระหว่างบุคคลลำบากขึ้นอีกมาก ถ้าเลิกเงินก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลองไปหาสมัยเก่า ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะไม่ชอบไม่ใช่หรือ คนเรานั้น ถึงแม้ผู้เขียนจะนำโครงการเศรษฐกิจจ้อออกมาใช้แล้วก็ดี ก็คงยังต้องการการติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ถ้าเลิกเงินความลำบากก็จะมี การดำเนินการตามนี้นั้น จริงอยู่ผู้เขียนไม่ได้พูดว่าเลิกเงินแต่ทางดำเนินนั้นมันเป็นไปในทางที่จะตัดราคาให้สูญไปที่ละน้อย ดังที่ท้าวอยู่ในประเทศรัสเซีย มีหนังสือเล่มหนึ่งชื่อ *An Economic History of Soviet Russia* แต่งโดย Lancelot Lawton มีข้อความเรื่องการเลิกเงินนี้ว่า ประเทศรัสเซียนั้นได้พยายามเลิกเงินมาแล้วโดยวิธีการอย่างเดียวกัน คือ จะจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรนั้นนำไปซื้อจากร้านสหกรณ์ ที่เหลือจะนำไปเข้าธนาคารชาติ การที่ดำเนินการดังนั้นรัฐบาลต้องจำหน่ายเงินเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก การเพิ่มเงินนี้ ต้องเพิ่มธนบัตรขึ้น เมื่อเพิ่มธนบัตรมากขึ้นและมีเงินจริงประกันน้อย ราคาที่ตกต่ำจนในที่สุดต้องเลิกใช้เงินราษฎรพากันใช้วิธีโบราณ คือ แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ผู้ใดไม่มีสิ่งของ มีแต่เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายแล้วก็ต้องอดตาย หมู่ชนที่อยู่ในเมืองใหญ่ซึ่งย่อมไม่มีสิ่งของพืชผลอันใดที่จะแลกเปลี่ยนอาหารได้ เพราะตนเป็นแต่เพียงคนงานได้เงินเดือนเท่านั้น ร้านของสหกรณ์หรือรัฐบาลจัดขึ้นนั้นก็หาอาหารขายให้ราษฎรไม่พอ คนที่อยากกิน หรือกินไม่อิ่มก็อยู่ต่อไปในเมืองไม่ไหว ต้องทิ้งเมืองออกไปอยู่ตามบ้านนอก เพื่อประสงค์ที่จะได้หากินจากพื้นดิน เพื่อที่จะหาของแลกเปลี่ยนได้ดีขึ้น พลเมืองในประเทศรัสเซียมีประมาณ ๑๕๐ ล้านคน แต่ปรากฏว่าเพียง ๑๒ ล้านคนเท่านั้น ที่ได้รับความดูแลจากรัฐบาล นอกนั้นอยู่ตามยถากรรม ถูกริบโดยภาษีทางอ้อมไปบ้าง ถูกกดขี่ต่างๆ ไปบ้าง พวก ๑๒ ล้านคนที่ได้รับเลี้ยงก็เต็มทน

เพราะเงินไม่มีราคา พลเมืองในกรุงเบโตรกาด ซึ่งเคยมีอยู่ ๒ ล้าน ๖ แสนคน แต่เมื่อได้เกิดวิธีนี้แล้วมีคนแต่เพียง ๖ แสนคนเท่านั้น เพราะอยู่ต่อไปไม่ไหว เพราะอยู่ต่อไปก็ไม่มีอะไรจะแลกของกินดังกล่าวแล้ว ดูตัวอย่างทหารของเราที่ผู้บังคับบัญชาได้พยายามหลายครั้งแล้วที่จะให้มีการเลี้ยงอาหารเป็นส่วนรวมแลงดการจ่ายเบี้ยเลี้ยง แต่ทหารไม่พอใจเลย ขอบรับเบี้ยเลี้ยงไปซื้อกินเองดีกว่า ดั่งนี้ย่อมเห็นได้ว่าเงินนั้นยังมีความสำคัญเพียงใด เพราะฉะนั้นผู้เขียนจะดำเนินการอย่างไรก็ตาม ต้องพยายามอย่าทำลายค่าของเงินให้ปนเปื้อนเสีย และถ้าจะให้ราษฎรเป็นข้าราชการทั้งหมดแล้ว และจะจ่ายเงินเดือนให้ ก็ต้องให้เป็นเงินจริงๆ ไม่ใช่กระดาษไม่มีค่า หากไม่จะทำให้ราษฎรได้รับความลำบากโดยแท้ อย่าลืมนะ ถ้าเลิกเงินเสียแล้วจะไม่มีวิธีราคาสั่งของอย่างไร จะต้องถอยหลังเข้าคลองไปใช้วิธีแลกเปลี่ยนอย่างโบราณอีก ดั่งนี้หรือคือความเจริญ

ธนาคารแห่งชาติ

การตั้งธนาคารแห่งชาตินั้น จะสำเร็จได้ดีหรือไม่นั้น ย่อมแล้วแต่ราษฎรจะเชื่อธนาคารนี้แค่ไหน ถ้ารัฐบาลดำเนินการค้าขาดทุน และเอาเงินจากธนาคารแห่งชาติไปไม่รู้จักจบดังนี้แล้ว ธนาคารเห็นจะอ่อนแอเต็มที เพราะฉะนั้นการตั้งธนาคารแห่งชาติเพื่อดำเนินวิธีดังกล่าวแล้ว คือ จะให้ราษฎรเอาเงินฝาก ถ้าราษฎรไม่เชื่อ จะทำอย่างไร ราษฎรนั้นยังเข้าใจน้อยเต็มที ดูแต่ชาวนาของฝรั่งเศสก็ไม่ใคร่เอาเงินฝากในธนาคารเสียแล้ว ราษฎรของเราซึ่งก็ยังไม่ฉลาดเฉลียวมากนัก จะทำบ้างเห็นจะเชื่อได้ยากสักหน่อย คลังออมสินตั้งมานานแล้ว แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีคนนำเงินไปฝากเท่าใด เพราะยังเขียนหนังสือไม่เป็นก็อีกมาก หรือการทำบัญชีอย่างไม่มีเงินแบบรัสเซีย ที่ว่าง่ายนิงง่ายหนา ไม่ต้องการความรู้อื่นใดนอกจากบวกลบคูณหารนั้น ก็สงสัยว่าจะทำได้ไม่สู้สะดวกนัก รัสเซียเคยลองทำการดังนี้มาแล้ว เช่น พยายามเก็บเงิน แต่ผลที่สุดก็ต้องกลับไปใช้เงินอีก และข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนเป็นเงิน แต่เป็นเงินที่ราคาตกมากๆ เท่านั้น ถ้าไทยเราต้องได้รับการเช่นนี้บ้าง เห็นจะเต็มทีสักหน่อย

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ผู้เขียนกล่าวว่าราษฎรของเรานี้ เป็นจำนวน ๙๐% ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำอะไรได้เอง แต่ข้าพเจ้าได้พบในรายการของโปรเฟซเซอร์ซิมเมอร์แมนกล่าวว่า

ราษฎรที่ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำการเลี้ยงชีพเองมีแต่เพียง ๓๖% เท่านั้น ดูใกล้กันมากกว่าที่ผู้เขียนกำหนด จริงอยู่ตัวเงินทุนอาจไม่มากนัก แต่ที่ดินนั้นเขามีกันแน่ ไม่ต้องสงสัยเลย

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนของประเทศ

ผู้เขียนกล่าวว่า ชื่อเสียงของประเทศไทยนั้นยังดีอยู่ และพื้นดิน จำนวนพลเมืองก็มีอยู่มากพอที่จะจัดการตามโครงการนี้โดยไม่มีใครเดือดร้อน ข้อนี้ที่นำเสนอสงสัยอยู่ละกระมัง เพราะประการที่ ๑ เมื่อเราประกาศที่จะดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่ออย่างไรว่าประเทศเพื่อนบ้านเขาจะพากันเห็นด้วย วิธีการที่จะทำนี้ จริงอยู่มีใช้วิธีคอมมิวนิสต์ แต่ก็เป็นที่รัสเซียเขาใช้อยู่และประเทศต่างๆ เขาเห็นว่าวิธีนี้แหละที่เป็นอันตรายแก่สันติสุขของโลก ถ้าเราใช้บ้าง เราจะไปหวังอย่างไรได้ว่าชื่อเสียงของเราจะยังหอมอยู่ดังเดี๋ยวนี้นี้ การที่จะทำดังนี้เสียอีกจะทำให้ชื่อเสียงของประเทศที่มีคนนับถืออยู่เสื่อมเสียไป ถ้าเป็นดังนั้นแล้ว จะหาเงินที่ไหนมาเป็นทุน โดยไม่ต้องทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

หมวดที่ ๔ บทที่ ๑ แรงงานสูญเสียไปและพวกหนักโลก

- แรงงานสูญเสียไป ๔๐%

จริงอยู่เวลานี้ราษฎรของเราทำงาน ๖ เดือน แล้วก็หยุดเสีย ๖ เดือน และถ้าเราสามารถจัดการให้ราษฎรทำงานเพิ่มอีก ๖ เดือนที่ทิ้งว่างอยู่เสียได้นั้นแล้ว ก็จะมีบังเกิดประโยชน์เป็นอันมาก ข้อนี้ไม่มีใครเถียง แต่วิธีที่จะทำให้ราษฎรทำงานในเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนั้น เวลานี้อ่าลิมว่า เรามิได้มีวิธีชักชวน หรือสอนให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชักชวน หรือแนะนำแสดงตัวอย่างแล้ว บางทีราษฎรก็คงจะพยายามทำตามเป็นส่วนมาก คงยังไม่จำเป็นแน่ที่รัฐบาลจะเข้าแย่งราษฎรทำงานและเกณฑ์ให้ราษฎรมาเป็นลูกจ้าง เพราะการที่จะจัดให้ราษฎรมาทำงานให้แก่รัฐบาลดังนี้ได้ โดยรัฐบาลมีอำนาจเต็มที่จะสั่งอะไรก็ได้ ในเวลากำหนดเท่าใดก็ได้ ดังแผนนี้แล้ว ข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะทำได้ก็จะต้องถึงใช้การบังคับกันอย่างหนักถึงกับต้องยิงกัน อย่าลืมนึกว่าคนไทยนั้นรักเสรีภาพความเป็นอิสระอยู่ในเลือดแล้ว เขาย่อมสละเสรีภาพมาให้ง่ายๆไม่ได้แน่ ถ้าจะต้องบังคับอย่างนี้แล้ว จะสมควรหรือ เราหวังจะให้ความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎรทั่วไป การต้องบังคับกดขี่ให้เขาทำงานนั้น จะจัดว่าให้ความสุขสมบูรณ์แก่เขาอย่างไร มันจะกลายเป็นให้ทุกข์

สมบูรณ์เสียมากกว่า ฟังนึกว่าการเป็นคนบังคับเขากับเป็นคนถูกบังคับนี้ต่างกันทางความเห็นทางความคิดของคนทั้งสองประเภทนี้ต่างกันมากทีเดียว ผู้เขียนเป็นทหารถูกบังคับให้อยู่ในทางวินัยบ้างแล้วหรือยัง การถูกบังคับนั้นไม่ใช่ของสบาย เพราะฉะนั้นในการนี้ถ้าจะทำได้โดยไม่ต้องมีการบังคับแล้วก็คงจะเป็นการดีแน่ แต่สงสัยว่าจะทำไม่ได้โดยไม่ถูกบังคับ อย่างน้อยก็คงจะต้องทำหลักๆ เช่น “ใครที่ไม่ทำงานก็ไม่ต้องกิน” ขึ้นใช้เป็นแน่ ผู้เขียนอาจจะไม่มีความประสงค์ที่จะบังคับราษฎรทำงาน ดังเช่นในรัสเซีย ผลที่สุดก็คงจะต้องเป็นจำทำเพราะคงไม่มีทางอื่นดังที่ปรากฏมาแล้วในประเทศรัสเซีย ซึ่งทำให้คนต้องขาดเจ็บล้มตายเพราะความลำบากและถูกกดขี่บังคับนับตั้งล้านคน ผลก็น่าจะเป็นเช่นนั้นในประเทศเรา เพราะฉะนั้น จึงต้องขอเตือนให้ตรวจดูให้มากๆ ในข้อนี้

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำนั้น

การรวมกำลังทำงานนี้ ราษฎรก็รวมกันทำอยู่บ้างแล้ว ถ้ารัฐบาลจะชักชวนต่อไปแล้วก็ได้ผลดีเป็นแน่ แต่ต้องไม่บังคับ ถ้าบังคับแล้วจะไม่ได้ผลช่วย ขออย่าลืมหาชีวิตคนนั้นทิวศาล

ตามความคิดเห็นของผู้เขียนที่กล่าวไว้ ถ้าใช้เครื่องจักรกลทำนาแล้ว จะทำให้เป็นการทุนแรงงานเป็นอันมาก และสามารถทำนาได้ผลมากขึ้น ข้าพเจ้าสงสัยว่าจะไม่สู้เป็นความจริงนัก เพราะในการเก็บเกี่ยวชาวนั้น ตามที่ปรากฏในทางเทคนิคของการทำนาทราบว่าจะยังกระทำเช่นนั้นไม่ได้ อย่างไรก็ตามเสียการเกี่ยวชาวก็น่าจะต้องใช้คนงานเกี่ยวเกี่ยวอยู่อย่างเดิม นอกจากนั้น ณ บัดนี้ก็ยังปรากฏทีเดียวว่ามีเครื่องจักรกลชนิดใดที่เหมาะสมจะใช้ในการทำนา ซึ่งเจ้าหน้าที่กำลังทดลองหาอยู่ เพราะฉะนั้นถึงแม้รัฐบาลจะเริ่มทำนาเอง ณ บัดนี้ ก็คงจะเว้นเสียมิได้ที่จะไม่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมากดังเดิม ดั่งนี้จึงเรียกว่าทุนแรงงานที่ตรงไหน ความเสียหายเสียอีกอาจเกิดมีขึ้นได้ในข้อที่จะต้องบังคับคนมาเป็นทาส อันเป็นสิ่งพึงรังเกียจอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าจะอนุญาตให้บุคคลทำการอาชีพโดยใช้เครื่องจักรกลช่วยเหลือแรงงานแล้วจะทำให้เกิดคนไม่มีงานทำขึ้นนั้น ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยเช่นเดียวกันอีกว่า น่าจะไม่เป็นการจริงสำหรับเมืองไทยเรา เพราะในประเทศไทยเรานั้น เรายังมีที่ดินเหลือยังมีได้เปิดทำการกสิกรรมอีกมาก การงานอื่นๆ ก็ยังมีอีกมาก ดั่งเห็นได้ว่าทุกวันนี้เรายังต้องการกรรมกรจีนมาช่วยเราทำงาน

อยู่ ถ้างานเรามีน้อย ไม่พอที่จะให้ราษฎรรับทำกันไปได้ทั่วไปแล้ว เราจะต้องการเงินเหล่านี้ทำงานแทนพวกเขาทำไม เรื่องการที่จะเกิดคนไม่มีงานทำสำหรับเมืองไทยเรานั้น ยังเป็นความฝันมากกว่าความจริง เพราะเรายังมีงานอีกมากมายที่คนจะไปทำได้ ที่เกิดมีคนเรียกตัวเองว่า ไม่มีงานทำขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ นั้น ก็ไม่ปรากฏว่าไม่มีงานเพราะหาไม่ได้จริงๆ ที่หาไม่ได้เพราะเขาหางานที่สบายๆ เช่น การเป็นเสมียนไม่ได้ต่างหาก เพราะฉะนั้น ถึงแม้เราจะต้องเกิดคนไม่มีงานทำชนิดที่ต้องการแต่งงานเบาๆ นี้ขึ้นเท่าใดก็ตาม ก็ย่อมยังดีกว่าที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้กลายเป็นโรงทาส บังคับคนให้ทำงานให้รัฐบาลดังผู้เขียนกล่าว

- การเก็บภาษีทางอ้อม

อย่าลืมว่าการเก็บภาษีทางอ้อมนี้เกือบจะถึงขีดสุดอยู่แล้ว ถ้าทำต่อไปก็เกิดความเดือดร้อนเท่านั้น เพราะฉะนั้น การที่จะคิดหาเงินทางเก็บภาษีทางอ้อมนี้ไม่ควรหวังมากนัก หาไม่แผ่นดินจะร้อนทุกเส้นหญ้า

- การหาเงินโดยหวังพึ่งชื่อเสียงรัฐบาล

ก็เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ถ้าดีจริงมีคนเชื่อถือทั่วโลกก็ดี แต่ที่เราแน่ใจหรือว่าเขาจะเชื่อ การทำการค้าทั้งหลายเหล่านั้น ก็ต้องมีทั้งทางได้ทางเสีย ถ้าเราเสียเข้ามามากๆ แล้ว ใครเลยเขาจะเชื่อให้เราืมเงินคลอง การที่จะเสียนั้นอาจมีได้เป็นแน่ เพราะทั้งเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ที่นับว่าเป็นผู้ชำนาญก็ยังไม่มีความชำนาญจริงอย่างไร หรือพวกคนงานก็ยังไม่ฝีมือที่เคยชินอย่างไร อาจพลั้งพลาดได้ง่าย ประเทศรัสเซียนั้นเคยได้มีโรงงานมาก่อนแล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อจะขยายใหญ่โต ก็ยังเกิดลำบากเสียหาย เพราะขาดความชำนาญและฝีมือดังกล่าวแล้ว คนที่ค้าขายชำนาญแล้วก็ยังพลั้งพลาดได้ ทำไมเราซึ่งไม่เคยทำการค้าขายมาเลยจะพลาดพลั้งไม่ได้ นอกจากนั้นเมืองเราเป็นเมืองเล็ก หนี้เราก็มียูแล้วมากมาย ถ้าเจ้าหน้าที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อถือในวิธีการกระทำของเราว่าจะเป็นผลสำเร็วนึกละหรือว่าเขาจะลอบหน้าให้เราเฉยๆ โดยไม่ขอยึดทรัพย์เราไว้เป็นประกัน นอกจากนี้เราก็ปรากฏอยู่แล้วว่า พวกเจ้าหน้าที่ของเราเขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการดังนี้อยู่แล้ว เมื่อเราทำขึ้นเขาก็คงมาทวงหนี้ทันที หรือไม่ทวงคืนเขาก็จะขอยึดสิ่งของเป็นประกัน ดังมีตัวอย่างมาแล้ว สำหรับเรานั้นเขาอาจเข้ายึดรถไฟขายใช้หรืออะไรเสียเมื่อใดก็ได้ สันนิบาตชาติจะมาทำอะไรให้เราได้ เราจะเอาตัวไปเปรียบกับ

ประเทศรัสเซียนั้นไม่ได้ เขามีคน ๑๙๐ ล้านคน และที่ดินก็ใหญ่โตกว่าเราหลายสิบเท่า ใครจะทำอะไรเขาก็ลำบากกว่าที่จะทำอะไรกับเราเป็นอันมากเทียบกันไม่ได้เลย

พวกนักโลกทำให้ถ่วงความเจริญ

คนนักโลกดังผู้เขียนกล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะหมดไปได้ นอกจากนั้นใครจะยอมว่าใครนักโลก ตัวก็พูดว่าคนอื่นนักโลก เรามักเห็นตัวเราไม่ถนัด เขาหนักเสมอ ต่างคนต่างก็นึกเช่นนั้นเสมอเป็นธรรมดา เราเห็นว่าเราทำความดีให้ชาติ คนอื่นเขาก็ยังมีเหตุผลอย่างเดียวกันที่จะนึก ดังนั้น คนเราย่อมมีใจคิดด้วยกัน ใครจะมาเป็นผู้ตัดสินว่า ใครผิดใครถูกโดยไม่มีข้อพิสูจน์อย่างใดขัดยอมไม่ได้ เช่นพวกปรบักษ์ของรัฐบาลบางจำพวกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขาอาจเห็นตัวเขาไม่นักโลก แต่เห็นคนอื่นนักก็ได้

หมวดที่ ๕ วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลต้องดำเนินการวิธีโดยละม่อม ไม่ประหัตประหารคนมั่งมีนั้น ข้าพเจ้าขอให้เป็นดังนั้นจริงๆ เกิด ลงท้ายเข้าเกรงจะหันเข้าหาวิธีรัสเซียใช้ คือ เก็บภาษีสุบเลือดไปที่ละเล็กละน้อย ให้โบบอนด์ซึ่งไม่มีราคาเกินกระดาศจัดการเข้าประหารคนมั่งมี หว่าคนมั่งมีนักโลกเสียละกระมัง

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผลจากที่ดินเพียงพอ

ความเป็นไปดังผู้เขียนกล่าวอาจเป็นจริงได้ และวิธีการที่จะคิดซื้อที่ดินกลับคืนโดยไม่ใช้การริบนั้นก็คงจะเป็นการดี ถ้าการซื้อคืนนี้ซื้อโดยผู้ขายเต็มใจขายในราคาซื้อพอสมควรและซื้อด้วยเงินตรา แต่ถ้าหากซื้อที่จะซื้อโดยให้กระดาศแผ่นหนึ่ง คือ โบบอนด์ ซึ่งอาจมีผู้เชื่อว่าไม่มีราคาอะไรนอกจากกระดาศแผ่นหนึ่งแล้ว เห็นจะทำการซื้อตามใจผู้สมัครขายไม่สะดวกนัก เพราะการเอาโบกู่เงินมาซื้อนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกันนอกจากชื่อเสียงที่หอมของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจ همینได้ ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาดพลังไป รัฐบาลจะเอาดอกเบียร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลงท้ายราคาโบกู่นั้นก็คงไม่มีเกินราคาสำหรับกระดาศแผ่นนั้นแผ่นเดียว

การซื้อที่ดิน

การซื้อที่ดิน นา และสวนทั้งหมดนั้น ย่อมทำให้เกิดความลำบากแก่ราษฎรได้ เพราะชาวนาที่มีนาเป็นของตัวเอง ก็ยังมีอยู่อีกมาก การจะซื้อที่ที่เจ้าของเขาไม่ได้ทำเองก็พอทำเนา เพราะก็ยุติธรรมอยู่ที่จะทำดังนั้น เมื่อเจ้าของไม่ได้ทำอะไรที่ดินนั้นจะเก็บเอาไปทำไม เพราะฉะนั้นไม่ขัดข้องในข้อนี้ แต่จะบังคับซื้อที่ทั่วไปนั้นจะกระไรอยู่ เพราะบัดนี้ก็ปรากฏอยู่เนืองๆว่า ราษฎรที่ชอบถางป่าทำไร่ตามอิสระก็ยังมีอีกมาก เมื่อเขาหลงแรงเขาถางอย่างนั้นก็โดยประสงค์จะปลูกพืชผลกลับไปบังคับซื้อของเขาเสีย ดังนั้นเกรงจะทำให้เกิดความไม่พอใจ ในที่สุดก็จะต้องบังคับหรือริบเอาเท่านั้นเอง

รักษาหรือรักตัว

การที่มนุษย์รักตัวนั้นไม่ต้องมีใครสอน เกิดมาก็มีอยู่ประจำเป็นของธรรมชาติให้มาแล้ว คนเรานั้นจะทำดีหรือจะทำอะไรก็เพราะหวังแก่ตัวและลูกหลาน ถ้าผู้ใดรักตัวเองไม่เป็นแล้วก็คงจะรักอะไรอื่นอีกไม่ได้เลยเป็นอันขาด การที่จะรักอะไรได้จริงๆ จังๆ ย่อมจะเกิดจากความรักตัวก่อนทั้งสิ้น ชาติที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะความรักตัว อยากรจะนอนมตัวให้พ้นภัย จึงเข้าร่วมกันเป็นหมู่ที่มีความรู้สึกร่วมกันและช่วยกันรักษาตัว เพราะการที่จะรักษาตัวไปคนเดียวสู้ภัยอันตรายลำบาก ถ้ารวมกำลังป้องกันรักษาก็สะดวกเข้า ดังนั้นจึงเกิดการรวมกันขึ้นเป็นหมู่เพื่อช่วยกันและกัน รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่ด้วย หมู่ๆเดียวกันรักษาตัวยากอีก หมู่ต่างๆ จึงรวมกันขึ้นเป็นพวกเป็นชาติ ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้ร่วมมือกันรักษาสีทธิผลประโยชน์ส่วนของคนในชาติ และประโยชน์ส่วนรวมของชาติที่ทำให้ชาติตั้งอยู่ได้ การรักษาชาติจึงเกิดขึ้น และแลเห็นได้ชัดว่าการรักษาชาตินั้นย่อมเกิดเพราะการรักษาตัวก่อนเป็นที่ตั้ง ไม่สักแต่คนหน้าตาผิวพรรณอย่างเดียวกันที่ไม่มีความรักชาติเลยจะรักพวกพ้องผิวพรรณอันนั้นเท่านั้น ชาตินั้นก็ไม่ได้แปลว่าที่ดิน ถ้าที่ดินเป็นชาติแล้วที่ดินในเกาะร้างจะเรียกชาติอะไรเล่า เพราะฉะนั้นการที่จะพูดว่า คนที่เช่าที่เขาอยู่หรือคนที่มีที่ดินของตัวเองว่าใครจะรักชาติมากกว่าใครนั้นเฉยๆ ไม่ได้ เราจะได้รู้ว่าใครจะรักมากกว่าใคร กลับจะต้องไปพิสูจน์เสียอีกว่า ถ้าชาติพังทะลายเสียแล้วผู้ใดจะเสียประโยชน์มากกว่ากันเป็นคะแนนวัดความรักชาติเสียอีก เพราะคนยอมรักของๆ ตัวและประโยชน์ของตัวเองเป็นใหญ่จึงจะมีความรักใคร่ส่วนรวม คือ ชาติ ที่คอยช่วยกันป้องกันผลประโยชน์อีกนั้น ผู้เช่าห้องแถวเขาอยู่อาจรักชาติมากกว่า

คนที่มั่งมีที่ดินก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมน่าคนพวกนั้นถึงแม้ชาติจะเสียไป ตนก็ไม่ได้เสียอะไรสำคัญส่วนตัว นอกจากความภูมิใจในการเป็นชาติอิสระ ส่วนการเช่าก็เช่าเขาอยู่ตามเคย ส่วนที่มีที่ดินนั้นตรงกันข้าม ถ้าเสียชาติแล้วอาจเสียของของตัวเองไปด้วยก็ได้ และเสียความภูมิใจในความเป็นไทยไปเป็นขั้นที่ ๒ ด้วย ซึ่งต่างกันอยู่ เราต้องเข้าใจให้เสียก่อนว่าชาติคืออะไร หากไม่รักไปในทางที่ไม่ถูก เราอาจบอกว่ารักชาติมากกว่าตัว แต่ถ้าการกระทำที่ดำเนินอยู่นั้น แสดงว่ามีได้หัวนเกรงอันตรายที่จะพึงมีมายังชาติของตัวเอง คิดแต่จะหาชื่อเสียงเข้าตัว ในการที่จะได้ชื่อว่าได้ช่วยชาติรักชาตินั้นอาจเป็นการชักรังกันข้ามว่าไม่รักชาติ พยายามจะขายชาติทำลายชาติเพื่อความเฟื่องฟูในเกียรติยศของตัวเองได้

ที่ดินกลายเป็นของกลางนั้น จริงอยู่อาจมีคนรักษา แต่คนที่รักษาทุกคนก็คงไม่ตั้งใจรักษาเท่าที่เป็นของตนจริงๆ ข้อนี้เป็นความจริงของมนุษยชาติ หากไม่ที่สาธารณสถานในประเทศเราคงไม่สกปรกต้งเป็นอยู่เดี๋ยวนี้เลย ส่วนหลวงที่งามได้ต้องการเงินและคนเข้าไปรักษามากๆ ผิดกับบ้านที่ไม่เสียเงินค่ารักษาเท่าใดก็เห็นได้ชัดๆ เพราะการรักษาที่ของกลางนั้นตนไม่ได้อะไรด้วย เงินเดือนนั้นถึงจะพิเศษหรือดีพอปานกลางไม่ให้ถูกตำหนิได้ก็ได้จำนวนเท่ากัน นอกจากนั้นเมื่อมีหลายๆมือ การเกี่ยวกับรักษาก็คงจะมีได้ขาด การที่พูดตั้งนี้ผู้เขียนอาจพูดได้ว่าเป็นการดูหมิ่นข้าราชการผู้ชำนาญก็ได้ แต่ก็พูดได้เช่นเดียวกันว่า พวกผู้ชำนาญที่เกี่ยวข้องสอนราษฎรและว่าราษฎรไม่เปิดหูเปิดตานั่น ก็ออกจะเป็นการดูหมิ่นราษฎรได้เท่าๆ กัน ราษฎรเวลานี้ต้องการดูตัวอย่าง ราษฎรไทยชอบที่จะใช้ของใหม่อยู่เสมอ ดูแต่การเปลี่ยนแปลงเครื่องนุ่งห่มหรือทางจรรยาอันใดที่หนึ่งฉายก็ได้ ราษฎรที่เห็นพากันชอบทำเสมอ ในการเศรษฐกิจก็เหมือนกัน ปรากฏว่าราษฎรอยากรู้อยากเห็นวิธีการใหม่ๆ ถมไป ข้อที่ขัดข้องอยู่ ณ บัดนี้นั้นเป็นเพราะพวกผู้ชำนาญที่ออกไปทำการสั่งสอนนั้น ยังไม่ได้ทำให้ราษฎรเลื่อมใสเพียงพอจึงไม่เชื่อ เพราะมิได้ทดลองวิชาที่นำไปสอนให้เห็นประจักษ์ตาเสียก่อน พวกที่ไปสอนก็สอนตำรา (เทียวรี) เท่านั้น ความบกพร่องของเรานั้นอยู่ที่มี (เทียวรี) มากไป และขาด (แบล็กติส) เท่านั้น เพราะฉะนั้นจะว่าราษฎรไม่ชอบเรียนนั้นไม่ถูก การที่ไม่ได้ผลตั้งนี้ ก็เพราะการสอนการวางตัวอย่างไม่ดีต่างหาก เพราะฉะนั้นไม่ควรดูหมิ่นราษฎรเลย ถ้าใครดูหมิ่นราษฎรได้ผู้นั้นก็ควรดูหมิ่นตัวเองได้เท่าๆ กัน

การที่ว่าราษฎรจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อให้รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจตามโครงการที่เขียนมานั้นนั้น ก็เป็นแต่ทางคาดผลสำเร็จในทางตำรา (ทฤษฎี) ว่าจะเป็นดังนั้น ดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ในประเทศที่ใช้วิธีการอย่างเดียวกัน ผลกลับตรงกันข้าม เช่น ในประเทศรัสเซียปรากฏว่าราษฎรได้รับความลำบากขึ้นกว่าเก่าในเรื่องปัจจัยทั้ง ๔ ที่จะใช้เลี้ยงชีวิตเป็นอย่างมากถึงกับอดตายกันมากมายนี้ จะให้ราษฎรได้รับความจริงอย่างชนิดน่ารังเกียจดังนี้น้อย่างนั้นหรือ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการในปัจจุบันนี้ส่วนมากเป็นตระกูลที่เคยทำนา และต้องละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้น ไม่ใช่จะหมายความว่าพวกข้าราชการที่ทิ้งนาเข้ามาดั่งนี้รักชาติน้อยกว่าชาวนามีได้ ข้อนี้พูดตามจริงก็ดูไม่มีใครมีใครเขาเที่ยวว่ามากนัก นอกจากข้าราชการชนิดนั้นจะกินปูนร้อนท้องไปเอง การรักชาตินั้นก็ได้กล่าวแล้วว่าใครรักมากรักน้อยพิสูจน์ได้ยาก สำหรับข้าราชการที่ละทิ้งนานั้นก็ไม่ใช้รักชาติน้อย แต่การละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้น ก็หาใช่เพราะมีจุดหมายในการรักชาติเป็นที่ตั้งอันเดียวไม่ การที่ละที่นาเข้ามานั้น ถ้าจะให้เหตุผลแล้วก็ต้องว่าเพราะรักตัวเองมากกว่าอื่น หมัดน้ำใจที่จะคิดทะนุบำรุงพื้นที่ดินซึ่งเป็นของบิดามารดา ปู่ย่า ตาทวด เพราะความกลัวเหนื่อย อยากหาความสุขสบายให้ได้งานเบาๆ และเงินมากๆ ถ้าเราจะว่าคนที่ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการทำดั่งนี้เพราะความรักชาติแล้ว ข้าราชการอื่นๆ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องชุกหวักระไดบ้านผู้มีบุญไหว้กราบขอনাทำ หรือผู้ใหญ่ที่จะจัดการเอาลูกหลานของเขาเข้ารับราชการโดยทางใดทางหนึ่งก็จะต้องนับว่าเพราะรักชาติเหมือนกัน

ระวังคำล่อลวง

ผู้เขียนกล่าวว่า มีพวกบุคคลที่นิยมลัทธิให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นพยายามล่อลวงราษฎรให้หลงเชื่อในความดีความประเสริฐไปในทางนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ต้องล่อลวงก็เห็นจะได้ผลอยู่แต่เดิมแล้ว ลัทธิอันนั้นไม่มีผู้ใดประกาศสอนหรือทิ้งไปปลิว ลัทธิอันนั้นก็เกิดอยู่เป็นธรรมดาตามมนุษย์แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่ถ้าบัดนี้มีพวกนี้อยากเที่ยวล่อลวงต่างๆ อีกอย่างจริงจึงตั้งผู้เขียนกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะขอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า พวกที่คิดจะล่อลวงไปในทางอื่นก็มีมากเหมือนกัน เช่นพวกที่ล่อให้คนนิยมนับถือไปในทางศาสนาพระศรีอารีย์ คอยเก็บต้นกัลปพฤกษ์ก็มีล่อลวงให้อยากได้ในสิ่งที่ไม่เห็นสิ่งยังทำไม่ได้ จนในที่สุดแทนที่จะได้ไปสวรรค์ของพระศรีอารีย์ มันจะเลยกลายตกสู่อเวจีของพระศรีอารีย์เสียก็เป็นได้ เพราะพวกที่

ล่อลวงนี้เที่ยวพูดล่อมเกลี้ยงอธิบายให้เห็นแต่ทางที่จะได้ ส่วนผลร้ายนั้นไม่นึกถึง ล่อเอาด้วยความโลภ ความโมหะที่เข้าปิดบังนัยน์ตาผู้ไร้ปัญญาไม่เห็นทางอื่น ให้ครอบงำอยู่ในความมกมายซึ่งเป็นอากาศธาตุของ (เทียวรี) เท่านั้น พวกเหล่านี้ ย่อมเป็นพวกที่เป็นอันตรายต่อสันติสุขของประเทศชาติอยู่มาก ราษฎรก็ จำเป็นต้องควรระวังเหมือนกัน

ข้าราชการบางคนเกลียดกันไม่ยอมให้ราษฎรเป็นข้าราชการ

คำพูดเช่นนี้เป็นคำกล่าวโทษข้าราชการโดยไม่ยุติธรรม หมุ่มบุคคลหรือ ข้าราชการที่คัดค้านว่ารัฐบาลไม่ควรทำอุตสาหกรรมนั้น ถ้ามีจริงดังข้อหา ก็คง เป็นเพราะว่าเขาเหล่านั้นเห็นภัยที่จะมาถึงราษฎรที่เขาพยายามทะนุบำรุงมากกว่า ที่จะเกลียดกัน ถ้าเห็นว่าไฟจะไหม้บ้าน หมุ่มบุคคลก็ช่วยกันป้องกันมิให้ไฟนั้นเกิดขึ้น จะเรียกได้หรือว่าเขาเหล่านั้นเกลียดกัน ตัดอาชีพของพวกที่จะมาทำการก่อสร้างตึก ที่จะถูกไหม้ นั้น ข้าราชการเท่ากับเป็นผู้ที่รับจ้างราษฎร ถ้าเขาพยายามป้องกันภัย มิให้มาถึงราษฎร จะเรียกว่าเขาก็อดกันหาควรไม่ การที่จะคิดแย่งอาชีพของราษฎร เช่น การทำนา ทำสวนเสียอีก เป็นสิ่งที่ควรระวังเสีย และนับว่าเป็นการกีดกันมิให้ ราษฎรได้มีโอกาสจะทำมาหากินตามใจชอบ ถ้าคิดจะช่วยราษฎรให้มีความสุขมากขึ้น ก็ควรที่จะหาทางช่วยที่จะไม่เป็นการขัดขวางต่อความอิสระภาพของราษฎรในการทำมาหากินจึงจะถูก แต่แทนที่ผู้เขียนจะคิดจัดการหาทางป้องกันมิให้ใครมาทำร้าย ราษฎร โดยกีดกันมิให้เขาทำนาทำสวนซึ่งเขาเคยทำมาตั้งแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ผู้เขียนกลับกล่าวโทษผู้ที่พยายามจะช่วยป้องกันมิให้ราษฎรถูกแย่งอาชีพดังนี้ หาควรไม่ อีกประการหนึ่งเพื่อชี้ให้ชัดว่า ข้าราชการมิได้กีดกันผู้ใดที่ประสงค์จะ เข้ารับราชการเลย ขอชักตัวอย่างซึ่งผู้เขียนเป็นผู้กล่าวเองว่า มีข้าราชการเป็น อันมากที่มีตระกูลเป็นชาวนา คือแปลว่าเป็นราษฎร ได้ละทิ้งไร่นาของตัวเข้ามา รับราชการดังนี้ นอกจากนี้วิธีการรับคนเข้ารับราชการไม่มีสิ่งใดที่แสดงว่าเกลียดกัน ชองต่างๆ ก็เปิดอยู่เสมอหน้ากัน ใครมีคุณสมบัติเข้าทำราชการได้เต็มที่ ไม่มีขีดชั้น ว่าคนนั้นเป็นชาวนา คนนั้นเป็นชาวสวน เข้าทำราชการไม่ได้ ดังนั้นจะเรียกว่า กีดกันอย่างไรได้ เรื่องที่ว่าราษฎรไทยมีนิสัยชอบทำราชการนั้น มีความจริงแค่นี้ ก็ได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น แต่จะขอเน้นให้ฟังอีกว่า คนไทยไม่ชอบเป็นข้าราชการ ชนิดที่ต้องตรากตรำลำบากขูดดิน ข้าราชการที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้แทบทุกคนจะไม่มีใคร อยากเป็นข้าราชการเลย ถ้าตัวต้องไปทำการขูดดิน โฉนา แทนที่นั่งโต๊ะขึ้นนี้

อย่าว่าแต่จะให้ไปชูดินหรือทำงานหนักอันใดเลย แม้แต่สั่งให้ย้ายไปรับราชการ หัวเมืองก็ไม่ชอบเสียแล้ว ดั่งนี้ใครบ้างที่จะอยากเป็นข้าราชการชนิดที่ผู้เขียนจะได้จัดให้มีขึ้น ถ้าผู้เขียนกล่าวว่าคนไทยนั้นมีนิสัยชอบเป็นคนนั่งชิวนี้ให้ผู้อื่นทำงาน ซ้ำพเจ้าไม่คัดค้านเลย เพราะเป็นความจริง

ยกเว้นเอกชนบางจำพวกที่ไม่ต้องรับราชการ

รัฐบาลจะบังคับให้ราษฎรทั้งหมดเป็นข้าราชการหรือ? ผู้เขียนตอบว่าไม่จำเป็นต้องบังคับราษฎรทั้งหมดให้เป็นข้าราชการ รัฐบาลอาจยกเว้นเอกชนที่มั่งมีพอที่จะแสดงตนว่าจะเลี้ยงชีพต่อไปเองได้ให้ทำการเป็นอิสระ ถ้าการเป็นไปดั่งนี้โดยตรงไปตรงมาก็ดี แต่เนื่องจากคำว่า อาจยกเว้นได้ แต่ต้องแสดงว่าเลี้ยงชีพต่อไปเองได้ดั่งนี้ มันเป็นเรื่องล่ออยู่ในตัว ค่อนข้างจะเป็นที่สงสัยว่าราษฎรส่วนมากจะถูกบังคับให้เข้าทำงาน เพราะข้อพิสูจน์ที่จะเลี้ยงตัวได้หรือไม่นี้ รัฐบาลเป็นผู้ตั้งปัญหาพิสูจน์ ข้อสำคัญในการพิสูจน์จะเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบแน่นอน แต่ทำให้เกรงไปว่าข้อพิสูจน์จะสูงเป็นอันมากที่จะเกือบไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงได้เสียเลย ทางที่ควรนั้น ถ้ารัฐบาลอยากให้ราษฎรรับความสุขสมบูรณ์ โดยไม่ทำความเดือดร้อนให้เกิดขึ้นแล้ว แทนที่จะไปพิสูจน์ว่าราษฎรจะเลี้ยงตัวของเขาได้หรือไม่ รัฐบาลควรจะไปเดินแผนตรงกันข้าม คือให้ราษฎรมาพิสูจน์ว่าตนเองเลี้ยงตัวไม่ได้ต่อไป ขอให้รัฐบาลช่วยเลี้ยง ครั้นแล้วรัฐบาลก็รับเลี้ยงคนเช่นนั้นต่อไปจะเหมาะกว่ากระมัง ถ้าไม่ใช่วิธีดั่งนี้ การพิสูจน์ของรัฐบาลนั้นจะกลายเป็นการบังคับให้ราษฎรทำงานไป นอกจากนี้เมื่อรัฐบาลดำเนินเศรษฐกิจดั่งนี้แล้ว ถึงแม้รัฐบาลจะไม่มียุบายที่จะบังคับคนทั่วไปให้เข้าทำงานในชั้นต้นนี้ก็จริง ต่อไปก็ต้องค่อยๆ ทะล่อมคนที่ทำการอาชีพเป็นอิสระนั้นเข้ามาในวงการบังคับให้ทำการให้รัฐบาลทุกที โดยวิธีเก็บภาษีสุบเลือดทางอ้อมที่ละเอียดละอายนั่นสินกำลัง อดเข้าก็วิ่งกระเสือกกระสนเข้าหาแอกเอง อันเป็นวิธีการบังคับทางอ้อมที่ประเทศรัสเซียเขาเคยใช้เพื่อดำเนินการโดยนโยบายที่แสดงว่าไม่กดขี่ราษฎรอย่างของผู้เขียนนี้

อาชีพอิสระ

การอนุญาตให้ราษฎรมีอาชีพอิสระได้ก็แต่เฉพาะอาชีพเช่นนักประพันธ์ แพทย์ ทนายความ และช่างเขียน และการมีโรงงานบางชนิดที่มีอยู่ก่อนแล้ว ส่วนการทำนาหรือทำสวนนั้นดูไม่ปรากฏเลยว่าอนุญาต อย่างไรก็ดี ถึงแม้ ณ บัดนี้จะ

อนุญาตให้ราษฎรมีโอกาสที่จะทำอาชีพอิสระได้บ้างก็จริง แต่ต่อไปก็น่ากลัวจะค่อย
ดำเนินวิธีการสุมเข้าไปหารัฐบาลจนหมดสิ้นด้วยวิธีเก็บภาษีทางอ้อม และโดยการ
แสดงความขัดข้องเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งเป็นการบังคับอยู่ในตัวให้เลิกการอาชีพอิสระ การ
ที่สัญญาว่าจะอนุญาตนี้ไม่สู้จะมีน้ำหนัก ข้าพเจ้ายังอดวิตกไม่ได้เลยว่า ในที่สุด
ก็จะกลายเป็นอย่างรัสเซียซึ่งเขาค่อย ๆ ทำลายอาชีพอิสระนี้ไปที่ละน้อย ๆ จนในที่สุด
เกือบจะไม่เหลือเลย ถ้าผู้ใดอยากทราบที่ข้าพเจ้าทราบความเป็นไปในประเทศ
รัสเซียนี้มาได้อย่างไรแล้ว จะบอกหนังสือให้อ่านก็ได้ นอกจากนี้เรายังชอบเสียดภาพ
ถ้าปล่อยให้ทำอิสระได้ก็คงมีคนทำกันเป็นอิสระเป็นส่วนมาก ถ้าเป็นดังนี้แล้ว
โครงการนี้จะดำเนินการไปอย่างไร เมื่อดำเนินไปตามที่มุ่งหมายไม่ได้ รัฐบาลก็
ต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการ ซึ่งในที่สุดก็ต้องบังคับโดยทางอ้อมให้ต้องเลิกไปเองตั้งใน
เมืองรัสเซีย อย่าลืมคำที่พวกรัสเซียเขาพูดไว้ว่า “การที่เขายังไม่สำเร็จตั้ง
ประสงค์นั้น เป็นเพราะประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกยังไม่เป็นอย่างเขา ถ้าทั้งโลกกลายเป็น
ดำเนินวิธีอย่างเขาแล้ว การก็สำเร็จโดยเร็วร้อย” นี้ก็เช่นเดียวกัน ถ้าทำไม่สำเร็จ
ก็คงบอกว่าเพราะคนทุกคนยังไม่รักชาติ หรือยังไม่รักการเป็นทาสพอจึงยังไม่สำเร็จ
ก็เมื่อไม่สำเร็จจะนั่งอยู่หนึ่ง ๆ คงเป็นไปไม่ได้ คงต้องเดินวิธีทำให้สำเร็จ รัสเซียเขา
ก็ไม่นั่งหนึ่ง ๆ เขาคิดที่จะให้มีการจลาจลขึ้นในโลกเสมอ ๆ การเปลี่ยนแปลงในประเทศ
เรา นี้ ก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงการของรัสเซียก็ได้ เพราะฉะนั้นในที่สุด
ข้าพเจ้าออกจะรู้สึกแน่ใจว่าการอาชีพอิสระนี้ก็คงจะมีไม่ได้อีกต่อไปในประเทศเรา

ผลดีของราษฎรส่วนมากที่สมัครเป็นข้าราชการ

ในข้อนี้ ถ้าราษฎรสมัครเป็นข้าราชการเองโดยไม่ต้องบังคับทางอ้อมหรือ
ทางตรงก็ดี ส่วนผลดีที่รัฐบาลจะได้รับนั้นข้าพเจ้าก็ไม่สงสัย นอกจากนั้นบรรดา
ข้าราชการผู้ชำนาญต่าง ๆ ทั้งที่หนึ่งอยู่ในสภาม่างูเศรษฐกิจและนอกสภาก็คงจะได้
ผลดีอันประเสริฐเหมือนกัน ใครที่หวังจะได้ตำแหน่งผู้ชำนาญนี้สักตำแหน่งหนึ่ง
แล้วย่อมอยากให้เขาดำเนินเป็นอย่างนี้แน่ เพราะถ้าเป็นดังนี้แล้วตนก็จะได้เป็น
นายซีนิวที่มีทาสมากมาย สำหรับใช้ ข้อสำคัญต้องระวังแต่อย่าให้กลายเป็นการ
บังคับให้ราษฎรทำงานไปก็แล้วกัน เพราะถ้าเป็นการบังคับแล้ว ราษฎรอาจขัดขืน
แล้วพากันหนีเข้าป่าก็ได้ คนไทยเรานั้นเลือดร้อน ไม่เหมือนคนรัสเซีย ที่จะยอมให้
เถื่อเล่นง่าย ๆ นั้นไม่มี ถ้ายังรู้ว่าผู้ใหญ่สัญญาว่าจะให้ความสุข แล้วเอาความทุกข์
ความลำบากมาให้แล้ว เขาอาจจะพากันอะอะก็ได้ ถ้าอะอะไม่สำเร็จก็อาจหนีร้อน

ไปพึ่งเงิน เช่น ไปสมัครอยู่กับฝรั่ง เป็นต้น ที่เมืองรัสเซียนั้นราษฎรต้องหนีร้อนไปพึ่งเย็นก็มีเป็นอันมาก แต่ที่ออกไปนอกประเทศไม่ได้มากก็เพราะรัฐบาลทำกำแพงกันด้วยวิธีตรวจใบอนุญาตเดินทางและการหาเรื่องลงโทษผู้ที่พยายามหลบหนี นอกจากนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ก็มีกบฏที่รัสเซีย และถ้าถามว่าถ้าพวกราษฎรรัสเซียไม่พอใจวิธีการเช่นนี้แล้ว ทำไมเขาไม่โหวตให้รัฐบาลออกและเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ ข้อนี้ตอบได้ว่า การที่รัสเซียสามารถเก็บคนไว้เป็นสัตว์หรือทาสได้นั้น ก็โดยคนทั้งเมืองเป็นสพายซึ่งกันและกันให้บังเกิดความไม่เชื่อถือไปหมด กล่าวคือ เพาะนิสัยอันเลวให้ต่างคนต่างหมดความเชื่อถือขึ้นหมด สพายในรัสเซียนั้นมีถึง ๗๐% ของพลเมือง สพายเหล่านี้เกิดขึ้นโดยวิธีหักหลัง(แบล็กเมล)บ้าง ล่อลวงบ้าง จนในที่สุดไม่มีใครจะเชื่อถือกันได้ เมื่อความเป็นไปในรัสเซียเป็นดังนี้ก็ไม่มีใครที่จะกล้าคิดอะไรเพราะไม่รู้ว่าใครจะเชื่อใครได้ ในการโหวตเลือกผู้แทนราษฎรก็ไม่ยอมให้ออกเสียจริงๆ ใครมีเสียงแหลมมากในที่ประชุมว่าไม่เห็นด้วยกับคนที่รัฐบาลจัดมาให้เป็นผู้แทนตำบลนั้น ผู้นั้นก็ถูกรังแกต่างๆ จนในที่สุดไม่มีใครกล้าทำอะไร นี่เราจัดการให้คนของเรากลายเป็นคนอย่างนี้บ้างอย่างนั้นหรือ การที่จะดำเนินโครงการเศรษฐกิจแบบนี้ผู้เขียนกล่าวว่า จะทำให้เป็นการตัดการรพุงระหว่างคนต่างชั้นนั้นย่อมไม่จริง กลับจะทำให้เกลียดกันยิ่งขึ้นและไม่ไว้ใจกันยิ่งขึ้น ส่วนชั้นนั้นก็คงไม่หมดไป คงกลายเป็นผู้ชำนาญที่คอยนั่งชิวกับข้าราชการที่ต้องทำงานกรรมากร หรือผู้เขียนจะนึกว่าตนและพวกพ้องที่เป็นผู้ชำนาญการรักษาดิพพอที่จะสละกำลังร่างกายของตนเองลงไปเป็นกรรมากรเหมือนกับคนอื่นทั่วไป และพยายามผลักให้ชาวนาได้ขึ้นมาเป็นคนชิวบ้างแล้ว ขอเตือนอีกที่ว่า การที่จะไปเป็นคนบังคับใครให้ทำงานอย่างเป็นทางการนั้น ผู้ที่จะบังคับควรจะต้องเคยเป็นทาสถูกบังคับมาเสียก่อนนั่นแหละ บางทีจะเห็นใจได้บ้าง ดังนั้นถ้าราษฎรไม่สมัครยอมเป็นข้าราชการชั้นกรรมากรโดยน้ำใสใจจริงแล้ว จะเห็นได้ว่าผลดีและความสุขสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นดังสัญญาไว้ นั้น ก็จะมีได้เฉพาะท่านพวกผู้ชำนาญหรือคอยนั่งชิวบัญญัติเท่านั้น ส่วนผลที่ราษฎรจะได้รับนั้นแทนที่จะเป็นสุขจะกลายเป็นฐานะที่ต้องนั่งร้องไห้ตาท่วมหัวเข้า

บทที่ ๑๓ การหมุนเวียนแห่งเงิน

ในข้อนี้ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีการจัดหาทุนซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

ประเภทที่ ๑ นั้น เก็บไว้สำหรับซื้อของจากต่างประเทศ ซึ่งจะจัดให้เป็นเงินตราที่มีราคาเปลี่ยนได้จริงๆ ส่วน

ประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเงินที่รัฐบาลจะใช้สำหรับแจกเงินเดือนข้าราชการ

จำนวนเงินประเภทที่ ๑ นั้นไม่มีปัญหา แต่ประเภทที่ ๒ นั้นรัฐบาลตั้งใจจะ

ไม่ให้เสียเงินไปเลย กล่าวคือ คิดทำบัญชีชนิดที่ไม่มีตัวเงิน (Money-free Account)

แบบรัสเซียนั่นเอง การหักกลบลบหนี้กันนี้เป็นการคิดได้ประโยชน์แก่ผู้ให้ เพราะ

อำนาจตั้งราคาส่งของที่คนงานจะต้องซื้อกินนั้นอยู่ที่ผู้ให้ คือรัฐบาล จริยอยู่ผู้เขียน

ได้กล่าวไว้ว่าจะมีเงินสำรองส่วนน้อยไว้สำหรับกำกับเงินที่ราษฎรเหลือใช้ที่หักหนี้ออก

แล้ว แต่เงินสำรองส่วนนี้อาจไม่ต้องมีเลยก็ได้ เมื่อถึงเวลาที่เป็นอย่างจริงที่จะทำตาม

โครงการเช่นนี้ เพราะรัฐบาลตีราคาของเสียจนพอที่จะให้ราษฎรทำงานนั้น แทนที่

จะให้เป็นเจ้าของรัฐบาล จะต้องกลายเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลไปก็ได้ ข้อนี้เป็นสิ่งที่พึง

บังเกิดขึ้นได้โดยง่าย และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะแก้ตัวได้ง่ายที่สุด อีกนัยหนึ่งในข้อนี้

ก็คือ รัฐบาลอาจสามารถโอนเงินสำรองธนบัตรทั้งสิ้นไปรวมไว้ในประเภทที่ ๑

สำหรับซื้อของต่างประเทศ แต่สำหรับประเภทที่ ๒ นั้น ก็ทำธนบัตรขึ้นโดยไม่มี

สำรองกำกับ เพราะเชื่อแน่ว่าอย่างไรเสียเงินประเภทนี้ก็คงไม่มีโอกาสเล็ดลอดออกไป

ไปทางอื่นได้ คงจะต้องกลับเข้าคลังหมดจึงไม่จำเป็นต้องมีเงินสำรองไว้กำกับเลยก็

แทบได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่ฉลาดที่มีความมุ่งหมายอย่างเดียว คือจะตบตาคนทั่วไปที่เป็น

ข้าราชการ ให้หลงไปว่าตนได้รับเงินจริงๆ เงินเหล่านี้อาจใช้ได้ก็แต่การซื้อขาย

ระหว่างรัฐบาลกับราษฎร ซึ่งเป็นลูกหนี้ของรัฐ แต่ถ้าซื้อขายกับคนอื่น ๆ แล้ว

อำนาจราคาซื้อก็คงมีไม่เท่าใด เพราะคงจะเกิดความไม่เชื่อถือขึ้น อย่าลืมนะว่า

ข้าราชการนั้นอยากได้เงินเดือน ไม่อยากเป็นลูกหนี้รัฐบาล เพราะความต้องการ

ของคนนั้นไม่อยู่เฉพาะการหากินหรือเครื่องนุ่งห่มเท่านั้น ความต้องการอย่างอื่น

ยังมีอีกเป็นอันมาก การหักกลบลบหนี้ในที่สุดราษฎรก็ต้องเป็นลูกหนี้ของรัฐบาล

หมด เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคาส่งของที่ขายให้ราษฎร ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลง

ราคาให้พอที่ราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้เมื่อไรก็ได้ดังกล่าวมาแล้ว ผลที่สุดราษฎร

หรือข้าราชการนี้จะไม่ได้เงินสดสักสตางค์เดียวก็อาจเป็นได้ และคนใดไม่อยากเป็น

หนี้ก็อาจต้องอดอยากด้วยไม่มีของกินเพียงพอก็ได้

- ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ได้กล่าวมาบ้างแล้วข้างต้นว่าเกือบถึงขีดที่สุดแล้ว ภาษีมรดกที่จะเก็บนั้นเชื่อว่าคงจะไม่ได้เป็นตัวเงินเท่าใด คงได้กินแต่พื้นที่เสียมาก และเก็บอยู่ไม่เท่าใดก็คงหมดไม่มีเหลือ อย่างมากก็คงไม่เกิน ๓ ชั่วโมงคน ซึ่งแปลว่าเป็นการริบอย่างช้าๆ เท่านั้นเอง ภาษีรายได้นั้นก็เช่นเดียวกัน ราษฎรไม่มีรายได้มากเท่าใดที่เหลือใช้ รัฐบาลจะเก็บได้สักเท่าใดคงไม่ได้มากเป็นแน่ เพราะฉะนั้นออกรู้สึกเชื่อว่าการหาเงินทุนในทางนี้นั้น น่าจะไม่ได้เงินมากเท่าใด

- ออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่)

ข้อนี้ไม่ขัดข้อง

- การกู้เงิน

การกู้เงินภายในนี้ ในเวลานี้รัฐบาลกำลังดำริจะกู้เงินราษฎรเป็นจำนวนเงิน ๑๐ ล้านบาท ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะกู้ได้ครั้งเดียวเท่านั้น เพราะต่อไปคงไม่มี ถ้ายังมีภาษีรายได้ภาษีมรดกแล้ว เงินที่จะหากู้ยืมไม่มียิ่งขึ้น นอกจากนี้ถ้าราษฎรไม่มีความไว้วางใจในรัฐบาลแล้ว การกู้เงินจะทำได้โดยยาก

- การหาเครดิต

การที่จะจัดให้ฝรั่งมาตั้งโรงงานนี้คงทำได้ดังที่รัสเซียทำอยู่ เพราะเรามีประกันคือโรงงานของเขา ถ้าเราใช้เงินเขาหมดเมื่อใด โรงงานนั้นก็เป็นอย่างเราดังนั้น บางทีจะใช้ได้ถ้าฝรั่งเขาตกลงตามนี้ ข้าพเจ้าก็ตกลงเพราะไม่เห็นเสียหายอันใด ถ้าเงินไม่มี เขาก็เอาโรงงานของเขาเป็นประกันไปเอง ข้อสำคัญอย่าเดินอย่างรัสเซียก็แล้วกัน วิธีที่กล่าวกัน คือ เมื่อรัฐบาลไม่มีเงินเข้าแล้วก็หาทางจับผิดฝรั่งว่าเขาทำผิดสัญญา และพยายามแย่งเขาเฉยๆ อยู่ร่ำไป รัสเซียนั้นทำได้และทั้งได้ชื่อว่าเป็นเอ้าท์ลอร์ (Outlaw) ของโลกอยู่แล้ว ซึ่งใหญ่โตเหลือเกินที่ใครจะปราบได้ แต่ถ้าเราเริ่มทำตัวของเราเป็นเอ้าท์ลอร์บ้างแล้ว อย่าได้นึกเป็นอันขาดว่าเพื่อนบ้านเขาจะปราบไม่ได้อย่างที่เขายังไม่กล้าปราบรัสเซีย ฐานะของเรากับรัสเซียนั้น ต่างกันไกลเทียบกันไม่ได้เลย

การทำดุลยภาพภายในประเทศ

- หักกลบบทนี้

วิธีทำให้เกิดดุลยภาพภายในได้นั้น ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไม่มีทางใดดีกว่าจะจัดการให้ราษฎรเป็นลูกหนี้รัฐบาล ดังที่ผู้เขียนเตรียมไว้จะทำในโครงการเศรษฐกิจนี้ ถ้าไม่จัดให้ราษฎรเป็นหนี้รัฐบาลแล้ว ถ้ารัฐบาลขาดทุนก็ขึ้นราคาขายเสียเอง ราษฎรก็ต้องเป็นหนี้มากขึ้น เพราะไม่มีกิน รัฐบาลก็ล้มละลายได้ยาก ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะทำให้สะดวกดีแต่มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่งซึ่งจะเดินคู่กันไปกับการเป็นหนี้นี้ ข้อสำคัญก็คือเมื่อราษฎรเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น และของก็ยังมีไม่พอ ต้องกินอยู่ ถ้าเงินที่ตนจะซื้อไม่มีแล้วก็จะเกิดการคิดลักขโมยของของรัฐบาลขึ้น เมื่อเกิดการขโมยดังนี้ขึ้น รัฐบาลก็จะจับเอามาลงโทษตั้งแต่จำคุกไปจนประหารชีวิตอย่างที่ทำกันอยู่ในรัสเซียเป็นแน่ เมื่อเป็นดังนี้แล้วบ้านเมืองจะหมดความสุข และรัฐบาลจะไปโทษว่าคนเลวระยำหรืออุบาทว์กาลิโลกไม่ได้เป็นอันขาด ความรับผิดชอบนี้จะต้องอยู่กับรัฐบาล คือ ผู้ชำนาญที่นั่งโต๊ะขึ้นโต๊ะเป็นยมบาลประจำขุมมรณนี้เท่านั้น ข้อเสียหายข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรคิดอยู่ หรือเห็นดีที่จะได้ลงโทษประหารชีวิต เพราะขโมยข้าวโพด ๒ ดอกหรืออะไรเช่นนั้นในประเทศสยามดังที่เป็นอยู่ในรัสเซีย การที่จะเกิดความยากแค้นอันนี้คงจะมีขึ้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย ที่รัสเซียอันเป็นพระบรมครูของวิธีเหล่านี้ก็ยังไม่ปรากฏว่าไม่มีปัจจัยทั้ง ๔ อย่างแจกจ่ายราษฎรได้เพียงพอเลย เขาก็ดำเนินการแล้วตั้ง ๑๔ ปี แต่ถึงกระนั้นจนถึงทุกวันนี้ราษฎรยังไม่อยู่ดีกินดีเพียงพอ เพราะถ้าซื้อมาก รัฐบาลไม่ขายหรือขายก็ต้องเป็นหนี้มากขึ้น ลงท้ายก็เกิดแต่ความทุกข์ทรมาน การเช่นนี้คิดเล่นในกระดาดสะดวกดีกว่าที่จะทำจริง

ดุลยภาพระหว่างประเทศ

การทำดุลยภาพระหว่างประเทศนั้น การที่รัสเซียใช้อยู่ในเวลานี้ก็คือนำอาหารของกินออกไปขายต่างประเทศ เพื่อเอาเงินมาทำทุนซื้อเครื่องจักร ส่วนราษฎรนั้นต้องอดอยากเป็นอันมาก เมืองไทยนั้นก็คงเป็นอย่างเดียวกัน เงินรายได้จากสินค้าออกเวลานี้นั้นได้อยู่ ๑๓๔ ล้านบาท กว่าจะทำให้ได้มากกว่านี้ก็กินเวลาอีกนาน และกว่าจะถึงเวลาที่เราจะมือน้ำตาลกิน มีเสื้อผ้าใช้บริบูรณ์จนถึงกับเราสามารถนำเงิน ๑๓๔ ล้านบาทนี้ไปใช้ซื้อเครื่องจักรได้ ประเทศสยามอาจเปลี่ยนมือผู้ปกครองเสียอิสรภาพไปก็เป็นได้ หรือมิฉะนั้นถ้ารัฐบาลทำการค้าเองด้วยคนที่

ยังไม่มี ความชำนาญ ในการ ค้า ดั่ง ปรากฏ อยู่ ณ บัด นี้ ใน หมู่ ข้าราชการ ผู้ ขำ นาน ของ เรา แล้ว เงิน ราย ได้ ๑๓๔ ล้าน บาท นี้ เกรง จะ กลาย เป็น แต่ เพียง ครั้ง หนึ่ง หรือ ต่ำ กว่า นั้น ก็ ได้

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังไม่ให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ในข้อนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่าได้จัดการระวังมิให้ราษฎรเป็นสัตว์ต่อไปเลย เพราะถ้าแกก็มีเบี้ยบ้านนาให้ ผู้หญิงก็จะไม่ให้เป็นของกลาง กฎหมายลักษณะผัวเมียก็จะไม่ยกเลิก ราษฎรก็ยังมีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น นั้นเป็นการกรุณาดีอยู่ แต่ผู้เขียนเห็นว่าสภาพการเป็นสัตว์หรือทาสกับความเป็นมนุษย์และความเป็นไทนั้น มีข้อสำคัญที่ต่าง ๆ กันอยู่ คือ มนุษย์นั้นย่อมต้องได้เสรีภาพจึงจะจัดว่าอยู่ในสภาพของมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่มีเสรีภาพ ความเป็นไท ที่จะทำอะไรในทางที่ถูกกับกฎหมาย ได้ด้วยใจสมัครตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้นความเป็นมนุษย์ก็กลายเป็นสัตว์หรือทาสทันที การที่ระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์นั้น ก็ต้องระวังในข้อนี้เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพียงแต่จะจัดให้มีเบี้ยบ้านนา ให้มีของกิน ให้มีบ้านอยู่ ให้มีกฎหมายลักษณะผัวเมียเท่านั้น ไม่ใช่ข้อสำคัญเพราะสัตว์ที่เราเลี้ยงเราใช้ ก็ย่อมต้องให้สิ่งเหล่านี้อยู่เหมือนกัน เช่น เมื่อแก่เราก็ปล่อยไว้ในทุ่งให้กินอยู่ตามอำเภอใจ คอกโรงก็มีให้อยู่ โดยเฉพาะ ฉะนั้น การที่จะไม่ให้คนกลายเป็นสัตว์นั้น ย่อมอยู่ที่คอยฟังเสียงมิให้เขาเสียเสรีภาพของเขาเป็นใหญ่ แต่ตามโครงการเศรษฐกิจที่ผู้เขียนกล่าวไว้แล้ว นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำให้เป็นผลสำเร็จไม่ได้เลยถ้าไม่ใช้การบังคับ เพราะในขั้นต้นราษฎรก็ไม่มีสิทธิที่จะไปทำสวนได้ตามใจสมัครเสียแล้ว และในข้อความในพระราชบัญญัติที่จะออกกำหนดอยู่ชุด ๆ แล้วว่า ราษฎรมีสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ไม่ได้ การเช่นนี้จะไม่เรียกว่าเป็นการบังคับเป็นการตัดเสรีภาพในทางที่ถูกกฎหมาย และถูกหลัก ๖ ประการ ที่คณะราษฎรได้ประกาศในหลักเสรีภาพหรือ ดั่งนี้หรือจะเรียกได้ว่าในความมุ่งหมายจัดตามโครงการนี้จะพยายามมิให้ราษฎรกลายเป็นสัตว์ แต่ก็ต้องเป็นทาสเมื่อครั้งก่อนพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงประกาศเลิกทาสเสียอีก และแทนที่จะเรียกว่าข้าราชการก็กลายเป็นรัฐทาสเสียมากกว่า สัตว์นั้นอดอยากได้ยากกว่ามนุษย์ เพราะมันหาหญ้ากินได้สบายกว่า แต่รัฐทาสนี้ไม่มีทางใดจะหากินที่เดียวนอกจากเป็นทาส เพราะจะไปเพาะปลูกอะไรกินก็ได้เสียแล้ว ตกต้องตกอยู่ในฐานะที่ขาดเสรีภาพเสียยิ่งกว่าสัตว์พาหนะเสียอีก และแทนที่ข้าราชการหรือรัฐทาสนี้รักใคร่กันกับรัฐบาล กลับจะกลายเป็นศัตรูกัน เพราะธรรมชาติทาสกับ

นายนั้นจะรักใคร่กันถึงขนาดเห็นใจไม่ได้ ใครเคยได้ยินบ้างว่า ทาสนั้นมีความมานะความพยายามในการช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญให้แก่นายโดยน้ำใสใจจริง การที่มาเทียบว่าถ้าคนกล่าวว่า ราษฎรจะหมดมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการบัดนี้ก็คงหมดมานะที่จะส่งเสริมความเจริญด้วยนั้นหาควรไม่ เพราะฐานะข้าราชการ ณ บัดนี้กับฐานะข้าราชการซึ่งต้องทำงานอยู่ใต้เงาโครงการเศรษฐกิจของผู้เขียนนั้นต่างกัน ข้าราชการ ณ บัดนี้เป็นไท เขาสมัครเข้ามาเอง จะลาออกเมื่อใดก็ไม่มีการห้าม ส่วนข้าราชการของผู้เขียนนั้น จะเข้ามาก็โดยถูกบังคับทางอ้อมมาแล้วเป็นอย่างดี และจะลาออกก็อาจได้รับโทษถึงตาย เพราะจะต้องออกไปอดตายดังที่เป็นอยู่ในประเทศรัสเซีย ซึ่งมีความเป็นจริงอยู่ว่า ถ้ากรรมกรของรัฐบาลออกหรือถูกลงโทษไล่ออกจากงานแล้ว บัตรอนุญาตสำหรับซื้ออาหารก็ถูกตัดด้วย คนๆ นั้นก็ไม่รู้จะไปหาอาหารกินที่ใด ในที่สุดก็ต้องอดตาย วิธีการเหล่านี้ย่อมยากเลยว่าจะไม่ไหลเข้ามาปรากฏในประเทศสยาม และอย่างนี้หรือจะเรียกว่าจะนำความสุขมาให้ราษฎร ความเป็นไปเหล่านี้ข้าพเจ้าจะบอกหนังสือให้อ่านได้เป็นอันมาก มีอาทิเช่น แอนโธโคโนมิกฮิสทอริออฟโซเวียตรัสเซีย และหนังสืออื่นๆ อีก ถ้าอยากทราบจริงๆ ก็จะต้องบอกให้ทราบต่อไป

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

ผู้เขียนกล่าวว่า สหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ ณ บัดนี้ ผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้น จึงจะเป็นสมาชิกในสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่เช่าทำอันมีจำนวนมากนั้นไม่มีโอกาสที่จะเป็นได้ ตามความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่อย่าลืมนึกว่าจำนวนคนที่ไม่มีนาของตนเองในประเทศไทยเวลานี้มีอยู่เพียง ๓๖% และในจำนวน ๓๖% นี้ก็ทำงานรับจ้างเขาในเมืองต่างๆ ก็ยังมีอีกมาก

ร่วมในกิจการต่างๆ

การจัดให้มีการสหกรณ์ในประเทศสยามนั้น ควรจัดให้เป็นไปดังรูปที่เดนมาร์กดำเนินอยู่ การสหกรณ์ที่เดนมาร์กทำอยู่นั้นไม่เป็นของรัฐบาล เป็นส่วนของราษฎรที่รวมกันขึ้นเป็นส่วนรวมของตัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่เอาคนมาเลี้ยงไว้เป็นทาส

หมวดที่ ๘ รัฐบาลจะจัดให้มีการเศรษฐกิจชนิดใดบ้างในประเทศ ป้องกันปิดประตูค้า

การที่จะคิดการป้องกันการปิดประตูค้านี้ก็เป็นการดีอยู่ แต่ถ้าจะพูดถึงความจำเป็นแล้วว่า เราควรระวังการปิดประตูค้าแล้วหรือไม่ ก็จะต้องตอบว่าไม่ควร

กลัวเลย การปิดประตูค่านี้นี้ ถ้าใครจะทำกับประเทศสยามแล้ว ก็เป็นการโง่ของผู้นั้น เพราะจะมาเสียเงินทำเช่นนั้นทำไม มีวิธีอื่นที่จะบังคับให้ประเทศสยามต้องยอมจำนนได้ถมเถไป มีอาทิเช่น สงเรือรบซึ่งมีเครื่องบินบรรทุกอยู่เสร็จเข้ามากับเรือครูเซอร์ บรรทุกทหารมาขึ้นที่กรุงเทพฯ ก็คุมกรุงเทพฯ อยู่แล้ว ทุกวันนี้เราย่อมรู้ดีว่าเพื่อนบ้านเขาไม่ชอบวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้ ถ้าเราทำขึ้นเมื่อใดก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เขาจะไม่ส่งคนของเขาเข้ามายึดทรัพย์สินสิ่งของเราตั้งกล่าวแล้ว กว่าเราจะมีกำลังพอที่จะป้องกันการปิดประตูค่าได้ บ้านเมืองของเราทั้งหมดไปเสียแล้ว โดยแม้แต่บ้านประตูก็คงจะยังทำไม่แล้วกัน เพราะฉะนั้นการกลัวที่จะปิดประตูค่านี้นี้เป็นการกลัวที่หามูลมิได้ เป็นการเอาอย่างประเทศรัสเซียเท่านั้น เพราะประเทศรัสเซียกลัวการปิดประตูค่าเป็นอันมาก ที่รัสเซียกลัวเช่นนั้น เพราะว่าตนทำตัวของตนเป็นเอิร์ทลอร์วของโลก และกลัวใครเขาจะมาแก้ง การที่ใครจะแก้งรัสเซียหรือบังคับให้รัสเซียต้องยอมแพ้ได้นั้น ไม่มีหนทางใดกระทำได้สะดวกเท่ากับการปิดประตูค่า เพราะถ้าจะยกทหารไปปราบก็คงจะสิ้นเปลืองเงินมากกว่าการปิดประตูค่า เพราะรัสเซียเป็นประเทศใหญ่ รัสเซียมองเห็นอันตรายทางนี้จึงต้องป้องกันการปิดประตูค่า ที่ผู้เขียนมิได้นึกถึงฐานะของประเทศสยามเรา มัวไปหลงเสียว่าเหมือนกับรัสเซียหมด เขาจะทำอะไรก็ไปคัดลอกเขาออกมาโดยมิได้ไตร่ตรองให้สมเหตุสมผลเท่านั้น จึงได้คิดจะป้องกันการปิดประตูค่าในสยามบ้าง ซึ่งถึงจะป้องกันไปเท่าใดก็ไม่มีใครเขาทำเช่นนั้น เขามีวิธีอื่นดีกว่าถมไป เพราะเมืองเรานิดเดียวเท่านั้น และสภาพก็เหมาะที่จะทำการรุกรานด้วยกำลังทหารได้คล่องแคล่ว เพราะเราไม่มีเครื่องป้องกันการรุกรานอย่างง่ายนี้เพียงพอ ยังจะมัวไปคิดการป้องกันการปิดประตูค่าทำไมให้ป่วยการ คล้ายกับวางขวางขวางประตูบ้านกันขโมย แต่นอนเปิดหน้าต่าง ๒ บานเต็มที่ตั้งนี้ ขโมยอะไรจะดันไปเข้าทางประตู ปีนขึ้นหน้าต่างขโมยของเอาเสียมิดีกว่าหรือ

นอกจากนี้การที่ประเทศสยามจะเป็นรัฐบริบูรณ์ไปได้นั้นยังสงสัย เพราะเราขาดของดิบ (Raw Materials) ในการทำอุตสาหกรรม เราขาดทั้งเหล็กและทั้งถ่านที่จะทำการตั้งนี้ กว่าจะทำได้ก็คงต้องกินเวลานานนับ ๑๐๐ ปี

การที่ยกตัวอย่างว่าอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส จะทำการตั้งนี้หมดนั้นก็ยังไม่จริง มิสเตอร์ แม็กโดนาล ฮิตเลอร์ และตาลาตีเออร์อาจได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้ก็อาจเป็นได้ แต่ก็ไม่ปรากฏว่าใครเริ่มทำการเหล่านี้เลย แม็กโดนาลเองนั้นดูเหมือนจะ

เลิกเอาเสียด้วยซ้ำ ส่วนฮิตเลอร์นั้นเดินแบบแฟลสิสมากกว่า และก็ได้ข่าวว่าทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ ดาลาดิเออร์นั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าทำอะไรตั้งนี้ อย่างไรก็ตามก็ดีถึงแม้ประเทศทั้ง ๓ นี้ เขาจะดำเนินการตามนี้ เขาก็คงไม่กระทำให้ด้วยการบังคับราชฎ ดังที่มีอยู่ในโครงการนี้ ประเทศเหล่านี้เขามีเครื่องจักรเครื่องมือพร้อมบริบูรณ์แล้วตลอดจนคนที่ชำนาญ ถ้าเขาจะทำจริง ๆ เขาก็มีโอกาที่จะทำสำเร็จได้ดีกว่าเรามาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าเขาจะทำ แต่ถ้าผู้เขียนเชื่อว่าเขาจะทำได้แล้วก็ลองดูเขาทดลองต่อไปอีกมิตีกว่าหรือ จะรีบฮวบฮาบเป็นที่ ๒ รัสเซียทำไม รัสเซียซึ่งเป็นพระบรมครูเองก็ยังไม่ปรากฏว่าได้ผลอย่างงาม ก็รอดูเขาไปอีกสักหน่อยจะมีดีกว่าหรือ

เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

การที่ผู้เขียนกล่าวเช่นนี้ ความจริงก็อาจมีได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถ้ารัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเสียเองหมดแล้ว และห้ามไม่ให้ราษฎรไปทำนาเอง ไม่ให้ราษฎรจับจองที่ดินเอง โดยการจำกัดออกสัมปทานแล้ว การระส่ำระสายตั้งว่าน่าจะมีมากกว่านั้นอีก การป้องกันความยุ่งยากระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างนั้น ประเทศอิตาลีซึ่งได้จัดการเศรษฐกิจตามแบบนี้เขามีวิธีป้องกันและดำเนินมาเป็นการเรียบร้อยดีมาก

การที่ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้าคนงานเป็นข้าราชการ และไม่มีกรหยุดงาน (Strike) นั้นไม่เป็นการแน่ การเป็นคนงานหรือข้าราชการก็เป็นคนเหมือนกัน ถ้าคนงานไม่พอใจได้ ข้าราชการก็ไม่พอใจได้ นอกจากจะกดขี่ข้าราชการดังกล่าวแล้วให้กลายเป็นทาสจนคนหมดความเป็นมนุษย์แล้ว การอาจเป็นไปอีกอย่างหนึ่งก็ได้ รัฐบาลที่มาทำการค้าขายก็เปรียบเหมือนนายจ้าง ถ้าลูกจ้างได้รับความกดขี่ก็จะสไตรค์ได้อย่างเดียวกันผิดกันก็อยู่แต่ว่า ถ้ารัฐบาลเป็นนายจ้างแล้ว ถ้าลูกจ้างเลิกงานหรือต้อตั้งขึ้นมารัฐบาลก็มีปีนกล และการตัดใบซื้ออาหารเป็นเครื่องมือบังคับ เช่นที่รัสเซีย ถ้าคนงานคนใดไม่พอใจ เขาก็เชิญออกจากราน เมื่อถูกออกจากงานก็ถูกตัดใบซื้ออาหาร คนนั้นๆ ก็ต้องอดตาย

เรื่องกรรมกรรกรวางที่ผู้เขียนอ้างว่าเป็นการแสดงข้อหนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนี้นั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้ว่าการที่กรรมกรรกรวางหยุดงานนั้น หาใช่เกิดจากการหยุดเพราะความเดือดร้อนจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นดังนั้นก็เพราะ มีคนยุให้เกิดการหยุดขึ้น เพื่อจะได้เป็นโอกาสได้ตั้งสมาคมคนงานและตนจะได้เป็นหัวหน้า และได้รับเงินเดือนกินสบายเท่านั้น

- รัฐบาลทำมีกำไร

ถ้ารัฐบาลทำงานมีกำไร ราษฎรจะได้เงินเพิ่มขึ้นนั้น แต่ก็ไม่เห็นว่ามีอะไรมาเป็นของประกันว่าผลที่ทำนั้นจะดี นอกจากความเชื่อว่าจะดีเท่านั้น แต่ถ้าผลนั้นร้ายราษฎรก็พากันอดตายไปหมด จะมีผู้ที่ไม่ไปร่วมอดตายกับราษฎร ก็คือ พวกท่านที่ชำนาญที่คอยชี้แนะอำนาจการเท่านั้น การที่ทำอะไรนี้ต้องนึกถึงหัวอกทั้งสองฝ่ายว่าจะรู้สึกอย่างไร ถ้าท่านผู้ชำนาญต่างๆ ลองไปเป็นข้าราชการชุดดิน และกลับให้ราษฎรมานั่งแทนอำนาจการบ้าง จะเห็นว่าลำบากไม่น้อย เมื่อคนเกิดการอดอยากขึ้นดังนี้แล้วก็จะมีการระส่ำระสายเดือดร้อนโดยแน่นอน ซึ่งถ้าปล่อยให้ราษฎรทำนาไปเองแล้วคงจะไม่มีการเดือดร้อนถึงขั้นที่เกิดขึ้นเป็นแน่

- การขาดทุน

การขาดทุนนั้นจะเกิดขึ้นได้ คือตามธรรมดาถ้ารัฐบาลทำอะไรแล้ว อาจเป็นการเปลืองมาก ความจริงข้อนี้เป็นที่รู้จักกันอยู่ทั่วไป เพราะคำว่ารัฐบาลนั้นข้าราชการผู้ที่ทำการให้รู้สึกว่าจะไม่คล้ายมนุษย์ ไม่สู้กลัวเสียหายนักว่ามีเงินที่ไหลมามีได้ขาดสายถึงจะขาดตกบกพร่องกันบ้างก็ไม่เป็นไร และมักจะไม่ระวังเท่ากับเป็นของของตัวเอง ตัวอย่างเช่นนี้หาได้มากมาย และถึงแม้ว่ารัฐบาลจะจัดระเบียบอย่างดี การเช่นนี้จะไม่มีการตาม ข้อเสียหายก็อาจมีได้จากการอื่น เช่น ความชำนาญและฝีมือ เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างก็คือฝีมือ(skill)ของคนงานและความชำนาญของผู้ดูแลงาน การที่จะเพาะฝีมือให้เกิดขึ้นโดยทันทีย่อมไม่ได้ ย่อมต้องการเวลาหัดอีกเป็นเวลาดตามสมควรและต้องการความชำนาญประกอบ การที่ไม่มีฝีมือนั้นย่อมใช้ของเสียเร็ว ถึงแม้รถยนต์หรือเครื่องจักรไถนาจะเป็นการใช้งานก็จริง แต่การที่จะสอนให้ถนอมขับขึ้นนั้น ก็ต้องการฝีมือมากเหมือนกัน หาไม่รถนั้นก็เสียหายโดยเร็ว อันเป็นการเปลืองโดยไม่ใช่เหตุ อีกอย่างหนึ่งดูตัวอย่างรัสเซียที่เขาฝึกสร้างโรงงานต่างๆ เขาเอาคนเข้าไปใส่ไว้เพิ่มเติมมากกว่าความจำเป็นอีกเป็นอันมาก คนงานของเขาก็ไม่มีความชำนาญหรือฝีมือ ของที่ทำออกจากโรงงานก็ใช้ไม่ได้เสียตั้ง ๗๐ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งภายหลังก็ต้องพังลงทำใหม่อีกอันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุ นอกจากนี้วิธีหักกลบลบหนี้ดังกล่าวแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดการยกยอกมากขึ้นอีกเป็นอันมาก เพราะคนคงมีหนี้ท่วมหัว และต้องการหาเงินใหม่หาโดยทางตรงไม่ได้ ก็ต้องหาโดยทางอ้อม ความลำบากต้องถูกลงโทษเช่นเขี้ยวก็จะไม่มีได้ขาด นอกจากนี้การช่วยให้พวกกันเข้าทำงานในตำแหน่งที่สบายๆ ก็ย่อม

จะต้องเกิดมีขึ้นอีก และการที่เรียกว่าเร็ดเทป (Red Tape) ช่วยคนอะไรเหล่านี้ก็จะมีเพิ่มทวีขึ้น การเสียหายขาดทุนในการที่รัฐบาลกระทำเศรษฐกิจเองนั้น มีความจริงอย่างชัดเจนดังเหตุที่กล่าวมาแล้ว คือ การเปลืองโดยใช่เหตุประการหนึ่ง การเร็ดเทปหนึ่ง การจัดหาคนมีฝีมือหรือผู้ชำนาญไม่ได้ดีหนึ่ง ประเทศรัสเซียซึ่งมีผู้ที่ชำนาญในเชิงเศรษฐกิจนั้นมีมากกว่าเราหลายเท่า แต่ถึงกระนั้นเมื่อรัฐบาลจัดการทำเศรษฐกิจเองแล้วก็ยังขาดทุนปนปี ดังจะเห็นได้ในคำพูดของเซอร์ชินสเก้ ซึ่งเคยเป็นสภานายกของสภาบำรุงเศรษฐกิจ (President of the Supreme Economic Council) ได้พูดในที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ.๑๙๒๒ ดังปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องแอนนิโคโนมิกิสตอริออฟโซเวียตรัสเซีย เล่ม ๒ หน้า ๓๒๓ ถึง ๓๓๒ รัสเซียเวลานั้นอยู่กันอย่างเปลืองที่สุด ใช้เงินหลายร้อยล้านรูเบิลไปในทางที่ไม่เป็นประโยชน์ การงานทุกอย่างเดินไปอย่างออฟฟิศรัฐบาล การค้าทุกอย่างที่รัฐบาลทำก็มีข้าราชการที่ทำงานจำนวนต้องการตั้ง ๑,๐๐๐ เศษไปทั่วทุกแห่ง การเงินที่ทุกๆ ออฟฟิศเพิ่มพิเศษก็มากมายก่ายกอง การที่ต้องเปลืองไปเหล่านี้ นั้นก็สำหรับแต่ในเมืองใหญ่ๆ เท่านั้น ส่วนประเทศบ้านนอกแล้วอดอยาก อาหารไปถึงไม่เพียงพอเลย การใช้จ่ายที่เปลืองดังนี้ทำให้ราคาของสูงขึ้นอย่างมากมายเกินคาดหมาย เสมียนพนักงานก็เพิ่มขึ้นมิได้ขาด ดูตัวอย่างเช่นโรงงานเหล็กกล้า (สติลทรีตส) ซึ่งปรากฏว่าการเงินผืดเคืองที่สุด แต่ถึงกระนั้นคนงานชั้นเสมียนพนักงานก็เพิ่มจากจำนวน ๒๕๐ ถึง ๙๐๐ แล้ว เงินเดือนก็ต้องเสียมากมายขึ้น

ข้าราชการที่ทำการติดต่อกับคณะกรรมการร่างโครงการใหม่ มีจำนวนตั้ง ๔๐๐,๐๐๐ คน สหกรณ์ต่างๆ ก็มีเสมียนพนักงานเกินตัวไปหมดสิ้น การใช้ถ่านใช้น้ำมันและของดิบต่างๆ ก็เปลืองอย่างน่ากลัว ดังนี้เป็นต้น ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าถ้ารัฐบาลเราเริ่มทำบ้างก็คงจะไม่พ้นการเปลืองดังว่านี้เป็นแน่ และเมื่อเปลืองเข้า การขาดทุนก็ย่อมหนีไม่พ้น การขาดทุนของรัสเซียในการที่รัฐบาลทำเศรษฐกิจนี้ สตาลินเองก็กล่าวว่าเป็นเช่นนั้น (ดูในแอนนิโคโนมิกิสตอริออฟโซเวียตรัสเซีย หน้า ๓๒๔) ดังคำว่า เวลานี้ผู้ร้ายกำลังเข้าปล้นรัฐบาล ผู้ร้ายเหล่านี้เป็นผู้ร้ายใจเย็นเห็นแก่สนุกเป็นใหญ่ ขโมยอะไรได้ก็ขโมยเอา มีจำนวนนับพัน แต่คนเช่นนั้น แทนที่จะถูกเรียกว่าพวกโจร คนกลับเห็นว่าเป็นพวกเก๋ ดังนี้เป็นต้น ซึ่งก็เห็นได้ว่ารัฐบาลที่ทำการค้าขายนั้นก็คงไม่พ้นข้อเสียหายหมดเปลืองอันเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือคน ไม่พยายามให้มีดุลยภาพ มีแต่การเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ทั้งสิ้น

นี่แหละเป็นทางขาดทุนที่จะมาถึงละ ก็เมื่อมีการขาดทุนแล้ว รัฐบาลไม่ซ้าก็ต้องเหี่ยวกตชัคนโดยขึ้นภาษีเป็นลิ่งของ ซึ่งผู้เขียนโครงการก็ได้กล่าวแล้ว เก็บภาษีเป็นลิ่งของ เช่น ข้าว ปลา ดังนี้ก็เท่ากับเป็นการริบทางอ้อม แล้วความสันติสุขจะเกิดได้อย่างไร ข้าพเจ้าแลไม่เห็น อย่างไรว่าแต่เราเลย แม้แต่รัสเซียซึ่งเป็นบรมครูของการเศรษฐกิจแบบนี้ก็ยังเป็นดั่งนี้ได้ เราหรือจะพ้นไปได้

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

การวางแผนที่กำหนดมานี้ไม่เป็นมิตอันใด น่าจะลองสำรวจดู การสำรวจดูนี้ย่อมจะต้องทำให้ละเอียดยดี ถูกต้องตามหลักการจึงจะควร หาไม่ผลที่ได้จะไม่ดีพอจะไปใช้ในการติดต่อไปภายหน้า การที่วางขึ้นกระทำมาดั่งนี้ไม่มีข้อขัดข้องอย่างไรควรจะทำให้ ข้อสำคัญต้องอย่าลืมนึกว่าคนเรานั้น การกิน การต้องการ และการอื่น ๆ ย่อมต่างกันทั้งนั้น ถ้าสำรวจที่แห่งหนึ่งแล้วอย่าตกลงใจทันทีว่า ที่อื่นก็คงเป็นเหมือนกัน

เอกราชทางศาล

ข้อนี้ไม่เกี่ยว ถึงแม้จะไม่มีโครงการเศรษฐกิจ เราก็อาจสามารถมีเอกราชทางศาลได้อย่างดี

เอกราชทางเศรษฐกิจ

การที่เราจะสลัดจากแอกแห่งความกดขี่ในทางเศรษฐกิจนั้นจะทำได้ยาก เพราะถ้าเราจะสลัดหลุดเราก็จะต้องเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ ที่คนทั่วโลกต้องยอมฟังเสียงเรา การที่เราจะเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ได้นั้น เราจะต้องมีสินค้าที่คนต้องการอยู่ในมือเรามาก ซึ่งคนอื่นจะต้องผ่อนตามราคาของเรา หาไม่ถ้าเราไม่ขายให้เขาก็จะได้รับความลำบาก เมืองเรายังเล็กนักที่จะสามารถยึดตำแหน่งนี้ได้ ไม่ใช่อย่างรัสเซียที่ใหญ่โตมีทางที่จะทำสินค้าเป็นเจ้าของตลาดใหญ่ๆ ได้ ข้อนี้เป็นข้อ ๑ ที่แน่ๆ ที่เราจะกอบกู้รัสเซียไม่ได้ เราจะผันอย่างเขาไม่ได้ เพราะของที่เรามีอยู่ถึงแม้จะได้จัดการอย่างดีที่สุด ก็ยังมีอาจที่จะเป็นผู้วางราคาเล่นตามใจได้ถนัด เราคงจะต้องอนุโลมไปกับเขาเป็นแน่ อย่างดีก็พอทำให้เรามีเสียงในเรื่องวางราคาของดีขึ้นเท่านั้น อีกประการหนึ่งการค้ากับภายนอกนั้น อย่างไรเสียเราก็คงยังต้องกระทำอยู่ทั้งซื้อทั้งขาย ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลยว่าประเทศเราจะอยู่ได้เฉยๆ โดยไม่ต้องค้าขายกับผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ราคาในโลกเขามีอยู่อย่างไร เราก็ยังคงต้อง

กีดกันซื้อขายอยู่อย่างเดิม เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจนั้น คงยังจะไม่ได้แน่ ผู้เขียนได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า จะยอมให้คนหากินตามอิสระได้บ้าง แต่คำพูดอันนี้ย่อมขัดความในเรื่องเอกราชในทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่า รัฐบาลจะสามารถถดราคาวางราคาเองตามชอบใจภายในประเทศ ถ้ารัฐบาลทำ ดั่งนี้จริง ๆ การค้าขายทางอิสระก็คงจะไม่ได้ เพราะรัฐบาลจะกตราควางราคา เท่าใดก็ได้ ถ้าวางราคาเสียต่ำเกินไปพวกที่ทำการค้าขายอิสระก็คงล้มกันไปตามๆ กันหมด นอกจากนี้ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นชัดด้วยว่าตามโครงการนี้ รัฐบาลได้คิด จะบีบคั้นมิให้ใครทำมาหากินเป็นอิสระได้จริงๆ อีกประการหนึ่ง ผู้ขายของ ต่างประเทศที่ใหญ่ๆ เขาอาจเตรียมนำของมาทิ้งไว้มาก ๆ แล้วถดราคาลงแข่งกับ ราคาของรัฐบาลก็ได้ ซึ่งย่อมจะทำให้การวางราคาที่รัฐบาลจะกำหนดเท่านั้นเดินไป ได้ยาก ดังนี้ การเอกราชในทางเศรษฐกิจก็คงจะยังมีไม่ได้

เอกราชในทางการเมือง

ถ้าเราดำเนินวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ความเป็นเอกราชในทางการเมือง อาจจะมีไม่ได้ เพราะในขั้นต้นเราย่อมทราบดีแล้วว่า การดำเนินการตามโครงการ นี้เป็นวิธีการดั่งที่ประเทศรัสเซียดำเนินอยู่ ประเทศอื่นๆ ทั่วโลกรวมทั้งเพื่อนบ้าน ของเรา เขาเห็นว่าวิธีดำเนินการดั่งประเทศรัสเซียนี้เป็นภัยแก่สันติสุขของพวกเขา วิธีดำเนินการนี้อาจไม่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่ความจริงมันมีอยู่ว่ารัสเซียใช้อยู่ ก็เมื่อโลกเขาว่าคอมมิวนิสต์พยายามบังคับให้คนมาเป็นทาส และเราก็เอาอย่างเขา หมดทุกอย่าง ดังนี้แล้วเขาจะนึกหรือว่าเรานั้นไม่ควรจะรังเกียจ ตามความจริง แล้วถ้าเขารังเกียจรัสเซียเพราะทำเช่นนั้น ถ้าเราทำบ้างเขาก็คงรังเกียจเหมือนกัน เพราะประการหนึ่ง เราจะเป็นจุดศูนย์กลางสำหรับคอยช่วยบันให้เมืองขึ้นของเขาที่เป็นเพื่อนบ้านของเราเกิดระส่ำระสายขึ้น เพราะวิธีนี้เขานั่งนิ่งอยู่ไม่ได้ เขาอาจไม่ ยกทัพมารบเราหรืออะไรเช่นนั้นแต่ทางที่เขาจะทำได้ยอดดีที่สุุดนั้น คือ เขาจะขอ เข้ามายึดสิ่งของของเราไว้เป็นประกัน จำนวนเงินที่เขาให้ยืมมา การกระทำดั่งนี้ ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เขาทำได้อย่างดี สันนิบาตชาติจะตีเตียนเขาไม่ได้ เพราะ เมื่อเจ้าหน้าที่ไม่ไวใจลูกหนี้แล้วก็พยายามรักษามลประโยชน์ของตนได้ การที่เราจะมี เงินซื้อของจากเขานั้นเขาก็คงอยากขายเสมอ แต่การขายนั้นก็คงไม่เกี่ยวกับการที่ เขาจะมาทวงหนี้ เพราะถ้าเขารู้สึกว่าวิธีการของเราจะทำให้เงินของเขาสูญไป เปล่าๆ แล้วเขาก็นิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ ดังนี้การที่จะทำอะไรลงไปแล้วคุยว่าไม่กลัวฝรั่ง

และไม่กลัวใครๆ นั้นเปรียบเหมือนเราไม่สองกระจะกลัวก่อนว่า เรามีรูปร่างฐานะเป็นอย่างไร อย่าลืมนิทานสุภาสิตเรื่องอึ่งอ่างที่พยายามขยายตัวแข่งกับวัวซึ่งในที่สุดก็ห้องแตกตาย การที่เราจะดำเนินการงานตามโครงการอันนี้นั้น ถึงแม้เราจะญาติดีกับคนต่างประเทศ ไม่เบียดเบียนเขาเลยก็ดี ความยุ่งยากกระส่ำระสายที่จะทำให้เขาเกิดความไม่ไว้วางใจก็อาจเกิดขึ้นได้ ครั้งการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น เราทำการได้โดยเรียบร้อยไม่มีใครเลือดตกยางออก และตลอดมาผู้ที่ควบคุมกิจการรัฐบาล ก็ยังมีผู้ที่ชาวต่างประเทศเชื่อถือบังคับการอยู่ ฉะนั้นจึงยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าทดลองให้พวกผู้เขียนบังคับการมาโดยอิสระตั้งแต่ต้นมา และบ้านเมืองเกิดกระส่ำระสายมีการฆ่าฟันกันขึ้น หรือประกาศโครงการออกไปต่างๆ ให้เขาเห็นแล้ว อย่าได้นึกเลยว่าเขาจะนั่งอยู่เฉยๆ เพราะอย่างน้อยถึงแม้เขาจะไม่ยกกองทหารใหญ่โตเข้ายึดเมืองเรา เขาก็คงจัดให้มีทหารของเขามาดูแลคนของเขาที่สถานทูต ดังที่เป็นอยู่ในประเทศจีน เปอร์เซีย อัฟกานิสถานและบรรดาเมืองอื่นๆ ที่เขาไว้วางใจไม่ได้ เราอยากจะมีทหารต่างประเทศเข้ามาตั้งรักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้น หรือ คนไทยจะเต็มใจละหรือที่เห็นทหารต่างประเทศเข้ามารักษาสถานทูตของเขา เพราะเขาหมดความเชื่อถือในตัวเรา ผู้เขียนยังคงอยากถามอีกว่า ก็บัดนี้บ้านเมืองเรียบร้อยจะประกาศใช้โครงการจะทำให้เกิดกระส่ำระสายอย่างไร ขอตอบได้ว่า เมื่อรัฐบาลได้เริ่มงานนี้แล้วและเมื่อราษฎรรัสเซียแล้วว่า การเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนเป็นกระดาดนั้นเป็นอย่างไรบ้าง ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็จะเริ่มต้นด้วยการไปขอรับจ้างชาวต่างประเทศ เพราะชาวต่างประเทศเขาจ่ายเงินเดือนจริงให้ เมื่อรัฐบาลรู้ดังนี้ก็คงอดโกรธไม่ได้ คงจะต้องหาวิธีป้องกันหรือบังคับทางอ้อมมิให้กลายเป็นเช่นนั้น ราษฎรก็จะถูกกดขี่มากขึ้น เมื่อราษฎรลำบากขึ้นมากก็คงอยากหนีไปอยู่กับชาวต่างประเทศเสียเช่นนี้ ณ บัดนี้ก็มิได้อยู่แล้ว นอกจากนั้นราษฎรที่อยู่ชายแดนที่เห็นว่าราษฎรที่ขึ้นอยู่แก่ชาวต่างประเทศนั้น เขามีเสรีภาพดีกว่า ก็อาจพากันไปพึ่งโพธิสมภารชาวต่างประเทศก็อาจเป็นได้ เพราะอยู่ทางนี้ต้องเป็นทาสยิ่งกว่าเสียอีก เมืองไทยเรานั้นเมื่อครั้งยังเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์อยู่ไม่เคยถูกตัดเสรีภาพถึงเพียงนี้ ใครจะทำมาหากินอย่างไรในทางที่ชอบด้วยกฎหมายก็ไม่มีใครห้าม นอกจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินของไทยยังสั่งให้เลิกทาส แต่มาบัดนี้เมื่ออำนาจสูงสุดตกอยู่กับราษฎรแล้ว แทนที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น พวกท่านที่ชำนาญต่างๆ กลับตัดเสรีภาพของเขามากขึ้นเสียกว่าเดิมอีก และตัดสิทธิไม่ให้ราษฎร

ทำนา ตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำการอาชีพตามลำพังโดยสะดวกและห้ามไม่ให้จับจองที่ดินโดยง่าย สิทธิเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกลงมาแต่โบราณกาล มาบัดนี้ราษฎรกลับกลายเป็นทาสไปอีกเพราะโครงการเศรษฐกิจอันนี้ แต่ไม่ใช่ทาสของคนธรรมดา เป็นรัฐทาสซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงสมบูรณาญาสิทธิก็ไม่ต้องทรงทำความเดือดร้อน ซึ่งมีดังนี้จะไม่ให้ราษฎรอพยพหนีอย่างไร ความมรณะร้ายก็จะต้องเกิดมีขึ้น เมื่อเกิดความมรณะร้ายขึ้นการจะเดินไม่สำเร็จ เจ้าหนี้เขาเริ่มมายึดทรัพย์ ความเป็นเอกราชทางการเมืองก็คงเสียไป หรือถึงแม้การจะสำเร็จ เพื่อนบ้านที่เขากลัวไฟจะไปปลุกในบ้านของเขาบ้าง เขาอาจจะเข้ามาช่วยดับไฟก็ได้ เขาอ้างได้ดีในข้อนี้ เพราะเป็นการป้องกันมิให้ไฟไหม้บ้านของเขา ใครจะไปคัดค้านอันใดเล่า นอกจากนี้การที่เราจะไปหาความเห็นใจ ความเอ็นดูช่วยเหลือจากสันนิบาตชาติ ในโอกาสที่เราไปเป็นสิ่งที่เขารังเกียจแล้วดังนี้ เห็นจะหาความช่วยเหลือได้น้อยสักหน่อยละกรรมัง

บทที่ ๒ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ในข้อนี้ข้าพเจ้าสงสัยว่า ถ้ารัฐบาลดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามแผนนี้แล้ว น่ากลัวว่าจะทำให้มีความสงบภายในไม่ได้ดีนัก เนื่องจากวิธีหักกลบลบหนี้กันเองที่ทำให้การเป็นไปดังนั้นไม่ได้ เพราะราษฎรคงจะพากันเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากราษฎรมีหนี้ท่วมทันมากขึ้น และไม่มีหนทางใดนอกจากเป็นหนี้ยู่เท่านั้นเสมอไป แล้วก็อาจจะลักของของรัฐบาลและของซึ่งกันและกันได้ และถ้าเกิดการขโมยกันขึ้นแล้วก็หวังอยู่อย่างเดียวกับว่ารัฐบาลจะไม่ใช้วิธีปราบปรามอย่างที่ทำในประเทศรัสเซีย ซึ่งอาจลงโทษผู้ลักของหลวงได้ด้วยประหารชีวิตหรือการเนรเทศให้ไปอดตาย

บทที่ ๓ การเศรษฐกิจ

ตามโครงการเศรษฐกิจมีความมุ่งหมายว่า จะมีให้ราษฎรอดอยาก ประเทศรัสเซียเองก็ตั้งใจเช่นนั้น แต่บัดนี้กลับปรากฏว่าราษฎรอดอยากยิ่งกว่าแต่ก่อนใช้โครงการเศรษฐกิจเป็นอันมาก ตามบ้านเมืองนอกกรุงที่มีอาหารไปไม่ถึงนั้น ราษฎรพากันอดอยากจนถึงกับกินเนื้อคนด้วยตนเอง เล่นเองก็ยอมรับว่า การจัดการแบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเดินไปอย่างเหลวไหลเป็นเหตุให้เกิดความเป็นไปดังปรากฏอยู่ในหนังสือแอนโคโนมิคีสตอริออฟโซเวียตรัสเซีย หน้า ๒๑๖ กล่าวว่า ความ

อดอยากนั้นทำให้เกิดการกินเนื้อคนด้วยกันขึ้น ซึ่งไม่เคยมีในรัสเซียเลย นอกจากนั้นเมื่อครั้งมีการจลาจลในศตวรรษที่ ๑๗ สภาการแพทย์ได้เป็นผู้รับทำการไตสวนเรื่องความอดอยากครั้งนั้นและได้รายงานมายังรัฐบาลว่า สภาพในรัสเซียเป็นที่น่าขนลุกขนพองอย่างที่สุด พวกมนุษย์ที่กินคนนี่คือคนธรรมดาเรานี่เอง ไม่ใช่บ้าหรืออะไรเช่นนั้น ตามธรรมดาแล้วก็ดำเนินการอาชีพดังคนโดยปกติทุกอย่าง นอกจากนั้นบางคนยังได้เคยรักใคร่ผู้ที่ตัวฆ่ากินเสียด้วยซ้ำ ในระหว่างนั้นความน่ากลัวอันนี้ได้เดินถึงขีดที่สุดในป่าซำฝั่งศพมีนครออยซุดศพที่เขาฝังใหม่สำหรับเอามากินพวกที่ไปซุดศพเอามากินนี้ เมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ก็เอามาเขียนเสียเจียนตาย แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เซ็ด บิดา มารดา พี่สาว น้องชายก็เกิดฆ่ากันเอง เวลากลางคืนเด็กชายหญิงที่เดินตามถนนก็มีคนจับไปฆ่ากินเสีย การที่เป็นดังนี้นั้นราษฎรเห็นว่าเป็นการจำเป็น ด้วยเหตุว่าถ้าไม่กินกันลงเสียบ้างแล้ว ก็คงพากันตายหมดไม่เหลือเลย บิดามารดาที่เห็นบุตรเจ็บเพราะขาดอาหาร เห็นว่าใกล้จะตายอยู่แล้วก็จัดการฆ่าบุตรกินเสีย และอ้างว่าถึงเวลาที่เด็กนั้นควรตายแล้วจึงฆ่าเสีย เพราะถึงอย่างไรก็ไม่รอดก็ฆ่าเสียเพื่อเลี้ยงชีวิตบุคคลอื่นที่ยังแข็งแรงต่อไปดีกว่า คนฆ่ากันกินโดยไม่รู้จักบาปนั้นเห็นไปเสียว่าความจำเป็นบังคับแล้วก็ไม่ผิด นี่เราจะคิดจัดการให้เมืองไทยกลายเป็นอย่างนี้ละหรือ นี่หรือความสมบูรณ์ที่โครงการเศรษฐกิจที่จะนำมาใช้ในประเทศไทย คนไทยอยู่เป็นคนไทยดี ๆ อยากจะให้กลายเป็นยักษ์เป็นผีกินมนุษย์ซึ่งกันและกัน ความบรมสุขอย่างนี้เห็นจะเหลือรับสักหน่อย

การให้เงินเดือน

การให้เงินเดือนนั้นจะให้สักเท่าไรก็ตาม ถ้าอาหารไม่มีจะกินแล้วหรือจะนำเงินนั้นไปใช้ซื้ออะไรไม่ได้แล้วเงินก็ไม่มีประโยชน์ เงินเดือนที่จะแจกราษฎรนั้นอาจมีจำนวนมากกว่ารายได้ที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ราคาอำนาจที่จะไปซื้อของนั้นคงเกือบไม่มีเลยเพราะเหตุที่บรรดาอาหารการกินที่มีอยู่เท่าใด รัฐบาลก็จะเอาไปขายเสียหมดเพื่อยังความดุลยภาพระหว่างประเทศ ส่วนคนทั้งสิบเอ็ดล้าน ถ้าได้เงินดังกล่าวแล้ว คือให้อยู่กินได้อย่างคนชั้นกลางคือ ราวเดือนละ ๒๐ บาทต่อคน โดยคิดถึง การซื้อของโฮลเซลได้ทั้งหมดแล้ว ในเดือนหนึ่งรัฐบาลจะต้องจ่ายเงินเดือนถึง ๒๒๐ ล้าน ถ้าคิดทั้งปีก็รวม ๓,๐๐๐ ล้าน เงินนี้จะเอามาจากไหน นอกจากจะต้องเก็บของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีทั้งหมดออกขายต่างประเทศเพื่อเอาเงินกลับมาเท่านั้น ตามรายงานการสำรวจเศรษฐกิจในประเทศไทยนั้น ปรากฏว่ารายได้ของประเทศไทย

อันเกิดจากการทำมาหากินของราษฎรปีหนึ่ง เท่ากับ ๓๐๗,๖๓๓,๐๐๐ บาทเท่านั้น
ดังนั้นจะไปเอาเงินปีละ ๓,๐๐๐ ล้านบาทมาจากไหน โภคทรัพย์ทั้งหมดในประเทศไทย
ไทยที่มีอยู่แล้ว ณ บัดนี้ก็ไม่ถึง ๓,๐๐๐ ล้านเสียแล้ว การที่ปรากฏนั้นโภคทรัพย์ใน
ประเทศไทยที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้ เป็นจำนวน ๒,๒๕๑,๖๔๑,๐๐๐ บาทเท่านั้น แปลว่า
เวลานี้จากต้นทุนที่มีอยู่ ๑๐๐ บาท (อันเป็นโภคทรัพย์) ก็ทำได้ ๑๒ บาท ๑๒
บาทนี้อาจเป็นจำนวนคงที่อยู่ได้ แต่รัฐบาลจะจัดการอย่างไรจึงจะเพิ่มเงินรายได้
ขึ้นอีก ๑๐ เท่าตัวในทันที น่ากลัวว่าจะเป็นความผันเสียละกรรมัง

การทำเงินเดือนมาแจกกันได้ดังนั้นก็มิได้อีกวิธีเดียว คือ วิธีอินแฟลชั่น
พิมพ์ธนบัตรออกมามาก และการปล่อยให้ราคาเงินตกไป ราษฎรจะไปรู้อะไร จะรู้
ได้ก็ต่อเมื่อไปซื้อของเท่านั้นว่าราคาของเงิน ๑ บาทนั้นมันกลับไปเท่ากับ ๓๐
สตางค์เท่านั้น การพิมพ์ธนบัตรนี้ก็ไม่ยากอะไร จะทำเท่าไรก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า
จำนวนเงินนั้นไม่สำคัญเท่าอำนาจซื้อ ก็เมื่อราษฎรมีเงิน แต่ไม่มีอำนาจซื้อดังนี้แล้ว
ความลำบากที่คาดว่าจะมีอย่างรัสเซียมันจะมีขึ้น มันก็พากันแย้ไปหมดเท่านั้น
เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้ายังไม่เห็นเลยว่าความเจริญสุขจะมีมาได้อย่างไรนอกจากใน
ความผัน

บทที่ ๔ ความเสมอภาค

ความเสมอภาคในข้อนี้ข้าพเจ้าก็มองเห็นว่า จะมีความเสมอภาคได้อย่างไร
ข้าราชการส่วนหนึ่งต้องทำงานเป็นทาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นนายผู้ชำนาญทำงาน
ขึ้นนี้ ความเสมอภาคที่ผู้เขียนกล่าวนั้นไม่ใช่มีแต่บนกระดาษ เป็นแต่เพียง
เสมอภาคด้วยชื่อคือว่าเป็นข้าราชการด้วยกันเท่านั้น ถ้าจะให้ข้าพเจ้าพูดบ้าง
ก็ได้ว่า เวลานี้ข้าพเจ้าจะต้องให้ทุกคนเป็นเจ้าของฟ้าถือศักดินาคนละแสนไร่เท่ากัน
หมด มันก็คงไม่ต่างกับผู้เขียนว่า แต่ความจริงแล้วเจ้าฟ้าเหล่านี้ก็คงจะเสมอภาค
กันไม่ได้ เพราะก็คงต้องทำงานอยู่อย่างทุกวันนี้ทุกคน แล้วมันจะได้ความเสมอภาค
กันจริงจิงเท่าใด ข้อที่ว่า ถ้าดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ราษฎรจะมีสิทธิ
เสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย ก็ขอบอกว่าไม่จริงอีก เดียวนี้ต่างหากที่ราษฎรมี
สิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตายเพราะยังทำมาหากินตามใจสมัครได้ และทั้ง
ไม่เคยปรากฏเลยว่ามีใครอดตาย แม้แต่หมาวัดก็ไม่เคยอดตายดังกล่าวแล้ว ถ้าเรา
เดินตามโครงการนั้นแล้ว นั้นแหละอาจมีการอดตายกันได้ และถ้าเป็นการอดตาย
กันทุกคนอย่างเสมอภาคแล้วก็ยังดีอยู่ เพราะอย่างน้อยก็ถูกหลักนี้ แต่ข้าพเจ้า
เกรงว่าจะไม่เสมอภาคกันในเรื่องอดตายเสียละกรรมัง ผู้อดตายจะเป็นแต่ข้าราชการ

ชั้นกรรมกร คือราษฎรเท่านั้น ส่วนข้าราชการชั้นผู้ชำนาญชั้นนี้้อาจไม่อดตาย
อย่างเดียวกันก็ได้ แล้วจะมีการเสมอภาคกันข้อไหน ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น

บทที่ ๕ เสรีภาพ

เมื่อห้ามปรามขัดขวางไม่ให้ราษฎรทำตามใจสมัครได้ดังกล่าวมาแล้ว ก็เท่ากับ
ตัดเสรีภาพ ก็เมื่อรัฐบาลตั้งใจจะตัดเสรีภาพเช่นนี้ ก็นับว่าเป็นการนำความสุข
สมบูรณ์มาให้แล้วก็จะถึงคนให้มีชีวิตอยู่ท่าไม้ ประหารชีวิตมันเสียให้หมดก็แล้วกัน
มันจะได้ตายดีกว่าที่จะสละทิ้งเสรีภาพของตน คนคุกที่เราขังไว้และเลี้ยงดูให้มี
ความสุขสมบูรณ์ด้วยปัจจัยทั้ง ๔ ก็ยังอุตสาห์ฝ่าอันตรายซึ่งมีมาถึงชีวิต แหกคุกหนี
ความสุขสมบูรณ์ที่ไม่มีความอิสระ ถึงแม้จะต้องถูกยิงตาย หรือจะต้องอดตายก็ได้
มีความหวาดหวั่น ทหารที่เราเลี้ยงไว้อย่างสุขสมบูรณ์ก็อยากหนีเพราะความต้องการ
เสรีภาพ เพราะฉะนั้นอย่าพูดเป็นอันขาดว่าคนเรารักเสรีภาพน้อยกว่าความสุข
สมบูรณ์ในที่ที่ถูกกดขี่ สุภาสิตเรามีอยู่ว่า คับที่อยู่ได้คับใจอยู่ยาก ผู้เขียนเห็นจะลืม
ข้อนี้เสียแล้วกรรมกร การรักเสรีภาพอย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์เดรัจฉานมันก็รัก
เสรีภาพ สัตว์ในสวนสัตว์ที่เขาเลี้ยงไว้นั้นก็ได้รับความเลี้ยงดูเป็นอย่างดี มีของกิน
มีที่อยู่พร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่ถ้าลองเปิดกรงเข้าที่ไร่มันก็หนีทุกที นี่ก็เพราะ
ความต้องการเสรีภาพยิ่งกว่าความสุขกาย อันเต็มไปด้วยความไม่เป็นอิสระ เพราะ
ฉะนั้น โครงการเศรษฐกิจที่จะใช้นี้จะนำเสรีภาพมาสู่ราษฎรทั่วไปนั้นย่อมไม่จริง
ดังกล่าวนเลย

บทที่ ๖ การศึกษา

การที่จะจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษานี้ ไม่จำเป็นที่จะเป็นของที่ทำได้แต่
เมื่อรัฐบาลได้ทำการเศรษฐกิจแล้วเท่านั้น จะทำเมื่อใดก็ทำได้ หรือจะทำควบกับ
โครงการเศรษฐกิจชนิดอื่นก็ได้ การบังคับให้เรียนหรือการบังคับต่างๆนี้ ทำไม่
ผู้เขียนจึงชอบนัก ก็จะใช้การชักชวนแทนมิได้หรือ ถ้าจะจัดการศึกษาควรจะต้อง
ชักชวนให้ราษฎรรักการศึกษา และให้ความสะดวกในการศึกษา ทำไม่จะต้องใช้แต่
ไม้บังคับตลอดไป

ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลได้ใช้วิธีโครงการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว ราษฎรจะ
ได้รับสิ่งที่ราษฎรพึงปรารถนาทุกคนหมด กล่าวว่าจะได้พบพระศรีอารีย์ทั่วกันหมด
นั้น ข้าพเจ้าอยากขอค้านสักหน่อยว่า ในศาสนาพระศรีอารีย์ซึ่งมีผู้ทำนายไว้นั้น
คนไม่ต้องทำอะไรเลยนอนเฉยๆ ก็มีสิ่งของพร้อม การบังคับกดขี่ทั้งปวงก็ไม่มี

เสรีภาพก็เต็มทีเสมอภาคก็มี แต่ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่าถ้าดำเนินตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมั่นคงกันข้ามหมัด การบังคับกตขี้ก็มี งานก็ต้องทำกันอย่างหนัก ซึ่งนี่ๆ ดูแล้ว รูปร่างมันใกล้ไปในทางอเวจีของพระศรีอารีย์มากกว่าสวรรค์ของพระศรีอารีย์ตั้งผู้เขียนกล่าว

นอกจากนี้ผู้กล่าวกันอยู่เนื่องๆ ว่า พระสงฆ์นั้นเป็นโซเซียลลิสต์ แต่อย่าลืมว่าการกินอยู่ของพระสงฆ์นั้น มีเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจอันเป็นธรรมชั้นสูงอยู่เสมอ ถ้าดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมั่นคงกันข้ามหมัด การบังคับกตขี้ก็มี งานก็ต้องทำประการหนึ่ง การอยู่กินก็อย่างที่เรียกว่า อยู่รุกขมูลและบิณฑบาต จนแม้แต่ยาที่ใช้รักษาโรค ก็ใช้มูลราใช้คูดไม่ได้มุ่งหาความสุขตั้งมนุษย์ทั่วไป และนอกจากนั้นพระสงฆ์นั้นไม่ได้ค้าขายเอง คือไม่มีทั้งการอาชีพอิสระ หรือการที่คณะสงฆ์จะต้องทำ สงฆ์ไม่มีโครงการเศรษฐกิจที่จะบังคับเพื่อนด้วยกันให้เป็นทาส พระสงฆ์มีความเสมอภาคจริง โดยมีวินัยที่จะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็เจ้า มนุษย์ธรรมดาภายนอกวัดทั้งสิ้น พระสงฆ์ไม่ต้องคิดถึงบุตรหลาน เมื่อสิ้นชีพแล้วข้าวของก็เป็นของวัด ไม่ต้องให้ลูกหลาน เพราะไม่มีบุตรหลาน ส่วนคนธรรมดา นั้นทำอะไรยอมจะเอาของนั้นเป็นของตัวเองเพื่อจะมอบไว้ให้บุตรหลานต่อไป บุตรหลานจะได้มีหน้ามีตากว่าคนอื่น ไม่มีใครทำอะไรโดยไม่มีนึกถึงตัวเอง โดยเหตุนี้พระสงฆ์กับคนธรรมดาจึงต่างกัน และพระสงฆ์จึงสามารถควบคุมคณะไปในทางแบบโซเซียลลิสต์ได้

ตามคำที่มีผู้ทำนายไว้ว่า พระศาสนาพระศรีอารีย์จะมาในโลกปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้น คงจะเป็นจริงแล้ว เวลาที่ใช้เป็นปี ๒๕๗๕ ก็คงจะยังไม่ถึงเวลา แล้วจะรีบด่วนไปทำไม คนเราจะเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์หรือจะเชื่อคนรัสเซีย ซึ่งยอมปล่อยให้พวกฟองกินเนื้อมนุษย์ด้วยกันเอง ก็ควรจะต้องเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้มากกว่า คำทำนายๆ ว่าจะยังไม่ถึง จนกว่าจะบรรจบ ๕,๐๐๐ ปีแล้ว ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะว่าๆ มาถึงแล้ว จะไปเชื่อเขาทำไม อย่าชิงสุกก่อนห่ามไปเลย ถ้ามันจะรีบเก็บต้นกล้วยพฤษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุกหรือไม่โตพอ เราจะหาดอกหาผลไม่ได้เลย อาจจะมีแต่หนามแต่กิ่งที่จะเปราะจะหักพากันไปตกเหวตายหมด ก็เมื่อยังไม่นึกถึงเวลาที่ได้ทำนายไว้แล้วนี้ ก็เรารองทิ้งไม่คิดถึงมันเสียพักหนึ่งจะมีดีกว่าหรือ และคอยตั้งใจจะฟังแต่คำสั่งสอนของสมเด็จพระสมณโคดมผู้เป็นพระพุทธเจ้าของเรานั้น ท่านสอนให้เชื่อเหตุผล ฟังเหตุฟังผล ไม่ใช่บังคับให้เป็นทาสแบบอเวจีพระศรีอารีย์ คอยชิงสุกก่อนห่ามดังที่โครงการเศรษฐกิจกำหนด

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขของราษฎร

ถ้าเมื่อคิดจะประกาศพระราชบัญญัตินี้แล้ว ขออย่าประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญราษฎร

เงินเดือนนี้ฟังดูช่างเป็นความฝันเสียจริงๆ เพราะถ้าคิดดูว่าสำหรับราษฎร ๑๑ ล้านนั้น ถ้าเราจะให้เงินเดือนเฉลี่ยเพียงคนละ ๑๐ บาทต่อเดือนเท่านั้น ก็เป็นเงินเดือน ๑๑๐ ล้าน หรือปีละ ๑,๓๒๐ ล้านบาทเสียแล้ว เราจะไปเอาเงินที่ไหนมารายได้ในทางภาษีที่เราเก็บได้ในเวลานี้อย่างสูงก็ราว ๑๐๐ ล้านบาท และเงินที่ราษฎรได้ในการค้าขายทั้งประเทศก็อยู่ในราว ๑๐๐ ล้านต่อปี ดังกล่าวมาแล้วนั้น ถ้ารวมกันเข้าอยู่ในกระเป๋ารัฐบาลทั้งหมดก็คงเป็นปีละ ๔๐๐ ล้านบาท ที่นี้สมมุติว่ารัฐบาลจะจัดการเก่งเป็นอันมากจะสามารถขยายการงานในประเทศขึ้นทันที อาจได้เงินเพิ่มขึ้น ๓ เท่าเต็ม คือ เพิ่มขึ้น ๓๐๐ เปอร์เซ็นต์ เงินที่ได้ก็คงจะอยู่ราว ๑,๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งยังต่ำกว่าเงินที่จะให้ราษฎรอยู่แล้ว ทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศไทย ณ บัดนี้ นับเป็นโภคทรัพย์แล้วก็มีอยู่ไม่เกิน ๒,๕๐๐ ล้านบาท คือ ๕๐ เปอร์เซ็นต์ของเงินทุนนี้ก็เป็นการประเสริฐอยู่แล้ว ซึ่งจะทำให้ก็เป็นความฝันอยู่แล้ว ดังนี้ จะเอาเงินที่ไหนมาให้เงินเดือนข้าราชการดังที่สัญญาไว้ว่าจะให้ความสุขหรรษา ดังที่กล่าวมาแล้วข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลย เห็นแต่ว่าเป็นความฝันเท่านั้น เพราะนอกจากจะพิมพ์กระดาษออกเป็นเงินซึ่งมีราคา ๑ บาทของรัฐบาลใหม่เท่ากับ ๕ สตางค์ของเงินเก่า จึงจะทำตามโครงการนี้ได้บ้าง

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ การที่จะให้มีการสอบแข่งขันเข้าทำงานและวางวิธีการดังกล่าวเขียนง่ายมากกว่าทำมาก การเป็นเสมียนนั้นมีคนอยากเป็นกว่าข้าราชการชั้นกรรมกรชุดดินมากกว่า เพราะฉะนั้นเฉพาะแต่ในกรุงเทพฯ ก็อาจต้องสอบไล่คนตั้ง ๕ แสนคนก็ได้เพราะทุกคนก็ตั้งอยากเป็นเสมียน และรัฐบาลจะไปจัดสอบที่ไหนใครจะเป็นคนตรวจข้อสอบ มันเป็นการทำไม่ได้ง่ายนักเลย

มาตรา ๙ การเกี่ยวข้าวที่ผู้เขียนกล่าวว่าเป็นงานเบา นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ได้ทำนามาแล้ว เขาว่าหนักแน่ๆ เพราะจะต้องยืนหลังขดหลังแข็งตากแดดทุกวัน ผู้เขียนหรือผู้ชำนาญเคยทำมาแล้วบ้างหรือยัง ข้าพเจ้าเห็นว่า ก่อนที่จะ

ระดมคนแก่กับเด็กมาทำงาน ในพระราชบัญญัติควรบังคับให้ชัดว่าควรจะได้ระดมท่านข้าราชการผู้ชำนาญและเสมียนผู้มีอายุไม่เกิน ๕๕ ปีลงมือทำงานเกี่ยวกับชาวเสียก่อนจะดีกระมัง

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะยกเว้นไม่ต้องมาเป็นข้าราชการและยอมให้ทำการอาชีพไปเองนั้น ตามพระราชบัญญัติว่าจะต้องมาแสดงว่าตนมีทรัพย์สินรายได้อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้เสียก่อน ถ้ารัฐบาลเห็นมีพอก็จะยกเว้น ฉะนั้นข้าพเจ้าอยากทราบว่า จะเอากฎเกณฑ์อันใดมาวางกำหนด การสอบสวนที่อาจเป็นไปได้ ทางลำเอียงและบีบบังคับก็อาจมีขึ้นได้ ดังได้กล่าวมาแล้วในการอภิปรายคำชี้แจงในเรื่องที่ทางการควรให้ราษฎรมาพิสูจน์ตัวเองว่าเขาเลี้ยงตัวไม่ได้แล้ว ถ้ารัฐบาลเห็นว่าเขาพิสูจน์ตัวเขาได้ก็ยอมรับเข้าทำงานจึงจะถูก

หมวดที่ ๓ ว่าด้วยวิธีจ่ายเงินเดือน

มาตรา ๑๒ ข้อนี้ฟังดูก็เพราะดี แต่ได้ทราบความลึกซึ้งดังที่ได้ชี้แจงไว้ และข้าพเจ้าได้ชี้แจงตอบแล้วก็คงเห็นผลอยู่ข้อเดียว คือ ราษฎรต้องเป็นลูกหนี้รัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดทั้งเงินเดือนและสิ่งของ นอกจากนั้นการจดบัญชีหักกลบลบหนี้ ซึ่งรัสเซียว่าง่ายขึ้น ในขั้นต้นก็คงลำบากพอดูอยู่ สำหรับในหมู่ราษฎรของเราซึ่งยังไม่รู้การบวกลบคูณหารพอ

หมวดที่ ๕ วินัยข้าราชการ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการ ธรรมดา จะต้องทำงานเต็มความสามารถ ถ้าผู้ใดเกียจคร้านจะถูกลงโทษ เช่น ตัดเงินเดือน เพิ่มเวลาทำงาน หรือลงโทษสถานอื่น ๆ นี้ไม่เรียกว่ากดขี่หรือ มีบริษัทใดบ้างที่เขาทำการลงโทษผู้เกียจคร้านโดยการเพิ่มเวลาทำงานหรือลงโทษสถานอื่น นอกจากประเทศรัสเซียแล้วก็ไม่มีที่ใดลงโทษคนงานแบบนี้ การที่เป็นดังนั้นก็แปลว่าราษฎรทุกคนถูกทำโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้ทำงานหนักทุกคนเท่านั้นเองนั่นใช่ไหม

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัตินี้ก็เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ยอมให้ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

มาตรา ๓ นี้แปลว่า รัฐบาลห้ามมิให้ราษฎรทำนา ทำสวน โดยลำพังหมด การอาชีพทางนี้รัฐบาลจะแย่งราษฎรทั้งหมดอันเป็นการตัดสิทธิอย่างน่าอนาถไฉน บัญญัติข้อนี้เป็นการกีดกันอย่างร้ายแรง ราษฎรจะได้รับทุกข้ออย่างหนัก ข้าพเจ้าไม่เห็นความยุติธรรมที่ใดเลย ที่รัฐบาลจะทำความเจริญให้แก่ราษฎร โดยนำความลำบากมาสู่ราษฎร ดังนี้ความเจริญสุขเช่นนี้ไม่เคยพบ สุขก็มีแต่พวกที่จะควบคุมกิจการเท่านั้น ไม่ใช่สุขทั่วไป ถ้าจะให้ความสุขกับราษฎรแล้วทำไมไม่ทำโดยวิธีสั่งสอนโดยออกเงินให้เขาๆ และวิธีอื่นซึ่งไม่เป็นวิธีตัดสิทธิที่เขามิมาช่วยๆช่วยๆ ถ้าดังนี้ไม่ใช่การกีดกันแล้วอะไรจะเป็น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการกีดกันอย่างมหานรกทีเดียว

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆ

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆ ก็คือ จะคิดบีบบังคับที่ละเล็กละน้อย โดยการเก็บภาษีและคอยจับผิด ในที่สุดก็ล้มไปเองหรือรวบรวมเข้ารัฐบาล โดยหาว่าผิดสัญญาตามแบบบริสเซียเท่านั้น

ห้างร้านคนต่างด้าวที่มีทางพระราชไมตรี

การที่คนต่างประเทศจะมาตั้งร้านนั้นก็คงไม่สะดวก เพราะเขามีรัฐบาลของเขาช่วยคุ้มครองอยู่ คนไทยเสียอีกหาที่คุ้มครองไม่ได้เลย เพราะรัฐบาลกลับกลายเป็นอริศัตรูไปเสีย ดังการที่อาจเป็นไปได้กล่าวข้างต้น ในที่สุดก็จะเห็นว่า การเป็นไทยนั้นเลวที่สุด ผู้การเป็นคนต่างชาติแม้แต่พลเมืองของจีนก็ได้ เพราะเป็นไทยนั้นถูกตัดสิทธิหมด แต่เป็นคนต่างประเทศกลับสบาย และต้องเป็นการเสียใจที่สุดที่ต้องเป็นดังนี้ ด้วยเหตุอย่างเดียว คือ นำความเจริญมาให้ผู้ชำนาญการเศรษฐกิจต่างๆ เท่านั้น

การให้สัมปทานสำหรับการเศรษฐกิจอื่น ๆ

ตามความในบัญญัติข้อนี้ปรากฏว่า ถ้าไทยจะทำอะไรแล้วต้องพิสูจน์ตัวเองเสียก่อนว่าตนจะทำอะไร ถ้ารัฐบาลเห็นควรจึงอนุญาต ส่วนชาวต่างประเทศนั้นจะทำอะไรก็ได้ไม่มีข้อห้าม ทั้งนี้แสดงว่าคนไทยไม่ได้รับความเสมอภาคเสมอหน้ากับคนต่างประเทศเลย คนไทยนั้นมีสิทธิในการเลี้ยงชีพเร็วกว่าคนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยเสียอีก การพิสูจน์ไม่มีใครจะพิจารณาให้ถูกต้องได้ว่า ผู้ใดจะอดตาย

หรือไม่แค่นั้น บัดนี้ก็ไม่มีใครอดตายสักคน แล้วรัฐบาลจะเอาอะไรไปอ้าง ใครบ้างที่จะยอมบอกได้ว่าเขาเลี้ยงตัวเขาไม่ได้ นอกจากพวกที่สิ้นคิดหมดมานะ ความภูมิใจในการเป็นมนุษย์ ทางที่ถูกแล้วควรให้ราษฎรพิสูจน์ต่อรัฐบาลว่า เขาเลี้ยงตัวไม่ได้ จึงจะเหมาะกว่า และรัฐบาลรับคนเหล่านี้ไปตั้งให้เป็นข้าราชการอยู่ตามสหกรณ์ที่จัดขึ้นก็แล้วกัน อย่าลืมนะว่าคนเรานั้นไม่ชอบเวรรักเฮาส์ เราชอบเสรีภาพ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ การบังคับซื้อที่ดินทำการกสิกรรมนั้นเป็นการไม่ถูก เพราะเป็นการตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา สัมปทานที่ให้ไปแล้วก็จัดการบังคับซื้อเสียภายหลังอีกในไม่ช้า ซึ่งเป็นวิธีการที่รัสเซียทำกับพวกคูลัคในประเทศรัสเซีย พวกคูลัคนั้นรัสเซียก็อนุญาตให้ทำนาโดยอิสระเหมือนกัน แต่ถ้านาใดเจริญ หรือรัฐบาลขาดอาหารที่จะแจกในสหกรณ์แล้ว ก็จัดการเก็บภาษีเป็นสิ่งของ(อินคา) และจับผิดต่างๆ ในสัมปทาน และในที่สุดก็ถูกเนรเทศไปในที่กันดาร หรือเกณฑ์เข้าสหกรณ์ ซึ่งเป็นคุกอันตั้งอยู่นอกคูกนั้นเสีย นาที่เจริญโดยมากที่รัสเซียนั้นเป็นนาของพวกคูลัค ไม่ใช่ของพวกสหกรณ์เลย

มาตรา ๖ การซื้อให้ราคาด้วยใบกู้ ถ้าใบกู้มีราคาแลกเปลี่ยนได้จริงๆ ก็ไปได้ แต่ถ้ารัฐบาลซื้อที่มากมายเช่นนี้แล้วเมื่อไรจึงจะใช้เงินเขาคืนได้ แต่อย่างไรก็ยังดีกว่าริบเอาเฉยๆ และอย่างไรเสียก็คงไม่มีอันที่จะได้เงินสดในการขายเป็นแน่

หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ภาษี การเก็บภาษีนั้นมีขีดที่สูงสุดเหมือนกัน และการเก็บภาษีนี้อันเกินเกินไปก็ทำให้การทำมาหากินล้ม เพราะฉะนั้น จึงได้กล่าวไว้ข้างต้นว่าวิธีที่รัฐบาลจะริบของนั้นไม่มีอะไรดีเท่ากับริบเอาด้วยการเก็บภาษี

การเก็บภาษีการพนันอย่างเก็บกับคนสูบบุหรี่นั้น ถ้าทำได้ก็นับว่าเก่ง เพราะการปราบปรามการพนันนั้นไม่ใช่ง่ายอย่างการปราบฝิ่น ฝิ่นนั้นคนไม่สูบทั่วไป แต่การพนันคนเล่นทั่วไป การคำนวณว่าจะได้เงินเดือนนี้นั้น ใครก็คำนวณได้ไม่ยาก เพราะเป็นจริงในกระดาษ ไม่เชื่อก็ลองดู อย่างไรก็ตามเสียก็ไม่ได้เงินอย่างที่คิดคำนวณนั้นเป็นแน่ ถ้าจะได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนนั้นก็นับว่าเก่งเสียแล้ว

หมวด ๓ ว่าด้วยธนาคารชาติ

มาตรา ๘ ธนาคารแห่งชาติ การกู้เงินนั้น ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า กู้ได้
คนเดียว ผลสุดท้ายของธนาคารแห่งชาตินี้ก็จะมีหนี้อะไรไม่ได้เลย เพราะหนี้
มากนักเครื่องมันก็คลอนหมด ในที่สุดก็พากันล้มไปตามๆ กัน นอกจากนั้นจะต้อง
ออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย
เพราะธนาคารชาติที่หนี้เงินดังนี้ มันเป็นการนำเชื่อได้ยากกว่าจะอยู่ได้ไม่ล้ม คนก็
คงเอาเงินไปฝากที่ธนาคารอื่นหมด

อย่าลืมว่าโภคทรัพย์ของเรานั้นมีอยู่ ๒,๕๐๐ ล้านบาทเท่านั้น เราจะไป
รีดมาอย่างไรจึงจะได้เงินทุนเกินกำลังที่โภคทรัพย์นั้นมีอยู่

มาตรา ๙ การที่รัฐบาลกู้เงินได้ตามใจชอบนี้เองที่จะเป็นเหตุให้ธนาคาร
ง่อนแง่นคลอนแคลน

หมวดที่ ๕ กรรมสิทธิของเอกชน

มาตรา ๑๔ นี้แปลว่าจะห้ามมิให้ราษฎรมีสิทธิในที่ดินเลย ใครจะซื้อที่ดิน
อีกย่อมไม่ได้ เพราะบัญญัติข้อนี้ห้ามชัดเจนว่าไม่ให้ถือกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์
ได้ ดังนั้นแปลว่าอะไร ไม่แปลว่าตัดกรรมสิทธิตัดเสรีภาพของราษฎรจริงดังกล่าว
ข้างต้น บัญญัติข้อนี้ที่ผู้เขียนๆ มาโดยไม่ต้องสงสัย

สรุปความ

เรื่องที่ได้พิจารณามาแล้วนี้ย่อมเป็นความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ซึ่งจะ
เป็นการถูกต้องหรือไม่นั้นก็เป็นที่ความคิดของข้าพเจ้าเท่านั้น การที่จะรู้ว่าใคร
เป็นคนถูกหรือผิดก็ต้องทดลองดูเท่านั้นจึงจะเห็นได้ แต่มีข้อสำคัญอันหนึ่งที่เห็นได้
ชัดเจนอย่างไม่ต้องสงสัยเลยว่า โครงการนี้นั้นเป็นโครงการอันเดียวอย่างแน่นอน
กับที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างไรนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะ
เอาอย่างไรหลวงประดิษฐ์ หรือหลวงประดิษฐ์ จะเอาอย่างไรสตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบ
ได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้ง ๒ นี้เหมือนกันหมด เหมือนกันจนรายละเอียดเช่นที่ใช้
และรูปของวิธีการกระทำ จะผิดกันก็แต่รัสเซียนั้นแก้ไขเป็นไทยหรือไทยนั้นแก้ไข
เป็นรัสเซีย ถ้าสตาลินเอาอย่างไรหลวงประดิษฐ์ ข้าพเจ้าก็แก้ไขเป็นข้าพเจ้า หรือข้าพเจ้า
แก้ไขเป็นข้าพเจ้า รัสเซียเขาก็แก้ไขอย่างไร ไทยก็แก้เป็นอย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธี
ตอบคานอย่างไร ไทยก็เดินวิธีตอบคานอย่างนั้นบ้าง

สภาบำรุงเศรษฐกิจของรัสเซียก็มีและในโครงการของเรามีโครงการภาคที่ ๑ ที่ ๒ ของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้นตรงกับโครงการเศรษฐกิจอันใหม่ และโครงการ ๕ ปี นิวอีโคโนมิกโปลีซีไฟร์เยียร์แพลนของรัสเซียทุกอย่างไป และขั้นที่ ๓ นั่นก็คือ การเปลี่ยนสภาพประเทศไทยให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้จริงอย่างรัสเซีย ความขื่อนี้มีข้อพิสูจน์อยู่อย่างชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติการประกอบเศรษฐกิจ ในข้อนี้ไม่ยอมให้ราษฎรมีสิทธิในสังหาริมทรัพย์ ก็เมื่อโครงการอย่างเดียวกับที่ใช้ อยู่ในประเทศรัสเซียดังกล่าวแล้ว ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนินการกระทำทุกอย่างไปโดยตลอด ก็เปรียบเหมือนรัฐบาลเราช่วยให้สมาคมเทอร์ติอานเตอร์เนชั่นแนลที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนโลกให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์นั้นดำเนินการไปถึงจุดประสงค์ได้โดยง่าย เพราะการที่เราจะดำเนินการตามนั้นนั้นโดยไม่ต้องสงสัยเลยว่า ในที่สุดเราจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปอย่างแน่นอน การเป็นคอมมิวนิสต์นี้เป็นเพราะการเศรษฐกิจ เป็นไปในทางคอมมิวนิสต์ ไม่ได้กล่าวความว่ารัฐบาลจะจัดทำให้ผู้หญิงเป็นของกลาง ดังที่ว่ากัน แต่อย่างไรก็ดีประเทศไทยจะต้องกลายเป็นคอมมิวนิสต์ประเทศนับเป็นที่ ๒ ของโลกรองจากประเทศรัสเซีย การที่ไทยจะได้ตำแหน่งอันนั้นนั้น ไม่มีใครจะตีใจเท่ากับรัสเซียและสมาคมเทอร์ติอานเตอร์เนชั่นแนล แต่ส่วนประเทศอื่นๆ แล้ว เขาคงไม่พอใจเลย ความไม่พอใจที่เขาแสดงต่อรัสเซียเวลานี้มีเท่าใด เขาก็ก่อมเห็น ประจักษ์ชัดเจนแล้ว เราจะอยากให้เราไม่พอใจในเมืองเรานั้นหรือ การที่จะ แก่ตัวว่า การทำดังนี้ ถ้าเราไม่ได้ไปรบกวนใครเป็นการทำภายในประเทศของเราเอง และไม่มีข้ออันใดที่ชี้ชัดในขั้นต้นว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้น ย่อมไม่มีประโยชน์ เพราะทุกชาติยิ่งเพื่อนบ้านของเราแล้วเขาไม่โง่เลย จะตบตาเขาเล่นไม่ได้คล้องๆ เป็นแน่ เพราะความจริงที่เขาเห็นว่าเราเดินอย่างไรเขานั้นก็พอที่จะทำให้เขา เข้าใจแล้วว่าเราจะกลายเป็นอะไรไปในที่สุด มิใช่เราจะบอกว่าเราไม่เป็นคอมมิวนิสต์ ให้คอแทบแตก เขาก็ไม่เชื่อเราเลย ก็เมื่อเขาไม่เชื่อเราดังนั้นก็จะเป็นภัยมากกว่าที่จะเป็นคุณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในเรื่องที่เราอาจถูกบุกรุกให้เป็นการเสียอิสรภาพได้ เราจะมัวพูดว่าไม่กลัว นั้น เป็นการพูดอย่างผู้หญิงที่เป็นฮีสทีเรียเท่านั้น เพราะใครๆ ก็ยอมเห็นได้ชัดเจนว่าประเทศไทยมิได้มีฐานะเหมือนรัสเซียในการป้องกันภัยภายนอก รัสเซียใหญ่กว่า ไทยมากนัก ใครจะไปทำอะไรก็ยากดังกล่าวมาแล้ว ก็เมื่อเป็นเช่นนี้จะเป็นการสมควรแล้วหรือที่เราจะยอมสละความเป็นเอกราชของเราเพื่อให้เป็นที่พักใจประเทศ

รัสเซียชาติเดียว โครงการอันนี้นั้นน้อยกว่าแต่จะทำเลย ถึงแม้จะได้ประกาศออกไปให้ตลอด ๓ ภาครวมทั้งคำชี้แจงนี้เท่านั้นก็ตาม คนจะเริ่มตกใจกันเป็นอันมากถึงเกิดความไม่ปกติได้แล้วก็ผลร้ายอาจมีมากดังนี้ แล้วเราจะทำอะไร เวลานี้วิธีการที่จะทำอย่างอื่นก็พอทำได้ไปก่อนอีก ในขณะที่มี อาทิเช่น คิดพยายามชักชวนให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ดำเนินการตั้งที่ใช้กันอยู่ที่ประเทศเดนมาร์ก เป็นต้น มีผู้กล่าวกันว่า ถ้าเราไม่มีโครงการเศรษฐกิจเสียเร็วๆ แล้ว เราคงแพ้ในสงครามเศรษฐกิจเป็นแน่ เพราะราษฎรของเราไม่ใคร่ทำการค้าเอง แต่บัดนี้ฐานะประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว มีราษฎรซึ่งเป็นชั้นขุนนางหรือเจ้านายที่ถูกปลดจากราชการเป็นจำนวนมาก กำลังจะก่อการทำมาหากินเอง แต่ยังมีวิวิตกันอยู่อย่างเดียวว่า รัฐบาลจะไม่ยอมให้ตนไปทำการค้าขายอิสระ ถ้าขึ้นไปทำเข้าภายหลังอาจเสียหายได้เปล่าๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้นในขณะที่ข้าพเจ้ายังไม่เห็นด้วยกับโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ ในขณะนี้ให้รัฐบาลดำเนินการบำรุงเศรษฐกิจไปในทางส่งเสริมช่วยแนะนำ เช่น ส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะตั้งโรงงานโดยไม่เก็บภาษีมากเกินไปจนอยู่ไม่ติด แต่รัฐบาลก็ควรจะต้องระวังอย่าให้ผู้ที่ตั้งโรงงานเอาเปรียบคนงานเกินไปในทางที่ผิด และนอกจากนั้นก็จัดการแนะนำให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์ใกล้ไปในทางที่ทำอยู่ในเดนมาร์ก และตั้งนาของรัฐบาลรับคนที่ไม่มีงานทำและคนอื่นที่สมัครเข้าไปทำงาน แสดงตัวอย่างวิธีทำอย่างดีและจัดการบำรุงในทางการค้าขายอื่นๆ ก็น่าจะดีอยู่ หรือจะคิดแก้ไขอย่างใดบ้างให้เหมาะแก่โอกาสก็ควร

แต่ในส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐฯ นี้ ควรเลิกล้มความคิดเสีย เพราะแทนที่จะนำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ของประเทศชาติบ้านเมืองดังกล่าวนี้ จะกลายเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้าจนเป็นความหายนะถึงแก่ความพินาศแห่งประเทศ และชาติบ้านเมืองอันเป็นมรดกที่เราคนไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษ

ประชาธิปไตย

ผนวก ข

รายงานการประชุมกรรมการพิจารณา เค้าโครงการเศรษฐกิจ

ผู้ที่เข้าประชุม คือ

๑. หลวงคหกรรมบดี (ชม จารุรัตน์)
 ๒. หลวงเดชสหกรณ์ (ม.ล.เดช สนิทวงศ์)
 ๓. หลวงเดชาดิวงศ์วรวัฒน์ (ม.ล.กวี เดชาดิวงศ์)
 ๔. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน)
 ๕. นายทวี บุญยกฤต
 ๖. นายแนบ พหลโยธิน
 ๗. หลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์)
 ๘. นายประยูร ภมรมนตรี
 ๙. พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์)
 ๑๐. พล ร.ท. พระยาราชาวังสัน (ศรี กมลนาวิน)
 ๑๑. นายวิลาศ ไสสถานนท์
 ๑๒. พระยาศรีวิสารวาจา (เทียนเลี้ยง ชุนตระกุล)
 ๑๓. ม.จ.สกลวรรณากร วรวรรณ
 ๑๔. หลวงอรรถสารประสิทธิ์ (ทองเย็น หลีละเมียร)
- เปิดประชุมเวลา ๘.๒๐ นาฬิกา

หลวงประดิษฐ์มนูธรรม แถลงว่า ก่อนจะมาชี้แจงในที่นี้ได้ประชุมผู้เริ่มก่อการครั้งหนึ่งแล้ว และทำเรื่องขึ้นเสนอมติ รัฐมนตรีจึงตั้งกรรมการชุดนี้ให้พิจารณา การโต้เถียงนั้นอาจใช้ถ้อยคำรุนแรงไปบ้าง เมื่อเป็นคำแถลงโดยบังเอิญก็ต้องขออภัย หัวข้อสำคัญในการประชุมวันนี้ เนื่องจากหลักหกประการที่ได้ประกาศไว้ ในข้อ ๓ มี

ใจความอยู่ ๓ ประการ ในการบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ คือจะจัดมิให้ราษฎรอดอยาก จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ในการจัดการมิให้ราษฎรอดอยากนั้น ต้องจัดให้มีความเป็นอยู่พอควร หางานให้ราษฎรทำ เหมือนกับพวกเราที่อยากทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่ในหนังสือนี้แล้ว แต่เราไม่ทำโครงการที่เดียวจะทำตามกำลังของเรา ข้อความที่เป็นตัวเลขบางตอนจะถือเครื่องครัดไม่ได้ เป็นการอุปมาพอเป็นเค้าเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคปิตลิสต์ และโซเซียลิสต์รวมกัน ถ้าหากพวกคอมมิวนิสต์ มาอ่านจะติเตียนมาก ว่ายังรับรองพวกมั่งมีให้มีอยู่ ความนี้กล่าวแล้วว่าตัวเลขนั้นเป็นการอุปมาเท่านั้น หน้าที่ของเราในที่นี้ก็คือ จะรับไปลิสต์นี้หรือไม่ เมื่อรับแล้วจึงเรียกผู้ชำนาญมาทำการพิจารณาให้ละเอียดในภายหลัง

นายทวี บุณยเกตุ เสนอว่า ในการที่จะพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงและสนับสนุนข้อความของหลวงประดิษฐ์มนูธรรมเพื่อเป็นแนวที่จะพิจารณาต่อไป

ถ้าเราอ่านดูแต่เพียงเผินๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรองหรือคิดให้ซึ้ง หรือมีใจลำเอียงไปในลัทธิใดลัทธิหนึ่งแล้ว ก็จะเห็นว่าโครงการฉบับนี้ส่อไปในทางคอมมิวนิสต์ หรือโซเซียลิสต์ แต่ถ้าเราพิจารณาถึงวิธีการให้ละเอียดไปสักหน่อยแล้วจะเห็นได้ว่า ในวิธีการของโครงการอันนี้ เราไม่ได้รับทรัพย์ใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมดให้ทำงานให้แก่สหกรณ์ของเรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาสเพราะฉะนั้นจะเรียกหรือเหมาเอาว่าโครงการอันนี้จะมีวิธีการเป็นคอมมิวนิสต์ หรือโซเซียลิสต์อย่างไรได้ ความประสงค์ของรัฐบาลก็คือต้องการให้ราษฎรทุกคนและทุกชั้นได้รับประกันจากรัฐบาลโดยร่วมกันทำและโดย

การควบคุมของสหกรณ์ เราไม่ต้องการให้คนทุกคนเป็นทาสของสหกรณ์ โดยเลิกการทำมาหากินส่วนตัว แต่เราต้องการให้ผู้ที่กำลังทรัพย์ที่ได้ทำมาหากินอยู่ก่อนแล้วคงดำเนินการต่อไป หรือผู้ที่สามารถจะทำมาหากินส่วนตัวได้ก็ให้ทำไป เราจะช่วยแต่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือคนจนกับพวกที่ไม่มื้งานทำที่ไม่มีที่อยู่อาศัย และที่ได้รับความทุกข์ลำบากเท่านั้น หาได้พาดพิงไปบังคับคนที่มั่งมีดังในบางประเทศทำกันอยู่ไม่ เพราะถ้าคนจนเหล่านี้ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ช่วย ความหายจะจะต้องมาสู่อย่างแน่นนอน ธรรมชาติของคนจะต้องเสียไปโดยไม่ต้องสงสัย และความไม่สงบสุขจะต้องเกิดขึ้นแก่ประเทศเป็นแน่

ไม่ควรคิดวิตกที่สหกรณ์จะไม่มีคนทำงานเพราะในเวลานี้คนว่างงานมีอยู่มาก เมื่อเรารับรองว่าจะให้ความสุขแก่เขาเช่นนี้แล้ว ใครเล่าที่ไม่อยากจะมีความสุข ใครเล่าที่ไม่อยากจะมีเงิน และใครเล่าที่อยากอดตาย

พูดกันอย่างง่าย ๆ การที่จะตั้งเป็นสหกรณ์นี้ ก็ไม่ผิดอะไรกับบริษัทหรือห้างร้านที่ทำการค้าขายใหญ่ ๆ ถ้าจะมีผู้เถียงว่ารัฐบาลไม่ควรทำการค้าเองแล้ว ก็เหตุไฉนเล่ารัฐบาลจึงสร้างทางรถไฟ รัฐบาลจึงสร้างโรงไฟฟ้า รัฐบาลจึงทำประปา รัฐบาลจึงต้มเหล้าต่าง ๆ เหล่านี้เสียเองเป็นต้น โดยไม่ยอมให้ราษฎรทำ การที่จะตั้งสหกรณ์นี้ นอกจากจะช่วยเหลือพวกชาวนาที่ยากจนแล้ว สหกรณ์ยังช่วยเปิดเมืองและบำรุงความเจริญของประเทศอีกด้วย ในผลกำไรที่ได้จากสหกรณ์นี้เอง

วิธีการโดยย่อของโครงการอันนี้คือ รัฐบาลจะซื้อที่นาจากเจ้าของที่ดินโดยออกใบบอนด์ และให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการเนื้อที่เป็นจำนวนมากเป็นผืนเดียวกันนี้ ก็เพื่อความสะดวกในการปกครองและในการประกอบการกสิกรรม เช่น การไถ การคราด การท่อน้ำ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อสหกรณ์ได้เนื้อที่นาจำนวนที่ต้องการ

แล้ว สหกรณ์ก็จะประกาศรับกรรมกร หรือที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรม เรียกว่าข้าราชการ เฉพาะผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาลกับผู้ที่ไม่มีอาชีพอย่างอื่น คือพวกที่เบียดเบียนเขากิน แต่จะไม่ประสงค์จะทำงานให้แก่สหกรณ์ ในเมื่อเขาหางานหรืออาชีพอื่นทำได้ คือ เขาจะไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็ได้สุดแต่ความพอใจของตน

การบังคับคนที่ไม่มิช้าวกินให้มีช้าวกิน บังคับให้คนที่ไม่มีที่อยู่อาศัยมีบ้านอยู่อย่างสบาย บังคับให้คนที่เกิดทุกข์ได้ยากให้มีความสุข เหล่านี้ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นของเสียหายอะไร เรื่องเช่นนี้พระยารัชฎาฯ (คอซิมบี๊) ก็เคยใช้บังคับคนในความบังคับบัญชาของท่านทางมณฑล บังคับได้มาแล้วและปรากฏว่าได้ผลดี จนบัดนี้ก็มีผู้นึกถึงบุญคุณอยู่ อนึ่ง การประกาศรับสมาชิกสหกรณ์นี้ก็เท่ากับสหกรณ์จ้างให้มาทำงานให้กับสหกรณ์ โดยให้เงินเป็นรายเดือนหรือรายปี ช้ายังจะได้ส่วนแบ่งในกำไรของสหกรณ์อีกด้วย เช่นเดียวกับงานของห้างร้านหรือของบริษัทต่างๆ ส่วนเงินค่าจ้างที่สหกรณ์จะวางอัตราลงไปในนั้นคงทำได้ดังนี้ ให้สอบสวนดูถึงกำลังแรงงานของชาวนาคคนหนึ่งที่มีร่างกายอ่อนแอที่สุด ที่ขี้เกียจที่สุดและโง่ที่สุด วางงานชิ้นหนึ่งๆ ที่สหกรณ์จะให้ทำนั้นจะต้องสิ้นเวลาแรงงานเท่าใดและจะคุ้มกับราคาเงินเท่าใด ดูพอที่เงินที่ได้มานั้นจะใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพื่อยังชีวิตของตน เช่น ค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เมื่อทราบอัตราและได้วางไว้ลงไปทีแน่นอนแล้ว เราก็ไม่ต้องเสียเวลาที่จะคอยควบคุม ส่วนคนงานใดที่ทำงานเสร็จก่อนคนงานนั้นก็ไต่เปรียบในการที่จะได้พักผ่อนหรือใช้เวลาที่เหลือไปทำงานให้แก่สหกรณ์เพื่อหารายได้ให้งอกเงยขึ้นอีก ด้วยวิธีเช่นนี้ก็จะเป็นการย้อมน้ำใจให้คนงานที่ทำงานดีได้ทำงานเต็มความสามารถอยู่ในตัว เมื่อผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำเท่าใด ผลประโยชน์นั้นเป็นของสหกรณ์ทั้งสิ้น สหกรณ์เป็นผู้ชน และเป็นผู้ขาย เมื่อได้เงินมาเท่าใดเหลือจากเงินเดือนแล้ว ก็หักกำไรไว้ แบ่งออกเป็นส่วนๆ ถือไว้เป็นทุนสำรอง

บ้าง เป็นทุนที่จะเปิดสมาคมและความเจริญของสหกรณ์บ้าง คิดเฉลี่ย
ให้แก่พวกสมาชิกของสหกรณ์บ้าง

ส่วนเงินที่จะจ่ายเป็นเงินเดือนหรือเงินปีของสมาชิกสหกรณ์นั้น
ถ้าจะคิดดูให้ดีแล้วก็จะไม่เป็นตัวเงินจริงเท่าใดนัก เพราะเป็นเงินที่
หักกลบลบหนี้ และหมุนเวียนอยู่เสมอ คือ โดยที่สหกรณ์วางข้อบังคับ
ว่า สมาชิกของสหกรณ์ทุกคนจะต้องซื้อของจากสหกรณ์โดยที่สหกรณ์
ขายให้โดยราคาย่อมเยาที่สุด เมื่อการณืปรากฏดังนี้แล้วก็ไม่น่าจะมีข้อ
วิตกอันใดในความสำเร็จของโครงการอันนี้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุขและ
ความปลอดภัยของราษฎรชาวนาไทยที่ยากจนทั้งหลาย

พระยาราชวังสัน ตามหนังสือโครงการที่ข้าพเจ้าได้อ่านนั้นเป็น
หนังสือ ideal ข้าพเจ้าก็นิยมหลักนี้ แต่การทำนั้นอีกอย่างหนึ่งซึ่งต้อง
วิเคราะห์ details เป็นเรื่องๆ ไป หลักการเก่าซึ่งรัฐบาลเก่าทำหรือ ที่
ชุดนี้ทำก็ดี แม้เขาจะไม่ระบุชื่อ แต่ความจริงเป็นแบบโซเซียลลิสม์ที่จริง
หลักการก็ควรเป็นเช่นนั้น เพราะแคปปิตลลิสม์เป็นชาวต่างประเทศ
ส่วนมาก ในบริติชเปิดข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่ยังขาดรายละเอียดคือวิธี
ปฏิบัติ

หลวงประดิษฐ ตามหลักของข้าพเจ้านั้นเป็นลัทธิหลายอย่างที่ได้
ได้เลือกคัดเอาที่ตีมาปรับปรุงให้สมกับฐานะของประเทศสยาม แต่เหตุ
สำคัญอาศัยหลักโซเซียลลิสม์ไม่ใช่คอมมูนลิสม์ คือถือว่ามนุษย์ที่เกิดมา
ย่อมต้องเป็นเจ้าของและลูกหนี้ต่อกัน เช่นคนจนนั้นเพราะฝูงชนทำให้
จนก็ได้ คนเคยทอผ้าด้วยฝีมือครั้งมีเครื่องจักรแข่งขันคนที่ทอด้วยมือ
ต้องล้มเลิก หรือคนที่รวยเวลานี้ ไม่ใช่รวยเพราะแรงงานของตนเลย
เช่น ผู้ที่มีที่ดินมากคนหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งเดิมมีราคาซื้อขายภายหลังที่
ดินมีราคาแพง สร้างตึกสูงๆ ดังนี้ ราคาที่ดินแพงขึ้นเนื่องจากฝูงชน

ไม่ใช่เพราะการกระทำของคนนั้น ฉะนั้นจึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้ตาม
ธรรมจรรยาต่อกัน จึงต้องร่วมประกันภัยต่อกัน และร่วมกันในการ
ประกอบเศรษฐกิจ

ม.จ.สกลวรรณการ วรวรรณ คนที่มีที่ดินรวยๆ มีไม่กี่คน

หลวงประดิษฐฯ คนของเราเวลานี้เปรียบเหมือนเด็กรัฐบาลต้อง
นำ โดยบังคับในทางตรงหรือในทางอ้อม ให้ชะมัทไขมันประกอบการ
เศรษฐกิจ ถ้าเราคงทำตามแบบเก่าการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
คราวนี้ไม่มีประโยชน์ เพราะเราไม่ทำสาระสำคัญ คือแก้ความผิดเคือง
ของราษฎร แบบที่เราต้องเดินนั้นต้องเดินอย่างอาศัยหลักวิชา อาศัย
แผน อาศัยโครงการ วิชโซเซียลลิสม์เป็นวิธีวิทยาศาสตร์โดยแท้ รับรอง
ความเห็นหม่อมเจ้าสกลฯ ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่ใช่
coup d' état แต่เป็น revolution ในทางเศรษฐกิจ ไม่มีในทางการ
ปกครองซึ่งเปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์เท่านั้น

พระยาราชวังสัน โครงการของหลวงประดิษฐ์มุนุธรรมไม่เป็น
ลัทธิอันหนึ่งอันใดแน่ อยากทราบว่ามีหลักอะไร

หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่มีถือหลักอะไรโดยเฉพาะ อะไรดีก็เลือกเอามา

พระยาราชวังสัน การพูดถึงโซเซียลลิสม์ทั้งหมดนั้นอาจยาว
เกินไป แต่ขอแบ่งพูดย่อยๆ ได้ว่า เป็นสเตตโซเซียลลิสม์อยู่หนึ่งกับ
คอมมิวนิสต์อีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าอยากรับรองลัทธิของชาร์ลส์ จี๊ด คือ
เดินแบบโค-ออปเปราตีฟต่างๆ

พระยาทรงฯ อยากได้ฟังความเห็นต่างๆ ของหลายๆ ท่านและของพระยามโนปกรณ์ฯ มีอะไรบ้างอยากขอฟัง

พระยามโนฯ เอาไว้ภายหลัง

หลวงประดิษฐฯ ยังมีรายละเอียดเรื่อง นัซชันนัลแบงก์และอื่นๆ อีกมาก แต่ต้องรับโปลิซีเสียก่อน โปลิซีของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเซียลิสต์ผสมลิเบอรัล

ม.จ.สกลฯ ตามโครงการดูเหมือนผู้เสนออาศัยหลัก surplus value คนทำที่ดินไม่ได้ค่าของที่ดินเต็มที่ แต่เห็นว่าชาวนาได้ค่าที่ดินเต็มที่แล้ว และเรื่องคนไทยยากจนนั้น หมอซิมเมอแมนได้สำรวจกล่าวไว้ ความเป็นอยู่ของเมืองไทยนั้นดีกว่าชาวอินเดียและจีนตั้งสองเท่า และ surplus value ทางภาคอุดรนั้นตกแก่คนพื้นเมืองเป็นส่วนมาก

หลวงประดิษฐฯ ในเรื่องที่ดินนี้ การอธิบายข้าพเจ้าไม่ได้อาศัยหลัก surplus value ของคาร์ลมาร์กเลย แต่อาศัยหลักที่ว่าแรงงานของคนไทยเสียไปปีหนึ่งหลายๆ จะทำอะไรจึงจะใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์ ส่วนที่ว่าชาวอินเดียและจีนนั้นความเป็นอยู่ตกต่ำ เราดีกว่าเขา นั้น ถ้าพูดเช่นนั้นเท่ากับเรายอมรับว่าอยู่อย่างพริมิทีฟ (primitive) ดีกว่า ความจริงดีเหมือนกันถ้าเราจะถอยหลังเข้าคลองให้คนมีความต้องการเพียงผ้าที่ปิดร่างกายนิดหน่อยเหมือนคนป่า เท่าที่ราษฎรมีในเวลานี้ดีกว่าคนป่าแล้ว และถ้ากลับเป็นคนป่า เราไม่ต้องทำอะไรมาก ปัญหาที่มีอยู่ว่าเรากลับเป็นคนป่านั้นต้องการกันหรือไม่ เวลานั้นมนุษย์สัมพันธ์กันมาก เราต้องเทียบฐานะของเรากับประเทศที่เจริญแล้ว จึงจะเห็นว่าเราแร้นแค้นเพียงใด เราต้องพยายามทำให้ถึงเขา

ม.จ.สกลฯ ก็เป็นช่วงเวลาที่เหลือของคนงานต่างๆ เหมือนกัน แต่แม้จะเป็นเวลาว่าง ๖ เดือนก็เป็น leisure ของเขาก็เป็นการตีใช้ใหม่ที่จะปล่อยให้เขามีเวลาพักมากๆ

หลวงประดิษฐฯ ถ้าเราจะพูดถึงความสุขส่วนตัวของราษฎร ถ้าไม่ทำงานเสียเลยยิ่งชอบใจ คือปล่อยให้มันเป็นป่าเถื่อนได้ไม่ต้องทำอะไร เช่นคนป่า แต่เห็นว่าถ้าพิจารณาถึงประโยชน์ของประเทศแล้ว การว่างงานเกินไปใช้ไม่ได้ คือ เราจะถูกรุกรานทางเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที

ม.จ.สกลฯ ยอมรับหรือไม่ว่าการมีเวลาว่างเป็นของดี

หลวงประดิษฐฯ ไม่ยอมรับ เพราะถ้าเช่นนั้นเราก็ไม่มีโอกาสที่จะเทียบหน้าตาต่างประเทศเขา

ม.จ.สกลฯ อยากให้เดินแบบ compromise คือ ร่วมกับพวก capitalist

หลวงประดิษฐฯ หลักโครงการของข้าพเจ้านี้ ไม่ขัดกับ capitalism เดินคู่กันไปทั้งคู่ เราต้องการอาศัยทุนของพวกมันมีในนี้และต่างประเทศ

ม.จ.สกลฯ ตามรูปที่อ่านนั้นไม่เป็นแนวทางพอดังแสดงไปเป็นลำดับ

หลวงประดิษฐฯ โครงการเสนอเพื่อให้รับรองโพลิซีเท่านั้น เมื่อรับรองโพลิซีแล้ว การที่จะดำเนินต่อไปนั้นต้องเรียกผู้ชำนาญมาภายหลัง

ม.จ.สกลฯ ตามความเห็นของนายชิมเมอแมน ข้าพเจ้ายังพอใจ
อยู่ เราค่อยทำค่อยไปก็ได้

หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าไม่ใช่คนกรุงเทพฯ จึงรู้หัวอกคน
บ้านนอกเป็นอย่างดี โดยได้รับความลำบากยากจน เพื่อนในหัวเมือง
ยังยากจนอีกมาก นายชิมเมอแมนไม่เคยอยู่อย่างยากจนในเมืองไทย
ผู้ที่ไม่เคยประสบแล้วจะรู้สึกอย่างไรได้ สำรอกที่ไหนเจ้าหน้าที่ก็เตรียม
ผัดหน้าไว้รับ แม้ข้าราชการในกรุงเทพฯ ออกไปก็ไม่เห็นของจริงแท้ และ
ทั้งตนเองก็สบาย ไม่เคยทุกข์ร้อนเหมือนชาวนาที่ทนทุกข์อยู่ในเวลานี้

ม.จ.สกลฯ พรimit์พนั้นแล้วแต่ความเคยชิน หากว่าเคยอยู่
อย่างไรก็ชินอย่างนั้น ไม่รู้สึกลำบาก จึงอยากให้เคารพในกรรมสิทธิ์
ของบุคคลให้มาก

หลวงประดิษฐฯ โครงการนี้เราต้องเคารพกรรมสิทธิ์ของเอกชน
เหมือนกัน เช่นที่ที่เป็นบ้านอยู่เราไม่เข้าเกี่ยวข้อง เว้นแต่ที่จำเป็น
การที่ต้องรวมนี้ก็เพราะที่ดินของเจ้าของต่างๆ มีเป็นหย่อมๆ ไม่สะดวก
แก่การควบคุมและทางวิทยาศาสตร์จึงต้องรวมให้เป็นผืนเดียวกัน

ม.จ.สกลฯ เราเข้าใจเอาเองว่าที่ดินนั้นมีเป็นหย่อมๆ ยกตัวอย่าง
เมืองสุพรรณไม่แน่ว่าของใครมีเท่าใดเพราะยังไม่ได้สำรวจ ปัญหา
สำคัญในเรื่องนี้จึงมีวิธีการที่จะรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐฯ ปัญหาเรื่องรายละเอียดเอาไว้ทีหลัง แต่
พฤติการณ์มีอยู่แน่ชัดว่า ที่ดินในเมืองไทยมีอยู่เป็นหย่อมๆ การรวม
กันได้ผลดีในทางวิทยาศาสตร์ เราจะทำอย่างไรจึงจะให้รวมกันได้

หลวงเดชสหกรณ์เอง แต่ก่อนเปลี่ยนการปกครองถูกถามความเห็น ก็เสนอให้บริบททรัพย์ แต่ข้าพเจ้าว่าให้เดินสายกลาง คือ ซื่อเอาโดยออก ไบบอนดีให้และในที่นี้ใครมีปรีนสิเปิลอย่างไรก็ให้แสดง รายละเอียดนั้น ขอให้พูดภายหลัง

ม.จ.สกลฯ การรวมที่ดินและรวมแรงเพื่อการกสิกรรมนั้นเห็นด้วย

พระยาศรีวิสารฯ จะสมมติหลักนี้เป็นหลักใหญ่ และรายละเอียดเป็นหลักย่อยนั้นไม่เห็นด้วย เราจะต้องดูว่าจะทำอะไรบ้างกิจการที่ทำทุกอย่างเป็นหลักใหญ่ทั้งนั้น

ม.จ.สกลฯ หลักนี้ไม่มีใครคัดค้าน และตามที่ได้ถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของพระเจ้าแผ่นดินนั้น ใช้ได้ดีในเมืองไทยในการรวมที่ดิน

หลวงประดิษฐฯ หลักนี้วิเศษจริง แสดงว่าที่ดินเป็นของรัฐ

ม.จ.สกลฯ นโยบายเรื่องที่ดินนั้นควรแยกออกจากนโยบายอื่นๆ

พระยามโนฯ นโยบายแรกนั้นคือที่ดินกสิกรรมใช้ใหม่

หลวงประดิษฐฯ นั้นเป็นแต่ส่วนหนึ่ง

พระยามโนฯ ถ้าเป็นเช่นนั้นนโยบายมีอะไร

หลวงประดิษฐ มีทั้งรัฐบาลจัดทำเองและเอกชนจัดทำไม่ใช่รัฐบาลจัดทำเองทั้งหมด เช่นการสัมปทานต่างๆ มีเหมืองแร่เป็นต้น ยังคงให้เอกชนจัดทำ และเรื่องวิตกว่าเจ้าของที่ดินจะไม่พอใจนั้น ไม่น่าวิตกอย่างใด การออกกฎหมายบังคับซื้อนั้นเพื่อป้องกันคนเกเรและหวังไม่ขายหรือเกี่ยงเอาราคาแพงๆ เท่านั้น

ม.จ.สกลฯ บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นด้วยให้รวมที่ดินนอกเมืองเป็นที่กสิกรรม และยังเห็นต่อไปว่า ควรรวมที่ในเมืองเป็นหัตถกรรมและที่อยู่ด้วย ควรจัดวางโปรแกรมไว้ว่าที่ใดเป็นที่ปัดถกรรมและที่ใดเป็นที่กสิกรรม การมีที่ดินเป็นหย่อมๆ ข้าพเจ้าเห็นเป็นภัยควรรวมเอามาทั้งหมด แปลนจึงจะครบรูปเรียบร้อย

หลวงเดชสหกรณ์ ปัญหาใหม่เรื่องรวมที่ดินนั้นสำคัญอยู่ที่ว่าจะรวมด้วยวิธีไหน ในหลักการนั้นเห็นด้วย หลักการเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ทุกข้อทุกกระยะต้องดูว่าเราจะทำได้แค่ไหน โครงการมีถึงการที่รัฐบาลทำการค้าขายเองด้วย จะกระทบถึงต่างประเทศมากไหม เช่นการค้าขายตกอยู่ในมือคนต่างประเทศส่วนมาก

หลวงประดิษฐ์ การที่เราไม่ทำนั้นในต่างประเทศชอบมาก ข้าพเจ้ารับรอง แต่ถ้าเราจะทำแล้วเขาจะว่าอย่างไร

ม.จ.สกลฯ เราต้องร่วมทำกับต่างประเทศไปก่อนแล้วโน้มน้าเข้ามาหาจุดหมายของเรา ว่าจะป็นโดยรัฐบาลทำเองหรือมีหุ้นส่วนอยู่ด้วยก็ตาม เช่นอย่างบริษัทไฟฟ้าเจรจากันง่าย

พระยาศรีวิสารย แต่เมื่อรัฐบาลทำเองจะทำอย่างไร

หลวงเดชาติย ความมุ่งหมายต้องค่อยทำค่อยไป

หลวงประดิษฐีย์ เราก็จะเดินรูปนั้น เราจะพยายามเจรจากับ
ต่างประเทศจนกระทั่งไม่มีทางจึงจะหาวิธีใหม่

พระยามโนฯ (ถามหลวงคหกรรมบดี) เห็นอย่างไร

หลวงคหกรรมฯ ในทางเศรษฐกิจต้องทำอย่างหลวงประดิษฐีย์
มิฉะนั้นผลประโยชน์ก็คงตกอยู่แก่คนกลางทั้งหมด จะแก้ด้วยวิธีอื่น
ไม่ได้

พระยาราชวังสัน วิธีตัดคนกลางนั้นมีหลายวิธี เช่น แบบร้าน
สหกรณ์ต่างๆ

หลวงประดิษฐ์ ร้านสหกรณ์นั้นทำได้แต่ในเมืองอื่นเราตั้งขึ้น
ไม่สำเร็จ ชาวนาจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อ เวลานี้ก็เป็นหนี้เจ้าอยู่ท่วมตัว

พระยาราชวังสัน จะเอาอย่างไร วิธีร้านสหกรณ์นั้นข้าพเจ้า
เห็นว่าทำได้ แต่ขอสงวนไว้ก่อน

หลวงคหกรรมฯ ต้องทำอย่างหลวงประดิษฐ์ฯ คือ สหกรณ์
อย่างครบรูป

พระยามโนฯ (ถามนายวิลาศ) เห็นอย่างไร

นายวิลาส แกลงถึงวิธีการต่างๆ ที่เคยทำอยู่ในห้องนาและ
รับรองวิธีการของหลวงประดิษฐ์ ๕

พระยามโนฯ (ถามนายแนบ) นายแนบเห็นอย่างไร

นายแนบ เห็นด้วยกับโครงการของหลวงประดิษฐ์ แต่ขอแก้
เรื่องเงินเดือน

หลวงประดิษฐ์ เรื่องเงินเดือนเป็นแต่อุปมา ใช้ได้จริงเมื่อโครง
การสำเร็จและต้องแก้ไขให้ถูกต้อง

พระยามโนฯ (ถามหลวงเดชาติ) จะว่าอย่างไร

หลวงเดชาติ เศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วข้าพเจ้าไม่มีความรู้แต่
เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่น รถไฟเป็นต้น เมื่อรัฐบาลได้ลงทุนมาตั้ง
๒๐๐ ล้านแล้ว ถ้าปล่อยให้มีความแข่งขันรัฐบาลไม่ควบคุมเสียเองจะ
เก็บทุนไม่ขึ้น ดังตัวอย่างในประเทศอังกฤษเวลานี้จะตายอยู่แล้ว ถึง
แก่บริษัทรถไฟต้องเดินรถยนต์เองเพื่อแข่งขันกับบริษัทรถยนต์อื่นที่
แข่งขันกับรถไฟในเรื่องนี้ก็ทำนองเดียวกันเราจึงต้องจัดเสียเอง
ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับความคิดหลวงประดิษฐ์ ๕

พระยาศรีวิสารฯ รถไฟที่หลวงเดชาติ ว่านั้นเป็นของรัฐอยู่
แล้ว จะควบคุมเองก็เป็นของง่ายไม่เหมือนเรื่องนี้

พระยามโนฯ (ถามหลวงเดชาติ) จะว่าอย่างไร

หลวงเดชาติย นั้นแหละเกี่ยวกับรายละเอียดของการกระทำ

พระยาศรีวิสารย (รับรองและถามหลวงประดิษฐ์ว่า) ความคิด
มีอย่างไร

หลวงประดิษฐ์ หลักการก็คือรวมแรงรวมทุนรวมที่ดินกันมาทำ

พระยาศรีวิสารย ถ้าเรารับรองหลักแล้วต้องเดินไปอย่างนั้น
ทั้งหมดนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เราต้องเดินเป็นขั้นๆ ไป ข้าพเจ้า
เห็นว่าความคิดนี้เป็นความคิดโซเซียลลิสม์

พระยามโนฯ รวมใจความในโครงการตั้งนี้ไซ้ใหม่ รวมที่ดินโดย
บังคับซื้อหรือสมัคฯ หรือบังคับทางอ้อม รัฐบาลเป็นผู้หาทุนโดยขึ้น
ภาษีทางอ้อม แล้วมีอะไรอีก

นายวิลาส วิถีหาเงินนั้นมีรายละเอียดในหนังสือนั้นแล้ว

นายทวี (ได้อ่านรายละเอียดวิถีหาทุนในโครงการให้ฟัง ๕-๖
อย่าง)

พระยามโนฯ การที่ยกเว้นให้เอกชนโดยรัฐบาลไม่จัดเองนั้นมี
อะไรบ้าง

หลวงประดิษฐ์ ในโครงการเสนอขอยกเว้นต่างๆ มีในหนังสือ
ที่แจกแล้ว

พระยามโนฯ แพลนเรื่องเงินเดือนนั้นเอาใหม่

หลวงประดิษฐไพเราะ นั้นเป็นขั้นสุดท้ายเมื่อโครงการเปิดเต็มที่แล้ว อันที่จริงเงินเป็นคะแนนเท่านั้น และเราจะต้องให้ราษฎรมีประกันในการดำรงชีวิตด้วย

พระยามโนฯ เจ้าคุณทรงฯเห็นอย่างไร

พระยาทรงฯ โครงการนี้เป็นโครงการมหิมา ซึ่งจะสำเร็จได้ตั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี ถ้าเราตกลงจะไม่ประกาศจะได้ไหม เมื่อเราทำอะไร ก็ทำไป พุดตาง่ายๆ เรื่องรวมที่ดินอย่างเดียว รัฐบาลจะต้องใช้เงินมากมาย อีก ๒๐-๓๐ ปีก็ซื้อไม่หมดและการรวมแรงเราก็กังไม่มีเงินจ่าย แต่ที่เราหวังอยู่ว่าเมื่อเราซื้อที่ดินหมดแล้ว เราก็บังคับราษฎรได้เหมือนอย่างแจ็ก จะให้ทำอะไรก็ได้ตามที่ชอบใจเรา และมีความเห็นพระยาประเสริฐสงครามว่า ที่ดินที่ว่างเปล่านั้นมีมากมาย คนว่างงานก็มากมาย เราจองที่ดินที่ว่างและเอาคนว่างงานไปบรรจุ ก็ช่วยคนไม่มีงานทำได้มาก เพียงเท่านั้นก็ทำไม่สำเร็จ เราอย่าประกาศดีกว่า

หลวงประดิษฐไพเราะ การที่เราเปลี่ยนแปลงคราวนี้ยังไม่แสดงพอว่าเราจะบำรุงเศรษฐกิจไปในทางใด มีหลายคนอยากทราบเช่นพวกคณะชาติ การทำอะไรปิดๆ บังๆ นั้นทำให้คนระแวงและอาจเกิดผลร้ายได้ ดังเช่นพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริจะพระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ราษฎร ส่งให้พระยาศรีวิสารวาจา แต่ไม่ประกาศให้ประชาชนทราบ จึงเกิดมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองขึ้น อย่างเดียวกันถ้าเราได้ประกาศโครงการให้ทราบแล้วเรื่องระแวงคงไม่มี เราประกาศให้ทราบทั้งโครงการใหญ่และทั้งการที่จัดเป็นลำดับ และบอกให้เขาทราบเป็นระยะทุกชั้นไป ชี้แจงผลที่ได้ทำทุกสัปดาห์

พระยาทรงฯ ขออย่าประกาศ เราทำอะไรก็ทำไป

ม.จ.สกลฯ อายหรืออย่างไรจึงไม่กล้าประกาศ หลักโฆษณา
ข้าพเจ้าคิดไว้นานเป็นของดี

พระยาทรงฯ เห็นว่าการประกาศเป็นโทษ เช่นเพียงแต่ประกาศ
ว่า เราจะซื้อที่ดินทั้งหมดก็ตกใจ

หลวงประดิษฐฯ ถูกแล้วถ้าประกาศสั้นๆ เช่นนั้น แต่ถ้าประกาศ
ใช้คำพูดให้เข้าใจ ชี้แจงจุดหมายคืออะไร เราจะทำเป็นระยะอย่างไร
คนคงเข้าใจ การเข้าใจผิดเพราะเราจัดเรื่องโฆษณาไม่ดี

พระยาทรงฯ ราษฎร ๑๑ ล้านคนมีความเข้าใจเพียงใด

ม.จ.สกลฯ วิธีโฆษณานั้นได้เตรียมวิธีไว้แล้ว ค่อยๆ ทำความ
เข้าใจให้ราษฎรรู้หลักแล้ว แก้อุปาทานที่เข้าใจผิด ถ้าเราแปลนค่อย
ทำค่อยไปแล้ว เขาก็เข้าใจเอง และไม่น่ากลัวเกรงต่างประเทศ เพราะ
ถ้าเรารวมกำลังกันเป็นปีกแผ่นก็ไม่เห็นน่ากลัวอะไร แม้ทำให้คนแก่ๆ
ตกใจบ้างก็ไม่เป็นไร

พระยาทรงฯ เราประกาศแต่สิ่งที่เราทำได้จริงๆ ที่ว่ามีใน ๕-๑๐
ปี เพราะราษฎรใจร้อน

หลวงประดิษฐฯ การประกาศโครงการแห่งชาตินี้เท่ากับเราเพาะ
นิสัยให้รักชาติด้วย เพื่อให้พลเมืองกระตือรือร้นในความเจริญของชาติ

พระยาทรงฯ เราประกาศเพียงในสิ่งที่ทำใน ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี
ไม่ดีหรือ เพราะตามโครงการ ๒๐๐ ๓๐๐ ปีก็ไม่สำเร็จ ดูแต่รัฐบาล
เก่าเขาปกครองมาตั้ง ๑๕๐ ปีโดยไม่มีโครงการก็ไม่เห็นเป็นไร เราจะ
ประกาศเท่าที่ทำได้

พระยามโนฯ ข้าพเจ้ารับรองในชีวิตข้าพเจ้าว่าทำไม่ได้

ม.จ.สกลฯ เจ้าคุณเชื่อมั่นเกินไป เวลานี้เศรษฐกิจตามลัทธิ
ดิงเครียด (ลิเบรัล) ในยุโรปนั้นทำให้เกิดความปั่นป่วนทั่วไปแล้ววิธี
โซเซียลลิสม์จะเข้ามาแทนที่

หลวงประดิษฐฯ ตามที่ท่านสกลฯ รับสั่งถูกต้อง มีผู้ทำนายว่า
การต่อสู้ระหว่างคนต่างชั้นจะต้องเกิดมีขึ้น เมื่อมีความปั่นป่วนมากขึ้น
คือมีคนยากจนแร้นแค้นเราจะป้องกันเสียในชั้นต้น ถ้าเราไม่ประกาศ
เสียให้เขาทราบให้หมด ถ้าคณะชาติทำการโฆษณาเป็นทางโซเซียลลิสม์
เราก็แพ้เขา และป้องกันการเข้าใจครึ่งๆ กลางๆ

พระยาทรงฯ ลองประกาศเป็นความคิดเห็นส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง
เช่นของคุณหลวงเองอย่าให้เป็นความคิดของรัฐบาลจะได้ไหม

หลวงประดิษฐฯ ถ้าเช่นนั้นก็ยิ่งดี ราษฎรจะได้เข้าใจกันเสียที่
ข้าพเจ้าไปที่ไหนมีแต่คนมาต่อว่าไม่เห็นทำอะไรกัน และข้าพเจ้า
รับผิดชอบ เมื่อประกาศไปแล้วให้ราษฎรตำข้าพเจ้าเถิด

นายวิลาสฯ ขอเงินทำโฆษณานี้

หลวงประดิษฐฯ ได้เงินสำหรับโฆษณาที่ดี

พระยาทรงฯ ได้

ม.จ.สกลฯ เราจะโฆษณาไปทั้งหมดนี้ไม่ได้ ราษฎรไม่เข้าใจ

หลวงประดิษฐฯ ต้องแก้ถ้อยคำเสียใหม่ เพื่อความเข้าใจของ
ราษฎร

พระยามโนฯ เข้าใจว่าพวกเราส่วนมากในที่ประชุมนี้เห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประดิษฐฯ แต่ความเห็นของข้าพเจ้านั้นอีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าเป็นคนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ ๒ ประการ ข้าพเจ้าไม่ได้เรียนทางเศรษฐกิจประการหนึ่ง และอยู่ในฐานะที่ต้องมีความรับผิดชอบทั้งหลักการและวิธีปฏิบัติ แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจ มีหลายครั้งที่เราเห็นว่า งานนี้ถูก แต่แล้วอาจกลับผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้าในเวลานี้คือว่า เราทำไม่ได้ทั้งหมดขาดผู้ชำนาญขาดประกัน และขาดความนิยมของคนทั่วไป เพราะข้อใจว่า ราษฎรคงไม่มีความนิยมในโครงการนี้ ถ้าเราประกาศโครงการออกไป ในเมื่อเขาไม่มีความยินยอมแล้วมันก็เป็นผลร้าย

และต้องดูว่า ประชาชนเขามีความรู้สึกเพียงใด เช่นเรื่องเล่าลือต่างๆ เพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ ประชาชนยังสงสัย ข้าพเจ้าเคยถูกหาว่ากลัวฝรั่ง แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจอยู่อย่างนั้น ก็ต้องรับมีคนเข้าใจว่าข้าพเจ้าต้องการบงการจนมีข่าวลือว่าข้าพเจ้าเดินหลัก "โมนิเคราะห์" ขอให้เข้าใจว่าข้าพเจ้ามาเพื่อหวังดี อะไรที่เห็นว่าจะนำไปสู่ความหายนะแล้วข้าพเจ้าไม่ทำ เมื่อทำไปโดยไม่เห็นด้วยข้าพเจ้าก็ต้องลา แต่ถ้าเราประกาศแต่เพียงขยายสหกรณ์ประเภทเครดิต แบบ

ช่วยชาวนา หรือขยายร้านสหกรณ์อย่างนี้พอทำได้ ถ้าเราประกาศ
หลักการลงไป มีคนส่วนมากไม่เข้าใจ เพียงแค่ค่าเล่าเรียนนิดเดียวยังมี
ความบั่นป่วนในการค้า เราอยู่ในฐานะที่ถูกบีบทั้งฝรั่งเศสและอังกฤษ
ถ้าเขาคิดแกล้งเรา เข้าใจว่าเจ้าคุณทรงฯ ก็รับไม่อยู่ เห็นว่าการ
ประกาศหลักการนั้นราษฎรไม่เข้าใจจะนำความเข้าใจผิดและไม่เห็นด้วย
โครงการนี้อีกก็ร้อยปีจึงจะทำได้นั้นไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระ
ศรีอารีย์แล้วทำอย่างนี้ก็ได้

ม.จ.สกลฯ ขอให้สังเกตว่า แคบิตลิสต์เวลานี้จนเต็มทีแล้ว
อยากจะขายที่ดิน

พระยาศรีวิสารฯ นั้นเป็นแต่ความคิดเห็น

หลวงประดิษฐฯ ไม่ใช่แต่เพียงความคิดเห็น เป็นความจริงด้วย

นายทวี ข้าพเจ้าเคยถามคนที่ซื้อที่ดินมากคนหนึ่งเขาอยากจะขาย
แม้แต่เพียงครึ่งราคาก็เอา

พระยามโนฯ การประกาศโครงการออกมานั้นขอให้ฟังเสียง
ข้างนอกบ้างว่า หลวงประดิษฐฯ นั้นเป็นผู้บงการในวงการรัฐบาลนี้
และนายสงวน นายชิมเป็นโมคลา สารีบุตร ของหลวงประดิษฐฯ แยก
กันไม่ออก

หลวงประดิษฐฯ ว่าที่จริงนั้นสงวนกับชิมนั้นเป็นลูกศิษย์ได้ทำ
ขอให้ไปเปิดดูทะเบียนที่โรงเรียนกฎหมาย จะเห็นได้ว่าสงวนสอบไล่ได้
ในปี ๒๔๖๐ เวลานั้นผมยังไม่ได้สอน และได้ทำเป็นครูสอนกฎหมาย
มฤตก

พระยามโนฯ จริง ควรจะเป็นลูกศิษย์ข้าพเจ้ามากกว่า

นายวิลาส คนที่เข้าใจว่าสองคนนี้เป็นลูกศิษย์หลวงประดิษฐฯ ก็มีแต่คนข้างนอก เพราะสองคนนั้นเป็นสายของหลวงประดิษฐ์ฯ คนนอกไม่รู้ การที่คนนอกเข้าใจว่าเป็นคนของหลวงประดิษฐ์ฯ ก็เพราะคนข้างในที่เป็นหนอนบ่อนไถ้นำไปกระพือแต่ความจริงคนทั้งสองก็ไม่มีอะไร นอกจากคนที่เกลียดจะนำไปปั้นทำขึ้น

พระยาทรงฯ สกิมของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา ที่ประกาศได้นั้นมีอะไร

พระยามโนฯ มีเป็นต้นว่า ขยายสหกรณ์เครดิตไฮโล ประถมหมื่น รายละเอียดจะให้หลวงเดชฯ กับหม่อมเจ้าสกลฯ ทำ

หลวงประดิษฐ์ฯ เรื่องประกาศนั้นว่าอย่างไร

พระยาราชวังสัน จะประกาศโครงการกว้างๆ ไว้ แต่ให้ประกาศเป็นขั้นๆ ในเวลาเดียวกัน เราสอนราษฎรเป็นขั้นๆ เพื่อไม่ให้ตกใจ

พระยาทรงฯ ให้ที่ประชุมตกลงให้หลวงประดิษฐ์ฯ ประกาศโครงการใหญ่เอง ถ้ารัฐบาลรับเอาโครงการจึงประกาศซ้ำ แต่ถ้ารัฐบาลไม่รับรู้ในโครงการ จะถือตามโครงการของรัฐบาลเอง หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ขัดข้องใช่ไหม

พระยามโนฯ ที่ข้าพเจ้าเสนอนั้นเป็นความเห็นของคนคนเดียว ไม่ทราบว่รัฐบาลจะตกลงหรือไม่ สมาชิกในรัฐบาลที่อยู่ในที่นี้ก็คือ

เจ้าคุณศรีฯ เจ้าคุณทรงฯ นายแบน หลวงประดิษฐ์ฯ นายประยูร
เจ้าคุณราชวังสัน และข้าพเจ้า

หลวงประดิษฐ์ฯ ของใต้หรือของรัฐบาลก็เหมือนกัน

พระยาราชวังสัน การประชุมนี้ไม่ใช่การประชุมของรัฐมนตรี
ไม่ใช่หรือ

หลวงประดิษฐ์ฯ ส่วนมากเป็นรัฐมนตรี

พระยามโนฯ ในที่นี้ตกลงให้ทำตามโครงการของหลวงประดิษฐ์ฯ
ไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย แต่จะมีใครบ้างอีกไม่ทราบ

พระยาศรีฯ ข้าพเจ้าได้พูดไว้แล้วแต่ต้นว่า ถ้าทำตาม
โครงการนั้นข้าพเจ้าไม่เอา ถ้าแบ่งทำแต่บางส่วนข้าพเจ้ายอมรับ

หลวงประดิษฐ์ฯ เราได้ตั้งกรรมการแล้ว ควรจะแนะนำความ
เห็นบางอย่างได้ ไม่ทราบว่าพระยามโนฯ จะเอาอย่างไร

พระยาทรงฯ ก็ให้พระยามโนปกรณ์ฯ บอกหัวข้อให้จัดไว้

พระยามโนฯ ในเวลานี้เห็นว่าเราจะทำเช่นขยายสหกรณ์เครดิต
ที่มีอยู่แล้วเวลานี้

หลวงประดิษฐ์ฯ ก็ให้หลวงเดชสหกรณ์จัดให้หลวงอรรถสารฯ ก็
แล้วกัน เพราะหลวงเดชสหกรณ์ทราบดีหมดแล้ว

หลวงเทศาภิข ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลคงดำเนินตามวิธีของรัฐบาลเก่า
ใช้ใหม่

หลวงประดิษฐ์ ตามความเห็นของเจ้าคุณมโนฯ ฟังได้ว่ารัฐบาล
จะทำตามโอกาสที่จะทำได้อย่างรัฐบาลเก่า แต่มีข้อแปลกกว่ารัฐบาล
เก่าใช้ใหม่

พระยามโนฯ คิดว่าจะทำอย่างนั้น (ตกลงให้หลวงเดชสหกรณ์ส่ง
ให้หลวงอรธสารฯ จดความเห็น พระยามโนฯ) ว่า

๑. ขยายสหกรณ์ประเภทเครดิต โดยใช้วิธีระดมหนี้และให้
ทุนแก่ชาวนา

๒. ขยายร้านสหกรณ์เพื่อให้ชาวนาซื้ออาหารและของใช้โดย
ราคาถูก

๓. ตั้งยุ้งข้าวในท้องที่ต่างๆ เพื่อรับซื้อข้าวจากชาวนาและขนส่ง
ทางกรุงเทพฯ (transport)

๔. ตั้งโรงสีข้าวที่สหกรณ์ส่งมาเพื่อจำหน่ายต่างประเทศ

๕. ชาวนาที่ไม่มีนาของตัวเอง รัฐบาลจะทำเซตเตลเมนต์สก็ม
คือจัดหาที่ดินให้ผู้ไม่มีนาของตัวเอง การตั้งยุ้งข้าว การขนและการ
สีข้าวเป็นปฏิบัติการพร้อม

หลวงประดิษฐ์ จะเอาอย่างไรกัน ฝ่ายหนึ่งไม่เอาเลย คือ ลิเบอรัล
และทำแล้วแต่โอกาสและเพิ่มเติมขึ้นบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด
ความเห็นของพระยามโนฯ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่ไม่มีนโยบาย
เช่นตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิเบอรัลก็ได้ โซเซียลิสต์ก็ได้

พระยาทรงฯ วันนี้เราไม่ได้ตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความเห็น
เท่านั้น

ที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการ แล้วเสนอ
คณะรัฐมนตรี ถือว่าความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. ทางพระยามโนฯ ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า
และเลือกทำแปลกว่าตามโอกาสอำนวย ไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

๒. ทางหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ให้วางหลักที่จะทำและดำเนิน
นโยบายตามเค้าโครงการ เมื่อตกลงนโยบายอันใดได้แล้วตั้งสภา
เศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อมีกำลังแรงทุนเท่าใดทำเพียง
เท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน และถ้ารัฐบาลเห็นทาง
พระยามโนฯ ให้หลวงประดิษฐ์ฯ ประกาศโครงการเศรษฐกิจของหลวง
ประดิษฐ์ฯ ในนามของตนเอง และอย่าให้มาทำความเข้าใจผิดว่า
รัฐบาลจะทำอย่างนั้น ได้ชี้แจงว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ไม่ใช่เป็นผู้ชี้ขาดใน
คณะรัฐมนตรี

(ลงนาม) อรรถสารประสิทธิ์

ผู้จกรายงาน

ผนวก ค

บันทึก
เรื่องรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ
ซึ่งสภาได้ลงมติ ตั้ง เพื่อให้สอบสวนว่า
หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

เนื่องด้วย นายพัก ณ สงขลา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้เสนอญัตติต่อประธานสภา ขอให้สภาตั้งกรรมการวิสามัญขึ้น คณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม สมาชิกประเภทที่ ๒ ที่ต้องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ว่ามีมลทินจริงหรือไม่ เมื่อคราวประชุมครั้งที่ ๒/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ วันจันทร์ที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๖

ที่ประชุมได้ลงมติให้รับญัตตินี้ไว้พิจารณา และได้ลงมติตั้ง กรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง คือ

๑. หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ
๒. พระยานลราชสุวัจน์
๓. พระยาศรีสังกร

ทั้งที่ประชุมได้อนุมัติให้เซอร์โรเบิร์ต ฮอแลนด์ กับ มองซิเออร์ กียอง มาเป็นผู้ชำนาญสำหรับกรรมการวิสามัญคณะนี้จะได้ซักถาม ตามที่สมาชิกเสนอ

บัดนี้หม่อมเจ้า วรณไวทยากร วรวรรณ ประธานกรรมการ
วิสามัญได้รายงานการสอบสวนนั้นต่อประธานสภา ดังสำเนาที่ได้แนบ
มาข้างท้ายบันทึกนี้ ฉะนั้น ทำการแทนประธานสภาจึงบัญชาให้ส่งสำเนา
รายงานนั้นมายังท่านเพื่อพิจารณา แล้วลงมติในญัตติของนายพัก
ณ สงขลา ซึ่งได้เสนอต่อสภาแล้วเมื่อคราวประชุมครั้งที่ ๒/๒๔๗๖

นายภาพ บุญ-หลง
ผู้บันทึก

(สำเนา)
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
วันที่ ๗๖๒/๒๔๗๖ วันที่ ๑/๑๒/๗๖

กระทรวงการต่างประเทศ
วังสราญรมย์ กรุงเทพฯ
วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๗*

ประธานกรรมาธิการสอบสวนหลวงประดิษฐ์มนูธรรม เรียน
ประธานสภาผู้แทนราษฎร

ข้าพเจ้าขอส่งรายงานคณะกรรมการสอบสวนว่า หลวง
ประดิษฐ์ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่นั้น มาพร้อมกับจดหมายนี้

อนึ่ง เพื่อให้เข้าใจบันดาลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์
ชัดแจ้งนั้น ข้าพเจ้าขอส่งเอกสารประกอบ คือ

๑.-๒. กำหนดการคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส

๓. กำหนดการคณะคอมมิวนิสต์อังกฤษเป็นภาษาอังกฤษ

๔. กำหนดการคณะคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสเป็นภาษาฝรั่งเศส

๕. สำเนาบันทึกร่วมกันของ เซอร์ ร็อบเบิร์ต ฮอลแลนด์ และ
นายกียอง เป็นภาษาอังกฤษกับคำแปลเป็นภาษาไทย

๖. สำเนาบันทึกร่วมกันของ เซอร์ ร็อบเบิร์ต ฮอลแลนด์ เป็น
ภาษาอังกฤษ กับคำแปลเป็นภาษาไทย

๗. สำเนาบันทึกร่วมกันของ นายกียอง เป็นภาษาอังกฤษ และ
คำแปลเป็นภาษาไทย

ส่วนรายงานการประชุมของกรรมาธิการนั้น มีอยู่ที่สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรแล้ว สมาชิกผู้ใดจะไปขอดูได้ คณะ
กรรมาธิการไม่ขัดข้อง

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด
(ลงพระนาม) วรรณไวทยากร วรรณ
ประธานกรรมาธิการ

* หมายถึง ปฏิทินไทยขณะนั้นยังเป็น พ.ศ.๒๔๗๖ ปฏิทินไทยในปัจจุบันเป็น พ.ศ.๒๔๗๗

(สำเนา)

รายงาน

คณะกรรมการสิทธิการสอบสวนว่า หลวงประดิษฐ์มนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่?

๑. คณะกรรมการ เลือกตั้งหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นประธาน และพระยานลราชสุวัจน์ เป็นเลขาธิการ

๒. ตามมติของสภาผู้แทนราษฎรนั้น ข้อที่จะพึงพิจารณา คือว่า หลวงประดิษฐ์มนูธรรม สมาชิกประเภทที่ ๒ และรัฐมนตรีที่ต้อง คำกล่าวหาว่า เป็นคอมมิวนิสต์ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็น นายกรัฐมนตรีได้ปิดสภาผู้แทนราษฎรนั้น ว่ามีมลทินจริงดั่งนั้นหรือไม่

๓. โดยที่คำกล่าวหาที่วานั้น เป็นคำกล่าวหาทั่วไปในทาง การเมือง และมีข้อหาในทางตุลาการ และโดยที่ประเด็นซึ่งตั้งมานั้น มีอยู่ว่า หลวงประดิษฐ์ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ และมีใช่ว่า คำโครงการ เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ คณะกรรมการจึงตกลงว่า ข้อที่จะพึงพิจารณาก็คือ คอมมิวนิสต์มี ลักษณะเฉพาะอย่างไรบ้าง และหลวงประดิษฐ์ มีความเห็นทางการเมืองเนื่องในลักษณะนั้นๆ อย่างไรบ้าง แล้ววินิจฉัยว่า หลวงประดิษฐ์ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

๔. คณะกรรมการขอให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ คือ เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ และนาย ร. กียอง ทำบันทึกร่วมกัน เพื่อวางบทวิเคราะห์ ลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยกำหนดการของคณะ คอมมิวนิสต์ต่างๆ มีอาทิ คือ กำหนดการคณะคอมมิวนิสต์ระหว่าง ประเทศ กำหนดการคณะคอมมิวนิสต์อังกฤษ และกำหนดการคณะ คอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสนั้นด้วย

๕. เมื่อได้รับกำหนดการณ์ต่างๆ นีมาแล้ว ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ได้ทำบันทึกร่วมกันขึ้นฉบับหนึ่ง เพื่อวางบทวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ เห็นพ้องต้องกันโดยอาศัยหลักที่ว่า อะไรที่มีอยู่เฉพาะแต่ในกำหนดการคอมมิวนิสต์เท่านั้น และไม่อยู่ในกำหนดการของคณะพรรคการเมืองอื่นๆ ไซริ จึงจะเป็นส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์โดยไม่เป็นปัญหา ส่วนลักษณะซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ไม่เห็นพ้องกันนั้น ได้ทำเป็นบันทึกเพิ่มเติมมาแต่ละคน

๖. คณะกรรมการได้ให้โอกาสแก่หลวงประดิษฐ ในอันที่จะตั้งข้อสังเกตเนื่องในบันทึกร่วมกันนั้น เนื่องจากข้อสังเกตของหลวงประดิษฐ์ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ได้แก้ไขบันทึกร่วมกันนั้นบางประการ

๗. เมื่อได้ทำความตกลงกันในบันดาลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์ดังนี้แล้ว คณะกรรมการได้ขอให้หลวงประดิษฐ์ แสดงความเห็นทางการเมืองในลักษณะเหล่านั้นเป็นข้อๆ ไป

๘. หลวงประดิษฐ์ ได้แสดงความเห็นเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๙. **ลักษณะการเมือง**

(๑) การตั้งรัฐบาลโซเวียต (คณะกรรมการ คณงาน ชาวนา และทหาร)

To establish a Government by Soviets (councils of the workmen, peasants and soldiers).

หลวงประดิษฐ์ ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะตั้งรัฐบาลโซเวียตเลย เพราะว่ามีความเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้าพเจ้าได้มีส่วนในการตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม และมีส่วนในการออกกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นหลักพยานให้เห็นว่า ข้าพเจ้าเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญและรัฐสภาอยู่แล้ว

เซอร์รอเบอร์ตฯ หลวงประดิษฐฯ คิดจะแก้หลักการอันเป็น
สารสำคัญในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับที่ใช้อยู่ ณ บัดนี้หรือไม่?

หลวงประดิษฐฯ ตั้งใจจะรักษาหลักการสำคัญนั้นๆ ไว้ จะมีการ
แก้ไขบ้างก็เช่นว่าการเลือกตั้ง ๒ ชั้นนั้น คิดว่าต่อไปจะแก้ไขให้ราษฎร
เลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยตรงทีเดียว และการแก้ไขต่างๆ นั้น ก็จะได้แก้ไข
โดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ และไม่คิดจะใช้วิธีปกครองโดยไซเวียดเลย

๑๐. ลักษณะการคลัง

(๑) การริบเอาธนาคารเอกชนมาเป็นของประชาชาติ และโอน
ทองคำสำรอง หลักทรัพย์ เงินฝาก ฯลฯ ทั้งหมดที่มีอยู่ในธนาคารนั้นๆ
มาเป็นของรัฐ

To nationalize by confiscation private Banks and to
transfer to the State all gold reserve, securities, deposits, etc.,
found therein.

หลวงประดิษฐฯ ไม่มีความคิดเลยที่จะริบเอาธนาคารเอกชนมา
เป็นของชาติ และโอนทองคำสำรอง หลักทรัพย์ เงินฝาก ฯลฯ ทั้งหมด
ที่มีอยู่ในธนาคารนั้นๆ มาเป็นของรัฐ เพราะว่าเลื่อมใสในกรรมสิทธิ์
ทรัพย์สินเอกชนที่จะเป็นเจ้าของ

๑๑.

(๒) การเพิกถอนและปฏิเสธหนี้สินต่อนายทุนต่างประเทศและ
ในประเทศ

To cancel and repudiate the debts to foreign and home
capitalists.

หลวงประดิษฐฯ ยังการเพิกถอนหรือปฏิเสธหนี้สินต่อนายทุนใน
ประเทศและนอกประเทศแล้ว ยิ่งไม่มีความคิดที่จะกระทำเช่นนั้นเลย

เพราะมีความประสงค์จะรักษาสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศไว้ให้มั่นคง เมื่อข้าพเจ้าร่างคำแถลงการณ์ของรัฐบาลพระยามโนฯ ก็ได้บรรจุข้อความเช่นนี้ไว้ในคำแถลงการณ์นั้นเหมือนกัน ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะปฏิเสธหนี้สินทั้งภายในและภายนอกประเทศเลย

๑๒. ลักษณะการชุมชน

(๑) การใช้กำลังบังคับเล็กล้มระเบียบการชุมชน ซึ่งมีอยู่ตามประเพณีนั้นทั้งหมด เพื่อเป็น *ทางเดียว* ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์คอมมิวนิสต์

To overthrow forcibly the whole of the existing traditional social order, as the *only* means of realising communist aims.

หลวงประดิษฐฯ คำว่า “ระเบียบการชุมชน ซึ่งมีอยู่ตามประเพณี” นั้น ขอข้อความเข้าใจในความหมายเสียก่อน หมายความว่า การครอบครัว... ฉะนี้ไม่ใช่หรือ?

เซอร์รอเบอร์ตฯ หมายความว่า การครอบครัว การปกครอง การแบ่งชั้น และโครงสร้างของชุมชนทั้งหมด แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า จะกระทำการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ให้ตั้ง ๑ กันใหม่แล้วหรือจะเปลี่ยนแปลงตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างตั้ง ๑ กันใหม่แล้ว จึงจะเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์

หลวงประดิษฐฯ ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นการนับ ๑ ใหม่เลย ในการปกครองข้าพเจ้าเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้วข้างต้น ในการครอบครัว ข้าพเจ้าก็ได้มีส่วนร่างประมวลกฎหมายแพ่งในเรื่องนี้ และความเห็นของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ก็เข้าไปในทางรักษาประเพณีของไทย ในทางอื่นๆ ก็เหมือนกัน หลักประเพณีอันใดที่เหมาะสมแก่สมัยก็ตั้งใจจะรักษาไว้ ส่วนข้อที่จะแก้ไขก็จะได้แก้ไขตาม

วิถีทางรัฐธรรมนูญ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเป็นการนับ ๑ ใหม่ นั้น เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ ในเรื่องสงครามระหว่างชั้นนั้น ได้พยายามชี้แจงให้คนต่างๆ เข้าใจว่าไม่เป็นการบังคับ เพราะจะเป็นการทำให้นองเลือดเปล่าๆ

๑๓.

(๒) การกระทำสงครามเนื่องในในความบงการของพวกชนกรรมาชีพ^(๑) เพื่อทำลายกำลังและประเพณีต่างๆ ของชุมชนอย่างเก่า และทำลายพวกกระฎุมพี^(๒) ที่อาจโผล่ขึ้นมาใหม่

Under the dictatorship of the proletariat, to wage perpetual war against the forces and traditions of the old society and against any upshoots of new bourgeoisie that may appear.

หลวงประดิษฐฯ ดิกเตเตอร์ชิพหรือลัทธิบงการแผ่นดิน ข้าพเจ้าไม่ชอบเลย ที่ไม่ชอบนั้นไม่ใช่เฉพาะแต่การที่จะให้คนจนเข้าถืออำนาจบงการเท่านั้น ถึงแม้ว่าคนชั้นอื่นจะเข้ายึดอำนาจบงการแผ่นดิน ก็ไม่เห็นชอบด้วยเหมือนกัน.

๑๔.

(๓) การเลิกมรดก

To abolish inheritance.

หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าไม่มีความคิดที่จะเลิกมรดกเลย นายกีयोगย์อมทราบอยู่ว่า ในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ข้าพเจ้าเคยสนับสนุนให้มีประมวลมรดกอยู่ด้วย

(หมายเหตุ. (๑) มาร์คซอธิบายว่า คำว่า "พวกกระฎุมพี" (Bourgeoisie) นั้น มาร์คซหมายความถึงชนชั้นนายทุนในปัจจุบันซึ่งเป็นเจ้าของอุปกรณ์ประดิษฐกรรมของชุมชนและเป็นผู้จ้างพวกกรรมกรรับจ้าง. ส่วนคำว่า "ชนกรรมาชีพ" (proletariat) นั้น หมายความถึงชนชั้นคนงานรับจ้างในปัจจุบัน ซึ่งไม่มีอุปกรณ์ประดิษฐกรรมของตนเอง จึงจำต้องขายแรงงานของตนเพื่อจะให้ยังชีพอยู่ได้.)

๑๕. ลักษณะการโคกกิจ

(๑) การริบโดยไม่มีค่าทดแทน ซึ่งกิจการเอกชน (นายทุน) ใหญ่ๆ ทั้งหมด เช่น โรงงาน การงานเหมืองแร่ โรงไฟฟ้า รถไฟ การขนส่ง การคมนาคม อสังหาริมทรัพย์ที่ดินใหญ่ๆ เครื่องจักร ฯลฯ

To confiscate without indemnity all large private (capitalist) undertakings such as factories, works, mines, electric power stations, railways, transports, communications, large landed estate, machinery, etc.

หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าไม่มีความคิดเช่นนี้เลย มีเหตุผลเหมือนกับที่ได้กล่าวมาแล้ว ว่าด้วยลักษณะการคลัง ข้าพเจ้ายืนยันว่ามีความเลื่อมใสในทรัพย์สินเอกชน

๑๖.

(๒) การโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ดิน ซึ่งได้รับมานั้นให้แก่ชาวนา

To transfer landed estates so confiscated to peasants.

(๓) ต่อจากนั้น ห้ามมิให้ซื้อขายที่ดินที่ได้โอนมานั้น

To forbid afterwards any sale and purchase of land so transferred.

(๔) ริบอสังหาริมทรัพย์บ้านเรือนใหญ่ๆ และย้ายคนงานและคนจนไปอยู่ในบ้านเรือนและถิ่นที่อยู่ของเศรษฐีหรือระฎุมพี

To confiscate big house property and to remove workers and poor people to rich or bourgeois dwellings and residences.

(๕) การบั่นเทาภาระหนี้สินของชาวนาที่จนโดยเลิกล้างการจำนองเสียสิ้น (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๗. กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๙)

To relieve peasants who are poor of their burden of debt by the annulment of all mortgages. (*Progr. Moscow p.27 : French programme p. 19*)

หลวงประดิษฐไพฑูริย์ คำตอบสำหรับลักษณะการปกครอง (๒), (๓), (๔) และ (๕) ก็เช่นเดียวกัน เพราะเป็นลักษณะเนื่องมาจาก (๑)

๑๗.

(๖) การรวมรีพับลิคในท้องที่เข้ากับบันดารีป์ลิคโซเวียตอื่นๆ เพื่อให้เป็นสหปาลีสภา เพื่อรวมบันดาคนงานทั้งหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางปกครองโดยให้อยู่ในระเบียบการปกครองโซเชลลิสต์สภาอันเดียวกัน (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๔๘)

To unite the local soviet republic to all other soviet republics in a world union in order to realise the economic unity of the toilers in a single world socialist economic system. (*Progr. Moscow p.48*)

หลวงประดิษฐไพฑูริย์ ข้าพเจ้าไม่มีความคิดเช่นนี้เลย ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะตั้งรัฐบาลโซเวียตหรือให้รัฐบาลสยามเข้าร่วมสหปาลีกับสหปาลีโซเวียตเลย

๑๘. ส่วนข้อที่ผู้เชี่ยวชาญไม่เห็นพ้องกันนั้น เกี่ยวด้วยเรื่องศาสนา กับครอบครัว และเรื่องงาน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ทำบันทึกเพิ่มเติมมา

๑๙. คณะกรรมการเปิดโอกาสให้หลวงประดิษฐไพฑูริย์ แสดงความเห็นในเรื่องศาสนาและครอบครัวนี้ได้

หลวงประดิษฐไพฑูริย์ ในเรื่องครอบครัวนั้น ข้าพเจ้าได้แสดงความเห็นไว้แล้วข้างต้น ในเรื่องศาสนานั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าจำต้องมีศาสนาแต่ใครจะนับถือศาสนาอย่างไรก็ได้ ทุกคนพึงมีศาสนา แต่เมื่อมีศาสนาอยู่แล้ว ก็ดีแล้ว ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะล้างล้มศาสนาเลย

๒๐. ในเรื่องงานนั้น เซอร์ รอเบิร์ต เห็นว่า อาจจะอธิบายนโยบายคอมมิวนิสต์ได้ดังนี้ คือ การใช้หลักที่ว่า “ผู้ใดไม่ทำงาน ก็ไม่ให้กิน” แก่พวกกรรมกรที่ซื้อครั้น โดยไม่มีความปราณีเลย และโดยนัยทั่วไป ดำเนินตามแผนการที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในอันจะใช้แรงงานและกำลังทรัพย์สิ่งสินทั้งปวง เพื่อว่าเมื่อได้เลิกจ้างกรรมสิทธิ์เอกชนและการประดิษฐ์กรรมแบบแข่งขันแล้ว งานจะได้เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิต และมีใช่เป็นแต่เพียงทางหาเลี้ยงชีพเท่านั้น

ส่วนนายกีองนั้นเห็นว่า การทำงานจะได้เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิตนั้น เนื่องมาจากการเลิกจ้างกรรมสิทธิ์เอกชนและทรัพย์สินเอกชน การบังคับให้คนทำงานทำนองเดียวกับที่มีอยู่ในกำหนดการคอมมิวนิสต์นี้ มีอยู่ในกำหนดการของคณะพรรคการเมืองอื่นๆ เช่น คณะนาซี เหมือนกัน ส่วนการวางแผนการนั้น เป็นทางดำเนินอย่างหนึ่งหาชีวิตฤที่หมายไม่

คณะกรรมการเปิดโอกาสให้หลวงประดิษฐ์ฯ แสดงความเห็นในเรื่องบังคับคนให้ทำงานนี้ด้วยเหมือนกัน

หลวงประดิษฐ์ฯ ฐานะการเป็นไปในประเทศสยามนี้ต่างกับที่เป็นอยู่ในประเทศตะวันตก ในประเทศสยาม คนชั้นกลาง (บูร์จัวส์) เป็นคนที่ทำงาน ชาวนาเสียดีกมีเวลาว่างมาก ซึ่งชวนจะให้เกียจคร้าน และใช้เวลาที่ว่างนั้นในทางที่ไม่พึงปรารถนา เช่นการเสพย์สุรายาเมา และการปล้นสดมภ์เป็นต้น ซึ่งเราควรจะคิดแก้ไข อนึ่ง คนไม่มีงานทำในกรุงเทพฯก็มีมาก เขาทั้งหลายนี้จึงควรมีอาชีพเป็นหลักแหล่ง จะได้เป็นทางป้องกันมิให้คนเหล่านี้กระทำผิดทางอาญา ส่วนอาชีพนั้น จะให้เลือกเอาได้ตามชอบใจไม่บังคับว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นแต่ขอว่า ให้มีอาชีพเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์แก่ความปลอดภัยของประเทศ และเป็นการมนุษยสงเคราะห์ตามแบบของสันนิบาต ข้าพเจ้า

มีมุ่งหมายแต่จะให้พลเมืองได้มีอาชีพและหางานให้พลเมืองทำเท่านั้น ความคิดที่ข้าพเจ้ามีอยู่นั้น ก็คือ คิดจะให้ชาวนา เลี้ยงหมูเบ็ดไก่ และปลูกผักกินเองบ้าง ดั่งได้เคยทำแล้วที่ภูเก็ต แต่ว่าการทั้งนี้ก็ต้องการกระทำด้วยกฎหมาย ซึ่งจะต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎรตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ คือคิดจะออกกฎหมายให้คนมีอาชีพ และบำรุงการศึกษาและวิชาชีพ

๒๑. ประธานกรรมการได้ถามความเห็นหลวงประดิษฐฯ เพิ่มเติมดังต่อไปนี้.

ประธานกรรมการ คำมั่นที่คุณหลวงให้ไว้แก่รัฐบาลก่อนว่าจะไม่ใช่วิธีใหม่ใดๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดิน และบังคับจ้างแรงงานเป็นวิธีการบำรุงโภคกิจนั้น สำหรับรัฐบาลนี้ ก็ยังเป็นการใช้ได้หรือไม่หรืออย่างไร?

หลวงประดิษฐฯ สำหรับรัฐบาลนี้ ก็เป็นอันใช้ได้อย่างเดียวกัน การที่คิดจะบังคับให้คนมีอาชีพก็คิดจะดำเนินตามแบบมนุษยสงเคราะห์ของสันนิบาตชาติ เพื่อหางานให้คนทำ และให้คนมีอาชีพเท่านั้น หากได้คิดจะดำเนินตามวิธีการของคอมมิวนิสต์หรือของนาซีไม่

๒๒. ประธานกรรมการ หลักความเห็นที่คุณหลวงแสดงมาทั้งนี้ เป็นหลักการที่คิดเห็นมาแต่ก่อน มิใช่ชั่วคราวขณะนี้หรืออย่างไร?

หลวงประดิษฐฯ เป็นหลักความเห็นที่คิดเห็นมาแต่ก่อน

๒๓. ประธานกรรมการ คุณหลวงเป็นสมาชิก หรือเกี่ยวข้องกับคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศอย่างไรหรือเปล่า?

หลวงประดิษฐฯ ไม่ได้เป็นสมาชิกหรือเกี่ยวข้องกับคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศอย่างไรเลย

๒๔. ประธานกรรมการ ทามเซอร์ รอเบอร์ต และนายกียอง ว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ได้แสดงความเห็นในลักษณะต่างๆ ของคอมมิวนิสต์ดังที่มีอยู่ในบันทึกวมนั้น ครบถ้วนทุกข้อแล้วหรือยัง?

เซอร์ รอเบอร์ตฯ และนายกียอง ครบถ้วนทุกข้อแล้ว

๒๕. ประธานกรรมการ ทามพระยาศรีสังกร และพระยานลราชฯ ว่า จะตั้งข้อถามเพิ่มเติมอย่างไรหรือไม่?

พระยาศรีสังกร และ พระยานลราชฯ พอใจแล้ว ไม่ต้องการตั้งคำถามเพิ่มเติมอย่างไร

๒๖. ประธานกรรมการ ขอให้คณะกรรมการลงมติว่า ตามที่ได้สอบสวนมานี้ เห็นว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ปราศจากมลทินในการที่ได้มีคำกล่าวหาในสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ ว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้นหรือไม่?

คณะกรรมการลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์ ดังที่กล่าวหาหน้านั้นเลย.

วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖

(ลงพระนาม) *วรรณไวทยากร* *วรวรรณ* ประธานกรรมการ

(ลงนาม) *พระยาศรีสังกร* กรรมการ

(ลงนาม) *พระยานลราชสุวัจน์* กรรมการ-เลขาธิการ

An English translation of the Commission's Report has been communicated to us. The reference which it contains to views expressed by us before the Commission are accurate.

คำแปล

คณะกรรมการธิการได้ส่งคำแปลภาษาอังกฤษแห่งรายงานของคณะกรรมการธิการมาให้เราแล้ว บันทึบข้อความที่อ้างอิงถึงความเห็นซึ่งเราได้แสดงต่อคณะกรรมการนั้นเป็นอันถูกต้องแล้ว

(ลงนาม) *R.E. Holland*

ผู้เชี่ยวชาญ

(Expert)

(ลงนาม) *R.G. Guyon*

ผู้เชี่ยวชาญ

(Expert)

(สำเนา)
กรรมการสอบสวนว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม
เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

รายงานการประชุมครั้งที่ ๑

กรรมการประชุมครั้งที่ ๑ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๔
มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๖

เวลา ๙.๑๐ น. เลขธิการสภาผู้แทนราษฎรเปิดประชุม มีผู้มา
ประชุม คือ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ	กรรมการ
พระยาศรีสังกร	กรรมการ
พระยานลราชสุวัจน์	กรรมการ
เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์	ผู้เชี่ยวชาญ
นาย ร. กียอง	ผู้เชี่ยวชาญ

พระยาศรีสังกร เสนอให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ
เป็นประธานกรรมการ พระยานลราชสุวัจน์ รับรอง

พระยาศรีสังกร เสนอให้พระยานลราชสุวัจน์ เป็นเลขธิการ
หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ รับรอง

กรรมการตกลงตามนี้ แล้วเลขธิการสภาผู้แทนราษฎรมอบ
หน้าที่ประธานให้แก่ประธานกรรมการ

ประธานกรรมการ กล่าวว่า ตามมติของสภาผู้แทนราษฎร
คณะกรรมการวิสามัญนี้ ตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาว่า หลวงประดิษฐมนู

ธรรม สมาชิกประเภทที่ ๒ และรัฐมนตรีที่ต้องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรีได้ปิดสภาผู้แทนราษฎรนั้น ว่ามีมลทินจริงตั้งนั้นหรือไม่ ตามมติของสภาผู้แทนราษฎรที่ว่านี้ ถ้าจะสรุปความเข้าแล้ว ก็มีประเด็นอันจะพึงพิจารณาว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่

ประธานกรรมการ ขอให้คณะกรรมการทำความตกลงกันเสียก่อนว่าจะดำเนินการพิจารณาอย่างไร

ประธานกรรมการ เสนอว่า คณะกรรมการนี้ ไม่ใช่คณะกรรมการตุลาการ และประเด็นอันจะพึงพิจารณาก็ไม่ใช่ประเด็นข้อหาในทางตุลาการ หากเป็นประเด็นคำกล่าวหาทั่วไปในทางการเมือง เพราะฉะนั้น ประเด็นอันจะพึงพิจารณาจึงมิใช่ประเด็นข้อกฎหมาย แต่หากเป็นประเด็นข้อการเมือง คือว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมมีความเห็นการเมืองเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ในการพิจารณา จึงจะต้องวางบทวิเคราะห์ว่า คอมมิวนิสต์ คืออะไรเสียก่อน ในข้อนี้ขอเสนอให้เป็นหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ จะทำบันทึกร่วมกัน เพื่อวางบทวิเคราะห์ศัพท์คอมมิวนิสต์ ดังที่ว่ามานั้น เมื่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ได้ทำบันทึกยื่นต่อคณะกรรมการ และคณะกรรมการได้รับรองแล้ว ก็ควรจะเชิญหลวงประดิษฐมนูธรรมมาถามว่า พอใจในบทวิเคราะห์นั้นว่าเป็นบทวิเคราะห์ที่เป็นธรรมแล้วหรือยัง เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมพอใจในบทวิเคราะห์นั้นแล้ว คณะกรรมการพึงถามว่า ในลักษณะแต่ละข้อแห่งคอมมิวนิสต์นั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม มีความเห็นทางการเมืองอย่างไรบ้าง เมื่อได้รับคำตอบอย่างไรแล้ว คณะกรรมการจึงจะพึงวินิจฉัยว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ข้อวินิจฉัยอันเป็นประเด็นสำคัญย่อมอยู่ที่ความเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งควรจะถามเอาจากปากคำของหลวง

ประดิษฐ์มโนธรรมเอง และโดยที่มติของสภาผู้แทนราษฎรตั้งปัญหาว่า หลวงประดิษฐ์มโนธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ และมีได้ตั้งปัญหาว่า คำโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มโนธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ฉะนั้น คำโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มโนธรรมจึงมิได้เป็นตัว ประเด็นอันจะพึงพิจารณา ตัวประเด็นอยู่ที่ว่าหลวงประดิษฐ์มโนธรรมมี ความเห็นทางการเมืองที่เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เพราะฉะนั้น จึงได้ เสนอวิธีดำเนินการพิจารณาดังที่วามาแล้วข้างต้นนั้น

ประธานกรรมาธิการ ถามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ เพื่อ ประกอบการพิจารณาของคณะกรรมาธิการ

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ แสดงความเห็น ว่า ถ้าจะวางบท วิเคราะห์แห่งคอมมิวนิสต์ตามความหมายของศัพท์แล้ว ก็พอจะทำได้ โดยไม่สู้จะเป็นการยากลำบากนัก แต่ถ้าจะพูดถึงลัทธิการเมืองใน ประเทศใดประเทศหนึ่ง ว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ไซ้ จะวินิจฉัยได้ โดยยากยิ่งนัก เช่นประเทศรัสเซียในขณะนี้ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ก็เป็นปัญหาที่จะตัดสินให้แน่นอนได้ยาก แต่ถ้าจะพูดโดยทั่วไปแล้ว ลัทธิใดๆ ที่มีความมุ่งหมายจะโค่นล้มด้วยผลการซึ่งระเบียนการของ ชุมมุนชน ซึ่งมีอยู่ ณ บัดนี้ไซ้ ก็มักจะถือกันว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์

นาย ร. กียอง กล่าว ว่า การที่จะวางบทวิเคราะห์แห่งคอม มิวนิสต์นั้น จะต้องคำนึงถึงนัย ๒ ทาง คือ

๑. นัยทางเทคนิค กล่าวคือ คอมมิวนิสต์ประกอบด้วยลักษณะ สาระสำคัญอย่างใดบ้าง และ

๒. นัยทางการเมือง ซึ่งมักจะกล่าวหากันง่ายๆ ว่าเป็นคอม มิวนิสต์ โดยมีได้อาศัยหลักเกณฑ์ที่แน่นอนอย่างไร ถึงแม้ว่ารัฐบาล เป็นผู้วางบทวิเคราะห์แห่งคอมมิวนิสต์ บทวิเคราะห์นั้นๆ ก็ไม่เป็นหลัก อันจะพึงเชื่อถือได้อย่างแน่นอน เพราะว่า รัฐบาลมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้อง

อยู่ด้วย หน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญในการที่จะวางบทวิเคราะห์แห่งคอมมิวนิสต์
นี้ นายกียองเข้าใจว่า เกี่ยวด้วยนัยทางเทคนิค กล่าวคือ หลักมูลของ
คอมมิวนิสต์มีลักษณะการอย่างไร มิใช่ว่าจะถือเอาง่ายๆ ตามความ
นิยมของคณะกรรมการเมืองต่างๆ เช่นนั้นมิได้

นายกียอง เสนอว่า หลวงประดิษฐ์มนูธรรมมิได้ต้องขอหา
ในทางตุลาการว่าเป็นคอมมิวนิสต์และประเด็นอันจะพึงพิจารณาก็คือ
หลวงประดิษฐ์มนูธรรมสนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ ซึ่งเป็น
ประเด็นเกี่ยวกับความเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม
ต่างหาก ไม่ควรที่จะเอาเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนู
ธรรมมาตั้งเป็นประเด็นพิจารณา

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ เห็นพ้องด้วยว่า คำกล่าวหา
หลวงประดิษฐ์มนูธรรมนั้นมิใช่ขอหาในทางตุลาการ และหน้าที่ของ
กรรมาธิการก็คือ จะสอบสวนดูว่าทำนองความเห็นทางการเมืองของ
หลวงประดิษฐ์มนูธรรมนั้นย่อมด้วยลัทธิคอมมิวนิสต์หรือไม่ เพราะฉะนั้น
วัตถุที่จะพึงพิจารณาก็คือความเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐ์
มนูธรรมและมีใช่เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์

พระยาศรีสังกร และ พระยานลราชสุวจน์ เห็นชอบด้วยวิธีการ
ที่ประธานกรรมาธิการเสนอนั้น มีอาทิ คือ

๑. พึงมอบให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ทำบันทึกร่วมกัน เพื่อวางบท
วิเคราะห์ลักษณะสาระสำคัญต่างๆ แห่งคอมมิวนิสต์ และ

๒. ข้อที่จะพึงพิจารณานั้น คือความเห็นทางการเมืองของ
หลวงประดิษฐ์มนูธรรม และมีใช่เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง
ประดิษฐ์มนูธรรม ถ้าดำเนินการพิจารณาไปแล้วปรากฏว่ามีข้อความ
พาดพิงถึงเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว จึงจะพิจารณาเป็นข้อๆ ไป

คณะกรรมการได้ตกลงตามนี้

ในการอภิปรายถึงวิธีการที่ผู้เชี่ยวชาญจะทำงานที่ร่วมกัน เพื่อ
วางบทวิเคราะห์แห่งคอมมิวนิสต์นั้น ประธานกรรมการเสนอว่า
ควรจะอาศัยกำหนดการของคณะคอมมิวนิสต์แห่งอังกฤษและฝรั่งเศส
ประกอบความพิจารณาด้วย ที่ประชุมเห็นชอบตามนี้ และประธาน
กรรมการรับว่าจะร้องขอให้กระทรวงการต่างประเทศมีโทรเลขไปยัง
สถานทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน และกรุงปารีส เพื่อให้รีบส่งกำหนด
การที่ต้องการนั้นมาทางไปรษณีย์อากาศ.

ปิดประชุมเวลา ๑๐ น.

(ลงพระนาม) *วรรณไวทยากร วรรณ*
ประธาน

รายงานการประชุมครั้งที่ ๒

เปิดประชุม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เวลา ๙.๑๕ น.

มีผู้มาประชุม คือ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ	ประธานกรรมการ
พระยาศรีสังกร	กรรมการ
พระยานรราชสุวัจน์	กรรมการ-เลขาธิการ
เซอร์ รอเบอร์ต ฮอลแลนด์	ผู้เชี่ยวชาญ
นาย ร. กียอง	ผู้เชี่ยวชาญ
และ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ซึ่งกรรมการเชิญมา	

เมื่อกรรมการได้ตกลงรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ ๑ แล้ว ประธานกรรมการได้ชี้แจงให้หลวงประดิษฐ์มนูธรรมทราบวิธีดำเนินการพิจารณา ซึ่งคณะกรรมการได้ตกลงไว้แล้วคือว่า โดยที่มติของสภาผู้แทนราษฎรตั้งปัญหามาให้พิจารณาว่า หลวงประดิษฐ์มนูธรรม เป็นคอมมิวนิสต์ดังที่กล่าวหากันในสมัยรัฐบาลพระยามโนฯ นั้นหรือไม่ ประเด็นอันจะพึงพิจารณาจึงอยู่ที่ความเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม และมีได้อยู่ที่เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์มนูธรรม คำกล่าวหาที่อ้างถึงนั้น เป็นคำกล่าวหาในทางการเมือง หาใช่ข้อหาในทางตุลาการไม่ เพราะฉะนั้น คณะกรรมการจึงได้ตกลงว่า จะดำเนินการพิจารณาดังนี้ คือขอให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ร่างบันทึกร่วมกันมา เพื่อวางบทวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะของลัทธิคอมมิวนิสต์ บัดนี้ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ได้ร่างบันทึกที่นำส่งมาแล้ว และประธานกรรมการก็ได้ส่งไปให้หลวงประดิษฐ์มนูธรรมทราบแล้ว จึงขอกถามหลวงประดิษฐ์มนูธรรมว่า บรรดาลักษณะต่างๆ ซึ่งวางบท

วิเคราะห์ไว้ในบันทึกนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมพอใจแล้วหรือไม่ว่าเป็นลักษณะเฉพาะของลัทธิคอมมิวนิสต์ ถ้ามีข้อสังเกตอย่างไร ก็ขอให้หลวงประดิษฐมนูธรรมแสดงมา เมื่อตกลงกันในบทวิเคราะห์ลักษณะต่างๆ แล้ว ก็จะได้ถามความเห็นทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรมในข้อลักษณะนั้นๆ ต่อไป

หลวงประดิษฐมนูธรรม รับรองหลักเกณฑ์วินิจฉัยลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์ตั้งที่ผู้เชี่ยวชาญว่าไว้ในบันทึกพร้อมกัน กล่าวคืออะไรที่มีอยู่เฉพาะแต่ในกำหนดการคอมมิวนิสต์เท่านั้น และไม่อยู่ในกำหนดการของคณะกรรมการเมืองอื่นๆ ไชรี จึงจะเป็นส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์โดยไม่เป็นปัญหา

หลวงประดิษฐมนูธรรมขอตั้งข้อสังเกตเป็น ๒ ตอน ตอนหนึ่งว่าด้วยหลักการ อีกตอนหนึ่งว่าด้วยความหมายของถ้อยคำบางแห่งซึ่งใครจะให้ไขความให้ชัด

ในส่วนหลักการนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมขอตั้งข้อสังเกตเนื่องในลักษณะการโคกกิจ ข้อ ๖ ซึ่งวางไว้ว่า บังคับให้ทุกคนทำงาน "ใครไม่ทำงาน ก็ไม่ได้กิน" (กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๒๑) ดังนี้ หลวงประดิษฐมนูธรรมเสนอว่า หลักการข้อนี้มีอยู่ในกำหนดการของคณะนาซีด้วยเหมือนกัน เพราะฉะนั้นตามหลักเกณฑ์วินิจฉัยซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้วางไว้ ก็ควรจะถอนลักษณะการโคกกิจข้อ ๖ นี้ออกเสีย เพราะว่ามีได้เป็นลักษณะเฉพาะของคณะคอมมิวนิสต์

นาย ร. กียอง หลักการที่ว่านี้ คณะคอมมิวนิสต์เป็นผู้เริ่มใช้ แต่บัดนี้ คณะบงการแผ่นดินต่างๆ เช่น คณะนาซี และคณะฟัสซิสต์ นำเอาไปใช้ด้วย

เซอร์ รอเบอร์ต ฮอลแลนด์ ถึงแม้ว่าคณะอื่นๆ นำเอาไป ก็ยังเป็นลักษณะสาระสำคัญของคอมมิวนิสต์

นาย ร. กียอง แต่ตามเกณฑ์วินิจฉัยที่ได้วางไว้ นั้น ควรจะถอน
หลักการนี้ออกได้

หลวงประดิษฐมนูธรรม หลักการอันนี้ เป็นสุภาสิตซึ่งใช้กันมา
ตั้งแต่ครั้ง แชนด์ ซีมอง และตามกำหนดการของคณะคอมมิวนิสต์
ฝรั่งเศส หน้า ๒๑ นั้น ก็ได้กล่าวในเชิงว่าเป็นหลักการ แต่หากกล่าว
ในเชิงปลุกใจผู้กระทำการเลือกตั้งให้เลื่อมใสในหลักการคอมมิวนิสต์ที่ว่า
มูลย์ค่าต่างๆ อาศัยแรงงานเป็นที่ตั้ง

เซอร์ รอเบอร์ต ฮอลแลนด์ เป็นหลักเก่าก็จริงอยู่ แต่ก็ยังเป็น
หลักของคอมมิวนิสต์อยู่

หลวงประดิษฐ์ฯ ถ้าถือเคร่งตามหลักที่วางไว้แล้ว การบังคับ
ให้คนทำงานบางอย่างซึ่งมีอยู่ในกฎหมายไทย ณ บัดนี้ เช่นพระราช
บัญญัติตัดสันดานคนจรจัด แลคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง ร.ศ.๑๒๗
และพระราชบัญญัติเกณฑ์จ้าง ร.ศ.๑๑๙ ก็จักกลายเป็นการกระทำตาม
แบบคอมมิวนิสต์ไป อนึ่ง กฎหมายของประเทศอื่นๆ เช่น บัลแกเรีย
และปารากวัย ก็มีบังคับให้คนทำงานบางอย่าง และตามอนุสัญญา
ว่าด้วยการบังคับแรงงานของสันนิบาตชาติ ก็ยอมให้เกณฑ์แรงงานได้
ในบางกรณีปีหนึ่งไม่เกิน ๖๐ วัน

เซอร์ รอเบอร์ต ฮอลแลนด์ หลักนี้ย่อมมีข้อยกเว้นเป็นธรรมดา
ถึงแม้ว่าในรัสเซีย หมิงมีกรรมก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำงาน แต่หลัก
ที่ว่าทุกคนต้องทำงานนั้น ได้วางไว้อย่างหนักแน่น ถึงกับมีบทบัญญัติ
ว่า จะเอากิจส่วนตัวเช่นการแต่งงาน มาขัดหน้าที่ต่อรัฐไม่ได้เลย

หลวงประดิษฐ์ฯ แนวความคิดอันเป็นสาระสำคัญของลัทธิ
คอมมิวนิสต์ก็มีแสดงอยู่ในตัวศัพท์แล้ว ว่าเป็นการนิยมสรรพสาธาณ
คณะนาซีปฏิเสธอย่างแข็งแรงแรงว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์เลย แต่ก็ม
ิบบังคับให้คนทำงาน

นายกียอง หลักนี้เป็นหลักเศรษฐกิจอย่างหนึ่ง ซึ่งแม้ในชุมชน
กรรมสิทธิ์ มีใช้กันอยู่ แต่โดยมากมักจะใช้ในกรณีฉุกเฉิน แต่ไม่วางเป็น
บทกฎหมายประจำเป็นนิจ เช่นฝรั่งเศส ก็เคยบังคับให้คนทำงานใน
กรณีฉุกเฉินและเท่าที่นายกียองจำได้ ในมาดากาสคาร์ก็ดูเหมือนเคยมี
บทกฎหมายเฉพาะแคว้นนั้นบังคับให้ทุกคนต้องมีอาชีพ ภายใน ๑๐ ปี
ที่แล้วมานี้ ชุมชนกรรมสิทธิ์ก็ออกจะยอมรับว่า การบังคับให้คนมีอาชีพ
นั้นเป็นหน้าที่ทางธรรมจริยาของพลเมืองอย่างหนึ่ง และเป็นหลักประเพณี
ทางโลกกิจของประเทศอย่างหนึ่งด้วย แต่พวกคอมมิวนิสต์นั้นอยากจะ
ตั้งหลักอันนี้ขึ้นเป็นบทกฎหมายมีการลงโทษด้วย และกระทำการอันนี้
โดยที่เป็นผลอันจำเป็นเนื่องมาจากการเลิกล้างรายได้และมฤตก

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ ที่ว่าบังคับให้ทำงานตามลักษณะ
ข้อ ๖ ที่เป็นปัญหาอยู่นี้ หมายความว่าบังคับให้ทำงานเพื่อประโยชน์
คอมมิวนิสต์

นายกียอง แต่ตามข้อความในกำหนดการฝรั่งเศสซึ่งอ้างมานี้
ไม่มีความหมายเช่นนั้น

หลวงประดิษฐฯ หลักการอันนี้ไม่มีอยู่ในหลักการมอสโคว์

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ ความมุ่งหมายในกำหนดการ
ฝรั่งเศสมีอยู่ว่า จะบังคับให้พวกกรรมสิทธิ์ที่เกี่ยวข้องนั้นทำงานตามหลักการ
ทั่วไปของคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ

หลวงประดิษฐฯ ความมุ่งหมายของหลักการคอมมิวนิสต์ใน
ข้อนี้มีอยู่ว่าโดยที่มูลค่าค่าต่างๆ เนื่องมาจากแรงงาน ถ้าผู้ใดไม่ออก
แรงงาน จึงไม่ควรจะยอมให้มีรายได้ ซึ่งมีได้เนื่องมาจากแรงงาน และ
ไม่ยอมให้มีมฤตกโดยนัยดุจเดียวกัน

นายกียอง ตามกำหนดการมอสโคว์นั้น ได้วางหลักข้อนี้ไว้เป็นทางวิทยาการมากกว่าในกำหนดการฝรั่งเศส ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ในการเลือกตั้ง หลักในกำหนดการมอสโคว์มีอยู่ว่า งานมิใช่เป็นอุปสรรค การหาเลี้ยงชีพแต่เป็นความจำเป็นแห่งชีวิตทีเดียว และความคิดอันนี้ก็กำลังขยายออกไปในประเทศอื่นๆ ด้วย เพราะฉะนั้น ในบัดนี้ก็ไม่เป็นลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์เสียแล้ว

เซอร์ รอเบิร์ต ขอเวลาไปร่างมาใหม่

ในส่วนถ้อยคำอันจะพึงไขความนั้น หลวงประดิษฐฯ ขอตั้งข้อสังเกตดังต่อไปนี้

การเมือง

๑. คำว่า “รัฐบาลโดยคณะกรรมการ” นั้นออกจะกว้างไป มหาชนอาจจะเข้าใจผิดว่า หมายความว่าถึงคณะกรรมการตามระบอบรัฐธรรมนูญ และรัฐสภาก็ได้

ตกลงแก้เป็น “การตั้งรัฐบาลไซเวียต (คณะกรรมการ คนงาน ชาวนา และทหาร)”

การคลัง

๑. คำว่า “เอาธนาคารเอกชนมาเป็นของประชาชาติ” อาจเข้าใจผิดไปถึงการตั้งธนาคารชาติก็ได้

ตกลงแก้เป็น “การริบเอาธนาคารเอกชนมาเป็น.....”

เมื่อได้ตกลงกันในลักษณะต่างๆ แห่งคอมมิวนิสต์ เว้นแต่ลักษณะการโภคกิจ ข้อ ๖ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญรับเอาไปพิจารณาใหม่นั้นแล้ว ประธานกรรมาธิการได้ถามความเห็นในทางการเมืองของหลวงประดิษฐ์ฯ เนื่องในลักษณะการต่างๆ นั้น และได้ทำความตกลงว่า บรรดาคำตอบของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น จะเป็นการตอบตรงกับลักษณะต่างๆ ครบถ้วน

ทุกข้อหรือไม่นั้น ขอให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความเห็นด้วย แต่ในข้อที่ว่า คำตอบเหล่านั้นมีน้ำหนักเพียงไร ย่อมเป็นหน้าที่ของกรรมการและมิใช่หน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่จะวินิจฉัย

หลวงประดิษฐฯ แสดงความเห็นเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

การเมือง

๑. การตั้งรัฐบาลโซเวียต (คณะกรรมการ คนงาน ชาวนา และทหาร)

หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะตั้งรัฐบาลโซเวียตเลย เพราะว่ามีความเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้าพเจ้าได้มีส่วนในการตั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม และมีส่วนในการออกกฎหมายเลือกตั้ง ทั้งนี้เป็นหลักปะยานให้เห็นว่า ข้าพเจ้าเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญและรัฐสภาอยู่แล้ว

เซอร์ รอเบิร์ต หลวงประดิษฐ์ฯ คิดจะแก้หลักการอันเป็นสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับที่ใช้อยู่ ณ บัดนี้หรือไม่?

หลวงประดิษฐ์ฯ ตั้งใจจะรักษาหลักสาระสำคัญนั้นๆ ไว้ จะมีการแก้ไขบ้างก็เช่นว่า การเลือกตั้ง ๒ ชั้นนั้น คิดว่าต่อไปจะแก้ไขให้ราษฎรเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยตรงทีเดียว และการแก้ไขต่างๆ นั้น ก็จะได้แก้โดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ และไม่คิดจะใช้วิธีปกครองโดยโซเวียตเลย

การคลัง

๑. การริบเอาธนาคารเอกชนมาเป็นของประชาชาติ และโอนทองคำสำรอง หลักทรัพย์ เงินฝาก ฯลฯ ทั้งหมดที่มีอยู่ในธนาคารนั้นๆ มาเป็นของรัฐ

หลวงประดิษฐไพเราะ ไม่มีความคิดเลยที่จะริบเอาธนาคารเอกชนมาเป็นของชาติ และโอนทองคำสำรอง หลักทรัพย์ เงินฝาก ฯลฯ ทั้งหมดที่มีอยู่ในธนาคารนั้นๆ มาเป็นของรัฐ เพราะว่าเลื่อมใสในกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเอกชนที่จะเป็นเจ้าของ

๒. การเพิกถอนและปฏิเสชนี่สินต่อนายทุนต่างประเทศและในประเทศ

หลวงประดิษฐไพเราะ ยิงการเพิกถอนหรือปฏิเสชนี่สินต่อนายทุนในประเทศ และนอกประเทศแล้ว ยิงไม่มีความคิดที่จะกระทำเช่นนั้นเลย เพราะมีความประสงค์จะรักษาสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศไว้ให้มั่นคง เมื่อข้าพเจ้าร่างคำแถลงการณ์ของรัฐบาลพระยามโน ก็ได้บรรจุข้อความเช่นนี้ไว้ในคำแถลงการณ์นั้นเหมือนกัน ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะปฏิเสชนี่สินทั้งภายในและภายนอกประเทศเลย

เซอร์ รอเบิร์ต ไม่มีทางที่จะปฏิเสชลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ชัดแจ้งกว่านี้ได้แล้ว

การประชุมชน

๑. การใช้กำลังบังคับเลิกล้มระเบียบการประชุมชน ซึ่งมีอยู่ตามประเพณีนั้นทั้งหมดเพื่อเป็นทางเดียว ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์คอมมิวนิสต์

หลวงประดิษฐไพเราะ คำว่า “ระเบียบการประชุมชน ซึ่งมีอยู่ตามประเพณี” นั้น ขอข้อความเข้าใจในความหมายเสียก่อน หมายความว่า การครอบคร้ว... ฉะนั้นไม่ใช่หรือ?

เซอร์ รอเบิร์ต หมายความว่า การครอบคร้ว การปกครอง การแบ่งชั้น และโครงสร้างของชุมชนทั้งหมด แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า จะกระทำการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ให้ตั้ง ๑ กันใหม่ หรือจะเปลี่ยนแปลงตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างตั้ง ๑ กันใหม่แล้ว จึงจะเป็นลักษณะส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์

หลวงประดิษฐฯ ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงเป็นการนับ ๑ ใหม่เลย ในการปกครอง ข้าพเจ้าเลื่อมใสในระบอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวแล้วข้างต้น ในการครอบครั้ว ข้าพเจ้าก็ได้มีส่วนร่างประมวลกฎหมายแพ่งในเรื่องนี้และความเห็นของข้าพเจ้าในเรื่องนี้ก็เข้าไปในทางรักษาประเพณีไทย ในทางอื่นๆ ก็เหมือนกัน หลักประเพณีอันใดที่เหมาะสมแก่สมัยก็ตั้งใจจะรักษาไว้ ส่วนข้อที่จะแก้ไขก็จะได้แก้ไขตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ส่วนการเปลี่ยนแปลงเป็นการนับ ๑ ใหม่ นั้นเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ ในเรื่องสงครามระหว่างชั้นนั้น ได้พยายามชี้แจงให้คนต่างๆ เข้าใจว่าไม่เป็นการบังควร เพราะจะเป็นการทำให้นองเลือดเปล่าๆ

นายกีयोग และ เซอร์ รอเบอร์ต ข้อสำคัญอยู่ที่การใช้กำลังบังคับ ในอันจะเลิกล้มหลักประเพณีต่างๆ แต่ถ้าไม่คิดจะใช้กำลังบังคับแล้ว ก็ไม่เข้าอยู่ในลักษณะคอมมิวนิสต์

๒. การกระทำสงครามเนื่องในในความบงการของพวกปลุขชนเพื่อทำลายกำลังและประเพณีต่างๆ ของชุมชนอย่างเก่า และทำลายพวกกระฎุมพีที่อาจโผล่ขึ้นมาใหม่

หลวงประดิษฐฯ ดิกเตเตอร์ชิพหรือลัทธิบงการแผ่นดินนั้น ข้าพเจ้าไม่ชอบเลย ที่ไม่ชอบนั้นไม่ใช่เฉพาะแต่การที่จะให้คนจนเข้าถืออำนาจบงการเท่านั้น ถึงแม้ว่าคนชั้นอื่นจะเข้ายึดอำนาจบงการแผ่นดินก็ไม่เห็นชอบด้วยเหมือนกัน

๓. การเลิกมรดก

หลวงประดิษฐฯ ไม่มีความคิดที่จะเลิกมรดกเลย นายกีयोग ย่อมทราบอยู่ว่าในการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ข้าพเจ้าเคยสนับสนุนให้มีประมวลมรดกอยู่ด้วย

การโกศกิจ

๑. การริบโดยไม่มีค่าทดแทน ซึ่งกิจการเอกชน (นายทุน) ใหญ่ๆ ทั้งหมด เช่น โรงงาน การงาน เหมืองแร่ โรงไฟฟ้า รถไฟ การขนส่ง การคมนาคม อสังหาริมทรัพย์ที่ดินใหญ่ๆ เครื่องจักร ฯลฯ

หลวงประดิษฐฯ ไม่มีความคิดเช่นนี้เลย มีเหตุผลเหมือนกับที่ได้กล่าวมาแล้ว ว่าด้วยลักษณะการคลัง ข้าพเจ้ายืนยันว่ามีความเลื่อมใสในทรัพย์สินเอกชน

๒. การโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ดิน ซึ่งได้รับมานั้นให้แก่ชวานา

๓. ต่อจากนั้น ห้ามมิให้ซื้อขายที่ดินที่ได้โอนมานั้น

๔. ริบอสังหาริมทรัพย์บ้านเรือนใหญ่ๆ และย้ายคนงานและคนจนไปอยู่ในบ้านเรือนและถิ่นที่อยู่ของเศรษฐีหรือกระฎุมพี

๕. การเพิกถอนการจำนอง อันเป็นที่เสียหายแก่ชวานาที่จน

หลวงประดิษฐฯ คำตอบสำหรับ (๒), (๓), (๔), (๕), ก็เช่นเดียวกัน เพราะเป็นลักษณะเนื่องมาจาก (๑)

แต่ถ้อยคำในข้อ ๕ ที่ว่า “การเพิกถอนการจำนอง อันเป็นที่เสียหายแก่ชวานาที่จน” นั้น ดูยังกำกวมอยู่

เซอร์ รอเบอร์ต เห็นด้วย และรับว่าจะไปคิดแก้ไขเสียใหม่ให้เหมาะและชี้แจงว่าอาจเป็นที่พึงปรารถนาที่จะบันเทาทุกข์บางอย่างให้แก่ชวานาที่จนในเรื่องการจำนอง ข้อสำคัญอยู่ที่ว่า จะต้องใช้วิธีการรัฐธรรมนูญเท่านั้นเอง

หลวงประดิษฐฯ รับรองว่า ถ้าจะทำการใดๆ ในเรื่องการจำนองเช่นว่านี้แล้ว ก็จะได้ทำโดยวิถีทางรัฐธรรมนูญ เช่นให้มีการปราณีประนอมเป็นต้น

๖. บังคับให้ทุกคนทำงาน “ใครไม่ทำงานก็ไม่ได้กิน”

ข้อ ๖. เอาไว้พิจารณาใหม่

๗. สัมพันธไมตรีทางโคคกิจอย่างแข็งแรง กับสหปาลีรีบิลิก
โซซลิสต์โซเวียต

หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่คิดทำสัมพันธไมตรีเช่นนี้ แต่ถ้อยคำดูยัง
กำกวมอยู่ คงไม่หมายความว่าสัญญาการค้าขายอย่างเช่นที่อังกฤษและ
อเมริกันทำ

เซอร์ รอเบอร์ต เห็นด้วย และว่าจะได้คิดแก้ไขถ้อยคำให้
กระชับขึ้น

ในการที่จะไปคิดร่างข้อ ๖ ใหม่ นั้น เซอร์ รอเบอร์ต อยากทราบ
ความคิดเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ ในเรื่องการบังคับให้ทำงานนั้นว่ามีอยู่
อย่างไรบ้าง

หลวงประดิษฐ์ฯ ชี้แจงว่า ฐานะการเป็นไปในประเทศสยามนี้
ต่างกับที่เป็นอยู่ในประเทศตะวันตก กล่าวคือ ในประเทศสยาม คนชั้น
กลาง (บูร์จัวส์) เป็นคนที่ทำงาน ชวนาเสียอีกมีเวลาว่างมาก ซึ่งชวน
จะให้เกียจคร้าน และใช้เวลาที่ว่างนั้นในทางไม่พึงปรารถนา เช่นการ
เสพย์สุรายาเมา และการปล้นสดมภ์ เป็นต้น ซึ่งเราควรจะคิดแก้ไข
อนึ่ง คนไม่มีงานทำในกรุงเทพฯ นี้ก็มีมาก เขาทั้งหลายนี้จึงควรมีอาชีพ
เป็นหลักแหล่ง จะได้เป็นทางป้องกันมิให้คนเหล่านี้กระทำความผิด
อาญา ส่วนอาชีพนั้น จะให้เลือกเอาได้ตามชอบใจ ไม่บังคับว่า ต้อง
ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นแต่ขอว่าให้มีอาชีพเท่านั้น

นายกียอง ที่หลวงประดิษฐ์ฯ ว่ามานี้ ก็คือจะจัดการเพื่อความ
ปลอดภัยแก่ชุมชนมุมนั้น คือป้องกันมิให้ผู้ที่ไม่มีอาชีพไปกระทำความผิด
ทางอาญา มิใช่จะไปบังคับผู้ที่ไม่มีอาชีพอยู่แล้วให้ทำงาน

หลวงประดิษฐฯ ชี้แจงเพิ่มเติมต่อไปว่า คนที่เกาะกินตามวัดก็มี และถ้าเลิกรัชชูปการเสีย คนก็จะชี้เกียจยิ่งขึ้น ถ้าคนไม่ทำงานประเทศก็จะไม่เจริญ ข้าพเจ้าจะใคร่ให้คนเหล่านี้แหละมีอาชีพ และได้มีความมุ่งหมายที่จะบังคับให้คนชั้นกลาง (บุรุษจ้าว) ทำงาน

เซอร์ รอบเออร์ต พวกคอมมิวนิสต์นั้น เป็นปรปักษ์ต่อพวกบุรุษจ้าว แต่หลวงประดิษฐฯไม่เป็น เจ้าชายแห่งเวลส์ก็สนพระทัยอย่างเดียวกับหลวงประดิษฐฯเหมือนกัน คือในการจัดค่ายทำงานให้แก่ยุพชนที่ไม่มืงานทำ ถ้ามีงานอันประดิษฐผลให้ทำแล้ว ก็คงจะจัดการได้สำเร็จ แต่ถ้าไม่มีงานให้ทำแล้ว ก็จะทำไม่ได้ด้วยยาก จะทำได้ก็แต่บำรุงการศึกษาและอบรมคนไม่มืงานทำให้ทำงานในค่ายทำงาน

หลวงประดิษฐฯ ชี้แจงว่า คิดจะให้ชาวนาเลียงหมู เปิด ไก่ และปลูกผักกินเองบ้าง ตั้งได้เคยทำแล้วที่ภูเก็ต แต่ว่าการทั้งนี้ก็ต้องกระทำด้วยกฎหมายซึ่งจะต้องผ่านสภาผู้แทนราษฎรตามวิถีทางรัฐธรรมนูญที่ดำริไว้วันนี้ก็คือ คิดจะออกกฎหมายให้คนมีอาชีพและบำรุงการศึกษาวิชาชีพ

ในส่วนข้อ ๖ นั้น หลวงประดิษฐฯชี้แจงว่า อยากจะให้เอาออก เพราะว่า ถ้าทิ้งไว้คนจะเข้าใจผิดว่า พระราชบัญญัติเกณฑ์จ้าง และพระราชบัญญัติตัดสันดานคนจรจัด และคนที่เคยต้องโทษหลายครั้ง พระราชบัญญัติรัชชูปการที่มีบทบังคับให้คนทำงานบางอย่างนั้น จะเข้าอยู่ในลักษณะคอมมิวนิสต์ และจะมีคนขอให้เลิกกฎหมายเหล่านี้เสียดังได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอให้ยกเลิกพระราชบัญญัติเกณฑ์จ้างแล้ว

เซอร์ รอบเออร์ต ถ้าจะเอาข้อ ๖ ออกเสียแล้ว หลวงประดิษฐฯ จะไม่มีช่องทางที่จะแสดงความเห็นในเรื่องบังคับคนให้มีอาชีพ

ประธานกรรมาธิการ ชี้แจงว่า หลวงประดิษฐฯให้คำมั่นแก่รัฐบาลไว้แล้วว่า จะไม่ใช่วิธีใหม่ใดๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดิน และบังคับจ้าง

แรงงานเป็นวิธีการบำรุงการโภคกิจ เพราะฉะนั้น ถ้าจะเอาข้อ ๖ ออก และให้กรรมธิการถามหลวงประดิษฐ์เนื่องในคำมั่นนั้นๆ ก็ได้

นายกีของ การบังคับมีลักษณะต่างๆ กัน การบังคับอย่างคอมมิวนิสต์นั้นคือ การเลิกจ้างรายได้และมรดก แต่การบังคับอย่างนาซีนั้นเป็นการบังคับฐานที่เป็นหน้าที่ของพลเมือง และการบังคับอีกอย่างหนึ่งก็คือ มนุษยสงเคราะห์ของสันนิบาตชาติ

หลวงประดิษฐ์ฯ แกล้งว่า เท่าที่คิดจะกระทำนั้น คือ แบบมนุษยสงเคราะห์ของสันนิบาตชาติและเพื่อให้พลเมืองได้มีอาชีพและหางานให้พลเมืองทำ

ปิดประชุมเวลา ๑๒.๔๐

(ลงพระนาม) *วรรณไวทยากร วรรณ*

รายงานการประชุมครั้งที่ ๓

เปิดประชุม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เวลา ๙.๑๕ นาฬิกา

มีผู้มาประชุม คือ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ประธานกรรมการ

พระยาศรีสังกร กรรมการ

พระยานลราชสุวัจน์ กรรมการ-เลขาธิการ

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ ผู้เชี่ยวชาญ

นาย ร. กียอง ผู้เชี่ยวชาญ

และ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ซึ่งกรรมการเชิญมา

เมื่อได้แก้ไขรับรองรายงานการประชุมครั้งที่ ๒ แล้ว ที่ประชุมได้ตกลงแก้ลักษณะการปกครองข้อ ๖ เป็น “การบันเทาภาระหนี้สินของชาวนาที่จนโดยเลิกจ้างการจ้างนองเสียสิ้น (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๗ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๙)

หลวงประดิษฐ์ฯ ข้าพเจ้าเข้าใจว่า หมายความว่าถึงการเลิกจ้างโดยไม่มีค่าทดแทน ถ้าเช่นนั้น จะเติมคำว่า “โดยไม่มีค่าทดแทน” ลงไป ได้หรือไม่

เซอร์ รอเบิร์ต ความหมายเป็นอย่างที่หลวงประดิษฐ์ฯว่านั้น แต่คำว่า “โดยไม่มีค่าทดแทน” ไม่มีอยู่ในกำหนดการ ซึ่งเป็นต้นฉบับ เพราะฉะนั้น จึงไม่ควรจะเติมคำเหล่านั้นไป และชี้แจงว่าคำอังกฤษว่า annual นั้น มีนัยอยู่แล้วว่า ไม่มีค่าทดแทน

ประธานกรรมการ คำว่า “เลิกจ้าง” ในภาษาไทย ก็มีนัยเช่นเดียวกัน พระยาศรีสังกรและพระยานลราชสุวัจน์ เห็นพ้องด้วย

ที่ประชุมได้ตกลงแกลักษณะการโภคกิจข้อ ๗ (ซึ่งบัดนี้ก็เป็นข้อ ๖) ดังนี้ “การรวมทรัพย์สินในท้องที่เข้ากับบันดารับลิตโซเวียตอื่นๆ เพื่อให้เป็นสหปาลีสากล เพื่อรวมบันดาคณงานทั้งหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางโภคกิจ โดยให้อยู่ในระเบียบการโภคกิจโซเชลิสต์สากลอันเดียวกัน (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๔๘)”

หลวงประดิษฐฯ ข้าพเจ้าไม่มีความคิดเช่นนั้นเลย ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะตั้งรัฐบาลโซเวียตหรือจะให้รัฐบาลสยามเข้าร่วมสหปาลีกับสหปาลีโซเวียตเลย

ส่วนลักษณะการโภคกิจข้อ ๖ เดิม นั้น มีการอภิปรายกันมาก

นายถ้อย เมื่อได้อ่านกำหนดการนาซีดูแล้ว ได้พบข้อความว่าจะเลิกจ้างบันดารายได้ที่มีได้เนื่องมาจากแรงงานเหมือนกัน (กำหนดการ ค.ศ.1920 ข้อ ๑๑ Direction on obligatory Work 1926 Item 2) ข้าพเจ้าเข้าใจว่าค่าเช่า หรือแม้มรดกก็อยู่ในเกณฑ์ที่จะเลิกจ้างตามหลักอันนี้เหมือนกัน ถึงแม้ว่าฮิตเลอร์ยังมีได้ดำเนินการอันนี้ (และข้าพเจ้าก็ไม่คิดว่าฮิตเลอร์จะดำเนินการถึงเพียงนี้) แต่ในกำหนดการของนาซีก็ได้มีเหตุการณ์บังคับให้มีหลักการเช่นนี้ ซึ่งแต่เดิมเป็นของคอมมิวนิสต์นั้นมาบรรจุไว้ด้วย แลเห็นว่านโยบายฟาสซิสต์ก็มีอยู่ด้วยเหมือนกัน (ดู Laurent : *National - Socialism*) เพราะฉะนั้น อันที่จริงก็ควรจะถอนเอาลักษณะข้อ ๖ นี้ออกเสีย แต่ทว่าถ้าจะทำเช่นนั้น อาจมีผู้เข้าใจผิดได้ว่าเอาออกเพราะจะทำให้หลวงประดิษฐ์ฯ อึดอัดในการตอบ แต่อันที่จริงตามคำชี้แจงของหลวงประดิษฐ์ฯ ในการประชุมครั้งที่แล้วมากี่ปรากฏว่าความเห็นของหลวงประดิษฐ์ฯ ตรงกันข้ามกับความเห็นของคอมมิวนิสต์ทีเดียว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ถ้าจะมีข้อความกล่าวไว้ในเรื่องการบังคับให้ทำงานนี้บ้างแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์แก่หลวงประดิษฐ์ฯเอง ส่วนข้อความที่จะบรรจุนั้น ข้าพเจ้า

ใครจะใช้ถ้อยคำในกำหนดการมอสโคว์หน้า ๑๘ นั้นเอง คำว่า “งาน เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิต” ซึ่งมีความหมาย ๒ นัย คือ

๑. จำเป็นเพราะต้องบังคับให้ทำงาน และ
๒. จำเป็นเพราะไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากทำงาน

เซอร์ รอเบิร์ต เราจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง เพราะว่าพวกคอมมิวนิสต์ก็ใช้ความระมัดระวังและความเฉลียวฉลาดมากในการที่จะวางหลักข้อนี้ ตามกำหนดการฝรั่งเศสปรากฏว่า คณะคอมมิวนิสต์จะให้โอกาสให้ทุกคนได้ทำงาน และมีอีกตอนหนึ่งว่า เมื่อได้ตั้งรัฐคอมมิวนิสต์ขึ้นแล้ว การบังคับใดๆ ก็จะมีหมดสิ้นลง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในขั้นที่สุดการบังคับให้ทำงานไม่ใช่อุดมคติของคอมมิวนิสต์ ส่วนความจำเป็นที่จะต้องทำงานนั้น เนื่องมาจากสภาพของรัฐคอมมิวนิสต์ ซึ่งทุกคนจะต้องทำงานอยู่เอง คำว่า “ความจำเป็น” นี้ เป็นคำกำกวม และพวกคอมมิวนิสต์ก็ตั้งใจใช้ให้เป็นคำกำกวม แต่ถ้าจะเอากำหนดการมอสโคว์ และกำหนดการฝรั่งเศสมารวมกันเข้าแล้ว ก็คงจะร่างขึ้นเป็นลักษณะข้อ ๖ ได้ดังนี้ คือ “การใช้หลักที่ว่า ผู้ใดไม่ทำงาน ก็ไม่ให้อินแก่พวกกรรมพีชี่คร้านทั้งมวล โดยไม่มีความปรานีเลย และโดยนัยทั่วไปดำเนินตามแผนการที่กำหนดไว้ล่วงหน้าในอันจะใช้แรงงานและกำลังทรัพย์สิ่งสินทั้งปวง เพื่อบรรลุที่หมายในที่สุดว่า จะให้งานเป็นความจำเป็นแห่งชีวิต และมีใช้เป็นแต่เพียงทางเลือกอื่นเท่านั้น (ทั้งนี้โดยเลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชน และการประดิษฐกรรมแบบแข่งขัน)”

หลวงประดิษฐ ประเด็นอยู่ที่การเลิกล้างรายได้ และมรดก หรืออยู่ที่การทำงานเป็นจุดสำคัญ

เซอร์ รอเบิร์ต ถ้าจะพิจารณาหลักให้ถี่ถ้วนแล้ว จะเป็นการยากลำบากมาก ที่เราจะกระทำได้นั้นคือ คัดเลือกเอาข้อความในกำหนดการต่างๆ ของคอมมิวนิสต์มาตั้งเป็นลักษณะขึ้น ถ้าเราใช้ถ้อยคำดังที่มีอยู่ในกำหนดการต่างๆ แล้ว เราจะได้ไม่ผิดพลาด

นายกียอง ในกำหนดการมอสโคว์นั้น ก่อนที่ว่า “งานจะเป็นความจำเป็นแห่งชีวิต” ได้กล่าวว่า “เมื่อได้เลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชนและทรัพย์สินเอกชนแล้ว” จึงแสดงให้เห็นว่า ความจำเป็นของงานนั้นเป็นที่หมายในที่สุด

เซอร์ รอเบิร์ต จริง เป็นที่หมายในที่สุดแต่ทว่าในระหว่างนั้นมีขั้นตอนการเป็นขั้นๆ ไป

หลวงประดิษฐ ขาลล์ จิต ได้แสดงไว้ว่า การบังคับให้ทำงานนั้นเป็นระเบียบการของโซซลิสต์หลายอย่าง ถ้าจะพูดโดยเคร่งครัดแล้ว การเกณฑ์ทหารก็เป็นการบังคับให้ทำงานเหมือนกัน ส่วนการวางแผนการนั้นก็ยังมีคณะอื่นๆ นอกจากคณะคอมมิวนิสต์ใช้วิธีการเช่นนี้ด้วยเหมือนกัน

นายกียอง การวางแผนการเป็นวิธีการอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นควรถอนข้อความตอนนี้ออกได้

เซอร์ รอเบิร์ต ไม่เห็นควรถอนออก เพราะว่าเป็นลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์

หลวงประดิษฐ์ แผนการนั้นเป็นวิธีการ ไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่หมาย อันวิธีการนั้นมีต่างๆ นาๆ เช่นวรรณคดีในทำนองลัทธิต่างๆ ก็เป็นวิธีการอย่างหนึ่งเหมือนกัน

เซอร์ รอเบิร์ต “แผนการ” ในที่นี้ หมายความว่าถึงแผนการเพื่อบรรลุอุดมคติคอมมิวนิสต์ แผนการบังคับให้มืออาชีพอย่าง หลวงประดิษฐ์ดำรงอยู่นั้น ไม่เข้าอยู่ในลักษณะดังที่ข้าพเจ้าได้วิเคราะห์ขึ้นใหม่นี้ เพราะว่าหลวงประดิษฐ์มีความประสงค์ที่จะจำแนกพวกที่มีทางหาเลี้ยงชีพอยู่แล้วจากพวกที่ไม่มี ความมุ่งหมายของหลวงประดิษฐ์ก็คือ จะให้พวกที่อาจเป็นภัยต่อประเทศนั้นทำงาน และอีก

ประการหนึ่ง ความมุ่งหมายของหลวงประดิษฐภูมิก็มิใช่ว่าจะเลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชน และการประดิษฐ์กรรมแบบแข่งขัน

หลวงประดิษฐภูมิ แต่ถ้าบรรจข้อความซึ่งเข้าใจยากลงไปแล้ว มหาชนอาจเข้าใจผิดไปได้ว่า การบังคับให้ทำงานทุกอย่างทุกชนิด มีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์

นายกีयोग ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะถือที่หมายในที่สุดเป็นใหญ่ หรือชั้นดำเนินการในระหว่างเป็นใหญ่

ประธานกรรมการฯ จะกลับข้อความที่เรียงไว้ั้น โดยเอาตอนท้ายไปไว้ตอนต้นและเอาตอนต้นมาไว้ตอนท้าย ได้หรือไม่

เซอร์ รอเบอร์ต ควรจะรักษาลำดับบัดนี้ไว้ เพราะได้เอาข้อความซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในระหว่างไว้ข้างต้น และเอาข้อความที่เกี่ยวข้องที่หมายในที่สุดไว้ข้างหลัง

หลวงประดิษฐภูมิ จะถอนข้อ ๖ ออกเสียแล้วให้ข้าพเจ้าแสดงความเห็นในเรื่องบังคับให้มีอาชีพในเมื่อกรรมการถามถึงคำมั่น ซึ่งข้าพเจ้าได้ให้ไว้แก่รัฐบาลตั้งที่ประธานกรรมการได้แนะนำไว้ั้นไม่ได้หรือ

ประธานกรรมการ เมื่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ไม่ตกลงกัน ลักษณะข้อ ๖ นี้ ก็ควรจะถอนออกจกฉบับที่กรวม และเอาไปใส่ไว้ในบันทึกอุปกรณ์ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน เรื่องต่างๆ ซึ่งมีอยู่ในบันทึกอุปกรณ์นั้น จะได้ขอให้หลวงประดิษฐภูมิแสดงความเห็นและจะได้มีข้อความกล่าวไว้ในรายงานของคณะกรรมการถึงสภาผู้แทนราษฎรเหมือนกัน

ที่ประชุมตกลงตามนี้ เป็นอันว่า เซอร์ รอเบอร์ต และนายกีयोग จะร่างบันทึกอุปกรณ์เพื่อเติมมา ส่วนข้อความนั้น เซอร์ รอเบอร์ต จะใช้ข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่วนนายกีयोगนั้น จะใช้ข้อความว่า "เนื่องจากการเลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชนและทรัพย์สินเอกชนนั้น จึงทำให้งานเป็นความจำเป็นแห่งชีวิตสำหรับคนทั่วไป"

หลวงประดิษฐฯ ลักษณะต่างๆ ของคอมมิวนิสต์ที่วางไว้นี้ ถ้ากระทำตามลักษณะเดียวเช่นลักษณะโมคคิจ ข้อ ๔ ที่ว่า “ริบอสังหาริมทรัพย์บ้านเรือนใหญ่ๆ และย้ายคนงานและคนจนไปอยู่ในบ้านเรือนและถิ่นที่อยู่ของเศรษฐีหรือกรรมพี” ดังนี้ จะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ หรือว่าจะต้องกระทำตามลักษณะทุกอย่างแล้ว จึงจะเป็นคอมมิวนิสต์

เซอร์ รอเบอร์ต และ นายกียอง สุดแล้วแต่กรณี ลักษณะอันเดียวก็อาจจะทำให้เป็นคอมมิวนิสต์ได้ แล้วแต่ผู้มีหน้าที่วินิจฉัยจะวินิจฉัยว่าอย่างไร

ประธานกรรมการ ทามความเห็นหลวงประดิษฐฯเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

ประธานกรรมการ คุณหลวงจะมีความเห็นอย่างไร ในเรื่องศาสนา

หลวงประดิษฐฯ ศาสนานั้นจำเป็นต้องมี แต่ใครจะนับถือศาสนาอย่างไรก็ได้ ทุกคนพึงมีศาสนา แต่เมื่อมีศาสนาอยู่แล้วก็ดีแล้ว ข้าพเจ้าไม่คิดที่จะล้างล้มศาสนาเลย

ประธานกรรมการ คำมันที่คุณหลวงให้ไว้แก่รัฐบาลก่อนว่าจะไม่ใช่วิธีใหม่ใดๆ ที่จะบังคับซื้อที่ดิน และบังคับจ้างแรงงาน เป็นวิธีบำรุงการโภคกิจนั้น สำหรับรัฐบาลนี้ ก็ยังเป็นการใช้ได้หรืออย่างไร?

หลวงประดิษฐฯ สำหรับรัฐบาลนี้ ก็เป็นอันใช้ได้เหมือนกัน การที่คิดจะบังคับให้คนมีอาชีพ ก็คิดจะดำเนินตามมนุษยสงเคราะห์ของสันนิบาตชาติ เพื่อหางานให้คนทำ และให้คนมีอาชีพเท่านั้น หาได้คิดจะดำเนินตามวิธีการของคอมมิวนิสต์หรือของนาซีไม่

ประธานกรรมการ หลักความเห็นที่คุณหลวงแสดงมาทั้งนี้ เป็นหลักการซึ่งคิดเห็นมาแต่ก่อน มิใช่ชั่วคราวในขณะนี้หรืออย่างไร?

หลวงประดิษฐฯ เป็นหลักความเห็นที่คิดเห็นมาแต่ก่อน

เซอร์ รอเบอร์ต ความเห็นของคนย่อมเปลี่ยนแปลงเป็นครั้ง เป็นคราว ข้อสำคัญก็คือในเวลานี้มีความเห็นอย่างไร

หลวงประดิษฐฯ ในหลักความเห็นข้าพเจ้ามิได้เปลี่ยนแปลง อย่างไม่

ประธานกรรมการ เซอร์ รอเบอร์ต และนายกียอง เห็นว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ได้แสดงความเห็นในลักษณะต่างๆ ของคอมมิวนิสต์ตั้ง ที่มีอยู่ในบันทึกวรมันนั้น ครบถ้วนทุกข้อแล้วหรือยัง?

เซอร์ รอเบอร์ต และ นายกียอง ตอบครบถ้วนทุกข้อแล้ว

เซอร์ รอเบอร์ต ข้าพเจ้ายังไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง ในความคิดเห็น ของหลวงประดิษฐ์ฯ ในเรื่องบังคับให้คนมีอาชีพ หรือว่าทำไมจะใคร่ให้ ถอนข้อ ๖ ออก

หลวงประดิษฐ์ฯ การที่ไม่อยากจะให้มีลักษณะข้อ ๖ ว่าด้วยการ บังคับคนให้ทำงานไว้ในบันทึกวรมันนั้น เพราะเห็นว่า ตามหลักวิชาการ ไม่ใช่เป็นหลักสาระสำคัญของลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่หากเป็นวิถิท่าง ดำเนินการอย่างหนึ่งเท่านั้น ซึ่งคณะนาซี และคณะอื่นๆ ก็นำเอาไปใช้ เหมือนกัน และตามที่ซาลส์ จิต ได้แสดงไว้ก็ปรากฏว่าเป็นการ เกี่ยวกับวัชกรรม (การแบ่งสรรโภคทรัพย์) มากกว่าประดิษฐกรรม (การบังเกิดโภคทรัพย์) ในเรื่องที่ดินนั้น เมื่อก่อนปิดสภาข้าพเจ้าก็ได้ แถลงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี และได้มีหนังสือไปยังเจ้าคุณทรงว่า ข้อความในเค้าโครงการเศรษฐกิจของข้าพเจ้านั้น เป็นแต่เพียง เค้าความซึ่งจะแก้ไขอย่างใดก็ได้ ข้าพเจ้ามีความมุ่งหมายที่จะตั้ง

ระเบียบวิธีการไว้ให้รัฐบาลซื้อที่ดินแต่ไม่ใช่เป็นการบังคับให้บุคคลขายที่ดิน เป็นแต่ว่าใครสมัครขายก็ให้รัฐบาลรับซื้อเอา อนึ่ง เรื่องการบังคับทำงานนั้น หนังสือที่พวกโซเวียตแต่งชื่อว่า *Travail Libre ou Travail Forcé* (G. Fourcache) ก็อ้างว่าไม่มีการบังคับกลับซัดทอดมาให้เป็นคดีของประเทศที่ถือลัทธิเศรษฐกิจ และตั้งสุภาษิตว่า "ใครไม่ทำงานก็ไม่ได้กิน" ซึ่งพบในกำหนดการของคอมมิวนิสต์นั้น ก็เนื่องมาจาก คัมภีร์ไบเบิล (ไตรปิฎก ของศาสนาคริสต์นั่นเอง) คือคำสั่งสอนของนักบุญชื่อ ปอล ว่า "*For also when we were with you, this we declared to you : that if any man will not work, neither let him eat.*" และศาสตราจารย์จีด ก็อ้างว่า สุภาษิตนั้น ขอยืมไปจากเซนต์ปอล (Gide : *Communist and Co-operative Colonies*, p.26).

ประธานกรรมการ หนังสือของหลวงประดิษฐ์ถึงเจ้าคุณทรงขที่ว่านี้ ได้นำสำเนาทูลเกล้าฯ ถวายก่อนที่จะตกลงเรียกหลวงประดิษฐ์กลับเข้ามาแล้ว

ปิดประชุมเวลา ๑๒.๔๕ น.

(ลงพระนาม) วรรณไวทยาการ วรรณ
ประธานกรรมการ

รายงานการประชุมครั้งที่ ๔

เปิดประชุม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ เวลา ๙.๑๐ น.

มีผู้มาประชุม คือ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ประธานกรรมการ

พระยาศรีสังกร กรรมการ

พระยานลราชสุวัจน์ กรรมการ-เลขาธิการ

เซอร์ รอเบิร์ต ฮอลแลนด์ ผู้เชี่ยวชาญ

นาย ร. กียอง ผู้เชี่ยวชาญ

และหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งกรรมการเชิญมา

ที่ประชุมได้แก่งานการประชุมครั้งที่ ๒ ต่อไปอีก ดังนี้

๑. (หน้า ๓, บันทึกที่ ๖) คำว่า “อนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญา ของอิตาลี ก็บังคับให้คนมีอาชีพ” ก็เป็น “อนึ่ง กฎหมายของประเทศ อื่นๆ เช่น บัลแกเรีย และปารากวัย ก็มีบังคับให้คนทำงานบางอย่าง และตามอนุสัญญาว่าด้วยการบังคับแรงงานของสันนิบาตชาติ ก็ยอมให้ เกณฑ์แรงงานได้ในบางกรณี ปีหนึ่งไม่เกิน ๖๐ วัน”

๒. (หน้า ๙, บันทึกที่ ๑๕) ซ้ำคำว่า “และไม่คิดจะมีบทกำหนดโทษผู้ที่ไม่ทำงาน” ออกเสีย

ที่ประชุมได้แก่งานการประชุมครั้งที่ ๓ ดังต่อไปนี้

๑. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๑) เปลี่ยนคำว่า “และ” เป็น “เพื่อ”

๒. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๙) เดิมคำว่า “กำหนดการ ค.ศ.๑๙๒๐ ข้อ ๑๑ Direction on obligatory work 1926 Item 11 ท้ายคำ “เหมือนกัน”

๓. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๑๒) เปลี่ยนคำว่า “รับเอาหลักการของคอมมิวนิสต์ อันนี้มาบรรจุไว้ด้วย” ดังที่ผู้ไขความได้กล่าวไว้ในสมุดว่าด้วยกำหนดการนาซีนั้นแล้ว และข้าพเจ้าเข้าใจว่ามุสโซลีนิ ก็ได้รับเอาหลักอันนี้เหมือนกัน” เป็น “มีเหตุการณ์บังคับให้มีหลักการ เช่นนี้ซึ่งแต่เดิมเป็นของคอมมิวนิสต์นั้นมาบรรจุไว้ด้วย แลเห็นว่าในนโยบายฟาสซิสต์ ก็มีอยู่ด้วยเหมือนกัน”

๔. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๑๖) เติมคำว่า “แต่อันที่จริง ตามคำชี้แจงของหลวงประดิษฐไพฑูริย์ ในการประชุมครั้งที่แล้วมา ก็ปรากฏว่าความเห็นของหลวงประดิษฐไพฑูริย์ ตรงกันข้ามกับความเห็นของคอมมิวนิสต์ทีเดียว เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้า” ลงท้ายคำ “เพราะจะทำให้หลวงประดิษฐไพฑูริย์ อี้อีกในการตอบ”

๕. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๑๘) เปลี่ยนคำว่า “เห็นว่า เอามาจากกำหนดการมอสโคว์ หน้า ๑๘ ได้ว่า” เป็น “ข้าพเจ้าใครจะใช้ถ้อยคำในกำหนดการมอสโคว์ หน้า ๑๘ นั้นเอง คือว่า”

๖. (หน้า ๒, บันทึกที่ ๒๖) เปลี่ยนคำว่า “ในการทำงาน” เป็น “ให้ทุกคนได้ทำงาน”

๗. (หน้า ๓, บันทึกที่ ๑๓) เปลี่ยนคำว่า “ที่เราควรกระทำนั้นคือ” เป็น “ที่เราจะกระทำได้นั้นคือ”

๘. (หน้า ๔, บันทึกที่ ๗) ฆ่าคำว่า “และมีได้หมายความว่าแผนการอย่างอื่น”

๙. (หน้า ๔, บันทึกที่ ๙) เปลี่ยนคำว่า “ไม่มีความมุ่งหมายที่จะแยกพวกกระฎุมพีออกจากชนชั้นอื่นๆ แล้วบังคับแต่พวกกระฎุมพีให้ทำงานคือไม่มีความหมายที่จะบังคับผู้ซึ่งไม่น่าจะเป็นภัยต่อประเทศ” เป็น “มีความประสงค์ที่จะจำแนกพวกที่มีทางหาเลี้ยงชีพอยู่แล้ว จากพวกที่ไม่มี ความมุ่งหมายของหลวงประดิษฐไพฑูริย์ ก็คือ จะให้พวกที่อาจเป็นภัยต่อประเทศนั้น ทำงาน”

๑๐. (หน้า ๔, บันทึกที่ ๒๗) เปลี่ยนคำว่า “ก็ย่อมจะต้องถอนออก...” เป็น “ก็ควรจะต้องถอนออก...”

๑๑. (หน้า ๖, บันทึกที่ ๘) เติมคำว่า “หรือว่าทำไมจะใคร่ให้ถอนข้อ ๖ ออก” ลงท้ายคำ “...ในเรื่องบังคับให้คนมีอาชีพ”

๑๒. (หน้า ๖, บันทึกที่ ๑๐) เติมคำว่า “ตามหลักวิชาการ” ลงท้ายคำว่า...

๑๓. (หน้า ๖, บันทึกที่ ๑๙) เติมคำว่า “อนึ่ง เรื่องการบังคับทำงานนั้น หนังสือที่พวกโซเวียตแต่ง ชื่อว่า *Travail Libre ou Travail Forcé* (G. Fourcache) ก็อ้างว่าไม่มีการบังคับ กลับชดทอดมาให้เป็นคติของประเทศที่ถือลัทธิเศรษฐกิจ และทั้งสัญญาชิตว่า “ใครไม่ทำงานก็ไม่ได้กิน” ซึ่งพบในกำหนดการของคอมมิวนิสต์ นั้น ก็เนื่องมาจาก คัมภีร์ไบเบิล (โตโรปิฎก) ของศาสนาคริสต์นั่นเอง คือ คำสั่งสอนของนักบุญ ชื่อ ปอล ว่า “*For also when we were with you, this we declared to you : that if any man will not work, neither let him eat*”. และศาสตราจารย์จิดก็อ้าง สัญญาชิตนี้ขอยืมไปจากเซนต์ปอล (“Gide : *Communist and Co-operative Colonies*, p.26) ลงท้ายคำ “ก็ให้รัฐบาลรับซื้อเอา”

แล้วที่ประชุมได้พิจารณาร่างรายงานของคณะกรรมการธิการ ถึงประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้แก้ร่างดังต่อไปนี้

๑. (หน้า ๖, ข้อ ๑๗ (๖) บันทึกที่ ๒) เปลี่ยนคำว่า “และ” เป็น “เพื่อ”

๒. (หน้า ๖, ข้อ ๑๙) ชำวรรดต้นออก

๓. (หน้า ๗, บันทึกสุดท้าย) ชำคำว่า “และไม่คิดจะมีบทกำหนดโทษผู้ที่ไม่ทำงาน”

ประธานกรรมการ คุณหลวงเป็นสมาชิกหรือเกี่ยวข้องกับ คณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศอย่างไรหรือไม่?

หลวงประดิษฐฯ ไม่ได้เป็นสมาชิกหรือเกี่ยวข้องกับ คณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศอย่างไรเลย

เซอร์ รอเบิร์ต หลวงประดิษฐ์ฯ คิดจะถอนการอุดหนุน ซึ่ง รัฐบาลอุดหนุนคณะสงฆ์อยู่นั้นหรือไม่?

หลวงประดิษฐ์ฯ มิได้คิดเลย ตรงกันข้าม เมื่อครั้งรัฐบาล พระยามโนคิดจะยกเลิกกฐินหลวงบางวัดเสีย เพราะว่าเป็นการเปลือง พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จึงจะให้เป็นกฐินราษฎรเสีย ข้าพเจ้ายังได้ คัดค้านและได้เสนอว่าให้เอาเงินกระทรวงธรรมการออกแทน

เซอร์ รอเบิร์ต หลวงประดิษฐ์ฯ เห็นด้วยในการที่คณะสงฆ์จะ ร่วมมือกับรัฐบาลในการศึกษาหรือไม่?

หลวงประดิษฐ์ฯ อยากจะให้ร่วมมือ ในข้อนี้คณะสงฆ์ในเมือง ไทยไม่ค่อยอยากจะทำเกี่ยวข้องกับทางฝ่ายอาณาจักร ซึ่งต่างกับที่เป็น อยู่ในประเทศตะวันตก แต่ข้าพเจ้าเองอยากจะให้คณะสงฆ์มาร่วมมือ กับรัฐบาลในการศึกษาอบรม

นายกของ ปัญหาเหล่านี้อยู่นอกกำหนดการคอมมิวนิสต์

ประธานกรรมการ คำตอบของหลวงประดิษฐ์ฯ ที่ตอบ เซอร์ รอเบิร์ต นี้ ข้าพเจ้าจะได้บันทึกไว้ในรายงานการประชุม แต่จะไม่เติม ลงในรายงานของคณะกรรมการเสนอสภา

ประธานกรรมการ ขอให้คณะกรรมการลงมติว่า ตามที่ ได้สอบสวนมานี้ เห็นว่าหลวงประดิษฐ์ฯ ปราศจากมลทิน ในการที่ได้มี คำกล่าวหาในสมัยรัฐบาลพระยามโนว่า เป็นคอมมิวนิสต์นั้นหรือไม่?

คณะกรรมการการลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า หลวงประดิษฐฯ ไม่มี
มลทินเป็นคอมมิวนิสต์ดังที่กล่าวหา นั่นเลย

ส่วนเอกสารและสำเนาที่จะส่งไปยังสภาเพื่อประกอบรายงาน
ของคณะกรรมการนั้น ที่ประชุมตกลงให้ส่งกำหนดการต่างๆ กับ
บันทึกกรวมและบันทึกอุปกรณ์ของผู้เชี่ยวชาญนั้นไป ส่วนรายงานการ
ประชุมนั้น ตกลงว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะขอดูได้ที่สำนักงาน
เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการไม่ขัดข้อง

ประธานกรรมการ ขอขอบใจผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ที่ได้ช่วยเหลือ
เป็นอย่างดี

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ ขอขอบคุณประธานกรรมการ ที่ได้ดำเนินการ
ประชุมมาเป็นอย่างดี ทั้งได้แปลข้อความที่ยากๆ จากไทยเป็น
อังกฤษ จากอังกฤษเป็นไทยให้สะดวกด้วย

หลวงประดิษฐฯ ขอขอบพระคุณกรรมการและผู้เชี่ยวชาญ ที่
ได้พิจารณาเรื่องที่ยากนี้ด้วยความยุติธรรม

ปิดประชุมเวลา ๑๑.๔๕ น.

(ลงพระนาม) *วรรณไวทยากร วรรณ*

(สำเนา) บันทึก คอมมิวนิสต์ คืออะไร?

๑. คอมมิวนิสต์ (ลัทธินิยมมวลชน หรือสรรพสาธารณนิยม) นั้นมักจะวิเคราะห์ศัพท์กันว่า เป็นการก่อร่างสร้างองค์การเมืองเสียใหม่ ตามทำนองโซซลิสต์ (ลัทธินิยมชุมชน หรือสังคมนิยม) รูปใดรูปหนึ่ง โดยอาศัยแผนการเลิกทรัพย์สินเอกชน และโอนทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งเอกชนครอบครองอยู่แต่ก่อนนั้นไปเป็นของรัฐ แล้วรัฐรับภาระในการแบ่งสรรกรางานให้แก่พลเมืองแต่ละคน และแบ่งกำไรในระหว่างพลเมืองนั้นๆ โดยทั่วกัน

๒. ศัพท์นี้ ในอดีตได้ใช้หมายความรวมๆ ถึงโครงการจัดระเบียบชุมชน โดยมีการเลิกกรรมสิทธิ์เอกชน และมอบทรัพย์สินทั้งหมดให้เป็นของมวลชน พวกคริสเตียนในตอนต้นได้รวมทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งตนมีอยู่นั้นเข้าเป็นของกลาง และแต่ละคนเอาของกลางนั้นมาใช้ตามที่ตนต้องการ มหาบุรุษหลายท่าน เช่น เปลโต, ธอมัส, มอร์, แซงต์ ซีมองฟูรีเออร์ และร็อบเบอร์ต โอเวน อาศัยความรู้ลึกสังเวชเป็นอย่างยิ่ง ในความยากจนข้นแค้นของคนจน และอาศัยความปรารถนาอันแรงกล้าในอันจะยกความสุขความสบาย ความปรองดองเป็นพี่น้องกัน และความธำรงศีลธรรมของมนุษยชาติให้ลู่ระดับที่สูงขึ้น จึงได้วางแผนการชุมชนเชิงอุดมคติที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนนั้นถือทรัพย์สินต่างๆ เป็นของกลางรวมกันแล้วจะได้มีชีวิตเป็นศรีสุข ปราศจากความกังวลทั้งปวง จะได้รับเครื่องอยู่กินนุ่งห่ม รับประทานอาหาร และรับความพิทักษ์รักษาจากรัฐ ซึ่งจะได้ป็นงานอันจะพึงกระทำเพื่อความสวัสดิสุขของมวลชนนั้น ให้แก่สมาชิกแต่ละคน ตามส่วนที่สมควร อุดมคติทั้งนี้ได้มีผู้สนับสนุน

ในประเทศมากมายเกือบทุกยุคทุกสมัย และเป็นอุดมคติที่มีเสน่ห์
อย่างแปลกปลาดจับใจยุคนั้นซึ่งมีความรู้สึกแรงกล้า และมีใจหวาดต้อ
คติต่างๆ

๓. ในวาระต่างๆ เป็นลำดับมา ได้มีคณะชน ณะเพาะอย่างยิ่งใน
อเมริกาสละกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินเอกชน แล้วยังชีพตามทฤษฎีคอมมิวนิสต์
แต่สมาคมเช่นว่านี้หายากที่ได้ดำรงอยู่นาน

๔. นอกจากการทดลองกะทอนกะแท่นชั่วคราวคราวเหล่านี้แล้ว
แนวความคิดที่จะรวมกรรมสิทธิ์เป็นของกลางนั้น ยังได้มีอิทธิพลอัน
ลึกซึ้งเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว ในการวิวัฒน์ผันแปร (evolution)
ของมนุษยชาติ ในทางการชุมชน ทางการโภคกิจ และทางการเมือง
หลักที่ว่าเอกชนจะต้องมีส่วนผลในการบำรุงรักษากิจการอันเป็นอุปการะ
หรือเป็นประโยชน์ที่จะพึงได้รับร่วมกัน เช่น ทางหลวง ความสงบ
เรียบร้อย ระเบียบการต่อระบาย และการประปา วนาสาธารณะ
บำนาญผู้แก่เฒ่า ฯลฯ นั้น เป็นหลักอันจำเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน
และอารยธรรมของเรา สมาคมสหกรณ์ใหญ่ๆ ทั้งในการประดิษฐ์ (การ
บังเกิดโภคทรัพย์ - production) และการประเคน (การจำหน่ายโภคทรัพย์ -
supply) กับทั้งการดำเนินตามแบบโซเชลลิสม์และแบบคอคเคตติวิสม์ (ลัทธิ
นิยมปวงชน หรือสมุหนิยม) นานับประการ ก็ได้ คติความคิดมาจาก
คอมมิวนิสต์ และในที่สุด กำหนดการของคณะพรรคการเมืองเกือบทุก
สีทูกวรวรณ ก็มีแนวความคิดทำนองคอมมิวนิสต์ย่อมอยู่ด้วยเหมือนกัน

เพราะฉะนั้นถ้าจะพูดในเชิงศัพท์แล้ว คำว่า "คอมมิวนิสต์" หรือ
"คอมมิวนิสต์" ก็ไม่มีความหมายอันเป็นตำหนิตัดฟันอยู่ประการใดเลย

๕. แต่ในปีท้ายๆ นี้ ในประเทศที่เดียวสาในการเมืองแล้ว ได้
นำคำ "คอมมิวนิสต์" มาใช้เป็นสลากเครื่องหมายสำหรับบรรดาภาวะ

ของคณะพรรคการเมืองชนิดหนึ่ง การที่เป็นมาดังนี้เนื่องมาจาก บทประพันธ์ของ คาร์ล มาร์คซ (ค.ศ.๑๘๑๘-๑๘๘๓) เป็นสำคัญ คาร์ล มาร์คซ เป็นนักคิดยิ่งใหญ่คนหนึ่งซึ่งใช้วิธีวิทยาศาสตร์ศึกษาอิทธิพล อันวิธีการโศกกิจมีอยู่ในชีวิตการเมือง มาร์คซเป็นนักสังคมวิทยา (วิชา ว่าด้วยชุมชน - Sociology) และวาทะอันเป็นหลักฐานของมาร์คซ ซึ่งได้ วิวัฒน์แปรผันเอามาจากการศึกษาระเบียบการอุตสาหกรรมโรงงานอัน กำลังเกิดขึ้นและระเบียบการเมืองของปรัสเซียนั้นได้เป็นประหนึ่ง ตอรัปีโคระเบิดทฤษฎีแบบฉบับในเรื่องชุมชน ซึ่งนักโศกศาสตร์แต่ ก่อนๆ ได้สันนิษฐานเอามาจากระเบียบการเกษตรกรรม ซึ่งครอบคลุม สมัยของเขายู่ ในหนังสือชื่อว่า "ดัส คะปีตาล" (ทุน) นั้น มาร์คซ พิจารณาไกลแก่แห่งวิธีการคะปีตลิสม์ (วิธีการนายทุน) โดยตลอด ทั้ง ทางประวัติศาสตร์และทางวิพากษ์ มาร์คซได้แสดงโดยแจ่มแจ้งว่า ในการวิวัฒน์ผันแปรตามประวัติศาสตร์นั้น ตัวการประดิษฐกรรมได้ กระทำกิจหน้าที่อย่างไร กับได้อธิบายว่ามีอิทธิพลดลบันดาลรูปองค์การ ชุมชนอย่างไร และดลบันดาลคติความคิดอันเป็นที่ตั้งแห่งรูปองค์การ ชุมชนนั้นๆ อย่างไร ทฤษฎีของมาร์คซมีอยู่ว่า ในขั้นที่สุดแนวความคิด และหลักประเพณีของชุมชนในยุคใดยุคหนึ่งก็เป็นไปตามวิธีการอยู่กิน ทางโลกนั่นเอง เพราะฉะนั้นถ้ามีการเปลี่ยนแปลงหลักฐานแห่งวิธีการ อยู่กินทางโลกแล้ว ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหลักฐานในแนวความคิด และหลักประเพณีของชุมชนนั้นด้วยเหมือนกัน มาร์คซถือว่ากำลัง ประดิษฐกรรมซึ่งมนุษย์มีอยู่นั้น มีอยู่อย่างไรและเจริญมาอย่างไร ก็ ย่อมบังคับให้ความสัมพันธ์ทางโศกกิจและการชุมชนมีความผูกพันธ์ เกี่ยวเนื่องกันอย่างนั้นๆ และถือว่า หลักประเพณีของชุมชนสถานใด สถานหนึ่ง ย่อมอนุโลมตามวิธีการประดิษฐกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้นในขั้นที่สุดประวัติศาสตร์การเมืองและการวิชาความรู้ใน สมัยใดสมัยหนึ่งก็ต้องอนุโลมตามวิธีการประดิษฐกรรมในสมัยนั้น ตาม

ความเห็นของมาร์คซเห็นว่า ความสัมพันธ์ทางโคคกิจมีโครงสร้างอยู่
อย่างไร ก็บังคับและกำหนดให้ความเจริญทางการเมืองของมวลชนซึ่ง
อยู่ในโครงสร้างโคคกิจนั้นเป็นไปอย่างนั้นเหมือนกัน เพราะว่ารัฐซึ่ง
จำต้องจัดระเบียบการสัมพันธ์ของคนในทางการเมืองย่อมตั้งอยู่เพื่อรักษา
ภาวะที่จำเป็นสำหรับดำเนินการประดิษฐกรรม และอำนวยความสะดวกการ
ยังชีพให้แก่พลเมืองเป็นสำคัญ

๖. แต่มาร์คซถือทฤษฎี (ซึ่งออกจะเป็นที่สงสัยอยู่) ด้วยว่า
“มูลค่าแรงงาน” เป็นปัจจัยที่กำหนดมูลค่าค่าแลกเปลี่ยน หรือมูลค่า
ตลาดของสินค้าและเถียงว่าตามลัทธินายทุนนั้น ได้ถือผิดไป ว่าแรงงาน
เป็นสินค้าอันจะพึงซื้อขายกัน จึงมีผลดังนี้ คือ พวกนายทุนได้ผูกขาด
เอาอุปกรณ์ประดิษฐกรรมไปไว้เป็นของตนเสียหมด เป็นเหตุอันจำต้อง
นำมาซึ่งการกดขี่กรรมกร ด้วยเหตุฉะนั้น มาร์คซจึงเกลียดชังระเบียบ
การของนายทุนและเชื่อว่าถึงเวลาแล้วที่ฝ่ายบุดูชนซึ่งถูกกดขี่เช่นนี้
จะปลดเปลื้องความเป็นนายของฝ่ายกระฎุมพีที่เป็นนายทุนนั้นเสีย
มาร์คซถือว่าจะกระทำการปลดเปลื้องเช่นนี้ได้ก็แต่โดยปลดเปลื้องชุมชน
ทั่วไปจากบรรดาการกดขี่ การกดขี่ การจำแนกชั้น และการต่อสู้
ระหว่างชั้นนั้นเสียให้สิ้นเชิงในคราวเดียวกัน มาร์คซอธิบายว่า คำว่า
“พวกกระฎุมพี” (bourgeoisie) นั้น มาร์คซหมายความว่าชนชั้น
นายทุนในปัจจุบันซึ่งเป็นเจ้าของอุปกรณ์ประดิษฐกรรมของชุมชน และ
เป็นผู้จ้างพวกกรรมกรรับจ้าง ส่วนคำว่า “พวกชนกรรมาชีพ” (prole-
tariat) นั้น หมายความว่าชนชั้นคนงานรับจ้างในปัจจุบัน ซึ่งไม่มี
อุปกรณ์ประดิษฐกรรมของตนเอง จึงจำต้องขายแรงงานของตนเพื่อจะ
ให้ยังชีพอยู่ได้ “คำป่าวประกาศ” ของคาร์ล มาร์คซมีความว่า “พวก
ชนกรรมาชีพจะได้ใช้ความเป็นใหญ่ของเขาในทางการเมือง เพื่อแย่งเอา
ทุนทั้งหมดมาจากพวกกระฎุมพีเป็นชั้นๆ ไป แล้วและรวมเอาอุปกรณ์

ประดิษฐ์กรรมทั้งหมดมาไว้ในย่านกลาง ในมือของรัฐ กล่าวคือ ในมือของพวกกรรมาชีพ ซึ่งจัดระเบียบขึ้นเป็นชนชั้นถืออำนาจปกครอง”

๗. นักวิพากษ์ในปีท้ายๆ นี้หลายคน ถึงแม้ว่ายอมรับว่างานตรวจค้นของมาร์คซนั้น มีหลายประการที่มีคุณค่าอันปฏิเสธมิได้ แต่ก็ได้อธิบายให้เห็นข้อคลาดเคลื่อนในทฤษฎีของมาร์คซ ในข้อที่ว่าคณะพรรคการเมืองแบ่งแยกกันตามชั้นของคน ๒ จำพวกที่ว่ามัน และชี้แจงว่า ตามระเบียบการอุตสาหกรรมและการชุมชนในปัจจุบันนี้ มีชั้นการดำรงชีพและชั้นการดำเนินโคคกิจอยู่ในระหว่างชั้นทั้ง ๒ นั้นอีกหลายชั้น จึงทำให้เห็นว่า การรวบรัดแบ่งคนออกเป็น ๒ ชั้นนั้น ไม่ตรงต่อความจริง ผลประโยชน์ซึ่งในชั้นแรกดูประหนึ่งว่าเป็นอันขัดขึ้นต่อกันนั้น อันที่จริงเป็นผลประโยชน์ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันอย่างสนิทสนม เพราะฉะนั้นถ้าจะว่าพวกชนกรรมาชีพทั้งหมดอยู่ในค่ายหนึ่ง และพวกกระฎุมพีทั้งหมดอยู่อีกค่ายหนึ่ง ดังนี้ ก็จะไม่เป็นความจริงเลย

ในข้อนี้ อาจกล่าวข้อความได้อีกมาก ซึ่งเป็นข้อความอันสำคัญยิ่ง เพราะว่าเป็นมูลเหตุแห่งการขัดขึ้นกันระหว่างพวกที่เรียกกันว่าคอมมิวนิสต์ และพวกคณะพรรคการเมืองอื่นๆ ซึ่งสนับสนุนโครงการต่างๆ ที่จะให้แก่วิธีการชุมชนและการเมือง^(๑) ข้อความที่ว่ามัน ชี้ให้เห็นว่าทำไมทฤษฎีที่ถือว่าคณะพรรคการเมืองแบ่งกันตามชั้นทั้ง ๒ นั้น จึงได้เป็นลักษณะเฉพาะของวาทะคอมมิวนิสต์ทุกๆ ประเทศอยู่เท่าทุกวันนี้ และเป็นการช่วยถ่วงทางให้เราวางบทวิเคราะห์ในความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของคอมมิวนิสต์ในปัจจุบันนี้ได้

หมายเหตุ (๑) ข้อนี้ มีนักประพันธ์หลายคนได้แสดงเหตุผลอันเป็นที่เชื่อได้ ดู Hyndman (*Economics of Socialism*, 1896, p.94), Macdonald (*Socialism and Society*, 1906, p.113ff.), Wells (*Russia in the Shadows*), Shaw (*Intelligent Woman's Guide to Socialism and Capitalism*, 1929, p.218), and the Report of the Trade Union Congress, 1930.

๘. พวกคอมมิวนิสต์เชื่อว่า มีข้อบกพร่องฝังอยู่ในระเบียบการ
โภคกิจปัจจุบันนี้หลายอย่าง ซึ่งจะแก้ได้ก็ด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่าง
ลึกซึ้งในโครงสร้างอันเป็นที่ตั้งแห่งระเบียบการโภคกิจนั้น เขาเหล่านี้
ร้องขอให้การศึกษาเป็นการสากลทั่วถึงกัน ให้อุตสาหกรรมเป็นของ
ประเทศชาติ ให้วางระเบียบการประดิษฐกรรมโดยตั้งแผนผังโภคกิจ
สำหรับประชาชาติขึ้น และให้เก็บภาษีอากรเพื่อจะได้แบ่งสรรโภคทรัพย์
ระหว่างประชาชนให้ดียิ่งขึ้น สรุปความว่า ชีวิตโภคกิจของประชาชาติ
ทุกประการจะต้องอำนวยมาจากย่านกลางแห่งเดียว เพื่อจะได้บรรลุ
อุดมคติที่จะให้มนุษย์เสมอภาคกัน แต่ต้องเป็นที่เข้าใจว่า ผลประโยชน์
ของเอกชนจะต้องเป็นรองต่อผลประโยชน์ของมวลชน เท่าที่กล่าวมานี้
อุดมคติคอมมิวนิสต์ ยังไม่ผิดแพกมากนักจากอุดมคติของคณะพรรค
การเมืองอื่นๆ อีกเป็นอันมาก แต่ทว่าคอมมิวนิสต์ไปไกลกว่านี้มาก

๙. กำหนดการคอมมิวนิสต์ต่างกับกำหนดการของคณะพรรคอื่นๆ
เพราะว่าตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถือทฤษฎีแห่งการสงครามระหว่าง
ชั้นเป็นที่ตั้ง และเพราะฉะนั้นจึงถือว่าการเปลี่ยนแปลงระเบียบการ
โภคกิจและการเมือง โดยปัจจุบันพลันพลิกนั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้
ทั้งนี้ มีข้อสารกอย่างดีในกำหนดการของพวกคอมมิวนิสต์
เยอรมัน ซึ่งได้ตั้งขึ้นที่แอร์ฟวร์ต ในปี ค.ศ.๑๙๔๑ ซึ่งมีใจความดัง
ต่อไปนี้

ตามปกติวิสัยแห่งความเจริญทางโภคกิจ พ่อค่าน้อยๆ จะต้อง
กลายเป็นผู้รับจ้างหากินโดยไม่มีทรัพย์สินอย่างใดเลย สุดแท้แต่นายทุน
และเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ใหญ่ๆ ๒-๓ คนจะกรุณา ในระยะต่อไป
สหุกรรม (trusts) มหิม่าจะได้มีขึ้น แต่นายทุนและเจ้าของอสังหา
ริมทรัพย์จะได้ผูกขาดเอาประโยชน์แห่งสหุกรรมนั้นๆ เสีย และพวก
คนงานก็จะยากจนข้นแค้นยิ่งขึ้น แล้วสงครามระหว่างชั้นอย่างขมขื่น

จะได้เกิดขึ้นระหว่างพวกกรรมพื้กับพวกชนกรรมมาซีพุกๆ ประเทศ
อุตสาหกรรม และภาวะปกติของชุมชนก็จะปราศจากความมั่นคงทั่วไป
ซึ่งจะมีการปรวนแปรทางอุตสาหกรรมทำให้ร้ายยิ่งขึ้นอีก ฐานะการ
เป็นไปเช่นนี้ก็จะทำให้การงานต้องหยุดชงักไม่เดิน และพวกคนงานก็
จะได้ฮือขึ้นโจมตีพวกกรรมพื้ รัฐบาลประติษฐกรรมและวิธีการ
วิรัชกรรม (แบ่งสรรโภคทรัพย์ - distribution) มารวมเป็นของปวงชน
พวกชนกรรมมาซีพื้ก็ได้เข้าบงการแผ่นดินแทนพวกนายทุนซึ่งบงการ
อยู่ณะบัดนี้

๑๐. กำหนดการที่ว่าเป็นไปในทำนองของมาร์คชฺโดยแท้เกือบ
ทั้งหมด และใจความทั้งนี้ก็ได้เก็บเอามาบรรจุในคำป่าวประกาศในการ
เลือกตั้งของคณะพรรคคอมมิวนิสต์ในเยอรมันนี้เท่าทุกวันนี้ด้วย คณะ
พรรคคนั้นปฏิเสธว่า ถ้าจะให้พรรครัฐคอมมิวนิสต์โดยอาศัยทบวงกรม
คณะกรรมาธิการหรือรัฐสภาแล้ว ก็จะไม่มีความที่จะสำเร็จได้เลย และ
ถือว่า ถ้าจะให้สำเร็จได้ ก็มีอยู่ทางเดียว คือให้นิกรชนเข้าโจมตี แต่
ทะว่า การที่จะเข้ามีส่วนในการเลือกตั้งรัฐสภา เพื่อประโยชน์ในการ
เตรียม "การเล่นงานที่เดียว" (direct action) โดยก่อการระส่ำระสาย
หรือจัดวางระเบียบการเสียก่อน ดังนี้ก็ยอมให้ทำได้ พวกนี้จึงใจใช้
รัฐสภาและสหบาลกรรมกร (Trade Unions) เป็นเครื่องอาศัยไปสู่การ
ปฏิวัติ เขาเน้นข้อที่ว่า เขาเป็นคณะพรรคระหว่างประเทศและเน้นความ
สำคัญที่ชนทุกๆ ชาติจะพึงปรองดองเป็นพี่น้องกันยิ่งกว่าที่พวกคาร์ล
มาร์คชฺแต่ก่อนได้เน้นเสียอีก พวกนี้อ้างประโยชน์สุดท้ายของคำป่าว
ประกาศคอมมิวนิสต์ปี ค.ศ.๑๙๔๘ นั้นอยู่บ่อยๆ มีใจความดังต่อไปนี้

"พวกคอมมิวนิสต์ดูแลในการที่จะช้อนรั้นความเห็นและ
ความตั้งใจของตน พวกคอมมิวนิสต์ปฏิญาณโดยเปิดเผยว่าจะบรรลุ
วัตถุประสงค์ได้ ก็แต่โดยเลิกล้มระเบียบการชุมชนปัจจุบันเสียด้วย

ผลการ ชนชั้นที่ถืออำนาจการปกครองอาจประหวั่นต่อการปฏิบัติ
ทำนองคอมมิวนิสต์ได้ แต่พวกชนกรรมาชีพไม่มีทางเสีย จะมีเสียก็แต่
ไซ้ซึ่งล่ามเขาอยู่เท่านั้น พวกชนกรรมาชีพมีทั้งโลกที่จะชิงชัยได้มา
บันดาชนกรรมาชีพทุกประเทศจงรวมกำลังเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเถิด”

สรุปความว่า อุดมคติของพวกคอมมิวนิสต์ก็คือสหรัฐสากล ซึ่ง
จะได้ปกครองตามแผนผังโลกกิจสากลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พวก
คอมมิวนิสต์ไม่ได้คิดเลยว่าสหปาลีไซเวยีตเป็นมหารัฐแห่งประชาชาติ
รัสเซีย โดยที่มีเขตต์แดนการเมืองปัจจุบันนี้บันแดนมาจากประเทศอื่นๆ
แห่งโลก แต่หากถือว่าเป็นสหปาลีรีบีบลิคไซโซลิสต์ ซึ่งอาจจะขยาย
ออกไปโดยไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อรวบรวมเอาเขตต์แคว้นใหม่ๆ เข้ามาสมทบ
ด้วยในเมื่อเขตต์แคว้นนั้นๆ พร้อมแล้วที่จะรับเอาลัทธิคอมมิวนิสต์

๑๑. คตินิยมของมาร์คซุที่ว่ามีฝักอยู่ในกำหนดการคอมมิวนิสต์
ทุกๆ ประเทศ ที่มีคณะพรรคคอมมิวนิสต์อยู่ จจริงอยู่ พวกคอมมิวนิสต์
ซึ่งข้อมสิทธิ์แห่งความนิยมของเขาตามพฤติการณ์ห้อมล้อมนั้น ใน
ประเทศหนึ่งๆ ซึ่งเขาเป็นโรคร้ายเบียดเบียนอยู่ ก็มักจะมีรูปร่างต่างกัน
เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็เป็นด้วยเขาเน้นรายการในกำหนดการ
ของเขาต่างๆ กันในประเทศต่างๆ เพื่อจะใช้ประโยชน์แห่งความไม่
พอใจอันจะมีในท้องถิ่นนั้นๆ ได้เต็มที่ ในหนังสือชื่อว่า “กำหนดการ
คอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” (ลอนดอน ค.ศ.๑๙๓๒) มีคำแถลงอย่าง
ตรงไปตรงมาถึงเงื่อนไขและวิถีทางที่จะบันดาลให้พวกชนกรรมาชีพ
เข้าบงการแผ่นดินในประเทศต่างๆ ได้โดยสภาพต่างกันอย่างไร

ในบรรดาประเทศตะวันออกนี้ ความคิดของพวกคอมมิวนิสต์
ดูเหมือนจะสู้รบกับ วิธีการกดขี่ของพวกฟิวต์ล (ลัทธิสวามิภักดิ์
ข้า-เจ้า) และพวกอื่นๆ ที่มีมาก่อน พวกนายทุน และดูเหมือนจะดำเนิน
การเป็นลำดับไป เพื่อให้ชาวนากระทำการปฏิวัติ์นเกษตรกรรม พวก

คอมมิวนิสต์ยอมรับว่า อาจจะต้องมีระยะเตรียมการเป็นชั้นๆ ไป ในประเทศเหล่านี้ เขาจึงเน้นความสำคัญเป็นพิเศษว่า จะต้องก้าวหน้าด้วยวิธีที่เขาเรียกว่า “ใช้คำขวัญและคำร้องขอแต่บางส่วน ซึ่งตรงกับความต้องการแห่งชีวิตประจำวันของพวกคนงาน” แล้วและเปล่งคำขวัญเหล่านี้ “ให้เสียงแหลม” ขึ้น เป็นคำร้องขอให้พวกชนกรรมาชีพได้บงการแผ่นดิน และในที่สุดก็ต้องรับเอาปรัชญาคอมมิวนิสต์ในอันจะให้มีการปฏิวัติแห่งโลกเป็นการสากล และเป็นการศึกษาหาความปรารถมิได้ เพราะว่า เขาถือความเลื่อมใสเชื่อมั่นเป็นที่ตั้ง และเพราะว่าทางเลือกมีอยู่ทางเดียว คือว่าพวกชนกรรมาชีพจะชิงชัยโลก หรือโลกจะชิงชัยพวกกรรมาชีพเท่านั้นเอง

โดยนัยอย่างเดียวกัน การขจัดขึ้นต่อคอมมิวนิสต์ก็อาจมีรูปต่างๆ กันและมีความเข้มแข็งต่างๆ กันในประเทศต่างๆ แต่พวกขจัดขึ้นเหล่านี้ทุกประเทศมีความเชื่อถืออย่างเดียวกันว่า “อุดมรัฐ (Utopian States) จะเกิดขึ้นได้ ก็แต่โดยบำรุงอารยธรรมทางโภคกิจ ซึ่งมีอยู่บัดนั้นเป็นชั้นๆ ไป จะเลิกล้มทุกอย่างเป็นการปัจจุบันพลันตัวนั้นนั้น หาได้ไม่ เพราะว่าจะต้องนำมาซึ่งความยากแค้นของมนุษยชาติอย่างที่จะพรรณามิได้ ครั้นแล้วโลกก็จะไม่ดีขึ้นกว่าแต่ก่อนนั้นเลย

๑๒. ประเทศเยอรมันนี่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ถูกจู่โจม เพราะเป็นภัยคุกคามจะทลายริบปีลเคอร์มันใหม่ขึ้นเสีย กับทั้งจะมลายประเทศทั้งประเทศด้วยศึกกลางเมือง และด้วยความล้มจมในทางโภคกิจและการเมือง การที่พวกฮิตเลอร์ ชนพวกคอมมิวนิสต์อย่างขี้เสี้ยลละเอียดเมื่อเร็วๆ นี้ มีเสียงสาธุการว่า “เป็นการกู่หนีกรชนจากลัทธินิยมชนกรรมาชีพ ซึ่งไม่มีทางหวังอยู่แล้ว เป็นการทำลายระเบียบการสงครามระหว่างชั้นให้พินาศไป และเป็นการรักษาไว้ซึ่งสิทธิอันเสมอภาคกันระหว่างนายทุนกับคนงาน”

ในประเทศอังกฤษนั้น การที่พวกคอมมิวนิสต์โจมตีป้อมแห่ง
ทรัพย์สินและครอบครัวจนกระทั่งบัดนี้เป็นอันไม่สำเร็จ แม้คณะพรรค
กรรมกรซึ่งได้หยิบยืมแนวความคิดมากหลายมาจากลัทธิของมาร์คซ
ก็ไม่มีวาทกรรมที่จะแก้รูปการเมืองด้วยวิधिปฏิวัติและได้เข้าสู่รบ
กับฝ่ายปรปักษ์ของเขาตามวิधिทางรัฐธรรมนูญในสังเวียนรัฐสภา ใน
ขณะนี้ลัทธิคอมมิวนิสต์ดูไม่น่าจะก้าวหน้าในประเทศอังกฤษเลย

ในประเทศฝรั่งเศส คณะพรรคคอมมิวนิสต์หาพรรคพวกไม่ได้
มากมายเท่าใดนัก และถ้าพยายามจะ “เล่นงานที่เดียว” คราวใด รัฐบาล
ก็จัดการเสียอย่างเข้มงวดทุกคราว

ในรัสเซียนั้น การปฏิวัติคอมมิวนิสต์เป็นผลสำเร็จ เพราะ
ในประเทศนั้นไม่มีชนชั้นกลางจำพวกใหม่ระหว่างคนงานกับนายทุน
ซึ่งได้โผล่ขึ้นในประเทศอื่น ๆ ตรงกันข้ามกับที่มาร์คซคาดหมายไว้ ชน
ชั้นระหว่างกลางที่วานี้ กอบด้วยผู้รับจ้างมีเงินเดือนในธุรกิจใหญ่ ๆ
และในวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งได้มีจำนวนและความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว
ในเมื่อมาตรฐานการอยู่กินมีระดับสูงขึ้น ชนเหล่านี้เป็นเชิงเทินอัน
หนักแน่นเพื่อต่อสู้กับพวกที่พยายามจะเลิกล้มระเบียบการชุมชนโดย
การปฏิวัติด้วยผลการ ในประเทศรัสเซีย เคยมีชนชั้นวิชาชีพเป็น
จำนวนน้อยคน มีกำลังน้อย และไม่มีระเบียบการอย่างใดเลย ส่วน
ข้าราชการซึ่งเป็นชนหมู่กลางระหว่างพวกที่ปกครองและชนชั้นคนงานนั้น
เป็นพวกที่เข้าด้วยกับระเบียบการอย่างเก่า และเมื่อเกิดการปฏิวัติขึ้น
ก็ได้ถูกเพิกถอนทำลายเสียสิ้นแล้ว

๑๓. การที่จะสอบสวนโซคกรรมแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศ
อื่น ๆ และจะเพาะอย่างยิ่งในประเทศจีน (ที่คอมมิวนิสต์จำแลงรูปเป็น
การสงเคราะห์ในอันจะให้ชาวจีนได้ปลดแอกการแซงแซงของต่างประเทศ)
นั้น ก็จักเป็นที่สนใจอยู่ ถ้าหากว่ามีหน้ากระดาษเพียงพอ แต่ได้พูดมา

พอแล้วที่จะแสดงให้เห็นว่าการเผยแพร่ทำนองคอมมิวนิสต์ในประเทศต่าง ๆ ทรงรูปต่าง ๆ กัน สักแต่ว่ารูปใดเป็นทางที่จะหาพรรคพวกได้ดีที่สุด ก็ใช้รูปนั้น หนึ่งการเผยแพร่เช่นนี้เป็นที่คาดหมายได้ว่าจะบรรยายโครงการต่าง ๆ อย่างพิสดาร^(๑) เพื่อกำจัดเสียซึ่งความยากจนและแก้โรคชุมชนทั้งปวง

เมื่อการณกำลังดำเนินไปในทางปฏิวัตน์ คณะพรรคคอมมิวนิสต์ก็พึงตั้งคำขวัญชั่วคราวบางอย่างและตั้งคำร้องขอแต่บางส่วนซึ่งเหมาะสมแก่ฐานะแห่งเหตุการณ์ที่เป็นจริง แต่คำร้องขอและคำขวัญเหล่านี้ จะต้องเป็นไปในทางมุ่งหมายที่จะปฏิวัตน์ เพื่อยึดอำนาจการปกครองและเลิกล้มชุมชนระดมที่มีทุนนั้นเสีย คณะพรรคคอมมิวนิสต์จะต้องไม่เห็นห่างจากความต้องการและการต่อสู้ประจำวันของชนชั้นกรรมกร และจะต้องไม่จำกัดกิจการของตนเฉพาะการที่ว่านี่เท่านั้น ภาระหน้าที่ของคณะพรรคคอมมิวนิสต์ก็คือ จะใช้ประโยชน์ความต้องการประจำวันเล็กๆ น้อยๆ เหล่านี้ เป็นที่ตั้งสำหรับจะนำชนชั้นกรรมกรไปสู่การต่อสู้เพื่อปฏิวัตน์เข้ายึดอำนาจการปกครอง”

โครงการเหล่านี้ อาจมีผู้รับรองด้วยใจสุจริตโดยปราศจากปัญหา คือผู้ที่บอกรับผิดลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยความสยดสยอง (เช่นเดียวกับมาร์คซก็คงจะบอกรับผิดความรับผิดชอบในผลแห่งการปฏิวัตน์ในรัสเซีย

หมายเหตุ (๑) ความมุ่งหมายซึ่งมีอยู่ในโครงการ เช่นนี้ มีคำอธิบายไว้ดีแล้วในข้อความแห่ง “กำหนดการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” หน้า ๖๑ ซึ่งคัดมาต่อไปนี้ “ในการกำหนดยุทธวิธีนั้น คณะพรรคคอมมิวนิสต์ทุกคณะจะต้องคำนึงถึงว่าการเป็นไปแห่งประเทศของตนทั้งภายในและภายนอก เป็นจริงอยู่อย่างไร กำลังของชนชั้นต่างๆ มีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างไร พวกกรรมกรมีความทรงตัวและมีกำลังมากน้อยเพียงใด พวกชนกรรมาซีมีความพร้อมอยู่แล้วอย่างไร ชนชั้นต่างๆ ที่อยู่ระหว่างนั้นมีท่าทีอย่างไร ฯลฯ คณะพรรคคอมมิวนิสต์ย่อมกำหนดคำขวัญและวิธีการต่อสู้ตามเหตุการณ์ที่ว่าเป็นเพื่อจะได้จัดระเบียบการและระดมพลนิกรชนทั้งหลายโดยให้การต่อสู้ที่ว่าเป็นไปตามมาตรฐานที่กว้างใหญ่ที่สุด และโดยระดับที่สูงที่สุด

ด้วยความสยดสยองดูจะเดียวกัน) และไม่มีเครื่องจูงใจอย่างอื่น นอกจากความรักใคร่เพื่อนมนุษย์อย่างแท้จริง และความสงสารความยากจนซึ่งเพื่อนมนุษย์จำต้องอดทนอยู่เปล่าๆ เท่านั้น

๑๔. เท่าที่แสดงมานี้ แสดงให้เห็นว่า คำว่า “คอมมิวนิสต์” ซึ่งในอดีตเป็นสลาบทฤษฎีชนิดหนึ่งหรือคำที่ใช้พรรณนาระเบียบการพิเศษบางอย่างในประเทศต่างๆ นั้น ในรอบร้อยปีที่แล้วมา ได้นำเอามาใช้หมายเฉพาะถึงคณะพรรคการเมือง ซึ่งมีกำหนดการพิเศษและมีความตั้งใจและกิจการแปลกประหลาดและมีความมุ่งหมายที่จะชิงชัยเอาอำนาจการปกครองด้วยการเลิกล้มระเบียบการชุมชนที่มีอยู่นั้นโดยพลการ คณะพรรคคอมมิวนิสต์ได้โฆษณาคำป่าวประกาศและกำหนดการต่างๆ เฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อเขาเข้ามีส่วนในการเลือกตั้งและรับเลือกตั้ง และถ้าเราอ้างอิงอาศัยคำป่าวประกาศและกำหนดการเหล่านี้ เราก็จะเข้าใจได้ง่ายว่า “คอมมิวนิสต์” นั้นกินความแค่นั้น และมีกฎเกณฑ์อย่างไร กำหนดการเหล่านี้เราอาจจะถือได้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นโดยถูกต้องบริบูรณ์ว่า “คอมมิวนิสต์” คืออะไร เพราะว่าเป็นกำหนดการที่บรรดาผู้ที่อยากจะจดทะเบียนเป็นคอมมิวนิสต์นั้นจำต้องรับรองทุกคน และนี่ก็เป็นการเคราะห์ดีไปอย่างทีหนึ่ง เพราะว่าถ้าเราจะอาศัยแต่เพียงคำอธิบายเชิงคตินิยมของคาร์ล มาร์คซ และเอนเงิลส์ ผู้ริเริ่มคณะพรรคคอมมิวนิสต์ไซร์ เราก็จะไม่สามารถแสดงให้ผู้อ่านมีแนวความเห็นอย่างแจ่มแจ้งในนโยบายคอมมิวนิสต์เท่าทุกวันนี้ได้ คณะพรรคคอมมิวนิสต์มิได้รั้งรอในอันจะแก้ไขอุดมคติบางอย่างซึ่งมาร์คซ และเอนเงิลส์ได้ตั้งขึ้น ทั้งนี้เพื่อดัดแปลงให้เหมาะสมแก่ภาวะในทางปฏิบัติ อันที่จริง ผู้สนับสนุนลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวลานี้เสียเวลาน้อยทีเดียว ในการถกการของมาร์คซ และเอนเงิลส์ เขาู้และเขาสนับสนุนแต่กำหนดการซึ่งคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศได้โฆษณาและเพราะฉะนั้น ถ้าจะพิจารณาศึกษากำหนดการที่ว่านี้ ก็คงจะได้ประโยชน์

๑๕. ได้แสดงมาแล้วข้างบนนี้ว่า คณะพรรคคอมมิวนิสต์มีความฉลาดพอที่จะดัดแปลงทางดำเนินการให้เหมาะสมแก่ภาวะการเป็นไปทุกวันนี้ในแต่ละประเทศ แต่ก็เป็นที่แจ่มแจ้งอยู่ด้วยว่า ผู้ใดจะจดทะเบียนเป็นคอมมิวนิสต์โดยเปิดเผยไม่ได้ เว้นไว้แต่จะรับรองและอนุวรรตน์ตามคำอำนวยสำคัญๆ อันมีอยู่ใน “กำหนดการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” ซึ่งที่ประชุมสากลครั้งที่ ๖ ได้ตกลงกัน ณ มอสโคว์ ในปี ค.ศ.๑๙๒๘

บางทีกล่าวกันว่า ใน ๒-๓ ปีที่แล้วมานี้ ลัทธิคอมมิวนิสต์ออกจะแผ่ไพศาลย์ไปอย่างรวดเร็ว ในบรรดาประเทศใกล้เคียงประเทศสยาม แต่ความเห็นในข้อนี้ยังไม่เป็นเอกฉันท์กัน ในอินโดจีน ฝรั่งเศส และในอินเดี๋ย ตะวันออกของฮอลันดา คงจะมีหัวหน้าในการพยายามที่จะกระทำการปฏิวัติ เมื่อเร็วๆ นี้บางคนได้จดทะเบียนเป็นสมาชิกคณะพรรคคอมมิวนิสต์ เพราะว่าการกระทำเช่นนั้น เขาได้รับความสนับสนุนทั้งทางใจและทางทรัพย์จากรัฐบาลโซเวียต แต่บรรดานักรู้มีความเห็นว่าคนซึ่งดำเนินการตามหัวหน้าเหล่านี้ โดยมากไม่ค่อยจะรู้ว่าคอมมิวนิสต์คืออะไร และไม่ค่อยจะสนใจในวาทะนั้นๆ เขาเหล่านั้นดูเหมือนจะปฏิบัติ ไปตามความประสงค์เพื่อเห็นแก่ประเทศและชาติในอันจะกำจัดเสียซึ่งชนชาติต่างประเทศที่ปกครองเขาอยู่เท่านั้น แต่ตามที่ได้ชี้แจงมาแล้วข้างต้น คณะพรรคคอมมิวนิสต์มักจะว่องไวในการใช้ประโยชน์ความต้องการและความเดือดร้อนในท้องถิ่น เพื่อเบนให้เบนไปในทางมุ่งหมายปฏิวัติ สำหรับจะเลิกล้มชุมชนเสีย ใน “กำหนดการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” ได้เน้นความสำคัญไว้อย่างหนักแน่นว่า จะต้องใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอำนวยความสะดวกให้เป็นที่ระเบียบแก่พวกที่ดำเนินการปฏิวัติ เพื่อบรรลุอิสรภาพ และพวกที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของชนชาติที่ได้รับความกดขี่อยู่นั้น ทั่วๆ ไป (ดูกำหนดการมอสโคว์ หน้า ๗๑ ฉบับฝรั่งเศส)

ถ้าเราพิจารณาศึกษากำหนดการเหล่านี้แล้ว เราจะเห็นว่ามียุทธการแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทที่ ๑ ว่าด้วยหลักการหรือรูปการแก้ไข ซึ่งไม่เป็นลักษณะพิเศษเฉพาะคอมมิวนิสต์ คณะพรรคการเมืองหลายคนได้รวมโครงการบางอย่างไว้ในกำหนดการของตน เช่นโครงการตั้งหรือขยายการประกันภัยแก่ชุมชน การลดราคา การตัดรายจ่ายที่ไม่ประติษฐ์ การแบ่งสรรวันและเวลาทำงานเสียใหม่ การกำจัดความไร้งาน ฯลฯ ถึงแม้การยุ้งให้เข้ายึดอำนาจการปกครองด้วยพลการ ก็ไม่จำเป็นจะเป็นลักษณะพิเศษแห่งคอมมิวนิสต์ เพราะทำตามประวัติศาสตร์แห่งโลกได้เป็นนโยบายของคณะพรรคที่เป็นฝ่ายปฏิบัติหลายคณะแล้ว

ในการที่จะนิยามความหมายของศัพท์ "คอมมิวนิสต์" ให้แม่นยำ เราควรจะต้องถือหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ อะไรที่มีอยู่เฉพาะแต่ในกำหนดการคอมมิวนิสต์เท่านั้น และไม่อยู่ในกำหนดการของคณะพรรคการเมืองอื่นๆ ไชร์ จึงจะเป็นส่วนหนึ่งของคอมมิวนิสต์โดยไม่เป็นปัญหา ถ้าเราตรวจดูกำหนดการต่างๆ เพื่อเลิกคัดลักษณะดังที่ว่ามานี้แล้ว เราอาจจะแยกรายการต่อไปนี้ออกให้ดีๆ ว่าอยู่ในประเภทที่ ๒ (คือเป็นส่วนประกอบของคอมมิวนิสต์)

การเมือง

๑. การตั้งรัฐบาลโซเวียต (คณะกรรมการ คนงาน ชาวนา และทหาร) (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๓๓ กำหนดการฝรั่งเศส ปี ค.ศ.๑๙๓๒ หน้า ๑๗ และ ๒๐)

การคลัง

๑. การริบเอาธนาคารเอกชนมาเป็นของประชาชาติ และโอนทองคำสำรอง หลักทรัพย์ เงินฝาก ฯลฯ ทั้งหมดที่มีอยู่ในธนาคารนั้นๆ มาเป็นของรัฐ (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๘ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๘)

๒. การเพิกถอนและปฏิเสธหนี้สินต่อนายทุนต่างประเทศและในประเทศ (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๘ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๘)

การประชุมชน

๑. การใช้กำลังบังคับเลิกล้มระเบียบการประชุมชน ซึ่งมีอยู่ตามประเพณีนั้น ทั้งหมดเพื่อเป็น *ทางเดียว* ที่จะบรรลូវัตถุประสงค์คอมมิวนิสต์ (มอสโคว์ หน้า ๗๗)

๒. การกระทำสงครามเนื่องในใจในความบงการของพวกเขากรรมาชีพ เพื่อทำลายกำลังและประเพณีต่างๆ ของชุมชนอย่างเก่า และทำลายพวกกระฎุมพีที่อาจโผล่ขึ้นมาใหม่ (มอสโคว์ หน้า ๔๓)

๓. การเลิกมรดก (คำป่าวประกาศ ปี ค.ศ.๑๘๔๘ หน้า ๒๑)

การโภคกิจ

๑. การริบโดยไม่มีค่าทดแทน ซึ่งกิจการเอกชน (นายทุน) ใหญ่ๆ ทั้งหมด เช่น โรงงาน การงาน เหมืองแร่ โรงไฟฟ้า รถไฟ การขนส่ง การคมนาคม อสังหาริมทรัพย์ที่ดินใหญ่ๆ เครื่องจักร ฯลฯ (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๘, ๒๙ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๘)

๒. การโอนอสังหาริมทรัพย์ที่ดิน ซึ่งได้รับมานั้นให้แก่ชาวนา (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๗ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๙)

๓. ต่อจากนั้น ห้ามมิให้ซื้อขายที่ดินที่ได้โอนมานั้น (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๑๗)

๔. ริบอสังหาริมทรัพย์บ้านเรือนใหญ่ๆ และย้ายคนงานและคนจนไปอยู่ในบ้านเรือนและถิ่นที่อยู่ของเศรษฐีหรือกระฎุมพี (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๙ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๙)

๕. การบันเทาภาระหนี้สินของชาวนาที่จน โดยเลิกล้างการจำนองเสียสิ้น (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๒๗ กำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๑๙)

๖. การรวบรวบลิคในท้องที่เข้ากับบันดารีบลิคโซเวียตอื่นๆ เพื่อให้เป็นสหปาลีสากร และรวมบันดาคองงานทั้งหลาย ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางโภคกิจ โดยให้อยู่ในระเบียบการโภคกิจโซชลิสม์สากรอันเดียวกัน (กำหนดการมอสโคว์ หน้า ๔๘)

ส่วนนโยบายคอมมิวนิสต์ในเรื่องงาน ศาสนา และครอบครัวนั้น ผู้เชี่ยวชาญไม่สามารถจะลงเนื้อเห็นร่วมกันได้ จึงได้ทำบันทึกอุปกรเพิ่มเติมมาแต่ละคน

(ลงนาม) ร. กียอง

(ลงนาม) ร. อี.ฮอลแลนด์

(สำเนา)

บันทึกอุปกรของเซอร์ รอเบอร์ต ฮอลแลนด์

๑. การบังคับแรงงาน ถ้าจะพูดโดยทั่วไปแล้ว ชุมชนคอมมิวนิสต์รับเอาภาระในอันจะแบ่งสรรงานให้แก่พลเมืองทุกๆ คน และแบ่งกำไรระหว่างพลเมืองทั้งปวง ความคิดคล้ายๆ กันนี้ มีอยู่ในวาทะของคณะพรรคการเมืองอื่นๆ หลายคณะ เช่นความคิดเห็นของโซซลิสต์เป็นต้น จะจำแนกออกจากความคิดเห็นของคอมมิวนิสต์ได้ด้วยยาก ในกำหนดการฝรั่งเศส หน้า ๒๑ มีข้อความกล่าวว่า พวกคอมมิวนิสต์จะนำหลักที่ว่า "ใครไม่ทำงาน ก็ไม่ให้อิน" นั้นใช้แก่บัณฑิตาพวกกรรมพีชชีคร้านโดยไม่มีควมปรารถนเลย แต่เท่าที่เกี่ยวกับบุคคลอื่นๆ กำหนดการนั้นกล่าวไว้เพียงว่า "เราจะให้โอกาสให้ทุกคนทำงาน" ในกำหนดการซึ่งได้ตั้งขึ้นเพื่อชักชวนให้คนเลื่อมใสสนับสนุนเช่นนี้ ก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่จะไม่เน้นความว่า จะต้องเรียกร้องให้พวกชนกรรมชาติ (กรรมกรคนจน) ให้ต้องทำงานเต็มขีดเหมือนอย่างที่เราเรียกร้องให้พวกกรรมพีชชีกระทำ แต่ความจริงก็เป็นเช่นนั้น ดังจะเห็นได้ในหน้า ๑๘-๒๐ แห่งกำหนดการมอสโคว์ของคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ อุดมคติซึ่งคอมมิวนิสต์นิยมสำหรับการภายหลังก็คือว่า เมื่อได้เลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชน และการประติษฐกรรมแบ่งแข่งขันแล้ว คนทุกคนจะได้ทำงานไม่ใช่เป็นการบังคับ แต่เป็นการเนื่องมาจากภาวะดำรงชีพ ซึ่งจะทำให้งานเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิต และไม่ใช่เป็นแต่เพียงทางหาเลี้ยงชีพเท่านั้น บันดาการบังคับต่างๆ จะได้หมดสิ้นลงเพราะว่ารัฐซึ่งเป็นองค์แห่งความเป็นใหญ่ของชนชั้นใดชั้นหนึ่งนั้นจะได้วอดวายไปเมื่อชนชั้นต่างๆ วอดวายไป และชุมชนก็จะมีได้ก่อปรด้วยชนชั้นต่างๆ ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน แต่หากจะได้เป็น "สาธารณรัฐแห่งกรรมกรอันเดียวกัน"

แต่อุดมรัฐเช่นนี้ยังอยู่ห่างไกลนัก อาจจะไม่มียันต์ถึงก็ได้ ในระยะระหว่างนี้ ซึ่งมีตัวอย่างสหปาลีไซเวียตของรัสเซียอยู่นั้น ถ้าจะใช้ถ้อยคำในกำหนดการมอสโคว์แล้ว ก็จะต้องมี “การประดิษฐกรรมตามระเบียบ และแผนการซึ่งจงใจวางไว้เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ ตามความต้องการของชุมชน ซึ่งทวีขึ้นทุกวันนั้นโดยเร็ว” อีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องมีการเกณฑ์แรงงานอย่างจริงจังจริงๆ ไป และจะต้องเกณฑ์กำลังทรัพย์สิ่งสินต่างๆ ด้วย เพื่อจะได้ปฏิบัติตามแผนการที่กำหนดล่วงหน้าไว้นั้น ให้เป็นผลสำเร็จเป็นขั้นๆ ไป แผนการห้าปีซึ่งเป็นลักษณะพิเศษแห่งคอมมิวนิสต์ของรัสเซีย นั้น เป็นกำลังชักจูงใจอย่างใหญ่หลวงโดยไม่มีสงสัย แต่การที่จะให้สำเร็จผลตามแผนการที่วางไว้นั้นจะต้องบังคับให้ทุกๆ คนต้องมีส่วนบำรุงช่วยเหลือทั่วไปโดยไม่มียกเว้น

ความคิดของคอมมิวนิสต์ที่จะบังคับแรงงานนั้น อาจวางเป็นบทขึ้นได้ดังต่อไปนี้

“การนำหลักที่ว่า “ใครไม่ทำงาน ก็ไม่ให้กินนั้น ใช้แก่พวกกรรมพีชี่คร้านโดยไม่มีควมปราณีเลย และโดยทั่วไปดำเนินการตามแผนผังที่ได้กำหนดล่วงหน้าไว้ เพื่อใช้ประโยชน์บันดาลแรงงานและบันดาลทรัพย์สิ่งสินดังนี้ คือว่า โดยที่ได้เลิกล้างกรรมสิทธิ์เอกชน และการประดิษฐกรรมแบบแข่งขันแล้ว ในที่สุดงานจะได้เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิต และไม่ใช้เป็นแต่เพียงทางหาเลี้ยงชีพอย่างหนึ่งเท่านั้น”

๒. ศาสนา ท่วงท่าของพวกคอมมิวนิสต์ในเรื่องศาสนานั้น มีคำอธิบายอยู่ใน “กำหนดการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” ฉบับอังกฤษหน้า ๓๘ มีข้อความดังต่อไปนี้

“ภาวะอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการปฏิวัติพุทธธรรม ที่เกี่ยวกับนิกรชนส่วนมากนั้น คือภาวะในการบำบัดศาสนา ซึ่งเป็นเหมือนยาฝิ่นของประชาชนนั้นอย่างเคร่งระเบียบและไม่เว้นวาย

รัฐบาลชนกรรมมาชีพจะต้องถอนความอดทนทั้งหมดของรัฐเสียจากคณะสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของชนชั้นที่ถืออำนาจการปกครองอยู่แต่ก่อนจะต้องกันมิให้คณะสงฆ์เข้าข้องแวะในการศึกษา ซึ่งรัฐจัดระเบียบขึ้นนั้นเลย และจะต้องปราบการกระทำแห่งระเบียบการคณะสงฆ์ในอันจะปฏิวัตน์กลับนั้นเสียอย่างไม่มีปราณีเลยในเวลาอันเดียวกัน รัฐชนกรรมมาชีพทั้งๆ ที่ได้ให้เสรีภาพในการสักการบูชาและเลิกรัฐธรรมนูญเอกลัทธิที่ศาสนาซึ่งเป็นใหญ่อยู่แต่ก่อนมีอยู่นั้นแล้วก็ยังเผยแผ่การขัดขืนศาสนาด้วยประการทั้งปวงที่สามารถจะทำได้ และก่อร่างสร้างงานศึกษาทั้งหมดขึ้นใหม่ โดยอาศัยทางโลกวิทยาศาสตร์เป็นที่ตั้ง”

๓. การแต่งงาน ถ้าจะพูดเพียงเท่านั้นก็พอถือว่า ถ้าจะดำเนินตามอุดมคติคอมมิวนิสต์แล้ว ก็จำต้องคลายความผูกพันในการเป็นอยู่ของครอบครัว แต่การที่จะเอาผู้หญิงเป็นของกลางนั้น มิได้เป็นส่วนหนึ่งของแผนการคอมมิวนิสต์อย่างแน่นอน

๔. ในที่สุด ในเรื่องวาทะคอมมิวนิสต์โดยทั่วไปนั้น มีข้อสำคัญที่จะกล่าวคือว่าคอมมิวนิสต์ไม่ใช่จะเพาะการปฏิญาณความนับถืออุดมคติเท่านั้น แต่เป็นระเบียบยุทธวิธีอย่างหนึ่งด้วย เพราะฉะนั้นถ้าอย่างพลาดเสียในขั้นต้น ในการแสวงหาอุดมรัฐที่เป็นแต่เพียงเงาเท่านั้นแล้ว อาจกลับตัวไม่ได้เลยก็เป็นได้ อันการเปลี่ยนแปลงใหญ่หลวงในชีวิตชุมชนและการเมืองแห่งประชาชาตินั้น จะขีดปากกาแกริกเดียวให้สำเร็จหรือจะออกกฎหมายฉบับเดียวให้สำเร็จหาได้ไม่ แต่หากจะต้องมีอาการสยดสยองต่างๆ แห่งการปฏิวัตน์ติดตามมาด้วย ถ้าจะให้สำเร็จได้โดยอาการสงบ ก็จะต้องใช้วิธีการผันแปรอย่างซ้าๆ มีการแผ่การศึกษาและมีรัฐบุรุษแนะนำอย่างสุขุมช่วยอยู่ด้วย โดยที่รัฐบาลแห่งประเทศจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ผู้พิทักษ์สันติภาพของประชาชนและโดยที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามธรรมะในใจของตน และตามความหวังที่จะรักษาทาง

อาชีพและความสุขอันย่อมนเยาว์ของตนไว้ ฉะนั้น ทั้งสองฝ่ายที่ว่านี้ จะต้องพินิจพิเคราะห์โครงการทุกอย่างที่เสนอมานั้นด้วยการสอบสวนทดลองตามเกณฑ์วินิจฉัยคอมมิวนิสต์อย่างทีคลาดเคลื่อนมิได้ กล่าวคือ จะต้องพินิจพิเคราะห์ดูว่า โครงการนั้นจะปฏิบัติให้สำเร็จได้ โดยไม่ต้องเลิกล้มระเบียบการชุมชนและการเมืองทั้งหมดด้วยผลการหรือไม่ประการใด ถ้าสอบสวนแล้ว ผ่านการทดลองเช่นนี้ไม่ได้ไซ้ร้ ก็ควรจะปิดทั้งโครงการนั้นเสียแต่ต้นมือ มิฉะนั้นโครงการนั้น จะนำหายนะมาสู่ประชาชาติและในที่สุดจะพาไปเข้าน้าวนแห่งการจราจลคอมมิวนิสต์.

(ลงนาม) ร.อ. ฮอลแลนด์

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๓๔

(สำเนา)

บันทึกอุปกรณ์ของนาย เรอเน กียอง

๑. ถ้าจะพูดในเชิงผู้เชี่ยวชาญแล้วข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่ควรคำนึงถึงปัญหาเรื่องศาสนาเลย อันที่จริง ในกำหนดการคอมมิวนิสต์ต่างๆ ซึ่งเราได้รับมานั้น ก็มีข้อความว่าด้วยศาสนาในน้อยที่สุด การสู้รบกับศาสนาในรัสเซียเวียตนั้น เป็นนโยบายบอลเชวิสต์มากกว่าคอมมิวนิสต์ แต่ถึงแม้ในประเทศอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่คอมมิวนิสต์หรือบอลเชวิสต์ ประวัติศาสตร์ก็แสดงให้เห็นว่า คณะพรรคทางซ้ายมีท่าทีเด็ดฉันทศานาอย่างมากอยู่บ่อยๆ ในประเทศฝรั่งเศสและประเทศละตินอื่นๆ คณะพรรคทางซ้ายทั้งหมดสนับสนุนให้รัฐบาล (ถ้าจะพูดอย่างละม่อมๆ) ก็ไม่นำพาเลยต่อบรรดาศาสนาทั้งหมด และไม่ยอมสนับสนุนหรือร่วมกิจการกับคณะสงฆ์ใดๆ เลย มหาบุรุษการเมืองทางซ้ายเช่น เดลมังโซแปงเลอเว (เพื่อจะอ้างแต่ผู้ที่วายชนม์ไปแล้วเท่านั้น) หรือแม้บุรุษการเมืองในคณะพรรคที่เดินสายกลางก็อยู่และตายนอกคณะสงฆ์และนอกศาสนาใดๆ ทั้งหมด และแนะนำลัทธิศาสนิก (agnosticism) (กล่าวคือ ไม่ยอมเชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติหรือในศาสนาใดๆ) ทั้งนี้ เขาถือว่าเป็นเอกสิทธิ์อย่างหนึ่งซึ่งเนื่องมาจากเสรีภาพในการคิด ซึ่งในประเทศนั้นๆ ได้ทำให้ศาสนากลายเป็นเรื่องเฉพาะส่วนตัวไม่เกี่ยวกับรัฐบาลอย่างใดเลย ถึงแม้ว่าการศึกษาของมหาชนก็ถือว่าเป็นการฆราวาสเท่านั้น ในประเทศเยอรมนี ก่อนการปฏิวัติขั้นฟัสซิสก็เช่นเดียวกัน (ไม่มีการนิยามคณะนิกาย Konfessionlos) เพราะฉะนั้น นโยบายในเรื่องศาสนาจึงไม่เกี่ยวกับระเบียบการปกครองหรือการเมืองของประเทศอย่างใดเลย และถ้าจะถือเอาการเผยแผ่ชัดขึ้นศาสนาว่าเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งเฉพาะของคอมมิวนิสต์ และถือว่าเป็นหลักวินิจฉัยกิจการกระทำของบุรุษการเมืองว่า ผู้นั้นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่แล้ว ก็จะไม่เป็นธรรม

๒. เรื่องครอบครัว ก็เช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงอันใหญ่หลวงในโครงการแต่งงานและครอบครัวในรัสเซียโซเวียต หาได้เป็นการจำเป็นต้องมาจากคอมมิวนิสต์ไม่ ถ้าจะตรวจดู “กำหนดการคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ” ก็จะเห็นได้ชัดว่า มีข้อความว่าด้วยปัญหาเหล่านั้นอยู่น้อย และมีข้อความว่าด้วยเรื่องโรคกิจเสียเกือบทั้งหมด ถ้าอ้างอิงถึงผู้หญิงก็เป็นแต่เพียงเรียกร้อง “ให้มีความเสมอภาคในกฎหมาย และในชีวิตของชุมชน อย่างเต็มที่ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ให้มีการแก้รูปกฎหมายว่าด้วยการแต่งงานและครอบครัวเป็นการแก้รากมูลทีเดียว ให้มีการยอมรับนับถือว่าการเป็นมารดาเป็นภิกษณีย์ที่ต่อชุมชนอย่างหนึ่ง ฯลฯ” หน้า ๒๙ แต่ข้อความทั้งนี้ก็มีบุคคลเป็นจำนวนมากในประเทศตะวันตกซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับคอมมิวนิสต์เลยนั้น ยอมรับแล้ว ในประเทศตะวันตกเรื่องโครงการแต่งงานและครอบครัว กำลังอยู่ในอาการผันแปรอย่างเต็มที่ดัง ฮ.จี.เวลลส์ ได้กล่าวไว้ (Sunday Express : ข้อท่อมเถียงในบัดนี้ “ก็เป็นแต่เพียงอาการเบื้องต้นของการดำเนินอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้แก้ไขหรือวางแผนปัจจุบันในเรื่องการแต่งงานนั้นอย่างใจกล้า”) การแต่งงานโดยมีภรรยาคนเดียวของฝ่ายตะวันตก “กำลังอยู่ในภาวะล้มละลาย” นี่เป็นข้อความที่นายร้อยเอก บิตต์ ริเวอร์ส กล่าวต่อที่ประชุมประจำปีของสมาคมการศึกษาแผนกสุขภาพติสมาคม (Eugenics Society) ณ University College ลอนดอน และ “มีอาการอย่างหนักแน่นหลายอย่างที่แสดงว่าในที่สุดก็ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง” ในอเมริกา ท่านสุภา เบน. บี.ลินด์เซย์ ผู้เรื่อนามก็ได้ยอมรับเช่นนี้เหมือนกัน ก่อนสงครามบรรดาแพทย์และนักสังคมวิทยา เช่น มักบัส ฮีร์ชสเฟลด์ นอร์แมน แฮร์ ฯลฯ ซึ่งไม่มีความน่าพาหรือใฝ่ใจในลัทธิคอมมิวนิสต์เลย ได้ตั้งสากลสันนิบาตเพื่อ “แก้รูปเพศการ” ซึ่งสนับสนุนให้แก้ไขโครงการแต่งงานและครอบครัวอย่างแข็งขัน ถ้าจะคิดว่าการแก้รูปการซึ่งเป็นการจำเป็นและหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นนี้เป็นการเกี่ยวข้องกับวาทะ

คอมมิวนิสต์แล้ว ก็จะเป็นการกีดกันการแก้รูปเช่นนั้น และเป็นการยกบุญยกคุณให้พวกคอมมิวนิสต์มีส่วนในการผันแปรของชุมชนมากเกินไป และเป็นเอกลักษณ์ของพวกคอมมิวนิสต์เกินไป อันที่จริงลัทธิคอมมิวนิสต์ตามที่เราเข้าใจได้ตามกำหนดการของเขานั้นไม่มีนโยบายที่เขาริเริ่มขึ้นเองในเรื่องนี้เลย และในสมัยปัจจุบันนี้ก็ดูเหมือนจะทิ้งความคิดเดิมเสียแล้ว กล่าวคือ ความคิดทฤษฎีเก่า ของเพลโต ที่จะให้ผู้หญิงเป็นของกลาง ซึ่งอันที่จริงเป็นความคิดที่คอมมิวนิสต์ได้ประเดิมขึ้นเป็นความคิดเฉพาะของคอมมิวนิสต์เดิมเสียอีก

๓. ส่วน “นโยบายในเรื่องงาน” ของพวกคอมมิวนิสต์นั้น เข้าใจว่ามีปรากฏอยู่ในกำหนดการมอสโคว์^(๑) ในตอนที่ว่า งานนั้น “ไม่ใช่เป็นแต่เพียงหางาเลียงชีพเท่านั้นแต่หากจะได้เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งแห่งชีวิต” ข้อความนี้มีเงื่อนไข (ซึ่งได้กล่าวซ้ำมาก่อนแล้วหลายหน) ว่า “ความจำเป็นแห่งชีวิต” ที่กล่าวนี้เป็นผลเนื่องมาจากการเลิกจ้างกรรมสิทธิเอกชนและทรัพย์สินเอกชนอีกนัยหนึ่ง ตามระเบียบการของพวกคอมมิวนิสต์นั้น งานจะได้เป็นความจำเป็นสำหรับทุกคน เพราะว่าต่อไปจะไม่มีรายได้หรือมรดกอีกแล้ว โดยเหตุนี้ระเบียบการซึ่งบังคับให้ทุกคนต้องทำงานนั้น จะเกิดมีขึ้นเอง เนื่องจากพฤติการณ์โดยทั่วไป ยิ่งกว่าเนื่องจากการบังคับตามกฎหมาย

อัน “นโยบายในเรื่องงาน” ของพวกคอมมิวนิสต์นั้น ถ้าไม่ควบกันไปกับการเลิกจ้างรายได้และมรดกแล้ว ก็ไม่สามารถจะเข้าใจได้คือหมายความว่า จะได้เลิกจ้างชนชั้นกระฎุมพี (bourgeois) และพวกกระฎุมพีจะต้องทำงานเหมือนชนชั้นอื่นๆ และถ้าต้องการจะได้มีกินแล้ว พวกกระฎุมพีก็จะต้องทำงานเหมือนชนชั้นอื่นเหมือนกัน (ดังมีกล่าวไว้ในกำหนดการฝรั่งเศสหน้า ๒๑)

หมายเหตุ (๑) ภาค ๓ ที่หมายถึงที่สุดของคณะคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ-คอมมิวนิสต์สากล หน้า ๑๘ (คำแปลภาษาอังกฤษ)

ความเห็นที่ว่า ทุกคนต้องทำงาน และ ต้องมีอาชีพ นั้น ไม่ใช่เป็นลักษณะเฉพาะของคอมมิวนิสต์ บางทีในขั้นต้นความคิดอันนี้อาจจะเป็นความคิดเฉพาะของคอมมิวนิสต์ได้ แต่ตกมาบัดนี้ ระเบียบการชุมชนและการเมืองอื่นๆ บางราย ซึ่งไม่ใช่คอมมิวนิสต์ก็ได้รับเอาความเห็นนี้เหมือนกัน ถึงกับตั้งเป็นจุดสำคัญอันจะถึงสู่รบอย่างเช่นระเบียบการบงการใหม่ๆ ที่เรียกกันว่า ฟัสซิสม์และฮิตเลริสม์เป็นต้น กำหนดการของฮิตเลอร์ (ค.ศ.๑๙๒๐ และกำหนดการบอคชไฮม) กล่าวไว้แจ้งชัดว่า พลเมืองทุกคนจะต้องถูกบังคับให้ทำงาน และต้องทำงานจึงจะมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร ทั้งนี้ถึงกับเรียกร้องให้ “เลิกล้างรายได้ต่างๆ ที่มีได้เป็นผลอันได้มาด้วยงาน และด้วยแรงของตน” ข้อนี้ คล้ายกับการเลิกล้างรายได้ของคอมมิวนิสต์อยู่อย่างแปลกประหลาด แต่รัฐบาลฟัสซิสม์หรือแนชนัลโซซลิสมี เมื่อได้เข้าถืออำนาจการปกครองแล้ว ก็ยังมีได้ปฏิบัติตามความเห็นทางทฤษฎีเช่นนี้ เพราะฉะนั้น ข้อที่นโยบายโซเวียตกับนโยบายเยอรมันหรืออิตาลีแตกต่างกันในเรื่องงานนี้ มีอยู่เพียงว่า เยอรมันกับอิตาลียังมีได้คัดค้านการที่จะรักษาทรัพย์สินเอกชนไว้ต่างนั้น อันที่จริงรัฐบาลหลายรัฐบาลได้เคยส่งเสริมบ่อยๆ ว่าให้ “ทุกคนทำงาน” ในฐานะที่เป็นนโยบายการชุมชนที่ควร (เช่นฝรั่งเศสในระหว่างสงครามและบัลแกเรีย รัฐบัญญัติลงวันที่ ๑๙ มิถุนายน ค.ศ.๑๙๒๕ ว่าด้วยการบังคับแรงงานเพื่อบำรุงระเบียบทางรถไฟและปารากวัย รัฐบัญญัติการบังคับแรงงานลงวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ค.ศ.๑๙๒๕ เพื่อสร้างและรักษาสะพานและทาง ฯลฯ) แต่นโยบายเช่นนี้ เป็นแผนการชุมชน ซึ่งมักจะใช้เฉพาะเพื่อความต้องการในกรณีฉุกเฉินในท้องที่หรือถ้าจะใช้ทั่วไปก็เพื่อจะป้องกันประเทศไม่ให้มีคนประพฤติดิตที่เกียจคร้าน ฯลฯ และมีได้เกี่ยวข้องกับระเบียบการคอมมิวนิสต์เลย

ส่วนแผนการซึ่งคณะคอมมิวนิสต์แน่วแน่ขึ้นในระยะเฉพาะการ เพื่อเป็นทางบรรลุ “วัตถุประสงค์ที่หมายในที่สุด” ตั้งได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น ก็เป็นแต่เพียงแผนการเท่านั้น แผนการเป็นทางดำเนินการอย่างหนึ่ง สำหรับบรรลุวัตถุประสงค์อย่างดีที่สุดเท่านั้น ถ้าแผนการปรากฏว่า ไม่เพียงพอหรือไม่พอแก่การอย่างใดแล้ว ก็ยอมเปลี่ยนแปลงได้ทุกคราวที่ จำเป็น ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าจุดสำคัญใน “นโยบายเรื่องงาน” ของคอมมิวนิสต์นั้น อยู่ที่เนื้องานนโยบายที่ข้าพเจ้าได้ชี้แจงมาแล้วข้างต้น

(ลงนาม) ร. กียอง

วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๓๔

ผนวก ง

รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒

วันเสาร์ที่ ๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
เริ่มประชุมเวลา ๙.๑๐ นาฬิกา

สมาชิกมาประชุม ๑๒๔ ท่าน

ฯลฯ

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ต่อไปนี้เป็นรายการคณะกรรมการสอบสวนหลวงประดิษฐมนูธรรม ว่า เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ในเรื่องนี้กรรมการได้เสนอความเห็นและรายงานการละเอียดในเรื่องไตสวนและแจกให้สมาชิกอ่านทราบทั่วกันแล้ว กรรมการได้มีความเห็นว่า หลวงประดิษฐ์ฯ ไม่มีมลทินในเรื่องที่ต้องกล่าวหาเช่นนั้น จึงมีปัญหาคงต้องพิจารณาในที่นี้แต่อย่างเดียว ว่าเราจะให้ความเห็นชอบกรรมการที่เสนอนั้นหรือไม่ หรือถ้าท่านผู้ใดจะมีข้อขัดข้องคัดค้านในเรื่องคำวินิจฉัยของกรรมการวินิจฉัยไปแล้วเช่นนั้น ก็โปรดคัดค้านเสียในเวลานี้

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนครกล่าวว่า ข้าพเจ้าได้อ่านรายงานของกรรมการสอบสวนหลวงประดิษฐ์ฯว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่แล้ว และได้อ่านตลอดแล้วทุกประการ เท่าที่สภาฯ

ได้ส่งไปให้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เพื่อความบริสุทธิ์ของหลวงประดิษฐ์
กรรมาธิการควรจะได้พิจารณาเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์ ด้วย
เพราะเหตุว่าก่อนที่หลวงประดิษฐ์จะถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์
หรือไม่ เนื่องจากเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์ ไม่ใช่เหตุอื่น
เพราะฉะนั้นทำไมกรรมาธิการจึงไม่ได้เอาเค้าโครงการณ์ของหลวง
ประดิษฐ์มารวมพิจารณาด้วย ข้อนี้ข้าพเจ้าสงสัย เพื่อความบริสุทธิ์
ของหลวงประดิษฐ์ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าสภานี้ควรจะได้พิจารณาเค้า
โครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์ว่าเป็นอย่างไรด้วย และกรรมาธิการ
ควรจะได้พิจารณาเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์ที่จะนำเสนอ
สภานี้ ความจริงข้าพเจ้ากับหลวงประดิษฐ์ ไม่มีอะไรกัน ข้าพเจ้า
เป็นเพื่อนกับหลวงประดิษฐ์ และก็ข้าพเจ้าไม่มีเจตนาร้ายแก่หลวง
ประดิษฐ์เลย แต่ว่าเพื่อความบริสุทธิ์ของหลวงประดิษฐ์ เพื่อให้ความ
ข้องใจของประชาชนสิ้นไป ข้าพเจ้าจึงขอเสนอว่าสภานี้ควรจะได้
พิจารณาเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์ ประกอบการพิจารณาใน
เรื่องนี้ด้วย

ทำการแทนประธานสภานี้ กล่าวว่่า ก่อนที่จะดำเนินการต่อไป
เรื่องนี้เป็นกรณีความยุติธรรม ซึ่งเจ้าของยุติธรรมเสนอไป กรรมาธิการเท่าที่
ข้าพเจ้าได้อ่าน ตีความว่า คำร้องหรือยุติธรรมนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องให้พิจารณา
เค้าโครงการณ์อันนั้น เพราะฉะนั้นจึงใคร่จะให้เจ้าของยุติธรรมแสดงความ
ใหม่ในยุติธรรมนั้นเสียก่อน กินความเข้าไปถึงที่หลวงวรนิติชอภิปราย
หรือไม่

นายพิภ ฒ สงขลา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า
ยุติธรรมที่ข้าพเจ้าเสนอนั้นไม่ใช่เนื่องจากการกระทำของบุคคล เนื่องจาก
ความคิดความเห็นของบุคคล การที่พระยามโนชกล่าวว่่า คณะรัฐมนตรี
ส่วนน้อยมีความเห็นไปทางคอมมิวนิสต์ ไม่ได้พาดพิงไปถึงเค้าโครงการณ์
นั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าไม่ได้แพร่หลายออกไป แต่ว่าอันนั้น เนื่องมาจาก

ความคิดความเห็น ไม่ใช่เนื่องมาจากการกระทำ แต่เพราะเหตุว่า คุณหลวงประดิษฐีย์เป็นบุคคลสำคัญในคณะรัฐมนตรีส่วนน้อยนั้น ใน การที่จะเข้าร่วมในกิจการของหลวงประดิษฐ์ ก็น่าจะรับพาดพิงเสียก่อน ว่า มีความเห็นไปในทำนองคอมมิวนิสต์อย่างที่เจ้าคุณมโนฯ กล่าวหา หรือไม่ เพราะเหตุว่าเค้าโครงการนี้ไม่ใช่ปรากฏชัดแจ้ง ความคิด ความเห็นไปในทำนองคอมมิวนิสต์หรือไม่ ข้าพเจ้าไม่ได้มุ่งไปใน เค้าโครงการนั้นๆ นั้นไม่ได้แจ้ง เค้าโครงการนั้นอันเป็นความคิดความเห็น เท่าที่อธิบายนี้ ก็เนื่องจากเป็นความเห็นความคิดทำนองเดียวกันกับ เท่าที่เขียนเค้าโครงการนั้นเอง และที่กรรมการได้สอบสวนความ เห็นนั้น ตรงกับความมุ่งหมายของข้าพเจ้าแล้ว

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ยังมี ผู้รับรองอีก ๒ ท่าน ขอให้แสดงมาว่ามีความเห็นอย่างไร

นายมงคล รัตนวิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวว่า ข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งที่รับรองยุติ และตามที่เจ้าของยุติ เสนอมานั้น เราพูดกันตรงตามความประสงค์นั้นแล้ว

นายไสว อินทรประชา : ผู้แทนราษฎรจังหวัดสวรรคโลก กล่าว ว่า ข้าพเจ้าก็มีความเห็นตรงกับเจ้าของยุติที่เสนอมานั้นเหมือนกัน

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า เมื่อเจ้าของยุติมีความ เห็นตรงตามความมุ่งหมายที่กรรมการได้อธิบายมาในเรื่องนี้ เพราะ ฉะนั้นสมาชิกที่จะเสนอความหมายต่างไปจากเจ้าของยุติซึ่งหมายไว้ นั้นเห็นจะเป็นอันตกไปในที่นี้

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า ข้าพเจ้าแน่ใจว่า เรื่องที่สมาชิกผู้นั้นเสนอขอให้สอบสวนหลวงประดิษฐ์ ก็เนื่องมาจากหลวงประดิษฐ์ เขียนเค้าโครงการนี้ขึ้นในสมัยพระยามโนฯ ไม่ใช่เหตุอื่น เพราะฉะนั้นก็ทำไม่แล้ว ไม่นำเค้าโครงการนี้มาพิจารณา

ในการสอบสวนหลวงประดิษฐ์ ด้วย ว่าความคิดความเห็นของหลวงประดิษฐ์ ในเค้าโครงการนั้นจะเป็นอย่างไร ข้าพเจ้าไม่เข้าใจเลย ว่าทำไมจึงไม่พิจารณาเค้าโครงการนั้นด้วย ในข้อนี้ข้าพเจ้าขอให้ประธานกรรมการทรงอธิบายดูว่าเพราะเหตุใด

ด.เทียม ศรีพิสิฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐม กล่าวว่า ตามที่มีสมาชิกผู้หนึ่งได้เสนอขอให้ตั้งกรรมการเพื่อซักฟอกหลวงประดิษฐ์ ว่าจะเป็นคนคอมมิวนิสต์หรือไม่ นั้น เจ้าของญัตติต้องการทราบถึงสภาพของความคิดความอ่านของคุณหลวงประดิษฐ์ ว่าจะเป็นคนความคิดความอ่านที่เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ และก็ให้ตั้งกระทู้ถามหลวงประดิษฐ์ ด้วยกระทู้ถามต่างๆ ซึ่งจะชักจูงให้เห็นว่า ความคิดความอ่านนั้นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า ถ้าหากว่าสภา นี้จะได้เห็นว่า ความคิดความอ่านของท่านกรรมการ ซึ่งจะชักจูงถามความคิดความอ่านของหลวงประดิษฐ์ ว่าจะเป็นคนคิดที่โน้มไปในทางคอมมิวนิสต์หรือไม่ ถ้าหากว่าในที่ประชุมนี้เห็นว่า ความคิดความอ่านซึ่งกรรมการได้ไต่ถามหลวงประดิษฐ์ ซึ่งเกี่ยวกับทางที่จะให้แลเห็นว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ถ้าหากว่าสภา นี้แลเห็นแล้วว่าคำซักฟอกของกรรมการเป็นที่พอใจของสภา ข้าพเจ้าเห็นว่า ก็น่าจะให้เป็นที่หน้าหน้าของสภา ที่จะลงมติว่า คำซักฟอกของคณะกรรมการนั้นจะใช้ได้หรือไม่ ซึ่งผู้เสนอและผู้รับรองก็ได้รับแล้วว่าเป็นการที่สมความต้องการดังที่ได้เสนอไปแล้ว เพราะฉะนั้นใครที่จะให้ที่ประชุมนี้ลงมติในคำซักฟอกของคณะกรรมการนั้นว่า จะเป็นคำซักฟอกที่พึงประสงค์แล้วหรือยัง ถ้าหากว่าคำซักฟอกของคณะกรรมการเป็นที่พึงประสงค์แล้ว ก็ควรจะได้รับพิจารณาได้ทีเดียว

นายมนูญ บริสุทธิ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวว่า เรื่องนี้เพื่อจะตัดเวลาให้สั้นเข้า ที่มีสมาชิกผู้หนึ่งเสนอว่าคณะกรรมการควรจะพิจารณาเค้าโครงการนั้นของหลวงประดิษฐ์ด้วย ว่าจะเป็นคน

คอมมูนิสต์หรือไม่ เท่ากับเป็นความเห็นว่าการมาธิการทำงานไปนี้ไม่ถูก จึงเห็นว่าสมาชิกผู้นั้นเขาค้าน เขาก็ควรแสดงความเห็นในเรื่องจะรับรายงานการไต่สวน ถ้าเห็นด้วย เขาก็ยกมือ ถ้าไม่เห็นด้วย ก็ไม่ยกมือ ผู้เสนอเดิมว่าการมาธิการทำถูกต้องตามความประสงค์ของเขาแล้ว จึงขอสภาฯ นี้ลงมติว่า เราจะรับรองรายงานนั้นหรือไม่

ขุนวริษฐตรุณเวทย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า รายงานการประชุมครั้งที่ ๑ ของคณะกรรมการมีความว่าอย่างนี้ หลวงประดิษฐฯ ที่ต้องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมูนิสต์ แล้วก็พลิกหน้าไป แต่ว่าพลิกไปก็คงมีความอย่างเดียวกัน มีคำว่า ต้องกล่าวหาว่า เป็นคอมมูนิสต์เหมือนกัน เรามาให้เจ้าของผู้ที่เสนอว่าเขามีความประสงค์อย่างไร ก็ถ้าหากว่าผู้ที่เสนอประสงค์ไปอย่างอื่นแล้ว ก็หาประโยชน์มิได้ ข้าพเจ้ามีความประสงค์ว่า หัวข้อทางที่ดีที่สุด คือญัตตินั้นเป็นอย่างไรแน่ ควรจะเอาญัตตินั้นมาอ่านสักพันฟังในที่ประชุมจะดีกว่า แล้วเราจึงจะวินิจฉัยว่ามีความมุ่งหมายอย่างไรในที่นี้

นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงแถลง

ทำการแทนประธานสภาฯ อนุมัติ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงกล่าวว่า ญัตตินั้นอยู่ในวรรค ๒ ของรายงานแล้ว คือตามทางพิจารณาของคณะกรรมการ ก็ได้พิจารณาข้อนี้โดยละเอียดละออ และได้ถามความเห็นของท่านผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒ แล้วด้วย และความตกลงในข้อนี้ก็ได้ออกเป็นเอกฉันท์ คือหมายความว่า ที่ว่าคำกล่าวหาว่านั้น หมายความว่าอะไร คือหมายความว่า เป็นคำกล่าวหาที่ว่ากันทางการเมือง ที่วินิจฉัยหน้าที่ตำรวจว่าชั่ว เช่นนั้น หรือเป็นข้อหาที่คณะกรรมการใช้คำว่าข้อหา ถ้าจะใช้เป็นคำอังกฤษก็แปลว่า คำกล่าวหาเป็นเเนนรอลโปลิซีแอกคิวเซชัน คำกล่าวหาทางการเมือง หรือเป็นข้อหาทางกฎหมาย ซึ่งภาษาฝรั่ง

ใช้ว่า อินดิทเมนท์ คณะกรรมการเมื่อได้พิจารณาญาติของสภาย
แล้ว เห็นเป็นเอกฉันท์ว่า หมายความว่าถึงคำกล่าวหาทั่วไป ไม่ใช่ข้อหา
ทางกฎหมาย และหน้าที่ของกรรมการในการที่จะสอบสวน ก็ไม่ใช่
หน้าที่ที่จะเป็นตุลาการเหมือนประหนึ่งศาลพิเศษที่จำชำระ แต่หากว่า
ให้ไปพิจารณาหรือสอบสวนดูว่าตามความเห็นของกรรมการโดยอาศัย
หลักวิชาการแล้ว ความคิดความเห็นของหลวงประดิษฐฯจะเป็น
คอมมิวนิสต์หรือไม่ จึงได้ เมื่อได้ดีความในญาตินั้นแล้ว กรรมการ
ก็ได้พิจารณากันและลงมติประกอบด้วยเหตุผลตั้งแจ้งอยู่ในรายงานนั้น
แล้ว คราวนี้ส่วนที่ท่านสมาชิกผู้หนึ่งขอให้ข้าพเจ้าชี้แจงนอกขอบเขต
ประเด็นที่คณะกรรมการได้ตกลงกันแล้ว ข้าพเจ้าเสียใจในฐานะที่เป็น
ประธานกรรมการ ข้าพเจ้าชี้แจงไม่ได้ แต่ว่ามีข้อพาดพิงอยู่เช่นนี้
ถ้าข้าพเจ้าจะไม่ชี้แจงเสียบ้าง ท่านสมาชิกหรือมหาชนก็อาจจะเข้าใจ
ผิดไปว่า ถ้าคณะกรรมการพิจารณาเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐ์
แล้ว อาจจะเห็นว่ามิใช่ลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ก็ได้ ในข้อนี้ในฐานะที่เป็น
ประธานกรรมการ ข้าพเจ้าขอทำความเข้าใจไว้ให้แน่ชัด ว่าหาเป็น
เช่นนั้นไม่ เป็นแต่คณะกรรมการเห็นว่าอยู่นอกประเด็น คือประเด็น
อยู่ที่ความคิดความเห็นของหลวงประดิษฐ์คือในต่างประเทศก็ดี ถ้า
ไปบอกว่าคนนั้นเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ เขาเอาหลักความคิดความเห็น
เป็นใหญ่ และวิธีดำเนินการก็ดำเนินดั่งที่คณะกรรมการได้ทำมาแล้ว
แต่ถ้าประเด็นที่ตั้งมามีอยู่ว่า เค้าโครงการณ์นั้นมีลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์
หรือไม่ ปัญหา ก็ไปอีกรูปหนึ่ง ซึ่งจะต้องพิจารณากันหลายอย่าง และ
ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ข้าพเจ้าก็คงจะไม่ได้รับเป็นประธานฯ เพราะ
ข้าพเจ้าได้แสดงความเห็นต่อมหาชนโดยเปิดเผยแล้วในขณะนั้นแล้ว
ว่า ตามความเห็นของข้าพเจ้าซึ่งได้เคยอ่านเค้าโครงการณ์ว่า ไม่มี
ลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าก็จะไม่ได้ตั้งอยู่ในฐานะที่
เป็นกลาง แต่ในการที่ข้าพเจ้าได้รับเป็นประธานกรรมการ ข้าพเจ้า
เข้าใจญาติดีว่าประเด็นว่า หลวงประดิษฐ์ฯเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ คือ

เกี่ยวกับความเห็นความคิด ทำนองความเห็นของหลวงประดิษฐฯ ว่าใน
ทางการเมืองและในเวลานี้และในต่อไป มีความคิดความเห็นเป็นคอม
มิวนิสต์หรือไม่เกี่ยวกับนโยบายการเมืองที่หลวงประดิษฐฯ ได้ดำเนินมา
แล้ว และดำเนินอยู่ และจะดำเนินต่อไป ตามความเข้าใจของข้าพเจ้าที่
เป็นกรรมาธิการได้เข้าใจประเด็นตั้งที่พิจารณาอยู่นั้น ณ บัดนี้แล้ว

ร.ท.ทองคำ คล้ายโอภาส ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี
กล่าวว่า ตามที่ท่านกรรมาธิการได้ยกเอาข้อความคิดความเห็นของ
หลวงประดิษฐฯ ขึ้นมาต่อเติม ข้าพเจ้าเห็นด้วยทีเดียว พุดตามความ
รู้สึกของข้าพเจ้าเอง ข้าพเจ้าเห็นว่า คำโครงการณ์มีไชโครงการณ์
อย่างเช่นข้าพเจ้าร่างหนังสือทิ้งไว้เป็นต้น ใครจะเอาร่างหนังสือของ
ข้าพเจ้าไปบอกว่าข้าพเจ้าได้เขียนอย่างนั้นเห็นจะไม่ถูกแน่ ความรู้สึก
ของข้าพเจ้าเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นด้วยอย่างยิ่งที่จะเอาคำโครงการณ์
ไม่ได้คำโครงการณ์มันยังแก้ได้อีก เหมือนอย่างหนังสือที่ข้าพเจ้าร่าง
นั้น ข้าพเจ้าร่างแล้ว ข้าพเจ้าอาจจะแก้ไปอย่างไรก็ได้

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า
ข้าพเจ้าเห็นว่า ผลทั้งหลายย่อมมาจากเหตุ และก็คิดแน่ใจว่าคำ
กล่าวหาในเรื่องนี้เนื่องมาจากเหตุ ก็คงเนื่องมาจากคำโครงการณ์ที่
หลวงประดิษฐฯ ได้เขียนขึ้น ก็เมื่อว่าไม่มีคำโครงการณ์นี้แล้ว จะสอบสวน
หลวงประดิษฐฯว่าจะเป็นคนคอมมิวนิสต์ทำไม หลวงประดิษฐฯทำผิดอะไร
ก็หลวงประดิษฐฯ ไม่ทำผิด เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่า ไม่จำเป็นที่จะ
พิจารณาว่าคนนั้นจะมีความผิดหรือหาไม่ เมื่อสอบสวนความคิดความ
เห็นของหลวงประดิษฐฯ จะมาสอบสวนเวลานี้ หลวงประดิษฐฯ จะ
เห็นอย่างไรไม่จำเป็นอะไรเลย เพราะเหตุว่าหลวงประดิษฐฯ ไม่ได้ทำ
อะไรเลยในเวลานี้ การที่สอบสวนหลวงประดิษฐฯ ไม่จำเป็นเลย
เพราะเหตุว่าไม่มีการกระทำอะไรๆ สำหรับเวลานี้คำโครงการณ์
ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นมูลเหตุของผู้เสนอญัตติขอให้ตั้งกรรมาธิการสอบสวน

ก็เนื่องด้วยเค้าโครงการอันนี้ที่หลวงประดิษฐ์เขียนขึ้น เพราะฉะนั้น จะถือว่าเค้าโครงการนี้ไม่เกี่ยวกับประเด็น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับ ประธานกรรมการ หรือคณะกรรมการ หรือผู้เชี่ยวชาญก็ตาม

ทำการแทนประธานสภา กล่าวว่่า แต่ความประสงค์มีอยู่ อย่างไรเล่า

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่่า ข้าพเจ้าเห็นว่าสภา นี้จะทำหน้าที่ศาลใช่หรือไม่ เพราะเหตุว่่าจะต้อง พิจารณาว่าหลวงประดิษฐ์เป็นอะไร หรือหาไม่ เค้าโครงการนี้ของ หลวงประดิษฐ์เป็นความคิดความเห็นอันหนึ่งของหลวงประดิษฐ์ แต่ว่่าหลวงประดิษฐ์มีความเห็นอย่างไรเป็นนอกเรื่องทีเดียว เพราะ เหตุว่่าเรื่องนี้หลวงประดิษฐ์ไม่ได้ทำอะไรรเลย จะไปพิจารณาถึงว่่า หลวงประดิษฐ์ จะทำอะไรคิดเห็นอะไรนั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่่า ผิดทำนองของศาล หรือหลักของการพิจารณาทั่วโลก ไม่ถูกหลักการ พิจารณา ข้าพเจ้าเห็นว่่าเป็นเช่นนั้น

พ.ต.หลวงรณสิทธิพิชัย กล่าวว่่า มีสมาชิกผู้หนึ่งตั้งใจสงสัย อยู่ว่่า ตามที่ประธานกรรมการขณะนี้หาได้พิจารณาเค้าโครงการนี้ ของหลวงประดิษฐ์ด้วยไม่นั้น ข้าพเจ้ามีความเห็นว่่า เท่าที่ประเด็น ของคดีนี้ ได้ถามความเห็นของผู้เสนอญัตติ ทั้งผู้รับรองแล้ว ตรงกับ ความเห็นของคณะกรรมการแล้ว ไม่มีสมาชิกคนอื่นใดแก้วจะคัดค้าน และเห็นว่่าถูกต้องแล้ว เห็นว่่าประธานฯ ควรจะดำเนินการปรึกษา ต่อไป โดยมีต้องฟังเสียงอย่างอื่น เมื่อมีผู้ใดจะเห็นอย่างอื่นก็ควรจะ เสนอญัตติ แต่ไม่ใช่เวลานี้

นายกรัฐมนตรี ขออนุญาตให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณทรงแถลง

ทำการแทนประธานสภา อนุมัติ

หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ทรงกล่าวว่า ตามที่ท่านสมาชิกผู้หนึ่งเข้าใจว่าอำนาจที่มอบไปยังคณะกรรมการมาให้คณะกรรมการมีสภาพเป็นศาลตุลาการนั้น ข้าพเจ้าต้องขอทักท้วงอย่างยิ่ง เพราะว่าคณะกรรมการที่ตั้งไปนั้นไม่ได้มีลักษณะเป็นตุลาการหรือเป็นศาลเลย และตามญัตติก็มีเพียงว่าหลวงประดิษฐไพเราะ มีมลทินเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ไม่ได้เกี่ยวกับความผิดทางกฎหมาย

นายพิท ฒ สงขลา ผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรธานี กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอถือโอกาสอธิบายถึงความมุ่งหมายซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เท่าที่อธิบายไปแล้วเมื่อครั้งนี้อาจจะไม่แจ่มกระจ่างก็ได้ การที่ได้มีการเสนอญัตติให้พิจารณาหลวงประดิษฐไพเราะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่นั้น ก็เนื่องจาก ๑ หลวงประดิษฐไพเราะ เป็นสมาชิกประเภท ๒ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงแต่งตั้งขึ้นมา และเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่ทำเนิกร่วมกับรัฐบาล เมื่อสมาชิกคนหนึ่งถูกกล่าวหาโดยรัฐบาลพระยามโนฯ ว่าบุคคลคนนั้นมีความคิดทำนองคอมมิวนิสต์ คำกล่าวหานี้ไม่ใช่คำกล่าวหาอยู่เฉพาะในประเทศไทย แต่กระจายไปทั่วโลก ทุกๆ ประเทศ ประเทศทั้งหลายเขาจะมีเข้าใจสงสัยแหละหรือว่า สภานี้มีส่วนมากเป็นคอมมิวนิสต์ในเมื่อมีบุคคลคนสำคัญเข้ามารวมในสภานี้ ถ้าหากว่าบุคคลนั้นมีความเห็นเป็นคอมมิวนิสต์จริงๆ เพราะฉะนั้นก่อนที่เราจะรับรองคนๆ นี้เข้าไว้ สภานี้ก่อนที่จะดำเนินกิจการไปร่วมกับรัฐบาล ก็ควรจะพิจารณาเสียก่อน ความคิดความเห็นของคนนี้เป็นทำนองคอมมิวนิสต์หรือเปล่า ถ้าปรากฏชัดว่าความคิดความเห็นของเขาเป็นไปในทางคอมมิวนิสต์แล้ว เราก็คงมติไม่ไว้วางใจถอนออกจากสมาชิกภาพ ถ้าหากว่าหลวงประดิษฐไพเราะ ไม่ใช่คนสำคัญก็ไม่จำเป็นต้องเสนอญัตติอันนี้ หลวงประดิษฐไพเราะ เป็นบุคคลสำคัญไม่ใช่แต่เฉพาะในประเทศไทย ต่างประเทศก็เห็นว่าเป็นบุคคลสำคัญ ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่พิจารณาให้เขาปกติ คนที่สำคัญอยู่นั้นมีความคิดความเห็นอยู่อย่างไร

เมื่อสอบสวนสักร้อยครั้งแล้ว ก็คงยืนยันอยู่อย่างนั้นและเป็นการสอบ
กันอย่างแจ่มแจ้ง ก็น่าจะพอว่า ความคิดความเห็นของเขาแต่เดิมเป็น
อย่างไรก็เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้นจึงเสนอญัตตินี้ อย่างนี้

ขุนวรวิเศษฐตรุณเวทย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า
ที่ท่านสมาชิกกล่าวเมื่อกี้ก็ชอบอยู่ ข้าพเจ้าข้องใจในเรื่องญัตติ ว่าญัตติ
ที่ตั้งไปนั้นเป็นญัตติที่ตั้งว่าหลวงประดิษฐไพเราะเป็นคอมมิวนิสต์ หรือมีความ
คิดเห็นในทางคอมมิวนิสต์ การที่เราจะวินิจฉัยก็อาจจะเป็นไปได้ทั้ง ๒
อย่าง ๒ แ่ง ถ้าหากว่าญัตติที่ตั้งไปนั้นเป็นญัตติที่หลวงประดิษฐไพเราะเป็น
คอมมิวนิสต์หรือไม่ เราต้องวินิจฉัยเรื่องหนึ่ง แต่ญัตติว่าหลวงประดิษฐไพเราะ
มีความคิดความเห็นในทางการเมืองเกี่ยวคอมมิวนิสต์หรือไม่ เป็นอีก
เรื่องหนึ่ง เดียวนี้กรรมการทั้งหลายได้แสดงมาเมื่อกี้บอกเพียงว่า
เป็นความคิดความเห็นเท่านั้น ไม่ยืนยันว่า ญัตติของผู้เสนอเป็นอย่าง
นั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงอยากจะทราบว่ ก่อนที่เราจะวินิจฉัย ควร
จะเอาญัตติมาดูเสียก่อน ที่มีความอยู่เป็นอย่างไรแน่ เพราะเหตุว่า
ถ้าหากว่าญัตตินั้นเขียนเป็นอีกอย่าง จะเขียนหรือแปลเป็นข้อๆ แล้ว
ไม่ควรและไม่ชอบที่จะดำเนินการอย่างนั้น

ทำการแทนประธานสภา กล่าวว่า ที่จริงเรื่องญัตตินี้ ก่อนที่
เราจะตั้งกรรมการสภาฯ นี้เป็นคนตั้งไป ท่านชอบที่จะอ่านญัตติโดย
ละเอียดแล้ว ไม่น่าจะมาถามในที่นี้เลย ว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร
นอกจากนั้นในรายงานของกรรมการยังเลือกญัตติของท่านมาทั้งดุ้น
ใส่ลงไปอีก มีปัญหาว่า ท่านจะสนับสนุนความเห็นของหลวงวรนิติช
อย่างนั้นหรือ หรือรับรองความเห็นกรรมการ

ขุนวรวิเศษฐตรุณเวทย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า
ถ้าอย่างนั้นท่านประธานจะถามทำไมว่า หมายความว่าอะไร

ทำการแทนประธานสภา กล่าวว่า จะต้องอ่านกันทำไมอีก

ขุนวรวิสิษฐดรณเวทย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย กล่าวว่า
ก็เกิดความทู่มเถียงกัน

ทำการแทนประธานสภา กล่าวว่า ท่านเห็นทางไหน ทางฝ่าย
คัดค้าน หรือฝ่ายเห็นด้วย จะได้ง่ายในทางพิจารณา ไม่ใช่ว่าจะ
ดีสำนวนเฉยๆ จะต้องออกความเห็นว่าจะเอาข้างไหน

นายกิมเส็ง สินธุเสก ผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี กล่าวว่า
เรื่องนี้เมื่อมีผู้เสนอขึ้นราววันที่ ๔ มกราคม กิจการที่ได้ดำเนินมา
สำหรับกรรมการพร้อมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ๒ ท่าน ก็ได้พิจารณามาเป็น
เวลานาน และท่านประธานกรรมการก็ได้ชี้แจงแล้ว เรื่องเหล่านี้
พิจารณาโดยรอบคอบถี่ถ้วนแล้ว มีความคิดเห็นเป็นอย่างไร ท่าน
ประธานก็กรุณาส่งให้แก่สมาชิกทั่วถึงทุกๆท่าน สมาชิกก็ได้อ่าน
รายงานนี้โดยถี่ถ้วนและรอบคอบแล้ว และเมื่อเปิดประชุมนี้ ผู้ใด
คัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดก็คัดค้านมา ปรากฏตามเท่าที่เห็นว่าไม่มีผู้ใด
คัดค้าน แล้วก็ขอให้ที่ประชุมนี้ลงมติเสียที่กิจการอื่นยังมีอีกมาก ลงมติ
ว่าสำหรับคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์นี้จะ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ขอ
ให้สภาฯ นี้รับหลักการในเรื่องนี้ว่า จะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่เป็นเท่านั้น

ทำการแทนประธานสภา กล่าวว่า เป็นญัตติที่ไม่ถูก ถ้าจะ
เป็นว่า เราจะรับความเห็นของกรรมการนี้หรือไม่จึงจะถูก

นายกิมเส็ง สินธุเสก ผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี กล่าวว่า
ถูกแล้วเป็นอย่างนั้น

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่า
ขอประธานพูดอีกสักเล็กน้อย เพราะเหตุว่าเป็นเรื่องสำคัญ ตามที่
ประธานกรรมการพูดเมื่อก็เห็นว่า สภาฯ นี้ได้สั่งหรือตั้งกรรมการไป
นั้น ไม่ใช่ศาล ข้าพเจ้าไม่ได้กล่าวว่าศาล ข้าพเจ้าว่าสภาฯ นี้ต่างหาก
ทำหน้าที่อย่างศาล ไม่ใช่กรรมการเป็นศาล กรรมการเป็นผู้รับใช้

สภานี้ต่างหาก และข้าพเจ้าเห็นว่าตามที่ท่านสมาชิกผู้เสนอญัตติได้กล่าวเมื่อกี้นี้ว่า มีคำกล่าวหา แม้แต่ต่างประเทศก็ตาม ว่าหลวงประดิษฐไพเราะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่นั้น ข้าพเจ้าก็ยังมีความเห็นว่า ทั้งนี้ก็เนื่องจากเค้าโครงการณ์ของคุณหลวงประดิษฐไพเราะนั่นเอง เพราะเหตุว่าพระยามโนฯ ได้ปิดสภานี้ ก็ได้อ้างว่าสมาชิกส่วนมากในสภานี้มีความคิดโน้มไปในทางคอมมิวนิสต์

ทำการแทนประธานสภานี้ กล่าวว่่า ขอข้อมความเข้าใจผิด ท่านมีความหมายว่า หลักการที่กรรมาธิการพิจารณานี้ยังไม่ละเอียดพอ ขอให้พิจารณาเพิ่มเติมไม่ใช่หรือไม่

หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร กล่าวว่่า ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะพิจารณาเพิ่มเติม และควรจะเอาเค้าโครงการณ์ของหลวงประดิษฐไพเราะ ด้วยมาพิจารณา

ทำการแทนประธานสภานี้ กล่าวว่่า ผู้ขอรับรองมา เมื่อมีผู้รับรองจะได้ลงมติให้

ไม่มีผู้รับรอง

ทำการแทนประธานสภานี้ กล่าวว่่า เมื่อไม่มีผู้รับรองเป็นอันตกไป เพราะฉะนั้นก็มีอยู่เพียงปัญหาเดียวว่า สภานี้จะรับรายงานกรรมาธิการที่เสนอมาหรือไม่ กรรมาธิการที่เสนอนั้นมีความเห็นว่่าเท่าที่ได้พิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนแล้ว ว่าหลวงประดิษฐไพเราะไม่มีมลทินในเรื่องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เลย ถ้าสภานี้เห็นว่าควรจะรับคำพิจารณาของกรรมาธิการชุดนั้น โปรดยกมือขึ้น

สมาชิกยกมือขึ้นพร้อมเพรียงกัน เป็นอันว่่าสภานี้ รับคำพิจารณาของกรรมาธิการไว้

ทำการแทนประธานสภานี้ กล่าวว่่า ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นประธานของสมาชิก เวลานี้มีสมาชิกถูกกล่าวหาว่ามีมลทินในเรื่อง

คอมมิวนิสต์ แต่บัดนี้สภากษ ก็ได้รับรองแล้วว่าไม่เป็นคอมมิวนิสต์ เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้สมาชิกแสดงความชื่นใจต่อผู้ที่ถูกกล่าวหานี้ด้วย

สมาชิกแสดงอาการชื่นใจโดยการปรบมือพร้อมกัน

หลวงประดิษฐมนูธรรม กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอถือโอกาสขอบคุณท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหลาย ตลอดจนท่านกรรมาธิการ และท่านผู้เชี่ยวชาญในการที่ได้พิจารณา และสภากษ ได้ลงมติในเรื่องที่ข้าพเจ้าได้มีมติในครั้งก่อน และข้าพเจ้าขอปฏิญาณให้สัตย์อีกครั้งหนึ่งว่า ความคิดเห็นของข้าพเจ้านั้นไม่ได้มีไปในทางคอมมิวนิสต์เลย แม้แต่ในเรื่องโครงการแผนเศรษฐกิจที่ได้พูดกันเมื่อไม่กี่ก็ตาม ถ้าหากว่าท่านได้เทียบดูกับรายงานของท่านกรรมาธิการแล้ว ท่านก็คงจะวินิจฉัยได้เอง ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องพูดอะไรไปให้ยืดยาวอีก และขอขอบพระคุณท่านทั้งหลายด้วยจริงใจ และยินดีที่จะรับใช้สภากษนี้และประจัญให้ถึงสุขสมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้นไป

นายกรัฐมนตรีกกล่าวว่า เรื่องที่หลวงประดิษฐ์ต้องหาหน้าที่จริงข้าพเจ้ารักษาความเป็นกลางไว้ ข้าพเจ้ารู้ดีในเรื่องเหล่านี้ แต่ข้าพเจ้าไม่อยากจะแสดงออกไปให้มหาชนเห็นว่า ข้าพเจ้าเข้าข้างหลวงประดิษฐ์ หรือข้าพเจ้ามีใจเอนเอียงไปในทางนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงปิดเนื้อความเอาไว้ในใจให้เป็นไปในทางที่บริสุทธิ์ดี ที่ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณยุดติธรรมหนีความยุดติธรรมไม่พ้น ความยุดติธรรมต้องเป็นความยุดติธรรม เพราะฉะนั้นจะต้องกระจ่างแจ่งออกมาให้เห็นชัดในวันหนึ่ง เพราะฉะนั้นถึงแม้ว่าข้าพเจ้าจะรู้เต็มใจ ข้าพเจ้าก็ไม่ขยายให้แลเห็นให้ฟัง นี่ท่านจะแลเห็นได้ว่าเมื่อวันที่หลวงประดิษฐ์ไปจากพระนคร ในเวลาที่ลงเรือ ข้าพเจ้าไปส่ง ข้าพเจ้าได้แสดงกิริยาอะไร หนังสือพิมพ์ก็ลงแล้ว ทำไมข้าพเจ้าจึงแสดงกิริยาอย่างนั้น เพราะข้าพเจ้ารู้เต็มใจว่าไม่เป็นไปดั่งนั้น เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงกล้าทำถ้าว่าจะมีใครมาฆ่าข้าพเจ้าตายข้าพเจ้าก็ยอมตาย คือแสดงให้เห็น

จริงใจว่าคนดี ๆ แล้วก็กันไปเสียอย่างนั้น เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าจึงกล้าทำ กล้ายอมให้พร่าชีวิตของข้าพเจ้า แล้วก็ได้แสดงให้เห็นว่าได้เข้าไปจูบ เข้าไปกอด อะไรกันในที่นั้น ทำไมจึงกล้าทำเช่นนั้น ที่ทำเช่นนั้นเขาจะหาว่าข้าพเจ้าเป็นพวกเสียอีกคนหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ยอมความยุติธรรมต้องมี ต้องแลเห็น เพราะฉะนั้นจึงกล้าทำเช่นนั้น ข้าพเจ้าอยากจะให้ท่านผู้เป็นประมุขรู้สึกว่าเป็นอย่างไร จนกระทั่งมีคนถามว่าที่ทำดั่งนั้นไม่กลัวหรือ แต่เพราะเหตุที่ว่าคนไม่ผิดและคนดี ๆ แท้ ๆ แต่ทว่าพูดไม่ออก เพราะไม่รู้จะเอาอะไรแสดงให้เห็นว่าคนดี ถูกกล่าวหา ถูกเอาดินหม้อทาหน้า เพราะฉะนั้นข้าพเจ้านิ่งไว้จนให้มหาชนแลเห็นให้ขาว แต่เวลานั้นแหละเรื่องอย่างนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกในใจ ข้าพเจ้าบอกกับหลวงประดิษฐฯ ที่หลัง บอกว่า นี้คุณหลวงมีความรู้ดี แต่คุณหลวงขาดความชำนาญในเรื่องรู้จักมักคุ้นนิสัยของพวกเขา ในข้าราชการยังไม่ดีแท้ ข้าพเจ้าโดนอย่างนี้มาหลายครั้งหลายหน จึงได้รู้สึก แต่หลวงประดิษฐฯเป็นคนมีความรู้ แต่หาได้เคยชำนาญชำนาญ เช่นกับเรื่องที่จะทำไปในการเมืองกิติ คนทำราชการกิติ จึงได้พลาดท่าลงนอนหงายทีเดียว เพราะฉะนั้นเรื่องนี้ข้าพเจ้าชี้แจงให้ท่านเห็นเสียวันนี้ โดยที่ว่าคณะกรรมธิการลงความเห็นบริสุทธ์แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แสดงมา ข้าพเจ้าไม่ได้ไปเกี่ยวข้องกับหลวงประดิษฐฯ ไม่ได้เข้าข้างหลวงประดิษฐฯ แต่ว่าเมื่อสามารถแล้วข้าพเจ้าจะต้องเปิดเผย

นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร กล่าวว่า ถ้าเป็นเรื่องที่ผิด เพราะว่าข้าพเจ้าไม่มีความรู้ขอภัยเสียด้วย พูดถึงเรื่องคอมมิวนิสต์เกี่ยวกับหลวงประดิษฐฯแล้ว ดูเป็นเรื่องส่วนตัวอยู่ แต่ถ้านึก ๆ ไปอย่างที่เหมาะสมก็พูด ๆ คล้ายว่าหลวงประดิษฐฯ เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากราชาธิปไตยมา ซึ่งเราได้มีโอกาสมานั่งอยู่ในที่นี้ อันหนึ่งซึ่งนับว่าเป็นอันสำคัญ เราเคยขอบพระคุณผู้ก่อการเพราะอะไร เพราะเราถือว่าพวกเหล่านี้มีคุณ เป็นผู้ก่อให้เกิด

สภาฯ ลำดับที่ ๒ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปิดสภาฯ คราวก่อนนี้ อ้างว่า สมาชิกส่วนมากหรือรัฐมนตรีในสภาฯ ส่วนมากจะมีความคิดเห็นไปในทางคอมมิวนิสต์ ที่พระยามโนฯ กล่าวอย่างนั้น สภาฯของเรานอกจากหลวงประดิษฐฯ ก็มัวหมองไปด้วย บัดนี้เราพอกแล้ว ชาวสะอาดแล้ว ไม่มีเพื่อนอีก และความจริงนั้นก็ไม่มีเพื่อนเลย และสมควรหรือยังสำหรับวันนี้ ที่ข้าพเจ้าจะขอเสนอว่า ควรดำริว่าเราจะมีกรรมาธิการเรียงกันเสียที เหตุเล็กกว่านี้เรายังเรียงกัน แต่นี่เพื่อเกียรติยศแก่หลวงประดิษฐฯ และซึ่งเป็นบุคคลที่สำคัญและของสภาฯ ด้วย แต่การเรียงนี้ไม่กระทบกระเทือนในทางราชการ เดี่ยวจะมีสมาชิกมาได้ในเรื่องเงิน เราจะบริจาคสำหรับผู้ยินดีเท่านั้น

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอรับไปแล้วจะบอกให้ท่านทราบเมื่อหมดการประชุมนี้แล้ว แต่ไม่ใช่เวลานี้ เพราะเรายังมีอยู่อีกหลายเรื่อง

ร.ต.เนตร ทุนวิวัฒน์ กล่าวว่า เรื่องนี้ไม่ใช่ข้อใจในประเด็นเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องที่ข้อใจในสภาฯเท่านั้น ข้อใจทั้งประชาชนด้วย เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ส่งรายงานเรื่องนี้ส่งให้กองโฆษณา และแล้วในหนังสือพิมพ์เพื่อลงข่าวอีกครั้งหนึ่งด้วย

ทำการแทนประธานสภาฯ กล่าวว่า การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมอย่างเปิดเผย ไม่มีอะไรปิดบังเลย เพราะฉะนั้นส่งได้เต็มที่ ท่านกรรมาธิการถ้าจะกลับก็เชิญได้ หมดเรื่องแล้ว และขอขอบใจกรรมาธิการเสียหน่อย ก่อนที่ท่านจะลาไป

สมาชิกได้ปรบมือขึ้นพร้อมกัน เพื่อขอบใจกรรมาธิการชุดนั้น

ฯลฯ

ต้นฉบับที่ใช้ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้

๑. คำโครงการเศรษฐกิจ ปรับปรุงจากต้นฉบับ

- สมุดปกเหลือง คำโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม, สำนักงานการพิมพ์ ศ.ศิลปานนท์, โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, (กรุงเทพฯ : ๒๔๙๑)
- ดร.ปรีดี พนมยงค์, ไสว สุทธิพิทักษ์, บพิธการพิมพ์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)
- ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย : รวมข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)
- *National Economic Policy of Luang Pradist Manudharm*, by Kenneth Perry Landon, Greenwood press, publishers (New York : 1968)

๒. ผนวก ก พระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชสนองพระบรมราชโองการโดยพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ปรับปรุงจากต้นฉบับ

- ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย : รวมข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)

๓. ผนวก ข รายงานการประชุมกรรมการพิจารณาคำโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ปรับปรุงจากต้นฉบับ

- ดร.ปรีดี พนมยงค์, ไสว สุทธิพิทักษ์, บพิธการพิมพ์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)

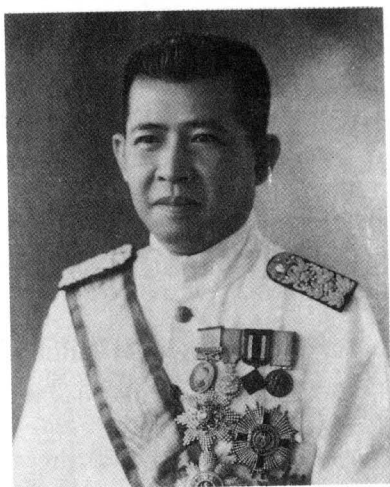
๔. ผนวก ค บันทึกเรื่องรายงานของคณะกรรมการวิสามัญ ซึ่งสภาได้ลงมติตั้งเพื่อให้สอบสวนว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ปรับปรุงจากต้นฉบับ

- ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย : รวมข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)

๕. ผนวก ง รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๒๔/๒๔๗๖ (สามัญ) สมัยที่ ๒ ปรับปรุงจากต้นฉบับ

- ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย : รวมข้อเขียนของปรีดี พนมยงค์, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖)

ภาคผนวก
(พิเศษ)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ.๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสังขรณ์ สังขรณ์ประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอดจน
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เขย่ากรากไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิธีคิด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าจะสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่ายๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๐
พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่ง que เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหาารุนแรงต่างๆ เข้าสู่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่าจะรัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุเภทภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์รวมทางการเมือง อันเป็นจุดที่หล่อหลอมกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ซึ่งพันอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าทางการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสบการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสบการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกวี่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสบการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อเช่นนั้นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสบการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้จงใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประดุกเรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องทีไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชังความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอเนกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะที่ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ซึ่งประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีกรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษาบ้านเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษาบ้านเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความบังดาลใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๐๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้าท่านจะมีชาติกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังในชาติบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า "งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้การมีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูทวนเวทิต่อคนที่มีบุญคุณ สังคมที่มีความกตัญญูทวนเวทิต่อคนที่ควรกตัญญูทวนเวทิต่ ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหายอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยังเป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะล่วงพ้นการคิดอย่างชาตวุฒิภาวะหรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมามากเกินแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสมานฉันท์ ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติบ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไปข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลุกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส

ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	๑๒. นายประเวศ วะสี
๒. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)	๑๓. นายพนัส ลิ้มเสถียร
๓. ประธานรัฐสภา	๑๔. นายมารุต บุณนาค
๔. ประธานศาลฎีกา	๑๕. นายระพี สาคริก
๕. ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์	๑๖. นายสถาพร กวิตานนท์
๖. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๗. นายสุธี สิงห์เสนห์
๗. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	๑๘. นายเสน่ห์ จามริก
๘. นายชวน หลีกภัย	๑๙. นายเสม พริ้งพวงแก้ว
๙. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	๒๐. นายเสริมศักดิ์ การุณ
๑๐. นายนิคม จันทรวิทุร	๒๑. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
๑๑. นายประมวล สภาวสุ	๒๒. นายอุทัย ทิมพีโจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ
รองประธานกรรมการ	
๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	๕. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป
๓. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	๖. ประธานชมรม ต.ม.ภ.ก.สัมพันธ์
๔. นายสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	
กรรมการ	
๗. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	๑๐. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ
๘. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	๑๑. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	๑๒. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

๑๓. ผู้แทนสำนักงบประมาณ	๓๒. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย
๑๔. ผู้แทนกรมธนารักษ์	๓๓. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๕. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔. ผู้แทนคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
๑๖. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๓๕. ผู้แทนองค์กรเครือข่ายเดือนตุลา
๑๗. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	๓๖. ผู้แทนสมาชิชาคนจน
๑๘. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หรือผู้แทน	๓๗. เลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย
๑๙. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	๓๘. นายกองดีการนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๐. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	๓๙. ประธานสภานักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. ผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์	๔๐. นายไกรศักดิ์ ชุมหะวีน
๒๒. ผู้แทนมูลนิธิป๋วย อึ๊งภากรณ์	๔๑. นายจาตุรนต์ ฉายแสง
๒๓. ผู้แทนมูลนิธิโกมล คีมทอง	๔๒. นายปรีชา สุวรรณทัต
๒๔. ผู้แทนมูลนิธิชูวิทย์ โอภาทวงษ์	๔๓. นายพินิจ จารุสมบัติ
๒๕. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	๔๔. นายพิรพันธ์ พาลุสุข
๒๖. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	๔๕. นายโกคิน พลกุล
๒๗. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	๔๖. นายสมคิด สิบตระกูล
๒๘. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	๔๗. นายอดิสร เพียงเกษ
๒๙. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	๔๘. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๓๐. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	๔๙. นายอารีเพ็ญ อุตรสินธุ์
๓๑. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์	กรรมการและเลขานุการ
๕๐. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๑. นายพนม เยี่ยมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒. นายพิภพ ธงไชย	

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
๒. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
- กรรมการ
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
๔. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๕. นางสาวดิรี สุวรรณสถิตย์	๑๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาและประมวล
ผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการ
เสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
	๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
	๑๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

<p>๑๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่
เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน</p> <p>๑๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา</p> <p>๑๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดประกวด
ภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก</p> <p>๑๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัล
ปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น
ทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ</p> <p>๑๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
อนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์</p> <p>๒๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงาน
โครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา</p> <p>๒๑. นายพนม เอี่ยมประยูร</p> <p>๒๒. นายพิภพ ธงไชย</p> <p>๒๓. นางสาววรรณิ สำราญเวทย์</p> <p>๒๔. นายกมล กมลตระกูล</p> | <p>๒๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการกา
สำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง</p> <p>๒๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการกา
ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์</p> <p>๒๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน</p> <p>๒๔. นางซุสลิพร เกษโกวิท</p> <p>๒๕. นางศุภฎี บุญพิศนกุล</p> <p>๒๖. นายประเนต ภูมิถาวร</p> <p>๒๗. นายวิษณุ วรัญญู</p> <p>๒๘. นางวาณี สายประดิษฐ์</p> <p>๒๙. นายสันต์ หัตถิรัตน์</p> <p>๓๐. นายสุรพล นิตไกรพจน์</p> <p>๓๑. นายแหวง ไตจิราการ</p> <p>กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน</p> |
|--|---|

คณะกรรมการดำเนินงาน

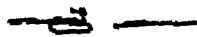
<p>๑. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์</p> <p>๒. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
นายวิเชียร วัฒนคุณ</p> <p>๓. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</p> <p>๔. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์</p> <p>๕. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
นางสาววารี หะวานนท์</p> <p>๖. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายมานิจ สุขสมจิตร</p> <p>๗. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์</p>	ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ ประธานอนุกรรมการ

๘. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ ประธานอนุกรรมการ
๙. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๐. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก ประธานอนุกรรมการ
๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข โสภณศิริ ประธานอนุกรรมการ
๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโตม สุวงศ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย
และสันติภาพ
นายเสมอ พริ้งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๔. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ ธงไชย ประธานอนุกรรมการ
๑๕. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุนทรวัต ประธานอนุกรรมการ
๑๖. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ประกติ ประธานอนุกรรมการ
๑๗. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หวันแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๘. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เอี่ยมประยูร ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใดๆได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๐

(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๔๕/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มี
คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๖๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงาน
ฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์
ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้ปรับปรุงชื่อคณะกรรมการฯ เป็นคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์
๒. ให้แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายอดุล วิเชียรเจริญ

คณะกรรมการอำนวยการ

นายบรรณิทธิ เศรษฐบุต

รองประธานกรรมการอำนวยการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายบรรณิทธิ เศรษฐบุต

รองประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ

กรรมการ

๒. นางจรรยา ไวยนต์

๗. นายครรชิต ตัมพานูวัตร

๓. นายจรรย์วัฒน์ สันตะบุตร

๘. นายภูวคต ทรงประเสริฐ

๔. นายโชคชัย สุทธาเวศ

๙. นางสุทธาสินี วัชรบูรณ์

๕. นายสมเกียรติ อภิภูณานชน

๑๐. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

๖. นายบัณฑิต ล้ำชา

คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของนายปรีดี พนมยงค์
๑. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นายนิคม จันทรวิทุร	๑๐. นายสะอาด พิมพ์สวัสดิ์
๓. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๑. นายระวี ฤกษ์จำนง
๔. นายปรีดี เกษมทรัพย์	๑๒. นายสังต์ ศรีวณิช
๕. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	๑๓. นายศุขปรีดา พนมยงค์
๖. นายวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์	๑๔. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา
๗. นายประชุม โฉมฉาย	๑๕. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ
๘. นายสมจิตต์ อินสิงห์	๑๖. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์
๙. นายสัมพัทธ์ พึ่งประดิษฐ์	
๑๗. นางสาวปราณี กุรุพินทาร์ักษ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ
๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ	๗. ผู้อำนวยการกองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ
๓. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	๘. ประธานชมรม ต.ม.ช.ก. สัมพันธ์
๔. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ	๙. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
๕. รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๑๐. นายพนม เข้มประยูร
๖. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ	
๑๑. นายประณีต ภูมิถาวร	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๒. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุดมสุข	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นางยุพิน โภคฐิติยุทต์	๔. นายทวีรักษ์ สุตะบุตร
๓. นายภัทรพงศ์ ศรีเขียวอินทร์	๕. นายอัคนี อรัณยกานนท์
๖. นายคณิต พิฆาตนิชัย	อนุกรรมการและเลขานุการ
๗. นางสาวสมศรี กัณทพงษ์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๒. นายจรัญ ไชยณานันท์	๖. นายพนม เอี่ยมประยูร
๓. นายชัยวัฒน์ บุญนาค	๗. นางวาณี สายประดิษฐ์
๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์	๘. นายสมคิด เลิศไพฑูรย์
๕. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์	๙. นายสันติสุข โสภณสิริ
๑๐. นางสุภาพ ดวงไสว	อนุกรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางชนันดา ธีธะวุฒิ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
อนุกรรมการที่ปรึกษา	
๑. นายกสมาคมธรรมศาสตร์	๔. นายพนัส ลิ้มเสถียร
๒. นายดำรงดี กฤษณมระ	๕. นายสุธี สิงห์เสนห์
๓. นายประมวล สภาวสุ	
๖. คุณวารี ทะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
อนุกรรมการ	
๗. นางจารุพร ไวยนันท์	๑๔. นายสงคราม ชัยประวัติดำรงค์
๘. นายชัชวาลย์ ศรีศรี	๑๕. นายสม จาตุศรีพิทักษ์
๙. นายทองมา หงส์ลาดารมภ์	๑๖. นายสมชาย สกุลสุวรรณ
๑๐. นายนิศ ชัยสุตร	๑๗. นายสุขสันต์ จิรจรรยาเวช
๑๑. นางสาวประนอม ไชวินวิพัฒน์	๑๘. นายอุทัย อัศวพัฒน์กุล
๑๒. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์	๑๙. ผู้อำนวยการกองคลัง
๑๓. นายวีระ มานะคงตรีชีพ	๒๐. หัวหน้างานการเงิน
๒๑. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์	อนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายมานิจ สุขสมจิตร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล ฉายาวัดนะ
๓. นายบำรุง สุขพรรณ
๔. นางสาววิภา สุขกิจ
๕. นายสมหมาย ปาจรัดดี
๖. นายกำแหง ภริตานนท์
๗. นายววิทย์ ศรีอนันต์รักษ์
๘. นางผาณิต พูนศิริวงศ์
๙. นายวิทยา ตัดทสุทธิ
๑๐. นายสุวัฒน์ ทองธนากุล
๑๑. นายตลย์ ศิริกุลพิพัฒน์
๑๒. นายสมชาย กุศลวนสมบัติ
๑๓. นายดำฤทธิ์ วิริยะกุล
๑๔. นายชวรงค์ ลิ้มปัทมาณี
๒๔. นางนุตรายาตี โกศลศักดิ์

๑๕. นางวัชรินทร์ วาณิชชา
๑๖. นายสมเจตน์ ชวนชาติ
๑๗. นายคณิต พีชวณิชย์
๑๘. นายมณูญ พุฒทอง
๑๙. นายคณิต พันธรักษ์ราชเดช
๒๐. นายปราโมช สัมชุกร
๒๑. นายสมภพ ศรีสมวงศ์
๒๒. นางกรรณิการ์ วิริยะกุล
๒๓. นายทวิสิน สถิตย์รัตนชีวิน
๒๔. นายสมณา นทีไวยวะ
๒๕. นายธวัชชัย ไพรินทรภา
๒๖. นางอุบล เบี้ยยิ้มลอง
๒๗. นางสาวสุภาณี แก้วมณี

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

๑. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายชูชาติ หมั่นอินกุล
๓. นายทวีศักดิ์ ไยมือง
๔. นายนิวัติ กองเพียร
๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๕. นายสุพจน์ แจ็งเร็ว
๖. นางคุษฎี บุญทัศนกุล
๗. นายอำนาจ เย็นสบาย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายระวี ฤกษ์จำนง
๓. นายกมล กมลตระกูล
๔. นายคณิต พีชวณิชย์
๕. นายพิรุณ ฉัตรวณิชกุล
๙. นายสุภรณ์ พรหมพันธุ์ม
๑๐. นายสมชาย หอมละอ

๖. นายวันชัย ดันติวิทยาพิทักษ์
๗. นายสมจิตต์ อินสิงห์
๘. นายสันติสุข โสภณสิริ

อนุกรรมการและเลขานุการ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

๑. นายพิภพ ชงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายธีรพัฒน์ อัครสังสิทธิ์

๓. นางกาญจนา กาญจนสุด

๘. นางปริญญา ศรีธัญรัตน์

๔. นายจรัล ดิษฐาอภิชัย

๙. นายพิบูล ฉัตรวานิชกุล

๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๑๐. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

๖. นางดุษฎี บุญทัศนกุล

๑๐. นายสมบัติ บุญงามอนงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

๑. พระไพศาล วิสาโล

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๒. นายสันติสุข โสภณศิริ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวจิตติมา คุณศิริานนท์

๗. นายนิพนธ์ แจ่มดวง

๔. นายธีรารัง ปัทมภาส

๘. นายารพงศ์ เวชมาลีนนท์

๕. นางสาวนงลักษณ์ ตรงศีลสัตย์

๙. นายสมเกียรติ มีธรรม

๖. นางสาวนารี แซ่ตั้ง

๑๐. นางสาวสิริวรรณ นิจเจริญ

๑๐. นายสุรสม กฤษณะจุฑะ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก

๑. นายโตม สุขวงศ์

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายอดิศักดิ์ เข็กรัตน์

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางณิชา จรรย์เศรฐการ

๕. นายลินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๔. นายภาณุ อารี

๖. นางสาวชลิดา เอื้อบำรุงจิต

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาววิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย และสันติภาพ

๑. นายเสม พริ้งพวงแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายโคทม อารียา

๕. นายมาร์ค ตามไท

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิชณุ วรัญญู

๔. นางธีรนาถ กาญจนอักษร

๗. นายพิภพ ธงไชย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางดุขฎิ บุญทัศนกุล

๔. นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ

๓. นายสมศักดิ์ สืบตระกูล

๕. นายชาณุวิทย์ อร่ามฤทธิ์

๖. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นายก่อพงษ์ ดอนสกุล

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๓. นายพระนาย สุวรรณรัฐ

๒. นายทิวา เงินยวง

๔. นายเฉลียว จรัสศรี

๕. นายสุภัทร สุคนธวัต

ประธานอนุกรรมการ

๖. นายปัญญา นำเพชร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นายกฤษดา ณ ป้อมเพชร

๑๒. นายจรัส ดิษฐาอภิชัย

๘. พันเอก (พ) ชัยนิต อัมพุนันท์

๑๓. นางสาวนัยนา สุภาพัง

๙. นาย योगยศ เล็กกลาง

๑๔. นายสันติ จิยะพันธ์

๑๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

๑๕. นางสาวดวงใจ สุภาพัง

๑๑. นายสมยศ พุกษาเกษมสุข

๑๖. นางสาวชลลดา บุญเกษม

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๑. นายกิตติศักดิ์ ปรกติ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายอภิชัย พันธเสน

๖. นายธีรยุทธ บุญมี

๓. นายเกษียร เตชะพีระ

๗. นายพนม เขี่ยมประยูร

๔. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์

๘. นายวรพจน์ วิศรุตพิชญ์

๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

๙. นายประชา หุตานุวัตร

๑๐. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๑. นายสุริชัย หวันแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายไชยันต์ รัชชกุล

๕. นางสาวพรเพ็ญ อันตระกูล

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิทยา สุจริตธนารักษ์

๔. นายบัณฑิต อ่อนดี

๗. นางวิระดา สมสวัสดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายพนม เขี่ยมประยูร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

๔. นายสมเกียรติ วรปัญญาอนันท์

๓. นายพิภพ ธงไชย

๕. นายลินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๖. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางวิภา เกตสระ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. นางสาววรรณวิภา แสงสารพันธ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ให้แต่ละฝ่าย

๑. จัดทำแผนงานและรายละเอียดของงานที่จะจัดทำ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตของ
รายละเอียดของงานตามที่เสนอไว้ในโครงการ โดยเน้นว่าต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
๒. ระบุว่าเป็นแผนงานของฝ่ายใดและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานแต่ละเรื่อง
๓. จัดทำงบประมาณทั้งด้านรายรับและรายจ่าย รวมทั้งระบุแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายใน
การดำเนินการตามแผนงาน
๔. จัดทำตารางเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
๕. เสนอแผนงานที่ได้จัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อพิจารณานำเสนอให้คณะ
กรรมการอำนวยการอนุมัติและให้ความสนับสนุน และ
๖. ดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๔๗/๒๕๔๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี

รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๓ จะเป็นวันครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๕/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลดังมีรายนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ทำพระจันทร์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

๑. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายสมชาย ศรีสุทธิยากร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๕. นางสาวสุวดี เมฆา

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๖. ประธานชมรมนักศึกษาเรียนดีจากชนบท

๗. นางวนิดา จันทนทัศน์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

อนุกรรมการ

๑. นายสมชาย วัชรสมบัติ

๒. นายสาโรช เหลือกล้าสี

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

นางสาวสุรัสวดี หุ่นพยนต์

อนุกรรมการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

อนุกรรมการ

๑. นายศิริลักษณ์ บั้นบัวรุ่งกิจ

๓. นายจเร พันธุ์เป็รื่อง

๒. นายคัมภีร์ ดิษฐกรณ์

๔. นายศุภพงศ์ ชจรทิพย์

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการโครงการอนุสรณ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. นายสมคาศ สิบตระกูล

ที่ปรึกษา

๒. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

รองประธานอนุกรรมการ

๓. นายอนุกุล ทานาค

อนุกรรมการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายจรัส ดิษฐากิชัย

อนุกรรมการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

นายโชคชัย สุทธาเวศ

อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๒

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ "บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร" และถือว่ารัฐธรรมนูญเปรียบประดุจกุญแจที่จะไขประตูเปิดช่องทางให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครองให้จัดถูกต้องตามความต้องการของตน

หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

ออกจกลองครบรอบ ๑๐๐ ปี
พม.ยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส
(ค. ๒๔๗๓ - ๒๕๔๓)

ISBN 974-7833-11-5

9 789747 833119

ราคา ๑๗๕ บาท